OSMANİYE İLİ'NİN KÜLTÜREL COĞRAFYASI

Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU

Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Anabilim Dalı
Prof. Dr. Saliha KODAY
2018
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİMDALI

Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU

OSMANİYE İLİ'NİN KÜLTÜREL COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Saliha KODAY

ERZURUM-2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

04/07/2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **"OSMANİYE İLİ'NİN KÜLTÜREL COĞRAFYASI"** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay,** patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

04.07.2018

Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU

---

* **LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Saliha KODAY danışmanlığında, Emine Yılmaz Akçaözoğlu tarafından hazırlanan bu çalışma 04 / 07 / 2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Saliha KODAY İmza: .....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ İmza: .....

Jüri Üyesi : Dr. Ögr. Üyesi Kübra ERHAN İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. ..... / ..... / .....

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **VI**
ABSTRACT ..... **VII**
KISALTMALAR ve SİMGELER DİZİNİ ..... **VIII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **X**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **XII**
HARİTALAR DİZİNİ ..... **XIII**
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ ..... **XIV**
ÖNSÖZ ..... **XX**

GİRİŞ

I. KÜLTÜR VE KÜLTÜREL COĞRAFYA **1**
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ **3**
III. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE ÖZELLİKLERİ **5**

BİRİNCİ BÖLÜM
FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ **10**
1.2. İKLİM **18**
1.2.1. Sıcaklık 20
1.2.2. Basınç ve Rüzgârlar 21
1.2.3. Nem ve Bulutluluk 24
1.2.4. Yağış 26
1.3. BİTKİ ÖRTÜSÜ **27**
1.4. HİDROGRAFYASI **32**
1.4.1. Akarsular 32
1.4.1.1. Ceyhan Nehri 34
1.4.1.2. Kalecik Deresi 35
1.4.1.3. Karaçay Deresi 35
1.4.1.4. Savrun Çayı 36
1.4.1.5. Kesiksuyu Deresi 36
1.6. TOPRAK **37**
1.6.1. Zonal Topraklar 37

1.6.1.1. Kırmızı Renkli Akdeniz Toprakları (Terra-Rossa)..... 37
1.6.1.2. Kahverengi Orman Toprakları..... 40
1.6.1.3. Kireçsiz Kahverengi Toprakları 40
1.6.1.4. Kırmızımsı Kahverengi Topraklar..... 41
1.6.2. Azonal Topraklar..... 41
1.6.2.1. Alüvyal topraklar..... 42
1.6.2.2. Kolüvyal Topraklar..... 42

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ..... 44
2.1.1. Kuruluş ve Tarihi Gelişim..... 44
2.1.2.Nüfusun Gelişimi 51
2.1.2.1. Nüfus Yoğunluğu..... 55
2.1.2.2. Nüfus Hareketleri..... 56
2.1.2.2.1. Doğumlar ve Ölümler 56
2.1.2.2.2. Göçler..... 58
2.1.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 65
2.1.2.3.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı 65
2.1.2.3.2. Nüfusun Eğitim Durumu..... 67
2.1.2.3.3. Hane Halkı ve Aile Büyüklükleri 73
2.1.3. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi..... 74
2.2. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ..... 78
2.2.1. Genel Arazi Kullanılışı..... 80
2.2.2. Tarımsal Faaliyetler..... 82
2.2.2.1. Tarımsal Ürünlerin Ekiliş Alanları ve Üretimi..... 84
2.2.3. Hayvancılık 94
2.2.4. Sanayi 98
2.2.5. Ticaret..... 100
2.2.6. Ulaşım 101
2.2.7.Turizm 104
2.2.7.1. Sağlık Turizmi 106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MADDİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

3.1.KÜLTÜREL COĞRAFİ GÖRÜNÜM 114
3.1.1. Kaleler 115
3.1.2. Dini Yapılar 125
3.1.2.1. Camiler 125
3.1.2.1.1. Bahçe-Ağcabey Camii 126
3.1.2.1.2. Enverülhamit Camii (Büyük Camii) 129
3.1.2.1.3. Kadirli Ala Camii 131
3.1.2.1.4. Hamidiye Camii 132
3.1.2.1.5. Sumbas Eski Camii 133
3.1.2.2. Kiliseler 134
3.1.3. Müzeler 134
3.1.3.1. Karatepe – Aslantaş Açık Hava 134
3.1.3.2. Osmaniye Kent Müzesi 139
3.1.3.3. Kadirli Kent Müzesi 144
3.1.4. Yaylalar 145
3.1.5. Köprüler 156
3.1.5.1. Tosun Fakı Köprüsü 158
3.1.5.2. Deliçay Köprüsü 158
3.1.5.3. Sabun Suyu Köprüsü 159
3.1.5.4. İnep Hatun Köprüsü 159
3.1.5.5. Orta Tozlu Köprüsü 159
3.1.5.6. Taş Köprü 160
3.1.6. Hamamlar 160
3.1.7. Çeşmeler 162
3.1.8. Mesken Kültürü 163
3.1.8.1. Genel Bakış 163
3.1.8.2. Osmaniye İli'nde Mesken Kültürü 174
3.1.8.3. Osmaniye İli Meskenlerinin Plan Tipleri 178
3.1.8.4. Osmaniye İli'nde Şehirsel ve Kırsal Konut Ayrımı 183
3.1.8.5. Osmaniye İli'nde Meskenlerin Genel Durumu ve Değişim Süreci 184

3.3. MUTFAK KÜLTÜRÜ (YEME-İÇME) 187
3.4. GİYİM-KUŞAM KÜLTÜRÜ 212
3.5. EL SANATLARI 225
3.5.1. Karatepe Kilimi 225
3.5.2.Ahşap Oymacılığı 235
3.5.3. Bıçakçılık 240
3.5.4. Hızman yada Hamzan 241

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MANEVİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

4.1. DOĞUM-EVLENME-ÖLÜM 243
4.2. DİL VE EDEBİYAT 258
4.2.1. Âşıklık Geleneği 258
4.2.2. Türküler 263
4.2.3. Bilmeceler 274
4.3. HALK OYUNLARI 278
4.4. ÇOCUK OYUNLARI 284
4.4.1. Kiriştek (Topaç) 286
4.4.2. Kale Yıkma (Kala) 287
4.4.3. Gıçgıç 288
4.4.4. Patlangaç 289
4.4.5. Sinsin 291
4.4.6. Pıslanpapır 291
4.4.7. Küşkü 291
4.4.8. Gıngılıç (gıngılıbiç) 291
4.5. HALK HEKİMLİĞİ 292
4.6. ÖNEMLİ GÜNLER 299
4.6.1. Dini Günler ve Geceler 299
4.6.2. Milli-Resmi Günler 302
4.6.3. Festival ve Şenlikler 303
4.7. YÖREYE ÖZGÜ KÜLTÜR DEĞERLERİ ÖRNEKLERİ 306
4.7.2. Bisiklet Kullanma 306

4.7.2. Kuş Uçurtma 307
4.7.3. Kuş Lastiği-Sapan 309
4.7.4. Çerçi-Bohçacı 310

SONUÇ VE ÖNERİLER 312
SWOT ANALİZİ 316
KAYNAKÇA 319
EKLER 338
EK 1. ANKET FORMU 338
ÖZGEÇMİŞ 346

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANİYE İLİ'NİN KÜLTÜREL COĞRAFYASI

Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Saliha KODAY

2018, Sayfa XXI+346

Jüri: Prof. Dr. Saliha KODAY
Doç.Dr. Alperen KAYSERİLİ
Dr. Öğr. Üyesi Kübra ERHAN

Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde yer alan Osmaniye ilini doğuda Gaziantep, Kahramanmaraş illeri, kuzeyde Kahramanmaraş, Adana illeri, batıda Adana, güneyde Hatay illeri sınır oluşturmaktadır.

Çukurova'nın doğu sınırındaki Osmaniye ilinin topraklarını, Orta Toroslar, Doğu ve Güneydoğu kesiminde Nur Dağları çevrelemektedir. Orta Toroslar ile Güneydoğu Toroslar'ın arasında kalan ilin, güney dağ silsilesini Nur Dağları oluşturmaktadır. Kuzey sınırını Gezit Dağı (2230 m.) oluşturmaktadır. Gezit Dağı, Dibek Dağlarına (2212 m.) ait bir birimdir. Batıya doğru olan yerde ovalar yer almaktadır.

Nur Dağları üzerindeki Kösür Dağı (1700 m.) Tozaklık Dağı (1616 m.), Gökçedağ (1630 m.), Akçadağ (1795 m.), Düziçi ilçesinin sınırlarındaki Gözçebel Dağı (2090 m.), Beşikdüldül Tepesi (2246 m.), Kadirli'nin kuzeyindeki Karaoğlan Dağı (1300 m.) bulunmaktadır. Araştırma sahası, Akdeniz iklimi özelliğini taşımaktadır. Genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir. Araştırma sahası Aşağı Ceyhan Havzası'nda bulunmaktadır. Tarımsal üretime elverişli olan ilin üretim miktarları bölge genelinde bakıldığında tahıllardan buğday ve mısır, yağlı tohumlardan ayçiçeği ve yer fıstığı, bahçe bitkilerinden zeytin, turp, marul ve ıspanak en çok yetiştirilen ürünlerin başlıcalarını oluşturmaktadır. Ovalık alanlarda tarımsal faaliyetler yaygın iken, yükseltinin arttığı dağlık alanlarda hayvancılık yapılmaktadır. Ulaşım açısından stratejik önemi olan araştırma sahası, Adana-Osmaniye-Gaziantep Otoyolu (E-90), Osmaniye-Adana-Gaziantep (D-400) karayolu; Adana-Osmaniye-Fevzipaşa demiryolunun geçtiği bir konumdadır.

Araştırma sahası Merkez, Bahçe, Düziçi, Hasanbeyli, Kadirli, Sumbas ve Toprakkale olmak üzere toplam 7 ilçeden oluşmaktadır. İldeki toplam belediye sayısı 13 olup, köy sayısı 160 mahalle sayısı 132'dir. İlin toplam nüfusu 2016 yılı itibariyle 522.175 kişidir.

Osmaniye ili somut ve somut olmayan kültürel değerler alanında oldukça önemlidir. Bu çalışma mevcut kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir pratiklerin aktarılması anlamında değer taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmaniye İli, Kültür, Kültürel Coğrafya.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

CULTURAL GEOGRAPHY OF OSMANİYE PROVINCE

Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU

Advisor: Prof. Dr. Saliha KODAY

2018, Pages: XXI+346

Jurry: Prof. Dr. Saliha KODAY
Assoc. Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ
Assist. Prof. Dr. Kübra ERHAN

Gaziantep, Kahramanmaraş in the east, Kahramanmaraş in the north, Adana in the east, Adana in the west, Hatay in the south are the borders of the Osmaniye province in the Adana Division of the Mediterranean Region.

The lands of the Osmaniye province on the eastern border of Çukurova surround the Central Taurus Mountains and the Nur Mountains in the eastern and southeastern part. The province between the Central Taurus Mountains and the Southeastern Taurus Mountains forms the Nur Mountains in the south mountain range. The northern border is composed of Gezit Mountain (2230 m.). Gezit Dağı is a unit belonging to the Dibek Mountains (2212 m.). Towards the west, there are plains.

Kösür Dağı (1700 m.) On the Nur Mountains, Mount Tozaklık (1616 m.), Gökçedağ (1630 m.), Akçadağ (1795 m.), and Gözçebel Mountain (2090 m.) On the border of the Düziçi district, Beşikdüldül Tepesi (2246 m.), Karaoğlan Dağı (1300 m.) In the north of Kadirli. The research area is Mediterranean climate. Generally summers are hot and arid, winters are warm and rainy. The research site is located in the Lower Ceyhan Basin. Production quantities of agricultural produce favorable to agriculture are wheat and corn from cereals, sunflower and peanut from oil seeds, olive, radish, lettuce and spinach from garden plants constitute the heads of most grown-up products. While agricultural activities are common in plains areas, animal husbandry is being made in the mountainous areas where the elevation is increasing. Adana-Osmaniye-Gaziantep Highway (E-90), Osmaniye-Adana-Gaziantep (D-400) highway, which is a strategic area in terms of transportation; Adana-Osmaniye-Fevzipaşa is in a position where the railway passes.

The research area consists of 7 districts; Merkez, Bahçe, Düziçi, Hasanbeyli, Kadirli, Sumbas and Toprakkale. The total number of municipalities in the province is 13 and the number of villages is 132 in 160 districts. The total population of the province is 522.175 as of 2016.

Osmaniye province is very important in the field of concrete and intangible cultural values. This work is valuable in the sense of preserving existing cultural heritage and transferring sustainable practices.

Keywords: Osmaniye Province, Cultur, Cultural Geography.

KISALTMALAR ve SİMGELER DİZİNİ

ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

BOTAŞ : Boru Hatları İle Petrol Taşıma Anonim Şirketi

BTC : Bakü-Tiflis-Ceyhan

C° :Santigrat Derece

CBS :Coğrafi Bilgi Sistemleri

Cm :Santimetre

ÇEAŞ : Çukurova Elektrik Anonim Şirketi

ÇÜTAM : Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi

da : Dekar

dk : Dakika

DMİGM :Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

DOĞAKA : Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DSİ : Devlet Su İşleri

GSYİH :Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

Ha : Hektar Alan

hm^3 : Hektometre küp

Kg : Kilogram

Km : Kilometre

Km^2 : Kilometre kare

M :Metre

M^2 :Metrekare

Mb :Milibar

MGM : Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Mm :Milimetre

MTA : Maden Tetkik Arama

NE :Kuzeydoğu

NVİGM :Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

O.S.B. :Organize Sanayi Bölgesi

OBEM : Osmaniye Belediyesi Sanat ve Mesleki Eğitim Merkezi

ODAK SK : Osmaniye Dağcılık ve Doğa Sporları Kulubü

OFF-ROAD : ‘‘Yol Dışı’’ anlamına gelir. Arazi Yarışı.

OFAD : Osmaniye Folklor Sanatçıları Derneği

OGM :Orman Genel Müdürlüğü

OGTHM : Osmaniye Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü

s. :Sayfa

SW :Güneydoğu

TCDD :Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları

TMMOB :Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TRT : Türkiye Radyo Televizyonu

TUİK : Türkiye İstatistik Kurumu

vd :ve diğerleri

yy :yüzyıl

% : Yüzde

‰ :Binde

' :Dakika

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Osmaniye'nin Ekstrem Değerdeki İklim Verilerinin Dağılımı. 19
Tablo 1.2. Osmaniye'nin Aylık Ortalama Sıcaklık, Aylık En Yüksek Sıcaklık, Aylık En Düşük Sıcaklık Değerleri C° (1987-2016). 20
Tablo 1.3. Osmaniye'nin Aylık Basınç Durumu mb (2003-2016). 21
Tablo 1.4. Osmaniye'de Rüzgârların Yönlere Göre Esme Sayısı ve Oranı (1996-2015) 23
Tablo 1.5. Osmaniye'de Aylık Nem Durumu % (1978-2016). 25
Tablo1.6. Osmaniye Aylık Bulutlu ve Açık Günler Durumu (1987-2016). 25
Tablo 1.7. Osmaniye'de Aylık Yağış Durumu mm (1987-2016). 26
Tablo 1.8. Osmaniye İli Orman Varlığı. 27
Tablo 1.9. Osmaniye İli Başlıca Akarsuları ve Havza Alanlarının Durumu. 33
Tablo 1.10. İlin Akarsu Potansiyeli 34
Tablo 2.1. Osmaniye'nin Sayım Dönemlerine Göre Nüfusu (1927-2016). 54
Tablo 2.2. Osmaniye İlinin İlçelere Göre Nüfusu (2016). 55
Tablo 2.3. Osmaniye'nin İlçe ve İl dönemlerindeki Nüfus Yoğunluğu. 56
Tablo 2.4. Osmaniye İl'inde Gerçekleşen Doğumlar (2009-2016). 57
Tablo 2.5. Osmaniyeİl'indeGerçekleşen Ölümler (2009-2016). 57
Tablo 2.6. Osmaniye İli'nde Doğum ve Ölüm Oranları, Doğal Nüfus Artış Hızı (2016). 58
Tablo 2.7. Osmaniye İl'inde Göç Durumu (2016). 62
Tablo 2.8. Osmaniye İli'nin Yıllara Göre Göç Durumu (2008-2016). 64
Tablo 2.9. Cinsiyet Yapısına Göre Osmaniye İl Nüfusu (2016). 66
Tablo 2.10. Osmaniye İli'nin Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Köy ve Şehir Dağılımı 67
Tablo 2.11. Osmaniye İl'inin Okuryazarlığı Hakkında Sayısal ve Oransal Durumu (2016). 72
Tablo 2.12. Osmaniye İli'nde Altı Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyete Göre Eğitim Düzeyi ve Oranları (2016) 72
Tablo 2.13. Osmaniye İl'ine Ait Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü ve Toplam Hane Halkı Sayısı (2012-2016). 74

Tablo 2.14. Osmaniye İl'inde İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (2014).....80
Tablo 2.15. Osmaniye İli Genel Arazi Kullanılış Durumu. 81
Tablo 2.16. Osmaniye İlinde Tarım Alanlarından Yararlanma Durumu (2016).....84
Tablo 2.17. Araştırma Sahasında Tarla Bitkileri Ekim Alanları ve Üretimi (2016). .85
Tablo 2.18. Araştırma Sahasında Sebze Ekim Alanları ve Üretimi (2016). 88
Tablo 2.19. Osmaniye İl'inde Turp Üretimi (2002-2016).....89
Tablo 2.20. Araştırma Sahasında Meyve Üretimi ve Ağaç Sayısı (2016). 92
Tablo 2.21. Araştırma Sahasında Büyükbaş, Küçükbaş, Yük ve Çeki Hayvanları, Kovan Sayıları (2016). 95
Tablo 2.22. Küçükbaş Hayvan Sayıları (2016). 96
Tablo 2.23. Osmaniye İlinin Önemli Merkezlere Olan Uzaklığı. 103
Tablo 2.24. Yıllara Göre Ziyaretçi Sayısı (2011-2017). 106
Tablo 2.25. Haruniye Kaplıcasına Gelen Turist Sayısı (2016). 112
Tablo 3.1. Yöresel Osmaniye Yemekleri. 196
Tablo 3.2. Folklor Unsuru Olarak Kıyafetler. 222
Tablo 4.1. Ülkemizde Uygulanmakta Olan Dini Günler ve Geceleri. 300
Tablo 4.2.Ülkemizde Uygulanmakta OlanResmi Günler. 302

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Osmaniye'nin Aylara Göre Sıcaklığının Dağılışı (1987-2016).....20
Şekil 1.2. Osmaniye'nin Basınç Ortalamaları Grafiği mb (2003-2016).....21
Şekil 1.3. Osmaniye'nin Yıllık Rüzgâr Frekans Gülü (1996-2016).....24
Şekil 1.4. Osmaniye'nin, Aylık En Yüksek Nispi Nem, Aylık En Düşük Nispi Nem Dağılımı % (1998-2016).....25
Şekil 1.5. Osmaniye'nin Aylık Bulutlu Günler Sayısı Dağılımı (2000-2016).....26
Şekil 1.6. Osmaniye İli Orman Varlığı Dağılımı.....27
Şekil 2.1. Osmaniye İl ve İlçe Dönemlerinde Nüfus Gelişim Seyri (1927-2016).....54
Şekil 2.2.İlçelerin Toplam Nüfus Dağılımı (2016).....55
Şekil 2.3. Osmaniye İlinde Gerçekleşen Toplam, Erkek ve Kadın Doğumları.....57
Şekil 2.4. Osmaniye İli'nde Gerçekleşen Toplam, Erkek, Kadın Ölümleri.....58
Şekil 2.5. Cinsiyet Yapısına Göre Osmaniye İli Nüfusu (1927-2016).....65
Şekil 2.6. Osmaniye İlinin Eğitim Düzeyi Oransal Dağılımı (%).....73
Şekil2.7. Osmaniye İli Genel Arazi Kullanılış Durumu.....81
Şekil 2.8. Osmaniye İli Tarım Alanlarından Yararlanma Durumu (2016).....84
Şekil 2.9. Turp Üretiminin Uzun Yıllardaki Durumu (2002-2016).....90
Şekil 3.1. Günümüz Şehir Mesken Planı.....179
Şekil 3.2. Kır Mesken Planı.....181

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası. 6
Harita 1.1. Araştırma Sahasının Fiziki Haritası 12
Harita 1.2. Araştırma Sahasının Topoğrafya Haritası. 17
Harita 1.4. Araştırma Sahasının Toprak Haritası. 39
Harita 2.1. 18. ve 19. Yüzyılda Osmaniye Yöresi. 47
Harita 2.2. Osmaniye İlinden Diğer İllere Olan Göçler (2016). 63
Harita 2.3. Diğer İllerden Osmaniye İli'ne Olan Göçler (2016). 63
Harita 4.1. Osmaniye İli Maddi Kültür Ögeleri Haritası. 115

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Rüzgâr Santrallerinden Bir Görünüm 22
Fotoğraf 1.2. Maki Bitki Örtüsünden Bir Görünüm. 29
Fotoğraf 1.3. Kızılçamlardan Bir Görünüm. 32
Fotoğraf 1.4. Ceyhan Nehri'nden Bir Görünüm. 35
Fotoğraf 1.5. Kırmızı Renkli Akdeniz Topraklarından Bir Görünüm. 38
Fotoğraf 1.6. Kireçsiz Kahverengi Topraktan Bir Görünüm. 41
Fotoğraf 1.7. Alüvyal Topraktan Bir Görünüm. 42
Fotoğraf 2.1. Osmaniye Merkez İlçenin 1950'li Yıllarından Bir Görünüm (Mahmut Anıl Arşivi). 49
Fotoğraf 2.2. Osmaniye'de Devlet Bahçeli Meydanından Bir Görünüm (Hasan Germen Arşivi). 50
Fotoğraf 2.3. Osmaniye'den Bir Görünüm 51
Fotoğraf 2.4. Düziçi Köy Enstitüsünün Kapatıldığı 1954 yılındaki Görünümü (İsmailOkan Güney Arşivi). 68
Fotoğraf 2.5. 1944 yılında Adana'da Yayımlanan Bir Gazetede Düziçi Köy Enstitüsü Haberi (İsmail Okan Güney Arşivi). 69
Fotoğraf 2.6. Osmaniye Ovası'ndan Bir Görünüm 83
Fotoğraf 2.7. Buğday ve Ayçiçeğinden Bir Görünüm. 85
Fotoğraf 2.8. Değirmen ve Buğday Kaynatma İşleminden Görünümler. 86
Fotoğraf 2.9. Yerfıstığı Tarımından Görünüm. 87
Fotoğraf 2.10. YerfıstığındanÜretilmiş Draje ve Şekerlerden Görünüm 88
Fotoğraf 2.11. Kadirli Ovası'nda Yetiştirilen Turplardan Görünüm. 89
Fotoğraf 2.12. Turp Çeşitlerinden Görünüm 90
Fotoğraf 2.13. Savrun Çayı'nda Yıkanan Turplardan Görünüm. 91
Fotoğraf 2.14. Zeytin Bahçesinden Görünüm. 93
Fotoğraf 2.15. Üzüm Meyvesinden Bir Görünüm. 94
Fotoğraf 2.16. Kiraz Meyvesinden Bir Görünüm. 94
Fotoğraf 2.17. Sokakta Satılan Süt ve Süt Ürünlerinden Görünüm. 95
Fotoğraf 2.18. Küçükbaş Hayvanlardan Görünüm. 97
Fotoğraf 2.19. Yük Hayvanından Görünüm. 97
Fotoğraf 2.20. Arı Kovanlarından Görünüm. 98

Fotoğraf 2.21. Organize Sanayi Bölgesinden Bir Görünüm. 100
Fotoğraf 2.22. Karayolu, Otoyolu ve Demiryolu Hattının Birbirlerine En Yakın Olduğu Bahçe İlçesinden Görünüm(Murat Anıl Arşivi). 102
Fotoğraf 2.23. Atatürk Viyadüğü, Bahçe-Nurdağı arasındaki D90 otoyolu. (Rasim Asker Arşivi). 104
Fotoğraf 2.24. Osmaniye'ye Yapılan Alt-Geçit İnşaatından Görünümler. 104
Fotoğraf 2.25. Dağ yürüyüşü ve Foto safari'den Bir Görünüm. 105
Fotoğraf 2.26. Haruniye Kaplıcası (http://www.osmaniye.gov.tr/haruniye-kaplicalari)..... 108
Fotoğraf 2.27. Haruniye Kaplıcası (http://www.osmaniye.gov.tr/haruniye-kaplicalari)..... 111
Fotoğraf 3.1. Harun Reşit Kalesi (Hasan Germen Arşivi). 118
Fotoğraf 3.2. Kastabala (Hierapolis) Antik Kentinden Bir Görünüm..... 119
Fotoğraf 3.3. Kilise Kalıntısından Bir Görünüm. 120
Fotoğraf 3.4. Amfi tiyatrodan Bir Görünüm. 121
Fotoğraf 3.5. Oyma Sütunlardan Bir Görünüm. 121
Fotoğraf 3.6. Farklı Dönemlere Ait Yazıtlardan Görünüm. 122
Fotoğraf 3.7. Bodrum Kale'den Bir Görünüm. 122
Fotoğraf 3.8. Kazı Alanı ve Elektrik Üretim Alanından Görünüm. 123
Fotoğraf 3.9. Hemite Kalesinden Bir Görünüm. 123
Fotoğraf 3.10. Hemite'li Kemal Sağdık Göğceli (Yaşar Kemal)' nin Kültür Evi. .. 124
Fotoğraf 3.11. Osmaniye'den Hatay ve Adana'ya giden D400 Karayolu Kavşağında yer alan Toprakkale (Rasim Asker Arşivi). 124
Fotoğraf 3.12. Bahçe- Ağcabey Camiinden Görünümler. 127
Fotoğraf 3.13. Ağcabey Kümbeti ve Ağcabey Zade Kümbeti. 129
Fotoğraf 3.14. Envar-ül Hamit Cami (Hasan Germen Arşivi). 130
Fotoğraf 3.15. Envar-ül Hamit Cami'den Görünümler. 130
Fotoğraf 3.16. Ala Cami (Osmaniye-Kültür Müdürlüğü web). 132
Fotoğraf 3.17. Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesinin Girişinden Görünüm. 135
Fotoğraf 3.18. Hiyerogliflerden Bir Görünüm. 135
Fotoğraf 3.19. Milli Park Alanından Ceyhan Nehrinin Görünümü. 136
Fotoğraf 3.20. Asativa Heykelinden Görünüm. 137

Fotoğraf 3.21. Yazıtlardan Bir Görünüm. 137
Fotoğraf 3.22. Hitit Aslanlarından Bir Görünüm. 138
Fotoğraf 3.23. Kapalı Müze İçinden Bir Görünüm. 139
Fotoğraf 3.24. Osmaniye Kent Müzesi-Merkez (Hasan Germen Arşivi). 139
Fotoğraf 3.25. Osmaniye Kent Müzesinden Bir Görünüm. 140
Fotoğraf 3.26. Toprakkale ve Kastabala Minyatüründen Görünüm. 141
Fotoğraf 3.27. Kent Müzesinin Bahçesinden Görünüm. 141
Fotoğraf 3.28. Çift Başlı Kartal ve Mukarnas Kapıdan Görünüm. 141
Fotoğraf 3.29. Çit Süren Erkek Mankeninden Bir Görünüm. 142
Fotoğraf 3.30. Geleneksel Tarım Aletlerinden Görünüm. 143
Fotoğraf 3.31. Geleneksel Çocuk Oyunlarından Görünüm. 143
Fotoğraf 3.32. Kent Müzesinin İç Kısmından Bir Görünüm 144
Fotoğraf 3.33. Kadirli Kent Müzesi Giriş Kapısından Görünüm. 145
Fotoğraf 3.34. *Kadirli Turpu* toplayan işçiler Minyatüründen Görünüm. 145
Fotoğraf 3.35. 1950'li Yıllarda Zorkun Yaylasından Bir Görünüm (Fatih Menderes Gedik Arşivi). 147
Fotoğraf 3.36. Zorkun Yaylası'ndan Bir Görünüm. 148
Fotoğraf 3.37. Zorkun Yaylası'ndan Mesken Örnekleri. 150
Fotoğraf 3.38. Zorkun Çocuk Şenliği (Osmaniye Belediyesi Basın- Yayın, Yıl: 2012). 155
Fotoğraf 3.39. Doğru Öz Hamamı ve Yeni Hamam'dan Görünümler. 161
Fotoğraf 3.40. Hayrat Örneklerinden Görünümler. 163
Fotoğraf 3.41. Karma Yapılı Mesken Örneğinden Bir Görünüm. 164
Fotoğraf 3.42. Yığma Yapı Olarak İnşaa Edilen Tek Katlı Köy Meskeni Örneği. . 165
Fotoğraf 3.43. Ağaç Malzemenin Kullanıldığı Mesken Örneğinden Bir Görünüm. 167
Fotoğraf 3.44. Zorkun Yaylası'nda Talvar ya da Taka denilen Çardak Örneğinden Görünüm. 168
Fotoğraf 3.45. Huğ Evden Bir Görünüm. 169
Fotoğraf 3.46. Düz Damlı Toprak Evden Bir Görünüm. 170
Fotoğraf 3.47. Geleneksel KonutunÇıkma Balkon Örneğinden Bir Görünümü. 175
Fotoğraf 3.48. Günümüz Konutlarının Geniş Balkon Örneğinden Bir Görünüm. .. 176

Fotoğraf 3.49. Konutun Dışında Yer alan ve Ocakbaşı Görevi de olan Niş Örneklerinden Görünümler. 176
Fotoğraf 3.50. Köy Evi Banyosundan Bir Görünüm. 177
Fotoğraf 3.51. Kapı ve Pencere Örneği. 178
Fotoğraf 3.52. Loğ Taşı (Mehmet Akçadağ Arşivi). 182
Fotoğraf 3.53. Kır Meskeninden Bir Görünüm. 183
Fotoğraf 3.54. Şehir Meskeninden Bir Görünüm. 184
Fotoğraf 3.55. Karatepe-Kilim Kooperatif'de Hazırlanan Yöresel Kahvaltıdan Görünümler 193
Fotoğraf 3.56. İçli Köfte Yemeğinin Malzemesinden Görünüm. 197
Fotoğraf 3.57. Elde İçli Köfte Açımı ve Kızartılmış İçli Köfte Yemeği. 197
Fotoğraf 3.58. Kısır 197
Fotoğraf 3.59. Mercimek Köftesi 197
Fotoğraf 3.60. Toğga Çorbası (Mehmet Akçadağ Arşivi) 198
Fotoğraf 3.61. Kelle-Paça Çorbası 198
Fotoğraf 3.62. ''Andırın Doktoru''diye tabir edilen Tirşik'in Semt Pazarında Satımı. 198
Fotoğraf 3.63. Semt Pazarında Tirşik Satımı ve Tirşiklik Pancar Doğrama 199
Fotoğraf 3.64. Tirşik Yemeğinin Yapım Aşamalarından Görünümler. 200
Fotoğraf 3.65. Yaprak Sarma ve Biber Dolması (Mehmet Akçadağ Arşivi) 201
Fotoğraf 3.66. Zeytinyağlı Yaprak Sarmave Lahana Sarması. 201
Fotoğraf 3.67. Mangal Yapanlardan Görünüm 202
Fotoğraf 3.68. Adana Kebabı. 202
Fotoğraf 3.69. Tavuklu Patatesli Tava. 202
Fotoğraf 3.70. Zorkun Tava. 202
Fotoğraf 3.71. Kuzine sobada Etli Kömbe Pişirilmesi. 203
Fotoğraf 3.72. Osmaniye Simidinden Bir Görünüm. 203
Fotoğraf 3.73. Yufka Ekmek Yapan Kadınlardan Görünüm. 204
Fotoğraf 3.74. Elektrikli Sac Üzerinde Börek Yapımından Görünüm. 205
Fotoğraf 3.75. Şalgam Suyundan Görünüm. 206
Fotoğraf 3.76. Salça Yapım Aşamalarından Görünümler. 207
Fotoğraf 3.77. Kırma Zeytin Yapımı. 207

Fotoğraf 3.78. Pekmez Yapımından Görünümler (Mehmet Akçadağ Arşivi)..... 208
Fotoğraf 3.79. Pekmez Yapımında Kullanılan Beyaz Toprak 208
Fotoğraf 3.80. Tarhana Kurutma İşlemleri 209
Fotoğraf 3.81. Nar Ekşisi Yapımı (httpswww. facebook.comtrtavazphotospcb). ... 210
Fotoğraf 3.82. Turşu Yapımından Görünümler. 210
Fotoğraf 3.83. Kömeç Otu. 211
Fotoğraf 3.84. Teleme (Mehmet Akçadağ Arşivi)..... 211
Fotoğraf 3.85. Şalvar..... 215
Fotoğraf 3.86. Semt Pazarında Şalvar..... 215
Fotoğraf 3.87. Altı Köşeli Kasket Takan Vatandaşlardan Bir Görünüm. 216
Fotoğraf 3.88. Yöresel Kıyafetleriyle OFAD Halk Oyunu Ekibinden Görünüm. ... 217
Fotoğraf 3.89. Halk Oyunları Ekibinin Geleneksel Erkek Kıyafeti (OFAD). 223
Fotoğraf 3.90. Halk Oyunları Ekibinin Geleneksel Kadın Kıyafeti (OFAD). 224
Fotoğraf 3.91. Karatepe-Kızyusuflu Kalkındırma Kooperatifinden Bir Görünüm. 226
Fotoğraf 3.92. Dokuma Atölyesinden Bir Görünüm. 227
Fotoğraf 3.93. Teşhir Alanından Bir Görünüm. 227
Fotoğraf 3.94. OBEM Kursundaki Dokuma Atölyesinden Görünüm. 230
Fotoğraf 3.95. OBEM Kursundaki Dokuma Atölyesinden Görünüm. 230
Fotoğraf 3.96. Osmaniye Kent Müzesinde Karatepe Kilimi Satışının Yapıldığı Bölümden Görünüm. 231
Fotoğraf 3.97. Duvar Halısı Bulunan Köy Evinden Bir Görünüm. 231
Fotoğraf 3.98. Boyama İşleminden Bir Görünüm. 232
Fotoğraf 3.99. Dokuma Motifleri..... 234
Fotoğraf 3.100. Ahmet Türkmenoğlu Kendi Yaptığı Bağlaması İle Birlikte 235
Fotoğraf 3.101. El Yapımı Müzik Aletlerinden Bir Görünüm. 236
Fotoğraf 3.102. Sandal (Hartlap) Ağacından Bir Görünüm..... 236
Fotoğraf 3.103. Ahşap Oymacılığı Yapanlardan Görünüm. 237
Fotoğraf 3.104. Mutfak Gereçleri, Tespih ve Diğer Süs Eşyaları. 237
Fotoğraf 3.105. Çam Bardaklarından Bir Görünüm. 238
Fotoğraf 3.106. Ahşap Oymacılığından Görünümler. 239
Fotoğraf 3.107. Bıçak Yapımından Bir Görünüm. 240
Fotoğraf 3.108. Hızman ve Çiriş Otu..... 242

Fotoğraf 4.1. 1970'li Yıllarda Kadirli'de Bir Köy Düğünü (Kaynak: Bilinmiyor). 245
Fotoğraf 4.2. Tatlı Yeme Merasiminden Bir Görünüm. 248
Fotoğraf 4.3. Pamuk ve Koyun Yünü 249
Fotoğraf 4.4. Geleneksel Çeyiz Örneği..... 250
Fotoğraf 4.5. Geleneksel Kına Gecesinden Bir Görünüm. 251
Fotoğraf 4.6. Düğünlerde Şaba (Çaba) Yapan Davulçular (Hasan Germen Arşivi)..... 252
Fotoğraf 4.7. Servi Ağaçlarının Bulunduğu Mezarlıktan Bir Görünüm. 257
Fotoğraf 4.8. Osmaniye'nin Kurtuluş Günü'nde Âşıklar Programı (Hasan Germen Arşivi)..... 259
Fotoğraf 4.9. Osmaniye'nin Kurtuluş Günü, Gösterisi (Hasan Germen Arşivi). 279
Fotoğraf 4.10. Reşat Gürel'in Topaç Atışından Bir Görünüm (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi). 287
Fotoğraf 4.11. Kale Yıkma Oyunu (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi)..... 288
Fotoğraf 4.12. Gıç Gıç Oyunu (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi)..... 289
Fotoğraf 4.13. Patlangaç Yapımı (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi)..... 290
Fotoğraf 4.14. Ramazan ve Kurban Bayramı İkramları..... 301
Fotoğraf 4.15.Aşure. 302
Fotoğraf 4.16.7 Ocak Kurtuluş Bayramı..... 305
Fotoğraf 4.17. Bısan Bisikletleri ve Bisiklet Süren Çocuklar..... 306
Fotoğraf 4.18. Bisiklet. 307
Fotoğraf 4.19. Kuş Uçurtmadan Bir Görünüm. 308
Fotoğraf 4.20. Kuş Evlerinden Görünümler. 309
Fotoğraf 4.21. Kuş Lastiği (Mehmet Akçadağ Arşivi), Kuş Sapanı..... 310
Fotoğraf 4.22. Çerçi Esnafından Görünümler (Mehmet Akçadağ Arşivi). 311

ÖNSÖZ

''Osmaniye İlinin kültürel coğrafyası'' adlı bu çalışma bir yüksek lisans tez konusudur. Kültürel coğrafya alanında yapılan tez niteliğindeki çalışmalardan birisi olma özelliği taşımaktadır. Osmaniye ilinin fiziki ve beşeri-ekonomik özellikleri genel hatları ile anlatılmıştır. Sahanın coğrafi etüdü yapıldıktan sonra ilin maddi ve maddi olmayan kültürel değerleri saptanmıştır. Sahanın kültürel değerleri coğrafya disiplininin bakış açısı doğrultusunda anlatılmıştır.

Bir toplumun sahip olduğu tüm değerler kültür olgusu kapsamındadır. Bir sahada yaşayan toplumun değerlerini coğrafyacı gözü ile anlatmak coğrafyanın etki sahasını bir kez daha gözler önüne serecektir. Bu çalışma, unutulmaya yüz tutan, hala sürdürülen yaşam tarzının gelecekte yapılan araştırmalara kültürel coğrafya bağlamında kaynak teşkil etmesi için önemli olacağı düşünülmektedir.

İnceleme konusunun başından sonuna kadar her safhasında bilgisini, tecrübesini ve sabrını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Saliha KODAY'a teşekkürlerimi sunarım. Jüri üyelerinden olan Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ ve Doktor Öğretim Üyesi Kübra ERHAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Gerek lisans eğitimimde gerekse yüksek lisans eğitim süresi boyunca desteğini, bilgisini, emeğini her zaman gösteren kıymetli hocam Doç Dr. Emre Özşahin'e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Halk edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla bilinen, Osmaniye halk kültürü özellikleri ile ilgili bana kıymetli vaktini ayırıp önemli bilgiler veren Sayın Doç. Dr. Cengiz GÖKŞEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Coğrafya alanında bilgisini esirgemeyen yüksek lisans eğitim sürecinde yol gösterici olan kıymetli hocam Araştırma Görevlisi Çağlar Kıvanç KAYMAZ'a, Osmaniye coğrafyası ile ilgili aklına gelen tüm bilgileri benimle paylaşan sevgili ablam Öğretim Görevlisi Şule Demir'e, çalışma ile ilgili verilerin toplanması ve derlenmesi konusunda bilgilerini paylaşan arkadaşım Oğuzhan GÜRGEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca her alanda desteğini gösteren ancak 2012 yılında beyin kanaması geçirdikten sonra yatağa bağlı kalan canım babam Selahattin YILMAZ'a,

bu olumsuz sürecin en önemli destekçisi olan, ağabeyim Aziz YILMAZ'a, tezin yazım aşamasında tüm sıkıntılarıma ortak olan eşim Fatih Mehmet AKÇAÖZOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez konusunu öğrendikten sonra yardımcı olan, ismini sayamayacağım onlarca kişiye teşekkür ederim.

Erzurum – 2018 **Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU**

GİRİŞ

I. KÜLTÜR VE KÜLTÜREL COĞRAFYA

Atatürk'e göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, ders almak, düşünmek, zekâyı eğitmektir. Bu bağlamda, coğrafyacıların kültüre bakış açıları doğrultusunda kültürü tanımlarsak, insanların konuşması, davranışı, siyasi görüşü, uğraş alanları, ahlâkı, giyim kuşamı, gıda tercihleri, meskenleri, gelenek ve görenekleri, toplumsal değerleri gibi maddi-maddi olmayan unsurların var olduğu bir ortamda dünyayı anlama ve biçimlendirmelerini kapsayan bir olgudur[1]. Kültür ve medeniyet söz konusu olunca, çalışma hangi disiplinde yapılırsa yapılsın, coğrafyaya eğilmek bir zorunluluktur[2]. Kültürün coğrafyacılar için olan çekiciliğini antropologlar, tarihçiler ve sosyologlar da paylaşırlar[3]. Hatta yapılan araştırmalar gösteriyor ki kültür kavramını kullanmayan bilim dalı yok gibidir. Ulusal tez merkezinin arama motoruna ''kültür''kelimesi yazdığımızda 2016 yılı ekim ayında,6549 adet kavrama ilişkin kayıt bulunmaktadır. Bizim için önemli olan Coğrafya Biliminin kültürü nasıl ele aldığıdır.

Formel bilimler, doğa bilimleri ve sosyal bilimler planlarından ayrı ayrı yararlanan coğrafya; kendine özgü düşünce ilkeleri (dağılış, bağlantı, sebep-sonuç ilkeleri gibi) kendine özgü araştırma yöntemleri (gezi-gözlem, akıl yürütme, anket, mülakat gibi) ve kendine özgü ifade teknikleri (dağılış haritaları, kesitler, profiller, veri tabloları, grafikler gibi) bulunmaktadır[4].Coğrafya disiplini kendi ilkeleri doğrultusunda kültürü ele alır. Coğrafyacılar bir yandan doğal çevre faktörlerinin toplumların kültürel özelliklerini nasıl etkilediğini anlamaya çalışırken, diğer yandan kültürel farklılıkların mekânın organizasyonunda ve doğal kaynaklardan yararlanma

---

[1] Saliha Koday, Emine Yılmaz, ''Osmaniye Türkülerinde Coğrafi Motifler'', *Türkiye Coğrafyası Araştırmaları, Prof.Dr. Mesut Elibüyük'e Armağan*, Editör: Ferhat Aslan, 527-544, Pegem Akademi, Ankara 2017, 527.

[2] Sezai Coşkun, ''Sezai Karakoç'un Şiirleri Üzerinde Edebiyat- Medeniyet Coğrafya İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme'',*Turkısh Studies International Periodical Forthe Languages Literatureand History of Turkishor Turkıc*. Volume 571, Winter 2010, 846.

[3] Nazmiye Özgüç, Erol Tümertekin, *Beşeri Coğrafya, İnsan Kültür Mekân,* Çantay Kitabevi, İstanbul 2009, 96

[4] Hayati Doğanay, Serkan Doğanay, *Coğrafya'ya Giriş*, Pegem Akademi 11. Baskı, 2014, Ankara, 20.

biçimlerinde ne gibi değişikliklere yol açtığını açıklama çabasına girmişlerdir[5]. Bu çabaların bir sonucu olarak XX. Yüzyılın başlarında kültürel coğrafya adı altında yeni bir disiplin ortaya çıkmıştır[6].Kültürel coğrafya Amerikan beşeri coğrafyası içerisinde ayrı bir alt dal olarak 1920'lerde ve 1930'larda Berkeley Okulu çalışmaları ile ortaya çıkmıştır [7] .Bu çalışmalar, Kaliforniya Üniversite'sinin Berkeley Kampusu'nda coğrafyacı Carl Ortwın Saver tarafından başlatılmıştır[8]. Kültürel coğrafya, dünya üzerindeki insan üretimi olan unsurları coğrafya ilminin prensipleri içerisinde incelemeye çalışan ve yaklaşık olarak seksen beş yıllık bir geçmişe sahip olan genç bir disiplindir[9]. Coğrafya ilmi üzerinde, fiziki mekânın etkisinin her şeyden fazla olduğunu iddia eden deterministlere karşı ortaya çıkmış ve gelişimini insan temelli olan kültür olgusu üzerine yoğunlaştırmıştır. Dolayısıyla insanoğlunun üretimlerinden oluşan kültür olgusu ve bu olgunun bünyesinde barındırdığı her şey kültürel coğrafyanın inceleme konuları içerisinde yer almaktadır[10].

Özey'e göre kültürel coğrafyanın elemanları; sosyal organizasyon, örf, adet, gelenek ve görenekler, eğitim, diller, barınaklar, konutlar, giyimkuşam, moda, sanat, edebiyat, dinler, değerler, iklim, hükümet şekilleri, kanunlar, rekreasyon, eğlence, ekonomik sistemlerdir[11].Coğrafya, kültürel kaynakların mekânsal dağılımı ve kültürel kaynakların mekânsal kullanımını araştırır[12].Coğrafyacılar kültürlerdeki farklılık ya da benzerliklerin karmaşık güçlerin işleyişi sonucu oluştuğunu kabul ettikleri için de kültürdeki mekânsal kalıpların ortaya çıkardığı soruları açıklığa kavuşturmanın kolay olmadığını bilirler[13]. Araştırılan kültür bölgesinin sınırları iyi belirlenmeli ve diğer kültür bölgeleri ile bağlantısı dikkatli bir şekilde incelenmelidir[14].

---

[5] Erdal Akpınar, "Eğin Türkülerinin Coğrafi Analizi", *Turkısh Studies International Periodical Forthe Languages Literatureand History of Turkishor Turkıc Volume* 7/4, 253-274. Ankara-Turkey. 2012, 254.

[6] Akpınar, 254.

[7]Yılmaz Arı ''Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı'' *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 311-340. 2005, 320.

[8] Arı, 320.

[9] Alperen Kayserili, *Erzurum Şehri'nin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre)*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2011, 23.

[10] Kayserili, 23.

[11] Ramazan Özey, *Kültürel Coğrafya*, Aktif Yayınları, İstanbul 2014, XI.

[12] Suna Doğaner, *Türkiye Kültür Turizmi,* Doğu Kitabevi, Birinci Baskı, İstanbul 2013, 15.

[13] Tümertekin ve Özgüç, 97.

[14] Alperen Kayserili, Namık Tanfer Altaş, ''Horasan İlçesi'ndeki Kır Meskenleri'nin Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi'', *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(23), 81-102, 2010, 84.

Kültür fikrinin coğrafi sorunlara uygulanması çekirdeğini, Philip Wagner ve Marvin Mikesell (1962), birbiriyle ilişkili beş ana konunun oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir: 1-Kültür, 2-Kültür alanı, 3-Kültürel coğrafi görünüm ya da kültürel mekan, 4-Kültür tarihi, 5-Kültürel ekoloji[15]. Kısaca ifade etmek gerekirse kültür, bir toplumun, sahip olduğu değerlerin genel adıdır diyebiliriz. Kültür alanı, kültürü yaşatan canlıların, coğrafi dağılış oluşturduğu mekânlardır. Kültürel coğrafi görünüm, bir mekân üzerindeki var olan somut yapıların oluşturduğu manzaradır. Kültür tarihi kuşaktan kuşağa aktarılan değerlerin zaman içerisinde geçirdiği süreçtir. Kültürel ekoloji, doğa ve insan etkileşimidir. Kültürel coğrafya alanındaki bu alt başlıkları çalışma içerisindeki detaylarda bulmak mümkündür. Şöyle ki, kaleler, dini yapılar, müzeler, yaylalar, köprüler, hamamlar, çeşmeler, meskenler, araştırma sahasındaki maddi nitelikli kültür varlıklarını oluşturmaktadır. Kültür alanını oluşturan Osmaniye'nin maddi kültür ögeleri, kültürel coğrafi görünümü meydana getirmektedir. Kültürel değerlerin dağılış özellikleri kültür alanında benzerlikler ve farklılıklar içermektedir. Doğal çevre özelliklerindeki fark, kültüre yansımıştır. İnsanların sürdürdüğü kültürel yaşantıdaki etkileşim, insanların hareketli yapıda olması sayesinde gerçekleşmiştir.

Ülkemizde kültürel coğrafya alanında çalışmalar oldukça yenidir. Bir kültür bölgesinin araştırılması iyi araştırma ve iyi gözlem yapılması gerektiğinden olsa gerek uzun zaman almaktadır. Kültür bölgesinin coğrafi özellikleri başlı başına ayrı bir çalışma gerektirmektedir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

İnsanların ve ortamın nasıl göründüğü, görüntü verdiği unsurlarda, coğrafya ne kadar etkili olmuştur? Bu düşünceyle Osmaniye ilinin sahip olduğu maddi ve manevi kültür ögelerinin genel özellikleri yerinde gözlenmiş ve doğru bir şekilde kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Tarihsel süreçte, Osmaniye ilinin maddi ve maddi olmayan (manevi) kültürel değerlerinin mekânsal dağılımları ve ilişkileri tespit edilmiştir.

Osmaniye ilindeki insanların yaşam tarzına dair olan kültürel değerlerinin Osmaniye ilinin fiziki coğrafya ve beşeri ekonomik coğrafya özellikleri ile ne kadar

[15] Tümertekin ve Özgüç, 98.

ilişkili olduğunu ortaya koymak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bununyanı sıra derinlemesine incelemek, keşfetmek, elde edilenleri betimlemek söz konusudur. Sahada mevcut olan maddi ve manevi kültürel değerlerin tanıtımı, fiziki coğrafya ile beşeri ve ekonomik coğrafya unsurları arasındaki etkileşim anlatılmıştır.

Araştırma sahasında doğal çevre ve insan etkileşimi sonucunda ortaya çıkan kültürel ürünler tespit edilmeye çalışılmıştır. Kültürel ürünlerin sürdürülelebilirliği ve mevcut durumları izah edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri uygulanmıştır.

Osmaniye ili taşınmaz kültür varlıkları envanterine göre, ilde tescil altında bulunan anıtlar ve arkeolojik sit alanları bulunmaktadır. Kayıt altına alınmış maddi kültür ögelerinin hepsi, turistik değer taşımamaktadır. Turistik değeri olan maddi kültür varlıkları öncelikli olarak açıklanmıştır.

Osmaniye ilindeki konutların iklimle bağlantısı açıklanmıştır. Kaleler şehri unvanı almasındaki stratejik önemi vurgulanmıştır. Ticaret yollarının güvenliğini sağlamak için inşa edilen kalelerin coğrafi özellikleri açıklanmıştır. Tarımsal faaliyetlerin beslenme unsurlarına etkisi açıklanmıştır. Yörenin en tipik kıyafeti olan şalvarın tercih edilmesindeki sebepler tespit edilmiştir. Yayla geleneğinin iklimle ve geçmişte yapılan ekonomik faaliyetler ile ilişkisi açıklanmıştır. Dil ve edebiyat alanındaki çalışmalarda yer alan coğrafi unsurlar yorumlanmıştır.

Hem kültürel coğrafya ile hem de Osmaniye coğrafyası ile ilgili gerekli olduğu düşünülen eserlerin çoğuna erişilmiştir. Diğer illerden gelip uzun yıllar memuriyet hayatı yaşayan insanlar ve yerel halkla mülakat yapılmıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmakta olan kişilerle ve akademisyenlerle bilgi alışverişi gerçekleştirilmiştir. Gezi gözlem yapılmıştır. Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Bölümünden Osmaniye ilinde çekilmiş olan fotoğraflar temin edilmiştir. Bireysel fotoğraf çekimi de gerçekleştirilmiştir. Web sayfaları taranmıştır. Osmaniye Belediyesi'nden ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden Osmaniye Turizm Haritaları temin edilmiştir. Tezde kullanılan haritaların çizimleri Arcgıs 10.3 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.Bu kapsamda Harita Genel Komutanlığı'nın 1/250 000 lik ölçekli, NJ 37-5 Elbistan, NJ 37-9 Gaziantep, NJ 37-13 Antakya paftalarından yararlanılmıştır. Kurumlardan gerekli veriler temin edilmiştir. Orman ve Su işleri

Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden alınan uzun yıllar tüm iklim parametreler bülteni, Microsoft Office Excel yazılım programında grafik olarak sunulmuştur. İlin, bitki örtüsü verileri Orman Müdürlüğü'nden 2016 yılına ait brifing raporu olarak alınmıştır. Devlet Su İşleri (DSİ), Genel Müdürlüğü'nden ilin su varlığına dair sunular temin edilmiştir. Nüfus verilerine, Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK)'den erişilmiştir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 'nden tarımsal ve hayvansal veriler 2016 yılı brifing raporu şeklinde alınmıştır. İlin eğitim kurumları, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Korkut Ata Üniversitesi aracılığı ile elde edilmiştir.

III. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasını oluşturan Osmaniye ili, Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde yer almaktadır. Doğuda Gaziantep, Kahramanmaraş illeri, kuzeyde Kahramanmaraş, Adana illeri, batıda Adana, güneyde Hatay ili ile çevrili bulunmaktadır (Harita 1). Araştırma sahasına sınırı bulunan iller Büyükşehir Belediyesi statüsündedir. İlin toprakları güneybatı yönünde İskenderun Körfezi'ne 7,5 km uzaklıktadır ancak denize kıyısı yoktur.

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası.

Osmaniye ili kuzey yarımkürede 35˚52' - 36˚ 42' doğu meridyenleri ile 36˚ 57' - 37˚ 45' kuzey paralelleri arasında yer almaktadır (Harita 1.1.). İlin yüzölçümü 3.279.9 km² olup, il merkezi deniz seviyesinden 121 metre yükseklikte ve Akdeniz'e 20 kilometre mesafededir.

Amanos Dağları ile Misis dağlık kütlesi arasında yeni kıyı ovaları uzanmaktadır. Bu kıyı ovaları kuzeye doğru gidildikçe daralır ve Kısık Boğazı'ndaki geniş bir vadi tabanından itibaren Toprakkale yakınlarında Ceyhan Nehri ve Toroslar'dan bu nehre kavuşan Sumbas, Savrun, Deliçay gibi kollarının meydana getirdikleri Yüksek Ovada (Kadirli, Kozan ve Osmaniye Ovaları) alüviyal sahalar ve ovalar tekrar genişler. Bu kısımda Toprakkale, Tecirli, Kadirli, Kozan ve Kırmıt'ı içine alan daire şeklinde ovalar yer almaktadır. Bu ovalık sahanın ortasından Ceyhan Nehri geçer. Ovanın topoğrafik hususiyetleri dikkate alınır ise görülmektedir ki, Ceyhan Nehri'nin güneyinde kalan kısım kuzeyinde kalan kısma nazaran daha düzdür[16].

Yukarı Ova'nın toplam alanı 3.000 km²'ye yaklaşır. Adana Ovaları kadar bir büyüklüğe sahip olan Yukarı Ova, güney kenarında uzanan tepeler nedeniyle, doğrudan doğruya denize açılamaz. Bu ova da kendi arasında bölümlere ayrılabilir. Ancak buradaki bölümleme, Adana Ovaları'nda olduğu gibi, akarsulara göre değil, ovaların ortalarındaki veya kenarlarındaki şehirlere göre yapılmıştır. Örneğin Kadirli, Kozan, Osmaniye ve Ceyhan Ovaları gibidir[17].

Çukurova'nın doğu sınırındaki Osmaniye ilinin topraklarını, Orta Toroslar, Doğu ve Güneydoğu kesiminde Nur Dağları çevrelemektedir.Orta Toroslar ile Güneydoğu Toroslar'ın arasında kalan ilin, güney dağ silsilesini Nur Dağları oluşturmaktadır. Kuzey sınırını Gezit Dağı (2230 m) oluşturmaktadır. Gezit Dağı, Dibek Dağlarına (2212 m) ait bir birimdir. Batıya doğru olan yerde ovalar yer almaktadır. Dağlık alan ile ovalık alanın birleştiği noktada, Hasanbeyli, Bahçe, Kadirli, Sumbas ilçeleri kurulmuştur. Ovalık alanda ise Merkez ilçe, Toprakkale, Düziçi ilçeleri bulunmaktadır.

Yükseltinin arttığı noktaları; Nur Dağları üzerindeki Kösür Dağı (1700 m.) Tozaklık Dağı (1616 m.), Gökçedağ (1630 m.), Akçadağ (1795 m.), Düziçi ilçesinin sınırlarındaki Gözçebel Dağı (2090 m.), Beşikdüldül Tepesi (2246 m.),Kadirli'nin kuzeyindeki Karaoğlan Dağı (1300 m.) oluşturmaktadır (Harita 1.2.).

---

[16] Süha Göney, *Adana Ovaları I*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2162, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:88, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1976, 14.

[17] Kenan Arınç, *Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin Kıyı Bölgeleri*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2011, 170

Araştırma sahası, Akdeniz iklimi özelliğini taşımaktadır. Genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir. Osmaniye ilinde ölçülen en yüksek sıcaklık 42.8 C˚ (06.07.2004), en düşük sıcaklık ise -8.5 C˚ (04.01.1989)'dir. Günlük ölçülen en yüksek yağış metrekareye 154.3 mm. (24.11.2008)'dir. Ölçülen en yüksek rüzgâr hızı 98km/saat (21.09.2009), hâkim rüzgar yönü güneybatı iken ortalama güneşlenme süresi ise günde 7.7 saattir (Tablo 1.1.).

Orman sahalarının yayıldığı alanlar 100 metreden başlayıp, 1900 metrelere kadar çıkmaktadır. Genellikle 100 metre ile 400 metre arasında maki florası ile birlikte Kızılçam (*Pinus Brutia*) doğal ve dikim sahaları, 400-700 metre rakım arasında Kızılçam(*Pinus Brutia,*) 600-1000 metre rakımlarda baltalık şeklinde Meşe (*Quercus*), Gürgen (*Carpinus*) vb. yapraklı ve 1000 metrenin üzerinde Karaçam (*Pinus Nigra*), Sedir (*Cedrus*), Göknar (*Abies)*, Saf veya Karışık ormanları yayılış göstermektedir.

İl sınırları içinden geçen Nur Dağları ülkemizin en zengin hayvan alanları durumundadır. Yaban hayatı bakımından oldukça zengindir. Bölgede karaca, kurt, çakal, yaban domuzu, tilki, sırtlan, kunduz, tavşan, kirpi gibi memeliler yanında akbaba, kartal gibi yırtıcı kuşlar ve turna, keklik, bıldırcın gibi kuşlar yaşamaktadır.

Araştırma sahası Aşağı Ceyhan Havzası'nda bulunmaktadır. Ovaların sulama ihtiyacı Ceyhan Nehri ve kolları vasıtasıyla karşılanmaktadır. Osmaniye ili sınırları içerisinde bulunan başlıca akarsular Ceyhan Nehri (510 km) ve Ceyhan Nehri'nin kolları; Karaçay (70 km), Savrun Çayı (83 km), Kesiksuyu Deresi (23 km), Sabunsuyu Çayı (30 km), Horu (Hamis) Çayı (55 km)'dır. Kalecik deresi de Hamis Çayı'nın 25 kilometrelik koludur.Ceyhan Nehri'nin toplandığı Aslantaş Baraj Gölü ilin en büyük sulama alanına sahiptir(Harita 1.1.).İlin turistik değeri olan tek termal kaynağı Haruniye Kaplıcası'dır. Kaplıca, Düziçi ilçesine bağlı olan Kuşçu köyünde Mehmetoğlu Mahallesi'nin yaklaşık 2,5 kilometre kadar kuzeybatısında yer almaktadır.

Araştırma sahasının toplam 1.254.062 dekar tarım alanı vardır. % 83.2'sini tarla ziraat alanı, % 13,4'ünü meyve alanı, % 2,6'sını sebze alanı, % 0,62'sini nadas alanı oluşturmaktadır [18] .Tarımsal üretime elverişli olan ilin üretim miktarları bölge

[18] Osmaniye Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2017.

genelinde bakıldığında tahıllardan buğday ve mısır, yağlı tohumlardan ayçiçeği veyer fıstığı, bahçe bitkilerinden zeytin, turp, marul ve ıspanak en çok yetiştirilen ürünlerin başlıcalarını oluşturmaktadır. Ovalık alanlarda tarımsal faaliyetler yaygın iken, yükseltinin arttığı dağlık alanlarda hayvancılık yapılmaktadır. 1996 yılında il statüsüne erişen araştırma sahası, kalkındırılması gereken iller kapsamına alınmıştır. 2000'li yıllarda itibaren geleneksel yöntemlerle yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde gelişmeler görülmektedir. Bu gelişim ile yapılan maddi destekler sayesinde gerçekleşmiştir.

İlde Akdeniz ikliminin yaz aylarında çok sıcak geçmesi ve ovada yapılan sulama faaliyetleri ile nem miktarının da çok yüksek olması gibi faktörlerin etkisiyle; yayla kültürü çok gelişmiştir. Haziran-Eylül döneminde; Osmaniye'de Zorkun, Ürün, Fenk, Hasanbeyli'deAlmanpınarı ve Kadirli'de Maksutoğlu yaylalarına büyük göçler olmaktadır. Bahçe ve Hasanbeyli ilçeleri, yayla-kent özelliği gösterdiğinden, yaz mevsiminde nüfus yoğunluğu yaşanmaktadır. Ayrıca bu ilçelerin bulunduğu konum itibariye ulaşım olanakları oldukça kolaydır.

Ulaşım açısından stratejik önemi olan araştırma sahası, Adana-Osmaniye-Gaziantep Otoyolu (E-90), Osmaniye-Adana-Gaziantep D-400 karayolu; Adana Osmaniye Fevzipaşa demiryolunun geçtiği bir konumdadır. Deniz ile sınırı bulunmayan araştırma sahasıAkdeniz ilçesindeki Mersin Limanına 155 km, İskenderun Limanına ise 60 km uzaklıkta bulunmaktadır. İle en yakın havaalanı 90 km uzaklıkta bulunan Adana'nın Seyhan ilçesinde bulunan Şakirpaşa Havaalanı'dır.

Araştırma sahası Merkez, Bahçe, Düziçi, Hasanbeyli, Kadirli, Sumbas ve Toprakkale olmak üzere toplam 7 ilçeden oluşmaktadır. İldeki toplam belediye sayısı 13 olup, köy sayısı 160 mahalle sayısı 132'dir.İlin toplam nüfusu 2016 yılı itibariyle 522.175 kişidir.İlde bulunan okul ve kurum sayısı 424, derslik sayısı 5.062, öğrenci sayısı 125.079, öğretmen sayısı 6.780 kişidir. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi 29 Mayıs 2007 yılında Fakıuşağı Mahallesi'ne kurulmuştur. 6 fakülte, 2 enstitü, 3 yüksekokul ve 5 meslek yüksekokul bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 14.227, öğretim üyeleri sayıları 120 dir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Osmaniye ili ve çevresinin stratigrafisi Alt Paleozoikten başlayıp, Üst Kreatese, Eosen, Miyosen ve Pliyo-Kuvaternere kadar devam eden bir istif sunmaktadır. Doğuda Amanos (Nur) Dağları'ndan başlayarak batıya doğru Alt Palezoikten Üst Kreatese'ya kadar devamlı sayılabilecek bir istif yayılış göstermektedir. İnceleme alanında Üst Kreatese'de Ofiyolit üzerlemesi bulunmakta ve yer yerde Eosen yüzeylemeleri gözlenmektedir. Tüm bunların üzerine Helveniyen-Tortoniyen yaşındaki sığ deniz fasiyes özelliklerini kapsayan çökeller (Kızıldere Formasyonu) gelmektedir.Bu çökeller içerinde yer yer resifal mercekler izlenmektedir. İnceleme alanında güney batıya doğru gidildikçe grabenleşmenin de etkisiyle bu formasyonlar üzerine Pliyo-Kuvaterner yaşlı genç çökeller gelmektedir.Daha önce anlatılan değişik özellikteki iki Miyosen istifi arasında, yanal ve düşey değişimli, içerisinde çok çeşitli yaş ve litolojide bloklar ya da, Andırın Formasyonu'na ait nap dilimlerini kapsayan Alt-Orta Miyosen yaşlı Karataş Formasyonu bulunmaktadır. Çok kıvrımlı olan bu birim diğer formasyonlardan fauna bakımından değişiklikler arz etmektedir.Misis-Andırın baseni olarak tanımlanan kaya birimleri, Kretase-Tersiyer zaman aralığında çökelmiştir. Melanj nitelikli ve volkano sedimanter fasiyes özellikleri sunar[19].

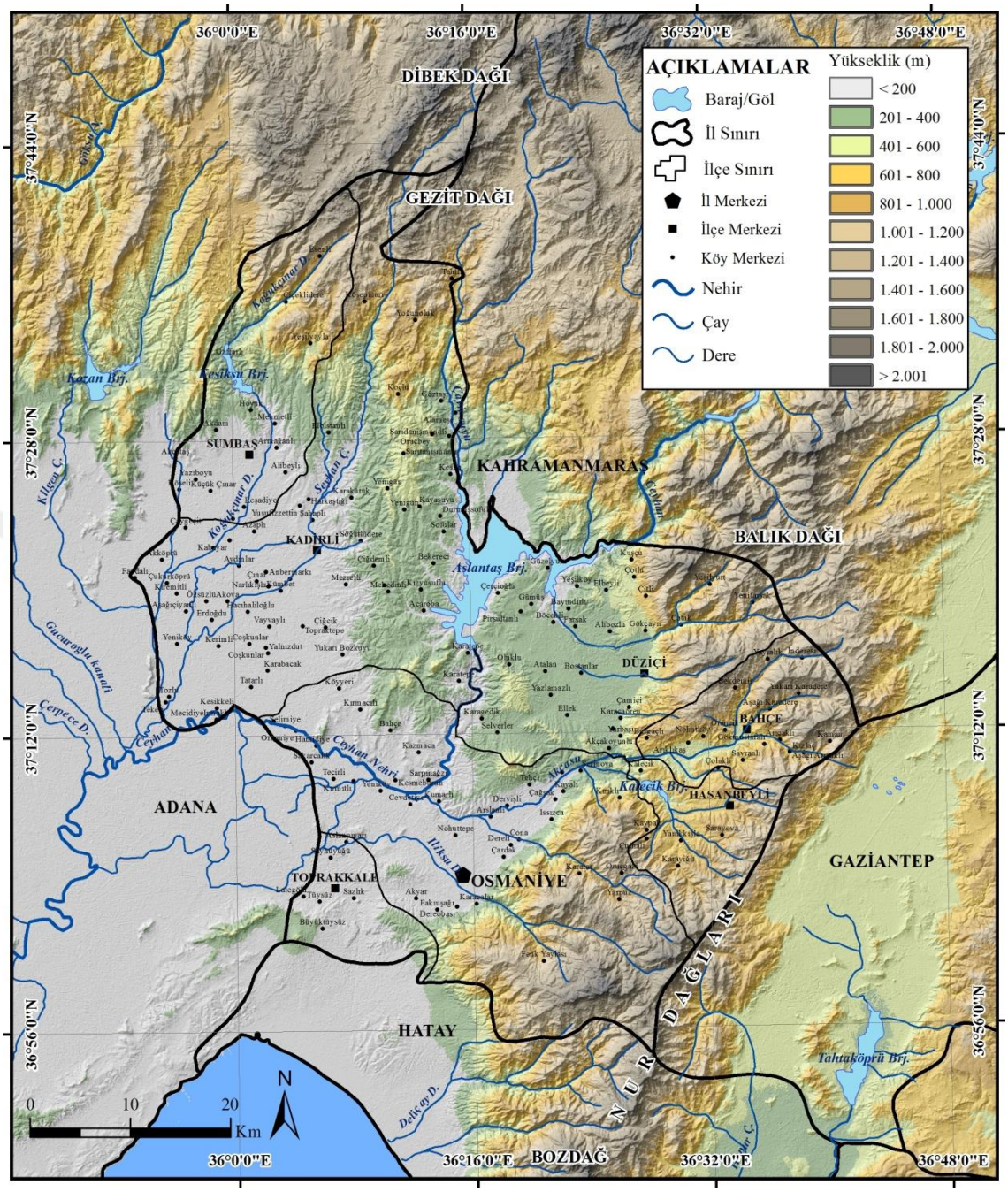
Alp-Dağ sisteminin uzantısı olan Toros Dağları[20]Akdeniz'e paralel doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Toroslar Batı Toroslar, Orta Toroslar ve Güneydoğu Toroslar olmak üzere üç kısıma ayrılmaktadır. Orta Toroslar'ın son bulduğu Güneydoğu Toroslar'ın başladığı yerde İskenderun Körfezi'nin doğusunda dik bir duvar gibi uzanan Nur Dağları bulunmaktadır.Nur Dağları batı-kuzeydoğu istikametine doğru uzanmaktadır(Harita 1.1.).

Bir dönem Amanoslar veya Gâvur Dağları olarak isimlendirilen Nur Dağları denizden ortalama 1500-2000 m. yükseklikte, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda

[19] A. Zafer Bilgin, Emin Elibol, Z.R. Bilgin, S. Beğenilmiş,, "Ceyhan-Karataş-Yumurtalık-Osmaniye-Haruniye-Kadirli Dolayının Jeolojisi", *M.T.A. Genel Müdürlüğü, Jeoloji Dergisi*, No:7215, (Yayımlanmamış), Ankara,1981.
[20] M.Yıldız Hoşgören, *Jeomorfoloji'nin Ana Çizgileri I*, 8.Baskı, Çantay Kitabevi, İstanbul 2011, 36.

uzanan devamlı ve çok arızalı bir dağlık sahadır. Miyosen'de oluşmuş olan Nur Dağları, türlü aşınmalarla düzleşmiş ve Neojen sonunda yükselmiş bir kırıklı-kıvrımlı dağ sırasıdır. Batıda Çukurova'nın Yukarı Ova kesimi ve İskenderun Körfezi, doğuda ise Kahramanmaraş-Hatay Grabeni gibi büyük çöküntü alanlarının ortasında yükselen bir horst özelliğindedir. Nur Dağları'nın belirtilen çöküntü alanlarına bakan yamaçları, oldukça diktir. Bu dik yamaçlar, akarsularca aşındırılmıştır. Nur Dağları'nın orta ve kuzey kesimleri, 1000 metreyi aşan kalın bir kalker örtüsü ilekaplıdır. Bu nedenle buradaki vadiler yüzlerce metre yükseklikte keskin yarlar teşkil eder. Dağlık kütlenin üzerinde gelişmiş kuzey-güney yönlü derin faylar, kalın kalkerli tabakaları, çeşitli kompartımanlara ayırdığından, jeomorfolojik görünüm yalçın, dik, geçilmez ve birbiriyle bağlantısı olmayan üniteler halindedir. Dağın çeşitli bölümlerinde serpantinler, kuvarsitler ve Alt Eosen konglomeraları göze çarpar[21].

[21] Arınç, 172-173.

Harita 1.1. Araştırma Sahasının Fiziki Haritası

Nur ve Dede Dağları'nın büyük bir kısmı ve en yüksek yerlerinde Kretase kalkerlerine ait mostralar mevcuttur. Daha doğusunda Amanos Dağları'nda, Kretase arazisi daha da genişlemekte ve devamlılık kazanmaktadır. Amanos Dağları'na doğru fliş fasiyesindeki Kretase arazisi marn, kalker, şist, kum taşı ve kalkerlerle temsil edilmektedir. Ayrıca radyolaritler ve serpentinler de bu arazi içine dâhil edilmektedir. Kretase arazisi, Tersiyer tabakaları ile açılı diskordant halde aralanmıştır. Kretase kalkerleri eğimli dik yamaçlar teşkil ettiği için, ziraat sahası olarak fazla

kullanılmamaktadır. Osmaniye civarında Kabak tepe ve Bağanın Dağı civarında Nümilitik formasyonları nispeten yaygındır[22].

Kıbrıs adası kıvrımlarının teşkil ettiği kavise bağlanan Amanos Dağları ana hatları itibari ile kuzey-güney istikametinde uzanmaktadır[23].Nur Dağları üç bölüm halinde araştırmalara konu olmaktadır (Harita 1.1.). SW-NE uzantılı dağların güney sınırını İskenderun Körfezine paralel olan Akıncı (Domuz-Hınzır) burnu ile Belen Geçidi arası oluşturmaktadır. Arsuz Beldesi'nin güneybatısındaki Akıncı (Domuz) Burnu'ndan Keldağ güneybatısındaki Suriye sınırına kadar 56 km uzunluğa sahip Hatay'ın güneybatı kıyı kuşağını kapsar. Burası aynı zamanda hem ülkemizin hem de Amanos Dağları'nın (Güney Amanoslar) Akdeniz'deki en güney kıyılarını oluşturur[24]. Orta Kesim denilen yer Belen Geçidi ile Aslanlıbel Geçidi (Gavurdağı) arasıdır. Aslanlıbel Geçidi, yükseltisi 2000 metreye ulaşan Akçadağ ve Gökçedağ'ların alçak sırtları üzerinde yer alır[25]. Aslanlıbel Geçidi'nin yörede bilinen ismi Gavurdağı Geçidi'dir. Adana'yı Gaziantep'e bağlayan geçit, idari anlamda Bahçe ilçesindedir. Aslanbeli Geçidi'nden itibaren Kahramanmaraş'ın Aksu vadisine kadar olan kısım Nur Dağları'nın kuzey kesimini oluşturmaktadır.

Bulunduğu jeomorfolojik konum olarak Osmaniye etrafı nispeten yüksek dağlar ve tepelik arazilerle çevrili alçak bir depresyonda konumlanmaktadır. Bu yükseltiler güneyde ve doğuda bazen 2000 metreyi geçerken batıdan, yükseltileri 205-300 metreleri bulan Körkuyu, Karabahadır ve volkanik bir tepe olan Delihalil Tepeleri'yle çevrelenmiştir[26].

Osmaniye ovasının, Adana ovalarında açıldığı eşik sahası üzerinde yer alan Toprakkale, bölgenin iç kesimlerini, Hatay ili ve Akdeniz'e bağlayan bir konumda bulunmaktadır. Orta Torosların devamı gibi görünse de kuzey ve güneybatıdan volkanik mecralarla çevrilidir. Nitekim batıda Delihalil volkanik kütlesi ve Ceyhan Ovası, kuzeydoğusu volkanik faaliyetler sırasında meydana gelen volkanik tepeler ve Tatarlı Leçeliği ile kuzeyde Üçtepeler volkanik kütleleri yer almaktadır. Karabahadır

[22] Göney, 4-5.
[23] Göney, 13.
[24] Atilla Karataş, Ahmet Bom, Hüseyin Korkmaz ''Akıncı Burnu – Keldağ (Hatay) Arasının Kıyı Jeomorfolojisi, *UJES 2010 Afyon Kocatepe Üniversitesi,* 153.
[25] Halil Koca, "Nur Dağlarının Doğu Yamaçlarında Yaz Mevsiminde Etkili Olan Yerel Bir Rüzgâr: Garbi Yeli", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı:34, (ss.505-525), İstanbul 1999, 511.
[26] Mehmet Tıraş, ''Osmaniye'de Kentsel Arazi Kullanımından Kaynaklanan Mekânsal Sorunlar'', *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 267-280. 2008, 268.

Dağı (301 metre), Karataş Tepe (157 metre) Tüysüz Tepe (250 metre) yükseltinin arttığı yerlerdir[27].Toprakkale'nin biraz batısındaki volkanik formasyonlar, bazalt lavları ve tüfleri ile lapilli ve çeşitli piroklastik unsurlardan müteşekkildir. Toprakkale'nin güneybatısındaki Büyük Leçe denilen bazalt formasyonu denize doğru meyilli topoğrafik şartlara uygun olarak kuzeyden güneye doğru akmıştır. Lav akıntıları güneyde yeni alüvyonların altında kalmakta ve yeni jeofizik etütlere göre, bazalt lavları deniz kıyısına 1-1,5 km mesafeye kadar sokulmaktadır. Deli Halil konisinden (450 metre) çıkan lav akıntılarının az bir kısmı kuzeye doğru yönelmiş ve Kretase ile Alt Miosen arazilerinin teşkil ettiği tepelerin sel yatakları ile alçaltılmış bir kısmından kuzeye ve aşağıya doğru taşmış ve Haliliye ile Arslanpınarı köyleri arasında bulunan Üç Tepeler konisinin lav akıntıları ile birleşmiştir[28].

Hasanbeyli ilçesindeki dağlık alanlar ilçenin, kuzey ve güneyini bir duvar gibi kuşatır. Yükseltileri çok fazla olmamakla beraber yaklaşık 900-1200 metredir. Güneyde uzanan dağlar içerisinde Hasanbeyli'de merkezin hemen güneyinde Kırkayalık Tepe, Çağıllı Tepe, Çam ve Zirin Tepeleri yer almaktadır. İlçe merkezinin hemen kuzeyinde Heyik Tepe, Alıçlı Çukur Tepe'si, Çamlı Kayak Tepe'si, Kırkayalık Tepe'si, Kemik Tepe, Güllü Osman Tepe'si, Hacı Tepe ve Delik Tepe, doğusunda Killik Tepe, Kırkayalar Tepesi ve en önemli yükseltisi olan Gökçedağ (1629 m.) yer almaktadır. İlçe, yayla özelliğindedir. İlçenin düzlük arazilerini; Ayvalı Mevkii, Kale Mevkii, Çoğutlu Değirmeni Mevkii, Yalakçayır Dere Mevkii oluşturmaktadır[29].

Bahçe kenti, Aslanlıbel Geçidi ile Aksu vadisi arasındaki kesimin başladığı ve Amanos Dağlarının doğu-batı yönünde geçit verdiği Gökçedağ ile Akçadağ arasında yükseltinin nispeten azaldığı ve Çukurova'ya geçişin başladığı kesimde yer almaktadır. Kentin merkezi kısmı, genellikle içinden geçen Kar Deresi'nin oluşturduğu iri elemanlı birikinti konisi ile kısmen yamaç molozu (kolüvyal) üzerinde kurulmuştur. Dere yatağındaki bu alüvyonlar genellikle çimentosuzdur[30].

---

[27] Şule Demir, *Toprakkale İlçe Merkezi'nin (Osmaniye) Coğrafi Etüdü*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016, 4.
[28] Göney, 9.
[29] Ali İnekçi, *Hasanbeyli İlçe Merkezi'nin Coğrafi Etüdü*, (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2012, 9
[30] Nusret Koca, *Bahçe İlçe Merkezi'nin Coğrafi Etüdü,* (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996,s.9.

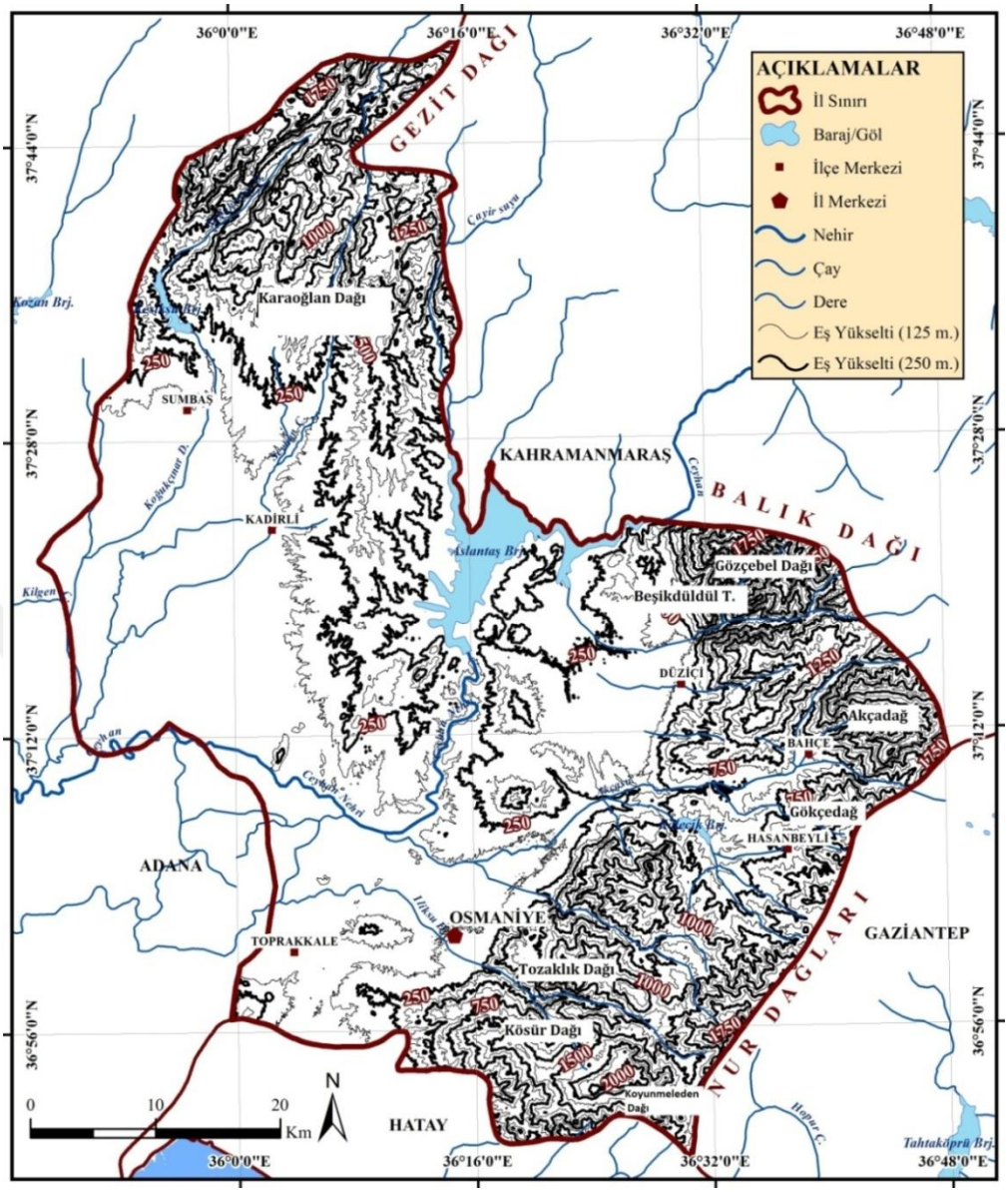
Çukurova bölgesinde yer alan Sumbas ilçesinde ortalama yükselti (yaklaşık 900 m) fazladır. Dağların güneye doğru alçaldığı ve yükseltinin nispeten azaldığı kesimde ise Kadirli Ovası'nın kuzey kesimleri yer almaktadır. Ova tabanından kuzeye doğru artan yükseltinin etkisiyle ilçenin güneyi ile kuzeyi arasında sıcaklık, basınç ve yağış değerleri ile bitki örtüsü ve toprak türleri bakımından bazı yerel farklılıklar vardır. Yükselti ilçenin güneybatı köşesindeki Köseli köyü ova tabanında en düşük 40 metredir. İdari alanın kuzeyinde Dibek Dağları'nı meydana getiren birimler üzerinde tespit edilen en yüksek noktalar: Çiçekdağı üzerindeki Boççuğu Tepesi'nde 1799 metre, Gezit Dağı üzerindeki İnnik Tepesi'nde ise 1855 metredir. İlçenin güney kesimlerindeki ova tabanın kenarlarından itibaren kuzeye doğru artan eğim, yer şekillerinin kuzeydoğu-güneybatı yönlü genel doğrultusunun yer değişmesine bağlı olarak engebeli bir görünüm kazanmıştır[31].

Düziçi Ovası, Ceyhan Irmağı'ndan 200-250 metre kadar daha yüksekte olup, Nur Dağları ve alçak sırtlar ile bunlar üzerinde yüksek tepelik alanlarla çevrilidir. Çevreden ovalık alana doğru gidildikçe yükseltinin azalması nedeniyle buraya Düziçi adı verilmiştir. Ovanın doğusunda yer alan Nur Dağları, yer yer 2000 metreyi aşan zirveleri bulunmakla birlikte genellikle 1700-1800 metre yükseltiye sahip sırtlar şeklinde uzanır. Mutlak yükseltisi çok fazla olmamasına rağmen, faylarla kesilen bu dağlık kütle, adeta dik bir duvar gibi Düziçi Ovası'ndan ayrılır. Nitekim Düziçi Ovası ile Nur Dağları'nın en yüksek zirvelerinden biri olan Beşikdüldül Dağı arasında 1800 metreyi bulan yükselti farkı bulunmaktadır. Bu nedenle Nur Dağları, Düziçi Ova arasında ise, yükseltisi 800 metreyi bulmayan alçak sırt ve tepelik alanlar yer alır. Düziçi Ovası, doğudan Nur Dağları ve kuzey, batı ve güneyden de alçak sırtlarla çevrili 90 km² lik küçük bir ovadır[32].

Araştırma sahasında dağlık ve tepelik alanlar bulunmaktadır. Yükseltinin arttığı noktalar Nur Dağları silsilesi üzerindeki Kösür Dağı (1700 m.) Tozaklık Dağı (1616 m.), Gökçedağ (1629 m.), Akçadağ (1795 m.), Düziçi ilçesi sınırlarındaki Gözçebel Dağı (2090 m.), Beşikdüldül Tepesi (2246 m.), Kadirli'nin kuzeyindeki Karaoğlan Dağı (1300 m.) oluşturmaktadır(Harita 1.2.). Beşikdüldül Tepesi yörede Düldül Dağı

[31]Hulusi Karagel, *Türkiye'de İdari Alanların Belirlenmesi ve Sorunları: Sumbas Örneği*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2010, 162.
[32] Halil Koca, *Düziçi İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:899, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No:111, Araştırma Serisi No:46, Erzurum 2000, 1.

olarak bilinmektedir. Araştırma sahasının doğu sınırını oluşturan Nur Dağları, Hatay, Gaziantep ve Kahramanmaraş illeri arasındaki doğal nitelikli sınır özelliği taşımaktadır. Araştırma sahasının kuzey sınırını Balık Dağı, Aslantaş Baraj Gölü ve Gezit Dağı oluşturmaktadır(Harita 1.2.).Sahasının orta kesimlerinden batıya doğru uzanan ovalık saha Adana Ovaları'nın yukarı kısmını oluşturmaktadır. Yukarı Ova'nın birimleri Osmaniye Ovası, Kadirli Ovası ve Düziçi Ovası'dır. Bu alanlar aynı zamanda ilçe konumunda olan yerleşmelerin isimleridir. Osmaniye ilinin Adana ili olan sınırını ovalık alanlar oluşturmaktadır. Araştırma sahasının Hatay ili ile olan bağlantısı Nur Dağları ve Toprakkale arasındaki Kısık Boğazı ile gerçekleşmektedir. Diğer bağlantı yolu ise Bahçe ilçesinden uzanan Gaziantep'e bağlı olan Nurdağı İslâhiye yerleşmeleri aracılığıyla Hassa güzergâhıdır.

Harita 1.2. Araştırma Sahasının Topoğrafya Haritası.

Amanos Dağları ile Misis dağlık kütlesi arasında yeni kıyı ovaları uzanmaktadır. Bu kıyı ovaları kuzeye doğru gidildikçe daralır ve Kısık Boğazı'ndaki geniş bir vadi tabanından itibaren Toprakkale yakınlarında Ceyhan Nehri ve Toroslar'dan bu nehre kavuşan Sumbas, Savrun, Deliçay gibi kollarının meydana getirdikleri Yüksek Ova'da (Kadirli, Kozan ve Osmaniye Ovaları) alüviyal sahalar ve ovalar tekrar genişler. Bu kısımda Toprakkale, Tecirli, Kadirli, Kozan ve Kırmıt'ı içine alan daire şeklinde ovalar yer almaktadır. Bu ovalık sahanın ortasından Ceyhan Nehri geçer. Ovanın topoğrafik hususiyetleri dikkate alınır ise görülmektedir ki,

Ceyhan Nehri'nin güneyinde kalan kısım kuzeyinde kalan kısma nazaran daha düzdür[33].

Yukarı Ova'nın toplam alanı 3.000 km² ye yaklaşır. Adana Ovaları kadar bir büyüklüğe sahip olan Yukarı Ova, güney kenarında uzanan tepeler nedeniyle, doğrudan doğruya denize açılamaz. Bu ova da kendi arasında bölümlere ayrılabilir. Ancak buradaki bölümleme, Adana Ovaları'nda olduğu gibi, akarsulara göre değil, ovaların ortalarındaki veya kenarlarındaki şehirlere göre yapılmıştır. Örneğin Kadirli, Kozan, Osmaniye ve Ceyhan Ovaları gibidir[34].

1.2. İKLİM

İklim, coğrafi çevrenin şekillenmesini ve insan yaşamını çok yakından kontrol eden bir etmendir. İklimin etkisi uzun yıllar boyunca kendini gösterdiği gibi cansız çevrede ve özellikle bütün canlıların yaşamındaki yıllık değişmeleri de iklim düzenler. İklimin etkilerini yansıtan pek çok örnek verilebilir[35].İklim ile ilgili hususiyetler bir bölgenin sadece iktisadi hayatı üzerinde değil, kültür durumu ve medeniyet seviyesine de tesiri olduğu çeşitli araştırıcıların çok eski tarihlerden beri dikkatini çekmiştir. Adana ovalarında eskiden çok daha yaygın olan göçebelik, yazın daha serin ve nemli yaylalara çıkmak, kış mevsiminde ise ovalarda barınmak, böylece sabit bir yeri bulunmadan, mevsimlere dolayısı ile iklime tabi olarak bölgeyi çevreleyen dağlar ile ovalar arasında yer değiştirmek de, bu hususu teyit etmektedir[36].

İklimin insan faaliyetlerine olan etkisinden dolayı, iklim ve elemanları kültür coğrafyası için de önem arz etmektedir. Maddi kültür ögelerini oluşturan giyim, yemek, mimari görünüm ve el sanatlarıyla etkileşim halindedir. Yıllık en yüksek ortalama sıcaklığın 43.2 C° olduğu Osmaniye ilinde insanlar, yaz mevsimi boyunca serin bir yer aramaktadır. Bu serin yer arayışı bir kültür faaliyeti olan yaylacılığın oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel alt giysisi olan şalvarın ve kasketin yörede en çok tercih edilmesinde yine sıcaklık elemanı etkili olmuştur. Çünkü şalvar kumaşı ince olup, dikimi çok parçalı ve geniştir. İnsanlar tarlada çalışırken, evde otururken rahat giyinmeyi tercih etmektedirler. Yine altı köşeli

[33] Göney, 14.
[34] Arınç, 170.
[35] Oğuz Erol, *Genel Klimatoloji*, Çantay Kitabevi, 2004, 1.
[36] Göney, 24.

kasket kullanımı güneş ışınlarının etkisini azaltmak sebebiyledir. Osmaniye'nin yemekleri tadıldığında en çok buğday ve türevlerinin kullanıldığıgörülmektedir. Çünkü tahıl tarımı için gerekli olan klimatik şartlar mevcuttur. İklimin elverişliliği tarımsal faaliyetleri kolaylaştırdığını, tahıl tarımının yaygın olduğunu, sebze ve meyve üretiminin verimli olduğu anlaşılmaktadır. Bitki örtüsünü canlı tutan sıcaklık ve yağış parametrelerine bakıldığında, ilin endemik tür açısından zengin olduğu görülmektedir. Kadirli Karatepe kiliminin yapımında kullanılan kökboyanın yörede yetişen bitkilerden elde edilmesi, yine iklimin kültüre olan etkisini ortaya koymuştur. Geniş balkonlu evlerin inşa edilmesinde, evlerin cephesinin güneybatı yönlü olmasında, meskenlerin ısıtılmasının kısa dönemli olması ve az masraflı olması, yaz mevsiminde yaylaya çıkamayan ailelerin evlerinde vantilatör veya klimanın çalıştırılmasında, sıcak su sağlayan güneş panellerinin yaygın olmasında hep iklim ve elemanları etkili olmuştur. Araştırma sahasının klimatolojik verilerinin iyi bilinmesi, saha hakkındaki gözlemleri doğrulayıcı nitelik taşır.

Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi'ne giren kıyı kuşağının karakteristik iklimi, yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklimidir. Akdeniz Bölgesi'nde Karadeniz ve İç Anadolu'da olduğu gibi dört mevsim değil, yağışsız olan yaz ve yağışlı olan kış olmak üzere iki mevsim görülür. İlkbahar ve sonbahar mevsimleri hissedilmeyecek derecede çok kısa sürer[37].

Osmaniye ilinde ölçülen en yüksek sıcaklık 42.8 C˚ , en düşük sıcaklık -8.5 C˚ dir. Günlük ölçülen en yüksek yağış m² ye 154.3 mm dir. Ölçülen en yüksek rüzgâr hızı 98 km/saat dir. Hâkim rüzgar yönü güneybatı, ortalama güneşlenme süresi günde 7.7 saattir(Tablo 1.1.).

Tablo 1.1. Osmaniye'nin Ekstrem Değerdeki İklim Verilerinin Dağılımı.

Meteorolojik Veri Adı	Değer	Tarih
En yüksek sıcaklık	42.8 C˚	06.07.2004
En düşük sıcaklık	-8.5 C˚	04.01.1989
Yıllık ortalama	18.2 C˚	-
Günlük ölçülen en yüksek yağış	154.3 mm/m²	24.11.2008
Uzun yıllar ortalaması	801.2 kg/m²	-
Ölçülen en yüksek rüzgâr hızı	98 km/saat	21.09.2009
Hâkimrüzgâr yönü	Güneybatı (SW)	-
Ortalama güneşlenme süresi	7.7 saat/gün	-

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

[37] İbrahim Atalay, Recep Efe, *Türkiye Biyocoğrafyası,* META Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir 2015, 289.

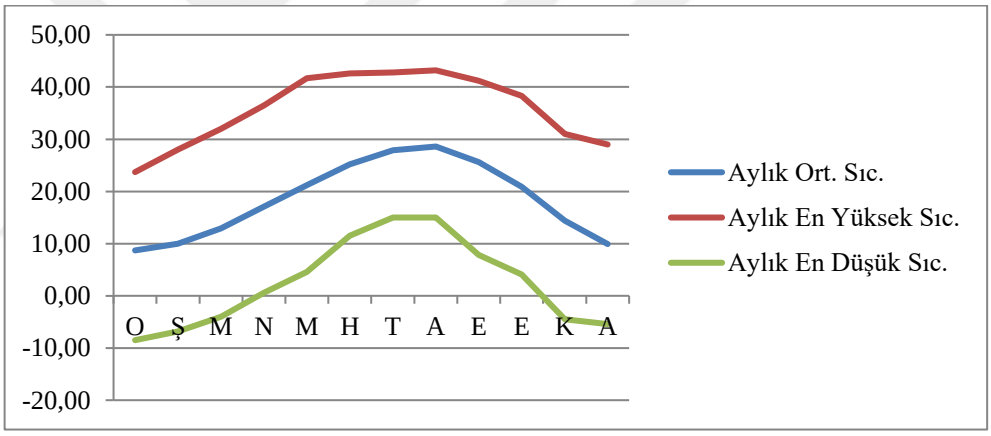
1.2.1. Sıcaklık

1986 yılından beri faaliyet gösteren Osmaniye Meteoroloji İstasyonu, deniz seviyesinden 120 metre yüksekte yer almaktadır. Yıllık ortalama sıcaklık 18,5˚C, yıllık en yüksek ortalama sıcaklık 43,2˚C, yıllık en düşük ortalama sıcaklık -8.5˚C dir(Tablo 1.2.).En sıcak ay Ağustos, en soğuk ay Ocak'tır.

Tablo 1.2. Osmaniye'nin Aylık Ortalama Sıcaklık, Aylık En Yüksek Sıcaklık, Aylık En Düşük Sıcaklık Değerleri C˚ (1987-2016).

Veri Türü	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK
Ortalama Sıcaklık	8.76	10.0	12.9	17.1	21.2	25.2	27.9	28.6	25.6	20.9	14.4	9.9	18.5
En YüksekOrtalama Sıcaklık	23.7	28.0	32.0	36.5	41.7	42.6	42.8	43.2	41.2	38.3	31.0	29.0	43,2
En Düşük Ortalama Sıcaklık	-8.5	-6.8	-4.0	0.6	4.6	11.5	15.0	15.0	7.8	4.1	-4.5	-5.4	-8,5

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.1. Osmaniye'nin Aylara Göre Sıcaklığının Dağılışı (1987-2016).

Çeşitli tarımsal ürünlerin, özellikle sıcak iklim kuşağında yetiştirilen bazı ürünlerin bu bölgede de ziraatının yapılabileceği ve ne derecede iktisadi olabileceğini, mutlak ekstremlerbelirlemekte ve çevresini daraltmaktadır. Ancak narenciye, muz, zeytin, incir gibi sıcak ve mutedil kuşakta yetiştirilebilen meyve ağaçları yetiştiriciliğinin ne derecede rantabl olabileceğini tespit edebilmek için düşük ve hatta yüksek sıcaklıkların frekansının bilinmesi çok faydalıdır. Narenciye kadar zeytin ağacı da düşük sıcaklıklardan zarar görmektedir[38].

[38] Göney, 31-32.

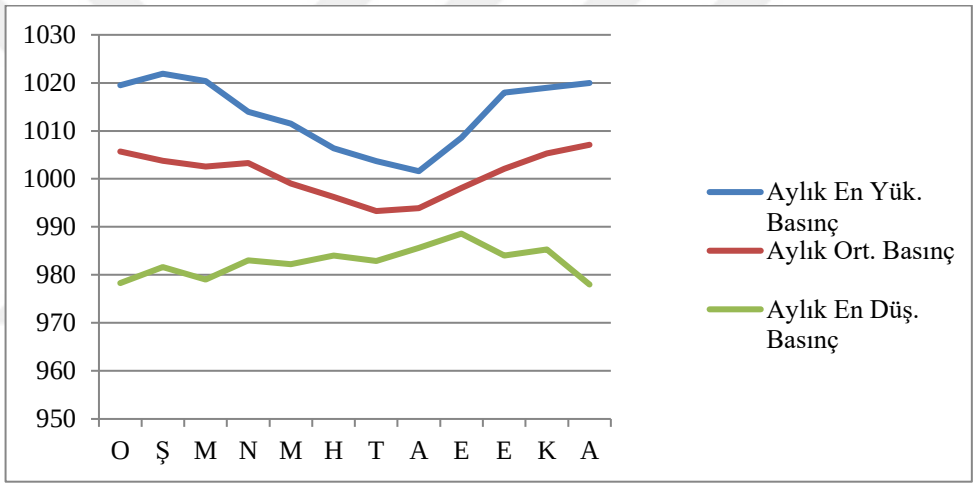
1.2.2. Basınç ve Rüzgârlar

Osmaniye Meteoroloji İstasyonu verilerine göre, yıllık ortalama basınç 1000.6 mb, yıllık en yüksek basınç 1021.9mb, yıllık en düşük basınç 978.0 mb dır(Tablo 1.3.).Basınç dağılım grafiğine baktığımızda aralık ve ocak aylarında değerler yüksek, temmuz ve ağustos aylarında değerler düşüktür (Şekil 1.2.).

Tablo 1.3. Osmaniye'nin Aylık Basınç Durumu mb (2003-2016).

Veri Türü	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK
Ort. Basınç	1005.7	1003.8	1002.6	1000.3	999.0	996.2	993.3	993.9	998.1	1002.1	1005.3	1007.1	1000.6
En Yüksek Basınç	1019.5	1021.9	1020.0	1014.0	1011.5	1006.4	1003.7	1001.6	1008.6	1018.0	1019.0	1020.0	1021.9
En Düşük Basınç	978.3	981.6	979.0	983.0	982.2	984.0	982.9	985.6	988.6	984.0	985.3	978.0	978.0

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.2. Osmaniye'nin Basınç Ortalamaları Grafiği mb (2003-2016).

Osmaniye Meteoroloji İstasyonu'nun 20 yıllık verilerine göre, rüzgârların esme sayısı toplamı 123.993'dür(Tablo 1.4). % 16,9 ile hâkimrüzgâr esiş yönü güneybatıdır(Şekil 1.3).Araştırma sahasında rüzgâr santralleri bulunmaktadır. Bahçe ilçesinde Gökçedağ üzerinde ve diğer yükseltilerde santraller kurulmuştur (Fotoğraf 1.1.).

Fotoğraf 1.1. Rüzgâr Santrallerinden Bir Görünüm

Nur Dağları üzerinde görülen garbi yeli, yerel bir rüzgârdır.Garbi yeli veya garbi rüzgârları, basınç merkezlerinin yıl içindeki değişmesi ve yeryüzü şekillerinin birlikte etkileri sonucu oluşan yerel bir rüzgârdır. Garbi yeli, Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alan ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan Nur Dağlarının (Amanosların) doğu yamaçlarında görülmektedir. Garbi rüzgârlarının gerek oluşumunda ve gerekse hız, yön ve frekanslarında, genel atmosfer sirkülâsyonu yanında, en az onun kadar önemli olan coğrafi özellikler de etkilidir. Özellikle, Nur Dağları'nın alçak sırt ve boyun noktalarını aşıp, doğu yamaçlar boyunca inen ve bu arada vadilere kanalize olan hava akımının hızını belirleyen temel faktör, yörenin coğrafi özellikleridir. Garbi rüzgârlarının frekans ve hız bakımından belirgin olduğu saha, Nur Dağlarının Hassa (Hatay) ile Türkoğlu (Kahramanmaraş) arasındaki doğu yamaçları ve bu saha arasındaki Hatay-Kahramanmaraş Depresyonu'dur. Yaz aylarında etkili olan garbi rüzgârlarının en etkili olduğu saha ise, İslâhiye kenti ile Fevzipaşa ve Nurdağı kasabaları dolaylarıdır. Düziçi ve Bahçe dolaylarında zaman zaman sisli, yer yer alçak bulutların görüldüğü, puslu veya görüşün fazla berrak olmadığı hava şartlarına garbi denir. Araştırma sahamızda da, batı ve kuzeybatıdan esen rüzgârlara, batıdan esen anlamında garbi yeli adı verilmiştir[39].

[39] Halil Koca, "Nur Dağlarının Doğu Yamaçlarında Yaz Mevsiminde Etkili Olan Yerel Bir Rüzgâr: Garbi Yeli", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı:34, (ss. 505-525), İstanbul 1999, 507-508.

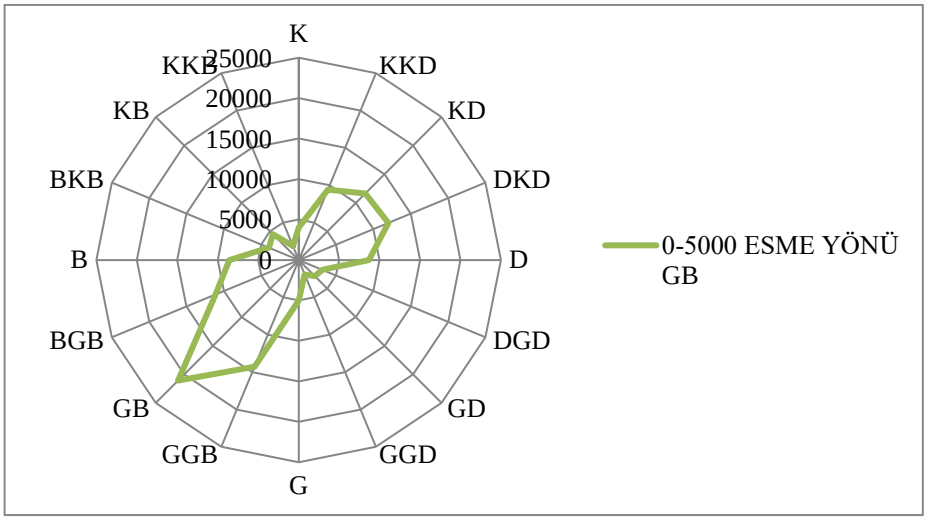
Garbi yelinin iki temel faktöre bağlı olarak meydana gelir. Bunlardan birincisi, Amanos Dağları'nın doğu ve batısının yaz mevsiminde farklı basınç şartlarının kontrolünde olmasıdır. İkincisi de, bu iki saha arasındaki basınç gradyanını daha da güçlendiren topografyanın etkisidir[40].Garbi yeli, genel atmosfer şartları ve yerel coğrafi özelliklerin ortak etkileri ile oluşmuş yerel bir rüzgârdır. Bu rüzgârların oluşmasındaki temel faktörlerden birisi, yaz mevsiminde Subtropikal Yüksek Basınç alanından Basra Alçak Basınç alanına doğru hareket eden hava akımıdır. Bu hava akımı, ülkemizin güneyinde, Toros Dağları'nın uzanış doğrultusunda paralel olarak yön değiştirmektedir. Etesien rüzgârları da denilen bu hava akımının Doğu Akdeniz'deki yönü, batı ve güneybatıdır[41].

Tablo 1.4. Osmaniye'de Rüzgârların Yönlere Göre Esme Sayısı ve Oranı (1996-2015).

Rüzgâr Yönü	Esme Sayısı	% Oranı
K	4018	3.2
KKD	9408	7.5
KD	11633	9.3
DKD	12004	9.6
D	8691	7
DGD	3183	2.5
GD	2808	2.2
GGD	1927	1.5
G	5007	4
GGB	14274	11.5
GB	21077	16.9
BGB	11104	8.9
B	8562	6.9
BKB	3945	3.1
KB	4498	3.6
KKB	1854	1.4
Toplam	123993	100

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

[40] Koca, "Nur Dağlarının Doğu…", 511.
[41] Sırrı Erinç, *Klimatoloji ve Metodları*, İ.Ü.Yay. No:994,Coğrafya Enstitüsü Yayın No.35, İstanbul 1969, 297-298.

Şekil 1.3. Osmaniye'nin Yıllık Rüzgâr Frekans Gülü (1996-2016).

1.2.3. Nem ve Bulutluluk

Osmaniye Meteoroloji İstasyonu verilerine göre, araştırma sahasında yıllık en yüksek nispi nem % 93,2 yıllık en düşük nispi nem % 18.3'dir(Tablo 1.5.).Nem oranının Temmuz ayında değiştiği görülmektedir (Şekil 1.4.).

Akdeniz Bölgesi'nde yaz döneminde Akdeniz üzerinden Toroslara doğru genel bir nemli hava akımı mevcuttur. Bu nedenle bölgede bağıl nem, yazın kışa nazaran daha fazladır. Bu durum Toros Dağları'nın üst kesimlerinde, özellikle İskenderun Körfezi'nin doğusunda Nur Dağları'nda sislere yol açmaktadır[42].

Nur Dağları Akdeniz'in doğu sahiline paralel olduğu için meltem rüzgârının önü burada kesilir ve yağmur bulutları bütün yüklerini 2262 metre yükseklikte Nur'un eteklerine boşaltır. Yaz mevsiminde Akdeniz kıyılarında Toros Dağları'nın eteklerindeki kuru iklimin tersi bir nemli iklim, Nur Dağları'nı tüm Akdeniz Bölgesi'nden ayrı bir özelliğe kavuşturur. Akdeniz Bölgesi kurak bir yaz geçirirken, bu bölge bol yağışlı ve nemlidir. Yaz aylarında etkili olan nemlilik, yöredeki insanları bunaltmakta, daha kuru ve serin ortam aramaya yöneltmektedir. İnsanlar, bu sebeple ya denize ya da yaylaya gitmektedirler. Bahçe ve Hasanbeyli ilçeleri yayla-kent özelliği gösterdiğinden yerleşme için daha avantajlıdır. Merkez ve Toprakkale ilçelerinde yaşayanlar ya Zorkun yaylasına giderler ya da Akdeniz'e kıyısı olan

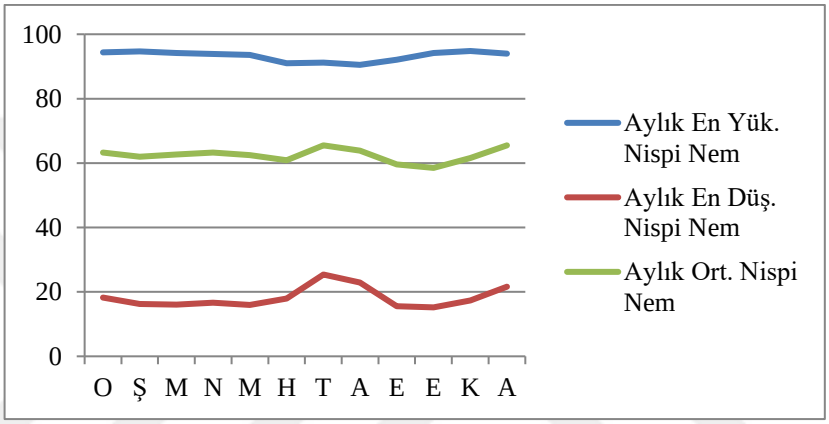
[42] Atalay ve Efe, 290.

Erzin'e gitmektedirler. Kadirli ve Sumbas ilçelerinde yaşayanlar da yaylayı tercih etmektedirler.

Tablo 1.5. Osmaniye'de Aylık Nem Durumu % (1978-2016).

Veri Türü	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Aylık Ortalama Nispi Nem	63.3	62.0	62.7	63.3	62.5	60.9	65.5	63.9	59.6	58.5	61.6	65.5	62.4
En Yüksek Nispi Nem	94.4	94.7	94.2	93.9	93.6	91.0	91.2	90.5	92.1	94.2	94.8	94.0	93.2
En Düşük Nispi Nem	18.2	16.3	16.1	16.7	16.0	17.9	25.4	22.9	15.6	15.2	17.3	21.6	18.3

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

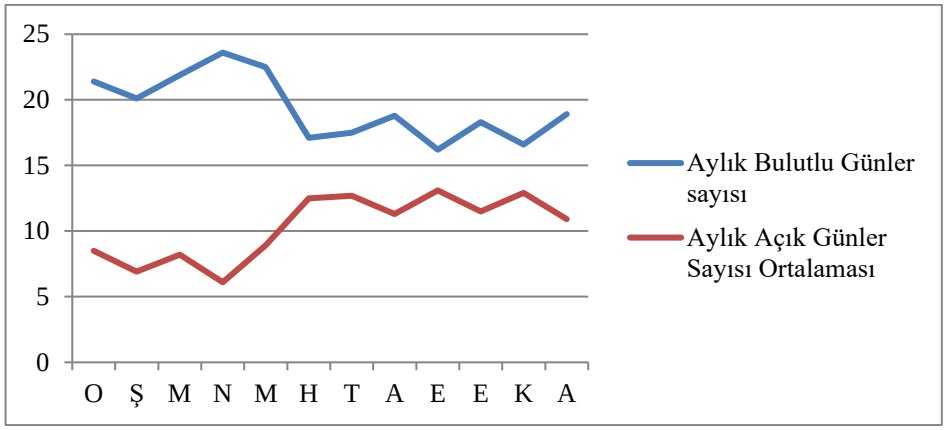
Şekil 1.4. Osmaniye'nin, Aylık En Yüksek Nispi Nem, Aylık En Düşük Nispi Nem Dağılımı % (1998-2016).

Osmaniye Meteoroloji İstasyonu'nda ortalama bulutlu günlerin yıllık ortalaması incelendiğinde; en fazla bulutlu günlere Nisan ayında rastlanılmaktadır. Ortalama bulutlu günlerin ilkbahar mevsiminde daha fazla değer gösterdiği bununla birlikte bulutlu günlerin en az olduğu Ocak ve Kasım aylarıdır.Aylık açık günlerin en fazla olduğu ay Kasım ayıdır (Tablo 1.6.).Bulutlu günler ve açık günler çizgisindeki dalgalanma ilkbahar aylarında kendisini göstermektedir (Şekil 1.5.). Kapalı Günler sayısı, verilerin girilemeyişinden dolayı eksik kalmıştır.

Tablo1.6. Osmaniye Aylık Bulutlu ve Açık Günler Durumu (1987-2016).

Veri Türü	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Bulutlu Günler	21.40	20.10	21.90	23.60	22.50	17.10	17.50	18.80	16.20	18.30	16.60	18.90	17,9
Aylık Açık Günler	8.50	6.90	8.20	6.10	8.90	12.50	12.70	11.30	13.10	11.50	12.90	10.90	10,2

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.5. Osmaniye'nin Aylık Bulutlu Günler Sayısı Dağılımı (2000-2016).

1.2.4. Yağış

Yağış şartlarının beşeri hayat üzerindeki etkisi, sıcaklık şartları kadar önemlidir. Yağışların şiddetinin ilkbaharda az olması, şüphesiz ziraat hayatı bakımından büyük bir avantajdır. Böylelikle yağışın büyük bir kısmı toprağa nüfuz ederek bitkilerin yaprak, meyve ve dallarında husule getirdikleri doğal tahribat da, az olmaktadır. Ayrıca şiddetli sağanaklar nehirlerin ve derelerin süratle kabarmasına, yataklarından dışarı çıkmalarına, dolayısı ile taşkınlara ve toprak erozyonuna yol açmaktadır[43].

Osmaniye Meteoroloji İstasyonu verilerine göre, araştırma sahası, aylık toplam ortalaması 71,0 mm yağış almaktadır. İstasyonda en fazla yağış 123,2 mm ile Mart ayında alınırken, en az yağış 11,5 mm olarak Ağustos ayında düşmektedir. Yağışlar Mart ayından sonra Ağustos'ta en düşük seviyesine inmektedir. Ortalama yağışın en fazla Mart ve Kasım aylarında aldığı görülmektedir(Tablo 1.7.).

Ortalama yağışların düzenli ve bol seyrettiği mevsim İlkbahar mevsimidir. En yüksek yağış değerlerinin Eylül, Ekim ve Ocak aylarında düştüğü görülmektedir[44].

Tablo 1.7. Osmaniye'de Aylık Yağış Durumu mm (1987-2016).

Veri Türü	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Ort.
Aylık Toplam Yağış	98.7	106.8	123.6	84.0	70.8	38.4	19.4	11.5	38.5	70.8	99.4	90.8	71,0
Aylık Maksimum Yağış	113.2	81.0	83.6	70.2	75.7	98.0	42.4	25.9	60.0	103.0	154.3	71.8	81,5

Kaynak: Osmaniye Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

[43] Göney, 37-41.
[44] Demir, 23.

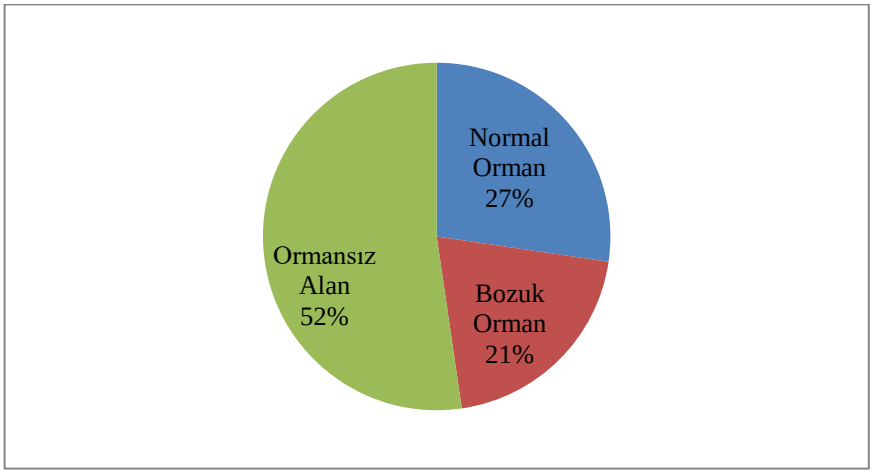
1.3. BİTKİ ÖRTÜSÜ

Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre Osmaniye'nin 2016 yılındaki orman alanı 143.653 hektardır. Orman Müdürlüğü'nün verilerine göre 2016 yılındaki toplam ormanlık alanı 152.576 hektardır. Aradaki rakamsal fark çok fazla olmamakla birlikte, burada ifade edilmiştir. Çünkü Osmaniye ilinin arazi kullanım durumunu anlatırken ormanlık sahanın payı daha az gösterilmiştir. İlin toplam alanının (yüzölçümü) rakamlarının ölçüm ifadesinin (km²-hektar) farklılığından, orman alanı miktarlarındaki rakam oynamıştır. Bu ormanlık saha içerisinde normal orman alanı 87.393.5 hektardır.Ormansız alan % 52 lik bir paya sahip olup 167.337.0 hektardır (Tablo 1.8.).Ormansız alan dağılım içindeki en yüksek paya sahip bulunmaktadır (Şekil 1.6.).

Tablo 1.8. Osmaniye İli Orman Varlığı.

Normal Orman (Ha)	87.393.5
Bozuk Orman (Ha)	65.182.5
Ormansız Alan (Ha)	167.337.0
Toplam Ormanlık Alan (Ha)	152.576.0
Genel Alan (Ha)	319.913.0

Kaynak: Osmaniye Orman Müdürlüğü.

Şekil 1.6. Osmaniye İli Orman Varlığı Dağılımı.

Araştırma sahasında başlıca ağaç türlerini Kızılçam (*Pinus Brutia*), Karaçam (*Pinus Nigra*), Fıstık Çamı (*Pinus Pinea*), Sedir (*Cedrus Libani*), Göknar (*Abies*) Kayın (*Fagus Orientalis*), Meşeler (*Quercus*) oluşturmaktadır.

Akdeniz ikliminin klimaks ağacı kızılçamdır; dolayısıyla bu iklim bölgesinde kızılçam ormanları yaygındır. Kızılçam ormanlarının alt çalı katını maki topluluğu oluşturur (Fotoğraf 1.2.). Makilerin yaygın olduğu alanlar, kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerdir. Kızılçam ve makilerin tahrip edildiği yerlere, terk edilen tarlalara ya da boş alanlarda garig denilen çalılar yaygınlaşır. Kuraklığa dayanıklı olan kızılçam ormanları ile maki ve garig topluluklarının sıcaklık ve doğrudan ışık isteği yüksektir. Kuraklığa çok dayanıklı olan kızılçam, (Fotoğraf 1.3.), yaz kuraklığının şiddetlendiğinde büyümesini durdurarak hayatiyetini sürdürür[45].

Ülkemizde doğal olarak kızılçam ormanlarının alt katında yetişen, ancak bu ormanların kesildiği yerleri tamamen kaplayan maki topluluğu çok sayıda ağaççıktan oluşur. Bu ağaççıkların ekolojik özellikleri de farklıdır. Şöyle ki, sandal (*Arbutus andrahne*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), diğer ağaççıklara göre Akdeniz iklim bölgesinin ya 800 mm'nin üzerinde yağış alan yerlerde ya da tabansuyu seviyesinin yüksek olduğu ve yamaçlar boyunca suyun sızdığı yerlerde yaygınlaşır. Zakkum (*Ceratonia siliqua*) ve kışın yaprağını döken hayıt (*Vitex agrnus castus*), akarsu vadileri boyunca nemli yerlerde yaygındır. Sandal, kocayemiş, hayıt ve zakkumun olduğu yerlerde etkili su açığının olmadığı söylenebilir. Maki topluluğu içerisinde yer alan mersin (*Mytus communis*), defne (*Laurus nobilis*), tespih (*Styrax oficinalis*), Akdeniz iklim bölgesinde kuraklığın çok fazla etkin olmadığı ve özellikle bağıl nemin bölge koşullarına göre yüksek olduğu yerlerde yaygınlaşır. Maki türleri içerisinde en fazla yayılış gösteren Kermez meşesi (*Quercus coccifera*) kuraklığa ve keçi otlatmasına karşı son derece dayanıklıdır. Taşlık, besin maddesi yönünden fakir ortamlarda da yetişen Kermez meşeleri, Akdeniz ortamının en önemli indikatörüdür[46].

Akdeniz dağ kuşağı ormanları karaçam (*Pinus nigra*), Toros (Lübnan) sediri (*Cedrus libani*) ve Toros göknarı (*Abies cilicica*), ağaçlarından oluşur. Bu ağaçlar hem karışık yani sedir, göknar ve karaçamla birlikte hem de saf ormanlar halindedir[47].

[45] İbrahim Atalay, *Uygulamalı Klimatoloji*, META Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir 2010, 540.
[46] Atalay, *Uygulamalı,* 541.
[47] Atalay, *Uygulamalı,* 542.

Fotoğraf 1.2. Maki Bitki Örtüsünden Bir Görünüm.

Amanos Dağları, bitki coğrafyası açısından Holarktik flora bölgesi içinde, Doğu Akdeniz bölümünde bulunmaktadır. Jeobarktik açıdan bölge Akdeniz sert yapraklı ormanları olarak tanımlanmıştır. Bölgede dikey yönde üç farklı vejetasyon kuşağı yer almaktadır. Bunlar;

Maki Kuşağı: 700-800 metreye kadar çıkan Kızılçam (*Pinus brutia*) ormanların tahribiyle oluşmuş sekonder bir vejetasyon zonudur[48].

Orman Kuşağı: Ormanın tahrip olmadığı yerlerde 120 metreden tahrip olduğu yerlerde ise maki kuşağının bitiminden itibaren başlayıp ormanın en üst sınırında (1900 metre) son bulur. Kızılçam ormanları alçak kısımlarda (110 metreye kadar) yer alır. Kızılçamdan sonra çoğunlukla karaçam (*Pinus nigra*), meşe (*Quercus cerris*) ve kayın (*Fagus orientalis*) bölümünde kayın, meşe, karaçam, sedir ve göknar çoğu kez karışık meşeler oluşturmaktadır[49].

Orman Üstü Kuşak: Orman sınırının (1900 metre) bitiminden itibaren başlayan, düz ve çıplak alan adı verilen, ekstrem iklim koşullarından dolayı ağaç ve çalılaların barınamadığı bölgelerdir. Bunlarda genellikle yer örtücü bodur çalılar (Acantholiman

[48] Necaattin Türkmen, Atabay Düzenli, (1995). ‘‘Osmaniye’nin (Adana) Doğal Bitki Örtüsü’’, *Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum* (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye. (233-249),1995,s.236.
[49] Türkmen ve Düzenli, 236.

libanoticum, Astragalus ssp. Asphodeline globifera, asphodelus aestiuus) ve alipin çayırlar yaygın durumdadır[50].

Akdeniz Bölgesi'nde, Akdeniz Bitki Coğrafyası Bölgesi'ne ait olan ağaççık/maki, orman ve bunların bileşiminde önemli sayılacak değişmeler görülür. Bu bölgede, farklı fitocoğrafya bölgelerine giren alanlar da bulunur. Genellikle Akdeniz iklim şartlarının hüküm sürdüğü Torosların güney kesimleri Akdeniz; Akdeniz ardı alanlar Akdeniz İran-Turan geçiş; İç Anadolu'ya bakan kesimler ise İran-Turan Fitocoğrafya Bölgesi'ne dâhil edilebilir. Bu farklı flora bölgelerinde değişik bitki tür ve topluluklarının oluşturduğu otsu, çalı ve ormanlar yetiştiği ortam koşullarına göre asıl Akdeniz ve Akdeniz dağ kuşağı olmak üzere iki gruba ayrılabilir[51].

Asıl Akdeniz Kuşağı Vejetasyonu: Genellikle Toros Dağları'nın güney yamaçlarında 1000-1200 metre ve iç kısımlara kadar sokulan geniş olukların 1000 metreye kadar olan sahalarında yer alır. Bu kuşaktaki ormanlar şöyledir: Kızılçam ormanları. Toros dağlarının güneye bakan yamaçları boyunca yer yer 1500 metrenin üzerine kadar çıkar. Yüksek kesimlere doğru Çukurova'nın kuzeyinde Çamlıyayla-Karsantı arası ve Nur dağlarının güney kesimidir[52].Çalı (Maki ve Garig) Vejetasyonu: Kermez meşesi, yabani zeytin, sandal, defne-keçiboynuzu birliklerinden oluşur[53].

Akdeniz Dağ ve Akdeniz Ardı Dağ Kuşaklarının Orman Vejetasyonu: Torosların Akdeniz'e bakan kesimlerinde 1000-2000 metre arasında, iç kısımlarında da karasallığın etkisinden dolayı, 1000 metreden sonra başlayan 2000-2200 metreye kadar yükselen ve genellikle iğne yapraklılarından karaçam, sedir, göknar saf ve karışık ormanları yaygındır. Ayrıca, 1500 metreye kadar çıkan meşe ormanları da, Akdeniz alt kuşağı ile Akdeniz dağ kuşağı arasında yer alır. Bu farklı dağ kuşaklarında bulunan ormanların yetişme ortamları, dolayısıyla floristik bileşimleri de farklıdır.Karaçam (*Pinus nigra*): Nur (Amanos) dağlarında karaçam, 1100-1600 m'leri arasında, bilhassa kuzeye bakan yamaçlarda en fazla gelişme gösterir[54].Göknar (*abies cilicica*): kerestesi ve odunu pek makbul sayılmayan göknar, kırsal yerleşme

[50] Türkmen ve Düzenli, 236.
[51] Atalay ve Efe, 307.
[52] Atalay ve Efe, 308.
[53] Atalay ve Efe, 311-312.
[54] Atalay ve Efe, 312-313.

merkezlerinin çevresinde ve yakın civarında hayvanlara yem temin edilmesi nedeniyle devamlı olarak budanır[55].

Sedir (cedrus libani): Torosların yüksek ve fazla miktarda kar yağışı alan yerlerde en iyi yetişme ortamına ulaştığı tespit edilmiştir[56].Ardıç (*juniperus excelsa, juniperus foetidissima*):Toroslardaki ardıç toplulukları, özellikle ormanların tahrip edildikleri yerlerde sekonder bir topluluk halinde gelişme gösterir. Özellikle Toros dağlarındaki yaylalar ve yüksek kesimlerdeki kırsal yerleşme merkezlerinin çevresinde daha ziyade yaygın olarak bozuk ardıç topluluklarına rastlanılır. Meşe (*Quercus libani, Q.infectoria, Q. Cerris*): meşelerin yaygın olduğu alanların başında, doğuda Nur (Amanos) Dağları gelmektedir.Kayın: Akdeniz Bölgesi'nde kayın ormanları; Nur Dağları'nın kuzey ve İskenderun Körfezi'ne bakan batı yamaçları boyunca 1100-1500 metre arasında uzanır ve Nur Dağları'nın güneyindeki Musa Dağı'nın güneybatıya bakan yamaçları boyunca 1900 metreye kadar çıkar. Osmaniye (Zorkun) yaylalarında da kayınlara yer yer rastlanılır. Gürgen(*carpinus orientalis*): Nur dağlarında Osmaniye-Payas arasında kayın, sedir ve göknar ormanları ile karışık halde gürgen topluluklarına da rastlanılır[57].

Nur Dağları, bitki coğrafyası açısından, bilhassa yerel endemizm açısından, Doğu Akdeniz Havzası'ndaki en dikkat çekici ekolojik alanlardan biridir. Çünkü bu dağlar, 251'i sadece Türkiye'de bulunan 1580 bitki taksonunu barındırmaktadır. Bunlardan 163'ü, tükenme tehdidi ile karşı karşıyadır. Özellikle dağın batı kısmındaki nemli ormanlar; günümüzde esas yayılış alanı Doğu Karadeniz ve Orta Avrupa olan Doğu kayını, Doğu gürgeni, porsuk, ışılgan (çobanpüskülü), ıhlamur, şimşir gibi, Öksin ve Avrupa-Sibirya floristik elemanlarının yayılma alanının güney sınırını oluşturur[58].

Osmaniye'den başlayarak yaklaşık 850 metre yüksekliğe kadar maki formasyonu ve kızılçamlarınyaygın olduğu tipik Akdeniz kuşağı görülür. Bu yükseltiden sonra yaprak döken ağaçlarla birlikte (saçlı meşeler), karasal Akdeniz orman kuşağı başlar. Nemli ormanları oluşturan Doğu kayınının (*Fagus orientalis*) en uygun yayılış alanı 1500-1800 metre arasındadır. Bununla birlikte, kuzey

[55] Atalay ve Efe, 315.
[56] Atalay ve Efe, 317.
[57] Atalay ve Efe, 319-320.
[58] Arınç, 173.

cephesindeki derin topraklı-nemli vadilerde 100 metreden itibaren görülmeye başlar. Toros köknarı, 1600-2100 metreler arasındaki gölgeli yamaçlarda; Toros sediri ise daha çok doğu yamaçlarda 550-2000 m.ler arasında yayılış gösterir. Ormanın üst sınırından itibaren, bodur çalılar ve otsu bitkiler açısından zengin bir floraya sahip dağ çayırları kuşağı bulunmaktadır[59].

Fotoğraf 1.3. Kızılçamlardan Bir Görünüm.

1.4. HİDROGRAFYASI

1.4.1. Akarsular

Araştırma sahasının başlıca akarsularını Ceyhan Nehri ve kolları oluşturmaktadır.Osmaniye ili, Ceyhan Havzası içerisinde yer almakta olup, Aşağı Ceyhan Havzası olarak anılmaktadır. Ceyhan Havzasının toplam alanı 21.595 km² dir. Aşağı Ceyhan Havzasının toplam alanı303.625 ha'dır[60]. Osmaniye ilinde işletmeye açılmış 4 adet baraj (Aslantaş, Berke, Mehmetli, Kalecik) 1 adet gölet (Arıklıkaş) bulunmaktadır (Harita 1.3.). Toplam su potansiyeli 6 584 hm³/yıl dır(Tablo 1.9.).Araştırma sahasının su potansiyeli ovalık alanlar için oldukça önem arz etmektedir. Osmaniye ovası, Kadirli ovası ve Düziçi ovasında gerçekleşen tarımsal faaliyetler su kaynaklarından etkilenmektedir.

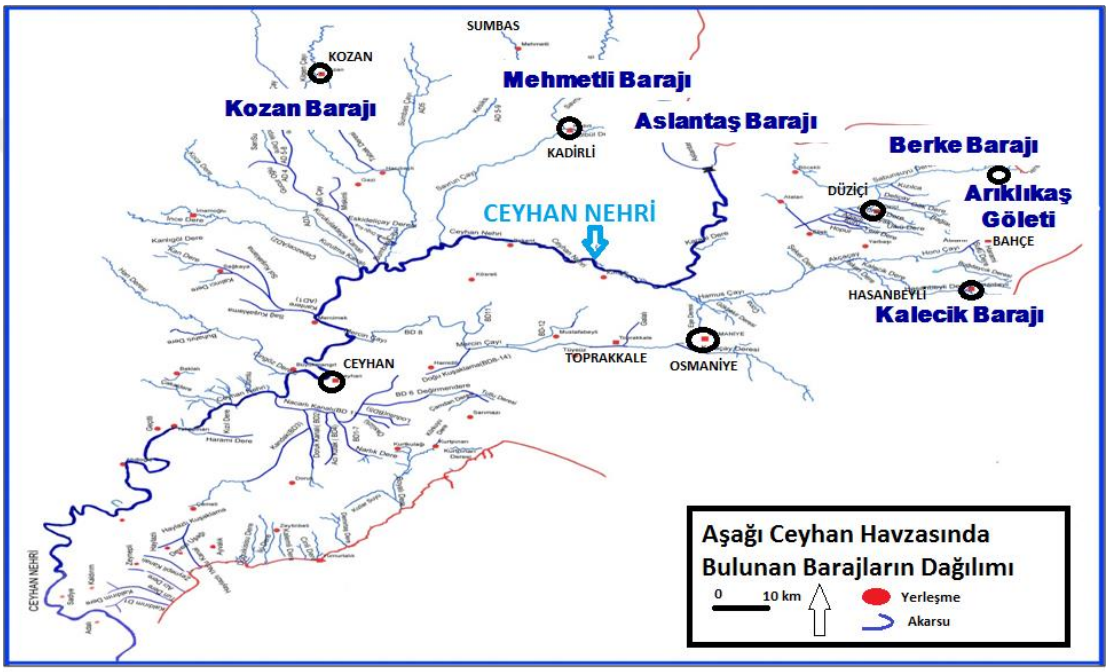
[59] Arınç, 174.

[60] Orman ve Su işleri Bakanlığı, Devlet Su İşleri 6. Bölge Müdürlüğü, İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu 2016/Şubat Osmaniye İli Ceyhan Havzası Taşkın Koordinasyonu Brifing Sunusu, 09 Mart 2016, 3.

Tablo 1.9. Osmaniye İli Başlıca Akarsuları ve Havza Alanlarının Durumu.

SU KAYNAKLARI	Havza Alanı	
Ceyhan Nehri (Aslantaş Baraj Çıkışı)	5.250	Hm³/yıl
Karaçay	77	Hm³/yıl
Savrun Çayı	257	Hm³/yıl
Kesiksuyu (Mehmetli Baraj Girişi)	132	Hm³/yıl
Hamis Çayı	104	Hm³/yıl
Diğer Dereler	680	Hm³/yıl
YER ÜSTÜ SUYU TOPLAMI	6.500	Hm³/yıl
YER ALTI SUYU	84	Hm³/yıl
TOPLAM SU POTANSİYELİ	6.584	Hm³/yıl

Kaynak: Devlet Su İşleri 64. Şube Müdürlüğü.

Harita1.3. Araştırma SahasınınHidrografya ve Barajların Dağılımı Haritası (DSİ'den değiştirilerek[61]).

Araştırma sahası Aşağı Ceyhan havzasında bulunmaktadır. Ceyhan Nehri başta olmak üzere, Kalecik Deresi, Karaçay, Savrun çayı, Kesiksuyu Deresi, Sabunsuyu Çayı, Yarpuz Çayı, Horu (Harris) Çayı, Keşiş Çayı havza alanının kaynaklarıdır (Tablo 1.10). Akarsular, verimli tarım alanlarını suladıktan sonra Akdeniz'e dökülmektedir.

[61] Orman ve Su işleri Bakanlığı, Devlet Su İşleri 6. Bölge Müdürlüğü, İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu 2016/Şubat Osmaniye İli Ceyhan Havzası Taşkın Koordinasyonu Brifing Sunusu, 09 Mart 2016, 5.

Tablo 1.10.İlin Akarsu Potansiyeli

Akarsu İsmi	Toplam Uzunluğu (km)	İl sınırları İçindeki Uzunluğu	Debisi (m^3/sn)
Ceyhan Nehri	510	75	220
Kalecik Deresi	25	25	1.54
Karaçay	70	42	2.39
Savrun Çayı	83	65	7.95
Kesiksuyu Deresi	23	23	3.75
Sabunsuyu Çayı	43	23	5.24
Yarpuz Çayı	30	30	1.66
Horu (Harris) Çayı	55	55	3.17
Keşiş Çayı	60	47	10.3

Kaynak: Devlet Su İşleri 64. Şube Müdürlüğü.

1.4.1.1. Ceyhan Nehri

Kahramanmaraş ili içerisinde yer alan Nurhak Dağları'ndan doğar, 510 km'lik akıştan sonra Akdeniz'e dökülür(Tablo 1.10.), (Fotoğraf 1.4). Osmaniye ili içerindeki uzunluğu 75 km'dir. Üzerinde Aslantaş Barajı inşa edilmiştir[62]. Aslantaş Barajı; Osmaniye İlinin 30 km kuzey doğusunda Karatepe köyüne 3 km uzaklıkta olup 97 798 ha sulama alanına sahiptir. Tarımda sulama, taşkın önleme, enerji elde etme amaçlarını taşımaktadır. 1984 yılında işletmeye açılan Aslantaş Barajının menbasında da ÇEAŞ tarafından inşa edilip 2002 yılında işletmeye açılan Berke Barajı bulunmaktadır.

Berke Barajı; Osmaniye İli Düziçi ilçesinin kuzeyinde 30 km mesafede bulunmaktadır. Enerji elde etmek amacı taşımaktadır. Osmaniye ili Sarpınağzı köyü ile Misis bucak merkezi yakınındaki sedde başlangıcına kadar olan kısımda yatak ekseninden itibaren sağlı sollu 125'er m olmak üzere toplam 250 m dir. Bu noktadan denize kadar ise sağlı sollu 150 şer m olmak üzere toplam 300 m genişliğe haiz saha 4373 sayılı taşkın suları kanunu kapsamına girmektedir[63].

[62] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Osmaniye Valiliği Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü 2012 Osmaniye Çevre Durum Raporu, 15.
[63] Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 6. Bölge Müdürlüğü, 64. Şube Müdürlüğü Brifing Sunusu 23 Şubat2016, 10.

Fotoğraf 1.4. Ceyhan Nehri'nden Bir Görünüm.

1.4.1.2. Kalecik Deresi

Kocakuz ve Ardıçlıkaya Tepeleri'nden doğar, tamamı il sınırları içerisindedir[64]. Uzunluğu 25 km dir. Üzerinde Kalecik Barajı inşa edilmiştir. Hamis Çayına katılır.Kalecik Barajı; Osmaniye ilinin 30 km güneydoğusunda Kızıldere köyüne 5 km uzaklıkta olup 5 757 ha sulama alanına sahiptir. Tarımda sulama ve taşkın önleme amaçlıdır[65].

1.4.1.3. Karaçay Deresi

Hamo ve Hanife Mezarı Tepeleri'nden doğar, 70 km'lik bir akıştan sonra Ceyhan Nehrine katılır. İl sınırları içindeki uzunluğu 42 km'dir. Osmaniye lli mevcut un fabrikası mevkiinden, Ceyhan Nehri'ne kavuştuğu noktaya kadar olan kısımda yatak ekseninden itibaren sağlı sollu 300 m olmak üzere toplam 600 m genişliğe haiz saha 4373 sayılı taşkın suları kanunu kapsamına girmektedir[66].

[64] Osmaniye Çevre Durum Raporu, 15.
[65] Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Brifing Sunusu, 11.
[66] Osmaniye Çevre Durum Raporu, 15.

1.4.1.4. Savrun Çayı

Köpekgüney ve Mozgaç Dağı, Akgedik Mevkileri'nden doğar. Toplam uzunluğu 83 km, il sınırları içerisinde 65 km'dir.Kadirli ilçesinden geçerek Ceyhan Nehri'ne katılır. Kadirli ilçesi Eskiköprü Mevkii'nden Ceyhan Nehrine kadar olan kısımda yatak ekseninden itibaren sağlı sollu 300 m olmak üzere toplam 600 m genişliğe haiz saha 4373 sayılı taşkın suları kanunu kapsamına girmektedir[67].

1.4.1.5. Kesiksuyu Deresi

Ümbela ve Bozkoyak tepelerinden doğar, üzerinde Mehmetli Barajı inşa edilmiştir. Toplam uzunluğu 23 km'dir. Ceyhan Nehri'ne katılır.Mehmetli Barajı; Kadirli ilçesinin 25 km kuzeybatısında Mehmetli köyüne 2 km uzaklıkta 268 ha sulama alanına sahiptir.Baraj, sulama, taşkın, enerji amaçlamaktadır[68].

Araştırma sahasındaki diğer akarsular şöyledir: Sabunsuyu Çayı: Çakıroğlu Mevkiinden doğar 43 km'lik bir uzunluğa sahiptir. İl sınırları içerisindeki uzunluğu 23 km'dir. Ceyhan Nehri'ne katılır.Yarpuz Çayı: Topbarnaz Tepeleri'nden doğar, 30 km'lik akıştan sonra Hamis Çayına katılır. Tamamı il sınırları içindedir. Horu (Hamis) Çayı: İki kol olarak Yerli Tepe ve İncirlikaya Mevkilerinden doğar, 55 km akış uzunluğa sahiptir. Başlangıçtaki ismi Horu Çayı olmakla beraber sonra Hamis Çayı adını alır. Cevdetiye mevkiinde Ceyhan Nehri'ne katılır. Bahçe ilçesi civarında Kanlıgeçit Mevkii ile Ceyhan Nehri'ne döküldüğü yer arasında sağlı sollu 50'şer m olmak üzere toplam 100 m genişliğe haiz saha 4373 sayılı taşkın suları kanunu kapsamına girmektedir. Keşiş Çayı: İl sınırlarına Akifiye köyü civarında girer. 60 km akış uzunluğuna sahip olup, il sınırları içindeki uzunluğu 47 km'dir (Tablo 1.10.). Aslantaş Baraj gölüne dökülür. Ayrıca Sumbas Çayı ve Çepelce Deresi de 4373 sayılı taşkın suları kanunu kapsamına girmektedir. Buğdaycık Deresi üzerinde kurulan, Arıklıkaş Göleti;Osmaniye ili Bahçe ilçesi Arıklıkaş köyü civarında olup, sulama amaçlı kurulan göletin, sulama alanı 268 ha'dır[69].

[67] Osmaniye Çevre Durum Raporu, 15.
[68]Osmaniye Çevre Durum Raporu, 15.
[69]Osmaniye Çevre Durum Raporu, 16.

1.6. TOPRAK

Toprak: Dünyadaki kara yüzeyinin dış kısmını birkaç mm ile birkaç metre kalınlıkta saran, organik veya inorganik maddelerin karışımından oluşan, belirli oranlarda su ve hava bulunduran, içinde ve üzerinde canlı bir ortamı barındıran, bitkilere durak yeri ve besin kaynağı sağlayan ayrışmış bir kattır[70].

Araştırma sahasında 6 çeşit toprak türü görülmekte olup(Harita 1.4.)kültürümüzde hayatın her döneminde toprakla ilgili çeşitli uygulama ve gelenekler yer almaktadır. Çünkü toprağın tarımsal faaliyetlerden meskenlerin yapı malzemesine, hastalıkların tedavisinden yiyeceklere eklenmesine hatta doğrudan yenmesine, temizlikte kullanılmasından mutfak eşyalarının yapımına kadar çok geniş bir kullanım alanı mevcuttur.

Toprak kullanımı ile ilgili uygulamaların belirlenmesi ve yorumlanması kültür ögelerinin korunması ile gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemlidir[71].

1.6.1. Zonal Topraklar

Herhangi bir bölgede hüküm süren iklim ve bitki örtüsü şartlarına göre oluşmuş ve normal profil özelliğine sahip A, B ve C horizonlu topraklardır[72]. Bu toprakların oluşması için, arazinin düz ve düze yakın ve su sızmasının (drenajın) iyi olması gerekir[73]

1.6.1.1. Kırmızı Renkli Akdeniz Toprakları (Terra-Rossa)

Kırmızımsı renkli topraklar, sıcaklığın yüksek olduğu yerlerde demirin seskioksit ($Fe^2 O^3$) şeklinde oksitlenerek toprağa kırmızı renk vermesiyle oluşur. Bu topraklar, Akdeniz ikliminin etkili olduğu bölgelerimizde özellikle karstik arazilerde görülür(Fotoğraf 1.5.). Alt toprak katında kireç birikiminin olduğu yerlerde yağışın 600 mm nin altında, kireç birikiminin olmadığı topraklarda ise yağışın 600 mm' nin

[70] İbrahim Atalay, *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolu Genel Müdürlüğü Yayını, META Basım Matbaacılık, 2006, 6.
[71] Şenay Güngör, Toprak Kullanımı İle İlgili Uygulamalar ve Gelenekler: Nevşehir/Hacıbektaş Örneği, *Researcher: Social Science Studies* Year:3, Issue:4, 2.
[72] İbrahim Atalay, *Genel Fiziki Coğrafya*, META Basım Matbaacılık, İzmir, 2005, 358.
[73] Atalay, *Toprak Oluşumu…*s.246.

üzerinde olduğu anlaşılır. Yine üst toprakta organik maddenin fazla olmaması, yüksek sıcaklık koşullarında organik maddenin önemli ölçüde ayrıştığını belirtir[74].

Fotoğraf 1.5. Kırmızı Renkli Akdeniz Topraklarından Bir Görünüm.

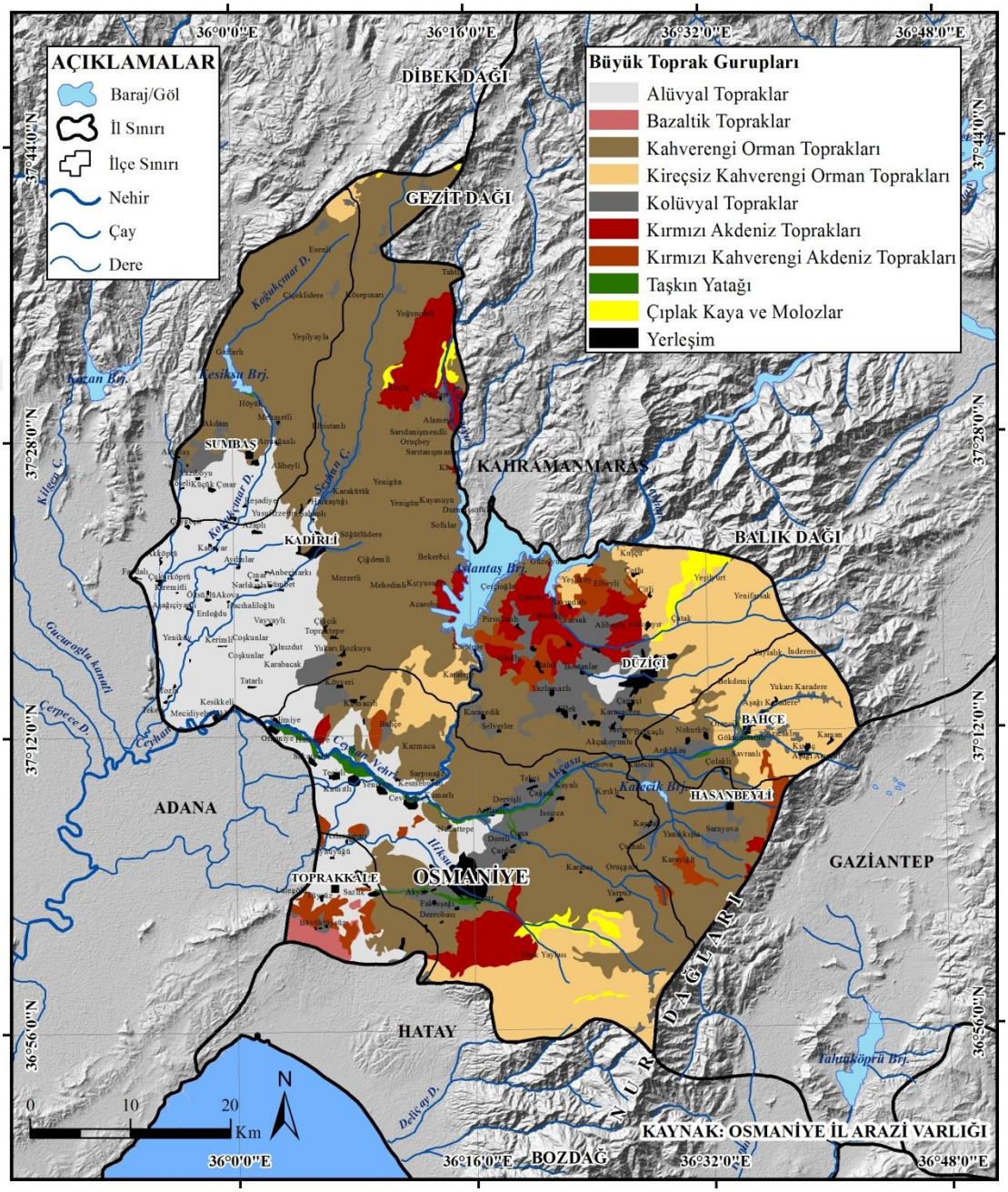
Kırmızımsı Akdeniz toprakları (Terra Rossa)'nın kökeni hakkında birçok görüş mevcuttur. Nitekim bu toprakların humus bakımından zengin olduğu belirtilir; ancak humus bakımından fakir olmasının, aşırı hayvan otlatması ve ormanların tahribatından ileri geldiği ifade edilir. Bunun yanında bazı sahalarda bu toprakların kireçtaşı (Kalker) üzerinde oluştuğu ve kireçtaşının da toprak oluşumunda etkili olduğu belirtilir[75]. Başka bir ifadeyle kireçtaşlarında ayrışma ve dolayısıyla toprak oluşumu, suyun tutulduğu çatlaklarda gerçekleşir. Karstlaşmanın çok ilerlediği sahalarda toprak dikey yönde yüzeyden derinlere doğru taşınır. Bu nedenle kırmızımsı topraklar, çatlaklar arasında cepheler halinde bulunur[76].

Kırmızı Akdeniz topraklarının kireçtaşlarının olduğu yerlerde gelişmesinin en önemli nedenleri, çatlakların hem suyu tutması hem de hava ve su dolaşımını sağlamasıdır. Marnlı kayalarda ise toprak yüzeyde oluşmaktadır[77].

Aslantaş (Ceyhan) Barajı yakınında kızılçam ormanlarının bulunduğu yerde açılan bir tarlada kırmızı olan toprak kat tamamen aşınmış, altta bulunan killi ve

[74] Atalay, *Uygulamalı…* 544.
[75] Atalay, *Toprak…* 262.
[76] Atalay, *Genel…* 359.
[77] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 556.

kireçli depo yüzeye çıkmıştır[78]. Bu durum toprak dağılış haritasına bakarak toprağın o yerde bulunmadığını düşündürebilir. Çünkü aşındırılan yüzeydeki toprak rengi ile dağılış haritası farklılık gösterebilmektedir.

AÇIKLAMALAR
Baraj/Göl
İl Sınırı
İlçe Sınırı
Nehir
Çay
Dere
Büyük Toprak Gurupları
Alüvyal Topraklar
Bazaltik Topraklar
Kahverengi Orman Toprakları
Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları
Kolüvyal Topraklar
Kırmızı Akdeniz Toprakları
Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları
Taşkın Yatağı
Çıplak Kaya ve Molozlar
Yerleşim
DİBEK DAĞI
GEZİT DAĞI
KAHRAMANMARAŞ
BALIK DAĞI
SUMBAŞ
KADİRLİ
DÜZİÇİ
BAHÇE
HASANBEYLİ
ADANA
TOPRAKKALE
OSMANİYE
GAZİANTEP
HATAY
NUR DAĞLARI
BOZDAĞ
Kesiksu Brj.
Kazan Brj.
Islantaş Brj.
Kalecik Brj.
Tahtaköprü Brj.
Göksu Nehri
Ceyhan
Cevhan
Akçasu
Hasan
Gucuroğlu kanalı
Cerpece D.
Delikay D.
Kılıseli C.
Sumbas C.
Kozluk mar D.
Kozlukmar D.
Çiçeklidere
Yeşilyayla
Yeniyurt
Yenifakılı
Yukarı Karadere
Aşağı Karadere
Çolaklı
Savranlı
Sarayova
Karayiğit
Yahyalı
Yeşilyurt
Yenifakılı
Yeşilalan
Yeşilyurt
Yeşilyurt
Yeşilyurt

Toprak, Osmaniye çevresinde, bu sebeple sınırlı yayılış göstermektedir. Aslantaş baraj gölünün güneydoğu yönüyle Sabunsuyu çayının göle ulaştığı civarda Terra-Rossa lara rastlanmaktadır. Bu toprakların üzerinde maki bitki örtüsü yaygın bulunmaktadır. Eğimin azaldığı yerlerde arpa ve buğdayın tarımı yapılmaktadır. Mısır, yerfıstığı ve susam II. ürün olarak yetiştirilmektedir.

1.6.1.2. Kahverengi Orman Toprakları

Ülkemizde genel olarak orman örtüsünün bulunduğu alanlarda organik maddenin toprak üzerinde birikmesinden dolayı toprağın rengi kahverengine doğru dönüşür. Bu nedenle ormanlık alanlarda kahverenginde olan topraklar daha yaygın bir durum alır[79].

Araştırma sahasında, kahverengi orman topraklarının dağılışı, Kadirli'nin kuzeyi ile başlamakta olup, kuzeydoğusu ve doğu yönünde devam etmektedir. Merkez ilçenin neredeyse tamamına yakını ve Nur dağlarının yükseltisinin arttığı yerlerde dağılış göstermektedir. Orman örtüsünün yayılış gösterdiği bu toprak tipi, Nur Dağları üzerindeki kızılçam (*Pinus Brutia*), Karaçam (*Pinus Nigra*), Göknar (*Abies Cilicica*),Meşe (*Quercus*), Kayın (*Fagus Orientalis*) gibi türlerin beşiği olmaktadır.

1.6.1.3. Kireçsiz Kahverengi Toprakları

Kireçsiz kahverengi topraklar, kahverengi ve kestanerenkli toprakların bulunduğu alanlara göre yağışın biraz daha fazla olduğu kesimlerde görülür. Yıllık yağış ortalaması 400-600 mm arasında seyreder[80].

Araştırma sahasında, kireçsiz kahverengi topraklar (Fotoğraf 1.6.), Bahçe İlçesi'nin büyük bir alanı ile ve bu ilçenin kuzey yönünde bulunmaktadır. Düziçi İlçesi'nin Yeşilyurt, Yenifarsak ve Çatak köyleri çevresinde dağılış göstermektedir. Aynı zamanda bu topraklar, Nur Dağları üzerindeki yaylaların bulunduğu sahalarda da dağılış göstermektedir.

---

[79] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 408.
[80] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 424..

Fotoğraf 1.6. Kireçsiz Kahverengi Topraktan Bir Görünüm.

1.6.1.4. Kırmızımsı Kahverengi Topraklar

Topraktaki kızılımsı veya kırmızımsı renk, sıcaklığın yüksek olmasından ileri gelir[81]. Kırmızı Kahverengi Akdeniz toprakları, araştırma sahasında parçalı ve dağınık olarak yerleşmiştir.

1.6.2. Azonal Topraklar

Bu takıma giren topraklar, eğimli yamaçlarda, devamlı taşkın ve millenmeye uğrayan taşkın ovalarında, genç alüvyal ve volkanik depolar üzerinde bulunur[82]. Devamlı veya periyodik olarak taşkın ve birikmeye uğrayan alüvyal ve kolüvyal alanlarda, sürekli olarak aşınmaya uğrayan eğimli yamaçlardaki topraklarda horizonlaşma olmamaktadır. Başka bir anlatımla bir taraftan aşınma diğer taraftan taşınma toprak oluşumunda zaman faktörünü tabir uygun ise silmekte, bu yüzden horizonlaşma genel olarak meydana gelememektedir[83].

[81] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 424.
[82] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 273.
[83] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 448

1.6.2.1. Alüvyal topraklar

Akarsuların biriktirdiği genellikle ince boyutlu (kum ve mil) malzemelerin üzerindeki topraklar ya da depolardır(Fotoğraf 1.7.). Alüvyal topraklar, akarsuların denize döküldüğü deltalarda, nehirlerin taşkın ve birikme yaptığı alanlarda, özellikle suların durulduğu taşkın alanlarında ve eski akarsu yataklarında, tektonik kökenli olukların içerisindeki düzlüklerde yer alır. Bu toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerini, alüvyonun kaynaklandığı ana materyalin özelliği, taşınma ve birikme sırasında meydana gelen değişmeler etkiler. Örneğin; Akdeniz Bölgesi'nde kireçtaşlarının bulunduğu alanlardan hâsıl olan Alüvyal topraklar kırmızı renkli, iç kısımlarda kırmızımsı miyosen çökellerinden taşınan materyaller de kırmızı, sarımsı-kırmızımsı, hatta pembemsi renklidir. Çukurova'da Ceyhan ve Seyhan nehirlerinin eski taşkın yataklarındaki malzemeler genellikle killidir[84].

Fotoğraf 1.7. Alüvyal Topraktan Bir Görünüm.

1.6.2.2. Kolüvyal Topraklar

Dağların eteklerinden ve yamaçlardan gerek yer çekiminin gerekse yüzeysel akıma geçen suların etkisi ile taşınan çakıllı, kumlu malzemeler yamaçların

[84] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 448-449.

eteklerinde birikir. Dağların etekleri ve yamaçlarındaki köşeli, çakıllı, kumlu depolar Kolüvyal depo ve/veya Kolüvyal toprak olarak adlandırılır[85].

Torosların eteklerinde genellikle görülmektedir. Osmaniye de güneydoğu-doğu uzantılı Nur dağlarının eteklerinde yükseltinin azaldığı noktada ve Düziçi ovasında görülmektedir.

[85] Atalay, *Toprak Oluşumu…* 450-451.

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Kuruluş ve Tarihi Gelişim

Bir ucundan öbür ucuna, güneydeki çölü dolanarak, yaklaşık 1500 km uzunluğunda bir yay çizen bölge, bütün tarih boyunca gerek kendi içindeki ülkeleri birbirlerine, gerekse bunları daha uzaklardaki ülkelere bağlayan yolların doğal güzergâhı olmuştur. Bu yollar boyunca toplumlar ya birbirleri ile barış içinde ticaret yaparak, ya da savaşarak kültür alışverişinde bulunmuşlardır[86].

Bu bölge aynı zamanda bütün tarih boyunca gerek kendi içinde bir takım küçük devletleri birbirine ve gerekse bunları daha uzaktaki ülkelere bağlayan yolların doğal güzergâhı olmuştur. Yine bu alan komşusu Güneydoğu Anadolu Bölgesi gibi, milattan binlerce yıl önce gelişen büyük uygarlıkları ve özellikle verimli alanları ile dikkati çekmektedir[87].

Osmaniye yöresi doğal ortam ve kültürel çevre bakımından olduğu gibi yol şebekesi bakımından da bir düğüm noktası durumundadır. Osmaniye yerleşme merkezinin bulunduğu mevki genelde Yukarı Çukurova, yeryüzü şekilleri, iklim, toprak ve su kaynakları bakımından insanların yerleşmesi ve bu bölgenin nüfuslanması için oldukça elverişli şartlar arzetmektedir. Gerçekten Osmaniye yöresi tarihin en eski zamanlarından itibaren insan topluluklarının dikkatini çekmiş fiziki coğrafya şartları yanında iktisadi ve sosyal şartlarında yerleşme bakımından arz ettiği elverişli durum bu bölgenin tarihinin en eski zamanlarından beri bir takım yerleşme merkezlerinin odak noktası olmasını sağlamıştır. Bu sebepten dolayıdır ki, tarih öncesi ve tarihi devirler içinde zaman zaman Osmaniye yerleşme merkezinin bulunduğu bölgede güçlü siyasi organizasyonlar meydana gelmiş, bazen de bölgenin dışında kurulan bir devlet, hükümdarlık sahasına bu bölgeyi katmak suretiyle

[86] Sırrı Erinç, ‘‘Kültürel Çevre Bilim Açısından Güneydoğu Anadolu’’ Ed. Halet Çambel, Robert J Braidwood, Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No:2589, İstanbul 1980. S.66.
[87] Erinç, ‘‘Kültürel Çevre Bilim Açısından…’’, 66.

kuvvetini, gücünü devam ettirmek ve daha ileriye doğru ilerlemek zorunluluğunu duymuştur[88].

Nur Dağları, eski çağlarda bir ordunun veya kervanın geçebilmesi için iki yerde geçit veriyordu. Bunlardan birisi güneybatıda Beylan / Belen Geçidi ve diğeri de kuzeydoğuda Arslanlıbel Geçidi'dir. Bunlar bugün de olduğu gibi bütün eski çağlar boyunca Nur Dağları'nın doğusu ile batısı arasında ulaşımı sağlamaktaydı. Hitit imparatorluğu zamanında sadece ticari bakımdan değil, stratejik bakımdan da önemli olan yollar İslâhiye ve Hassa yörelerinden geçerek Nur Dağları'ndaki bu iki önemli geçit vasıtasıyla Çukurova'ya yönelmişlerdir[89].

Hitit imparatorluğu zamanında sadece ticari bakımdan değil, stratejik bakımdan da önemli olan yollar Osmaniye yöresinden geçerek Nur Dağları'ndaki belirttiğimiz geçitleri kullanarak bir taraftan Çukurova'ya diğer taraftan Hatay-Maraş yöresine doğru yönelmişlerdir. Ayrıca bu ana geçitler çeşitli nedenlerle kapalı olduğu zamanlar mevcut kullanılabilir tali yolların İslâhiye ve Hassa'dan geçerek Amanoslar üzerinden Osmaniye'ye ve Kilikya'ya ulaşabilmeleridir[90].

Araştırma sahasının stratejik konumunun önemi bulunmaktadır. Ulaşım şartlarının elverişliliği sayesinde de nüfus hareketliliği gerçekleşmektedir. Bu hareketlilik sayesinde doğunun ve batının kültürel özellikleri birbirleriyle etkileşim haline girmiş bulunmaktadır. Sosyo-kültürel özellikler, tarihi dönemler boyunca Doğu Akdeniz bölgesinde etki sahası oluşturmuş bulunmaktadır. Ulaşım koşullarının iyileşmesi sayesinde ticari faaliyetler hız kazanmış bulunmaktadır. Nur Dağlarının kuzey-güney yönündeki uzantısı arasındaki geçitler yoluyla Yukarıova ve Güneydoğu arasındaki etkileşim ortamı oluşmaktadır.

Romalılar devrinde de araştırmamıza konu teşkil eden Osmaniye yerleşme merkezinin bulunduğu saha, komşu bölge Çukurova gibi sosyal ve ekonomik yönden geliştiği bir dönem yaşamıştır. Ticaretin canlandığı bu dönemde muntazam karayolu şebekesi inşa edilmiştir. Ticari münasebetler ve bu arada Suriye, Doğu Akdeniz kıyıları şarktan Akdeniz ülkelerine gelen veya bu ülkelerden doğuya gönderilen eşya

[88] Karaboran, ''Osmaniye'nin Kuruluş ve Gelişmesi", Fırat Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(1), Elazığ 1996, 6.
[89] Karaboran, 6.
[90] Karaboran, 7.

ticareti bu devrede de huzurlu bir şekilde devam etmiştir. Bizans İmparatorluğu'nun hükümranlık döneminde de bu canlı durum aynı şekilde devam etmiştir. Ticaret ve ulaşımda da kayda değer gelişmeler olmuştur[91].

18.y.y.' dan sonra Osmaniye kültürü iç ve dış kültürlerden etkilenerek değişime uğramıştır. Geleneksel Oğuz Türkmen kültürünü Avrupa/Fransız modası etkilemiştir. Beyin yerini ağa, bey konağının yerini Devrimevi (Şorevi), evin yerini kara çadır almıştır. Orta oyunlarının yerine Şorevi yarenlikleri, ud yerine cura, ney yerine kaval, sanat müziği yerine halk müziği, oynak havalar yerine uzun havalar, bozlaklar ön plana çıkmıştır. Halının yerini kilim, halı seccadenin yerini post veya namazlık almıştır. Bindallının yerini üç etek, düz tumanın yerini büyük kentlerde ferace, obalarda allı süslü şalvar almış, giyimin tamamlayıcısı olan başörtüsü yerini önce aksesuar olsun diye tüller, tülbentlere bırakmış, sonra da terk edilmeye başlanmıştır. Çini tabakların yerini bakır kaplar, işlemeli ağaç dolapların yerini ala çuvallar almıştır. Kadıların yerini Türkmen hocaları (sarıhocalar), kanunların yerini aşiret töreleri almıştır[92].

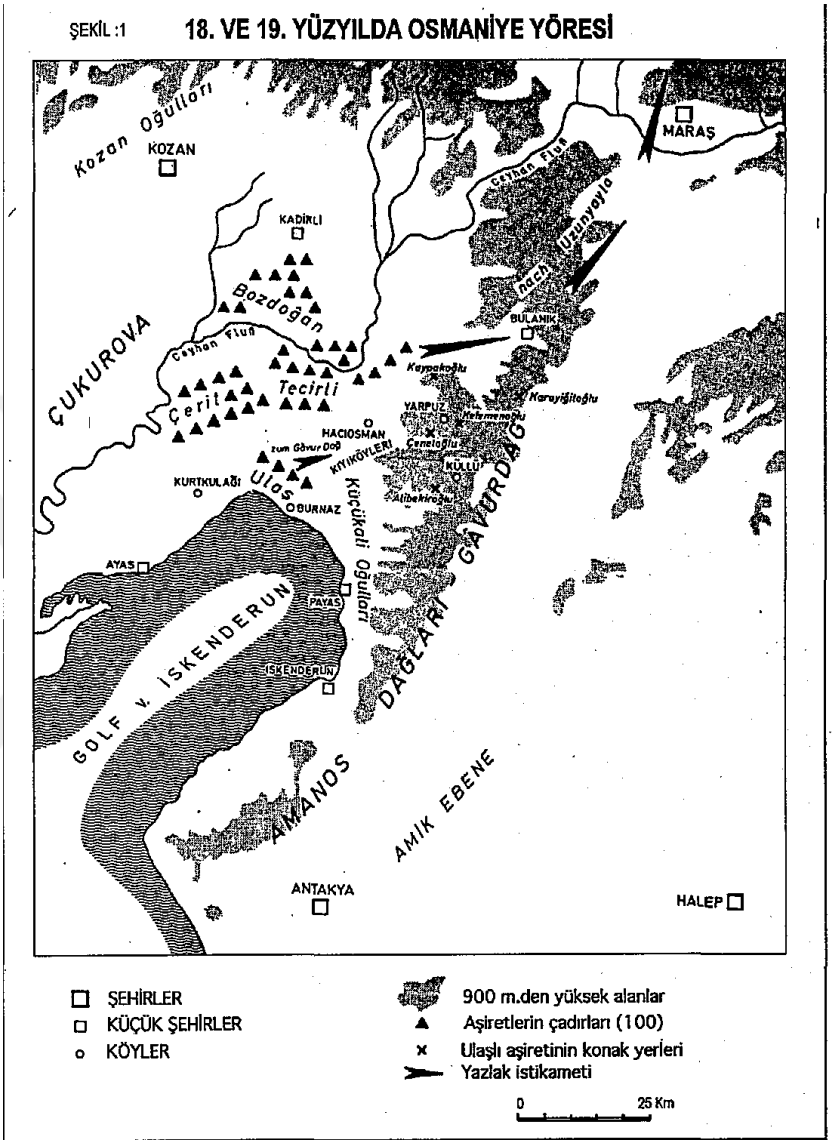
Verdiğimiz açıklamalarda belirttiğimiz gibi çok çeşitli sosyal nitelikli olaylarla meydana gelen düzensizliğe son vermek, terk edilen köyleri tekrar halka açmak ve konar-göçerleri yerleştirmek için Osmanlı İmparatorluğu bir iskân siyasetine girişmiş ve yürütmüştür[93].

Tecirli, Cerit, Bozdoğan ve Avşar aşiretleri ovayı kışlak olarak kullanıyordu (Harita 2.1.). Osmaniye'de Kınık şehri, köyü ve mezralarında yaşayan halk yerini yurdunu terk ediyor, dağlara çekiliyordu. Kınık Türkmenlerinin yüzlerce yıldan beri imar ve ihya ettiği ovalar ıssızlaşıyor, sazlık, bataklık halini alıyordu. Buna karşılık Toros Dağları şenleniyordu. Gavurdağlarında Ulaşlılar, Kozandağlarında Kozanoğulları derebeylik kurmuşlardı. Kınık kanunun yerini aşiret töresi, tarımın yerini hayvancılık, han, hamam ve konakların yerini karaçadır ve şorevleri almıştı. Cami yoktu. İmam yoktu. Mektep medrese yoktu. Aşiret göçebe idi. Kışın ovada yazın konalgalarda yaşıyordu. Konalgalar Toros Dağlarının en güzel koyakları idi.

---

[91] Karaboran, 8.
[92] İsmet İpek, ''Osmaniye Etnografyası'', *Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, 4-5 Ocak 2003,Yimtaş, Osmaniye225.
[93] Karaboran, 9.

Otu kekik kuşu keklik yerlerdi. Çukurova gibi nemli değildi. Ulaşlının akşam yanan ateşi sabaha kadar sönmezdi. O yüzden hem ovada hem dağlarda sınır çatışmaları, konalga ve mera kavgaları oluyordu. Devir ‘‘ vur al’’ devri, ‘‘al vur ’’ devriydi[94].

Harita 2.1. 18. ve 19. Yüzyılda Osmaniye Yöresi (Karaboran’dan 1996)[95].

Osmanlı askeri birlikleri, Çukurova’da, Kozan ve Amanos Dağları (Gâvur Dağları) bünyesinde, Hatay- Maraş Çöküntü Hendeği sahasında ve Kurt Dağları’nda konar-göçer bir hayat tarzı süren, devlete vergi ve asker vermeyen, sürekli isyan halinde bulunan aşiretleri yerleştirmek ve bu bölgede devlet otoritesi ile asayişi yeniden tesis etmek için, 1865 yılı başlarında büyük bir askeri harekete geçtiler.

[94] İsmet İpek, ‘‘Osmaniye Etno…”, 231-232.
[95] Karaboran, 39.

Bunun sonucunda Türkiye'de ekonomik, sosyal, kültürel ve yerleşme coğrafyası çerçevesinde bir dizi değişiklikler ortaya çıktı. Yani 1865-1866 yıllarında, Osmanlı İmparatorluğu'nca takip edilen ''iskân siyasetini'' uygulamak üzere bir Islah Tümeni (Fırka-i İslâhiye) kuruldu. Bu bölgedeki ''konar-göçer'' aşiretlerin mecburi iskânı ile araştırmamızın konusu teşkil eden Osmaniye ile Hassa, İslâhiye gibi bazı yerleşme merkezleri tesis edildi [96].

Yine de bu yörelerin devlet otoritesine alınması için yapılacak ıslahatın gerekliliği nedeniyle, bu mesele savaş sonrasına bırakılmıştır. Dolayısıyla, bu hareket şimdi yalnız devlete asker kaynağı sağlamak için değil, devlet otoritesini bir türlü tanımayan ve devamlı surette isyan halinde bulunan konar-göçerlerin ıslah edilerek yerleştirilmesi politikasını güdüyordu[97].

Bu bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle birlikte Ceyhan ırmağının Kuzeybatı tarafında Avşar ve Bozdoğanları, Gâvur Dağı tarafında Ulaşlıları, Düziçi tarafında ise Tecirli ve Varsak (Farsak) boylarını görürüz. Bununla birlikte Tecirli obasının Ceyhan Nehri'nin güney kıyısına doğru uzandığını ve burada Ceritliler'le birlikte olduklarını, genel itibariyle Avşarlarla, Bozdoğanlıların birlikteliğini ve buna karşılıkta Tecirli ile Ulaşlı birlikteliğini görebiliriz[98].

Burada da Hacı Osman Karyesi merkez olmak üzere bir kaza kuruldu. Adına ''Osmaniye'' denildi[99].

Osmaniye ve çevresinin kültür yöresi değişikliklerinin genel görünümünü böylece belirttikten sonra; bizzat yerleşme merkezi Osmaniye üzerinde tarihi coğrafya değişikliklerinin 1864-1909 yılları arasındaki durumu üzerinde duracağız. Bu dönem kültür coğrafyası açısından Osmaniye'nin kuruluş tarihi olan 1864 yılı mutasarrıflık merkezi olduğu (sancak) 1909 yılları arasındaki süreyi kapsamaktadır[100].

İnsanoğlu tarihin her döneminde medeni bir hayat sürebilmek için şehirler kurmuştur. Geçmiş medeniyetlere bakıldığında toplumların hayatlarını

---

[96] Karaboran, 17.
[97] Karaboran, 17.
[98] M.Fatih Sansar, *Fırka-i Islahiye ve Osmaniye (Cebel-i Bereket),* T.C. Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi 2, 7-20.
[99] Karaboran, 22.
[100] Karaboran, 25.

sürdürebilmeleri için güvenliğin üst düzeyde olduğu, elverişli iklim koşullarının bulunduğu, çeşitli ihtiyaçlarını giderebilmesi için tabii kaynakları bol ve çeşitli olan bir coğrafya tercih ettiği görülmektedir. Çukurova ve çevresi de belirttiğimiz tüm şartların en üst seviyede bulunduğu bir coğrafya ya sahip olmasından dolayı, insanların yerleşik hayata geçtiği Neolitik Çağdan bu yana çeşitli medeniyetlerin kurulduğu ve değişik insan topluluklarının yaşadığı bir yer olmuştur (Fotoğraf 2.1.)[101]

Fotoğraf 2.1. Osmaniye Merkez İlçenin 1950'li Yıllarından Bir Görünüm (Mahmut Anıl Arşivi).

Yörenin dağlık ve ovalık coğrafi yapısı, ilk zamanlardan beri halkın sosyal ve kültürel gelişmesini derinliğine etkilemiştir. Dağlık kesimde yaşayanlar, kendilerini kolaylıkla savunabilmek ve saklamak için, kaleler inşa etmişlerdir. Bu kaleler, erişilmesi güç, sarp kayalıklarla çevrili sığınaklardır. Derebeyleri dağlara yerleşmiş, memur ve tüccarların yaşadığı ovalık kesimde ise, büyük şehirler kurulmuş ve gelişmiştir. Bu şehirlerden Adana, Misis, Tarsus, Kozan, İskenderun, Anavarza, Silifke ve Mersin çeşitli kültürlerin birbirini etkilediği ve zamanla kaynaştığı önemli yerleşim merkezleridir[102].

İnsanlar bulundukları doğal ortama ve ekonomik faaliyetlerine göre farklı kültür ve yaşam koşullarına sahip olduğundan aralarında ''yayla adamı/obalı'' ve

[101] Mehmet Akif Terzi, Ahmet Ergün, ''*Kınık'tan Kıyı'ya Osmanlı Belgelerinde Osmaniye''* Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:9, Hasret Basın Yayın İletişim, Osmaniye 2015, 11.
[102] Terzi ve Ergün, 22.

çukurağalı/ovalı'' gibi sosyokültürel; ''dağ kolu'' ve ''ova kolu'' gibi sosyoekonomik bir sınıflama mevcut olduğu da görülmektedir[103].

Osmaniye ilçesinde nüfusun dağılışında; yükselti, tarım topraklarının durumu ve topografya özellikleri etkili olmuştur. Yerleşim yerleri 200 m'nin altında bir rakıma sahip olan verimli ova topraklarında, Ceyhan nehri kenarlarında ve Amanos dağlarının Yukarıova'ya bakan kuzey eteklerinde kurulmuştur [104] (Fotoğraf 2.2), (Fotoğraf 2.3.).

Fotoğraf 2.2. Osmaniye'de Devlet Bahçeli Meydanından Bir Görünüm.(Hasan Germen Arşivi).

[103] Hulusi Karagel, *Türkiye'de İdari Alanların Belirlenmesi ve Sorunları: Sumbas Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2010, 163.
[104] Bilgin Ünal İbret, *Osmaniye'de Nüfus ve Yerleşme*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 1994, 39.

Fotoğraf 2.3. Osmaniye'den Bir Görünüm

2.1.2.Nüfusun Gelişimi

Bir ülke, bir idari birim veya bir yerleşmenin nüfus miktarının bilinmesi beşeri coğrafyada büyük önem taşımaktadır. En basitinden bir yerin nüfus miktarı orası hakkında insanın kafasında bazı şeylerin şekillenmesine yol açmaktadır. Yeryüzünün herhangi bir yerinde sınırları belli bir alanda yaşayan insan topluluklarının miktarını ve diğer niteliklerini tespit edebilmek için, gerçek anlamda sağlıklı bir nüfus sayımı yapılmalı, toplanan bilgilerde herhangi bir değişiklik ve çarpıtılma yapılmadan yayınlanmalıdır[105].

İleriye yönelik stratejik planlamalarda hata payını en aza indirmek için nüfus sayımı yapılmaktadır. Örneğin; yeni okulların, hastanelerin, parkların, kütüphanelerin, özel şirketlerin kurduğu pazar alanlarının yapımı için nüfus verilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Geçmiş dönemlerde nüfus verisi sadece orduya alınacak erkek sayısını belirlemek ve vergi toplamak için önemliydi. Ancak günümüzde, sunulan tüm hizmetlerde nüfus bilgisine sahip olmak oldukça önem arzetmektedir. Osmanlılarda ilk nüfus sayımı 1830-1831 yıllarında, dönemin padişahı II. Mahmut zamanında yapılmıştır. Bu sayımda erkek nüfus belirlenmiştir. Kadınların da sayıldığı ilk sayım 1882-1890 arasında gerçekleşmiştir.

---

[105] Zeki Koday, *Fındıklı İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:10445, Edebiyat Fakültesi Yayınları No:141, Araştırmalar Serisi No: 117. Mega Ofset Matbaacılık, Erzurum 2014, 153.

Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı 1927'de yapılmıştır. 1935'te ikincisi yapılmıştır ve çıkarılan yasayla her beş yılda bir nüfus sayımı yapılmaktadır. Bu dönemde sokağa çıkma yasağı uygulanır ve sayım evden eve dolaşan sayım memurları tarafından yapılmıştır. 1990'dan itibaren, sayım günlerinde insanlar, evlerinde iken sayılmaya başlanmıştır. 1990'dan sonra ise sayım, her 10 yılda bir yapılma kararı alınmıştır.

Fakat özellikle ülke içi hareketliliğin (göçlerin) en çok arttığı 1990'lı yılların ilk yarısına ait bilgilerin olmaması, seçme sayısı ve seçim bölgelerinin saptanmasında meydana gelen belirsizlik, 1997'de çok dar kapsamlı sorularla da olsa bir sayım yapılması zorunluluğunu doğurmuştu[106].

Daha sonraki nüfus sayımları 2000 yılında, 2007 yılında yapılmıştır. 2007 yılından sonra ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ile her yıl Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. 1990 yılında Osmaniye henüz il değildir. Merkez ilçesinin nüfusunu oluşturan yerleşim yerleri, köyleri Adana ilinin Osmaniye ilçesinde bulunmaktadır. 1990 yılında toplam nüfus 384.104 iken 2000 yılında 458.782 ye yükselmiştir. Osmaniye 24.10.1996 gün ve 4200 sayılı kanunla il statüsüne kavuşmuştur. Osmaniye'nin il statüsüne erişmesiyle nüfus oranında önemli bir değişiklik olmuştur. 1980 ve öncesinde Düziçi ilçesi mevcut değildir. Oraya aitköyler Adana ili Bahçe ilçesine bağlıydı. Adana'ya bağlı ilçeler Bahçe, Kadirli ve Osmaniye ilçeleridir. 1990 sayımında Düziçi, ilçe konumundadır. Böylelikle Bahçe, Düziçi, Kadirli ve Osmaniye İlçeleri Adana'ya bağlı oldukları için nüfusları Adana iline dâhil edilmiştir. 1996 da il olduktan sonra Bahçe, Düziçi ve Kadirli ilçeleri Osmaniye İli'ne bağlanmıştır. Geçmiş dönemde bucak konumunda olan Sumbas, Hasanbeyli ve Toprakkale yerleşmeleri ilçe konumuna getirilmiştir. Merkez ilçe ile birlikte 7 ilçe oluşturulmuştur. Yerleşmelerin sınırı belirlendikten sonra, ilin genel nüfus artışında etkili olan faktörleri açıklamak gerekmektedir.

Zirai faaliyetler ile nüfus artmaya başlamış İskenderun Körfezi'ne Demir-Çelik, Toros Gübre, Tekfen gibi tesisler ile Osmaniye şehrine hammaddesi tarıma dayanan çırçır-pres, yağ, un gibi fabrikaların kurulması ve tarım ürünlerine dayanan ticaretin

[106] Tümertekin ve Özgüç, 217.

yoğunlaşması, Osmaniye'nin il olduğu dönemdeki nüfus artışının başlıca sebeplerini teşkil etmektedir[107].

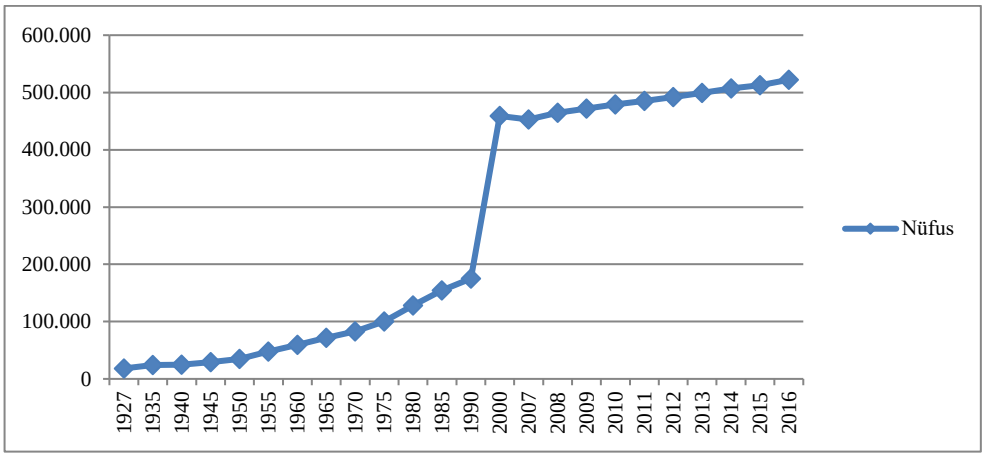
1927'de Osmaniye'nin toplam nüfusu 18.246'dır(Tablo 2.1).1970 yılındaki sayıma kadar köy nüfusu şehir nüfusundan fazladır. 1970 sayımından itibaren kademeli olarak şehir nüfusu artmaya devam etmiştir.1997 yılı verilerine ulaşılamamıştır. Osmaniye'nin nüfus seyrindeki en önemli nokta 2000 yılı sayımındaki toplam nüfus miktarıdır. Bunun sebebi, Osmaniye'nin Adana'ya bağlı ilçe konumundan ayrılıp il konumuna gelmesidir. Sadece Osmaniye ilçesinin il olması nüfusu arttırmamıştır. Osmaniye'nin sınır komşusu olan Kadirli, Bahçe, Düziçi ilçelerinin de Adana'dan ayrılıp Osmaniye'ye bağlanması nüfusun artmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

[107] İbret, 43.

Tablo 2.1. Osmaniye'nin Sayım Dönemlerine Göre Nüfusu (1927-2016).

Yıllar	Osmaniye		Toplam Nüfus	Yıllık artış Azalış Oranı %
	Köy	Şehir		
1927	13.278	4.968	18.246	-
1935	15.535	8.584	24.119	32.19
1940	15.790	8.988	24.778	2.73
1945	18.556	10.498	29.054	17.26
1950	21.657	13.004	34.661	19.3
1955	28.562	19.108	47.670	37.53
1960	32.108	27.451	59.559	24.94
1965	37.633	34.027	71.660	20.32
1970	36.333	46.355	82.688	15.39
1975	38.739	61.581	100.320	21.32
1980	43.746	84.212	127.958	27.55
1985	50.805	103.824	154.629	20.84
1990	52.568	122.307	174.875	13.09
1997	-	-	-	-
2000	146.788	311.994	458.782	-
2007	129.344	323.536	452.880	-1.29
2008	132.310	332.394	464.704	2.61
2009	132.245	339.559	471.804	1.53
2010	132.514	346.707	479.221	1.57
2011	131.303	354.054	485.357	1.28
2012	129.068	363.067	492.135	1.4
2013	124.114	374.867	498.981	1.39
2014	127.154	379.653	506.807	1.57
2015	124.715	388.158	512.873	1.2
2016	124.231	397.944	522.175	1.81

Kaynak: TUİK(Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS Verilerinden Derlenmiştir).

Şekil 2.1. Osmaniye İl ve İlçe Dönemlerinde Nüfus Gelişim Seyri (1927-2016).

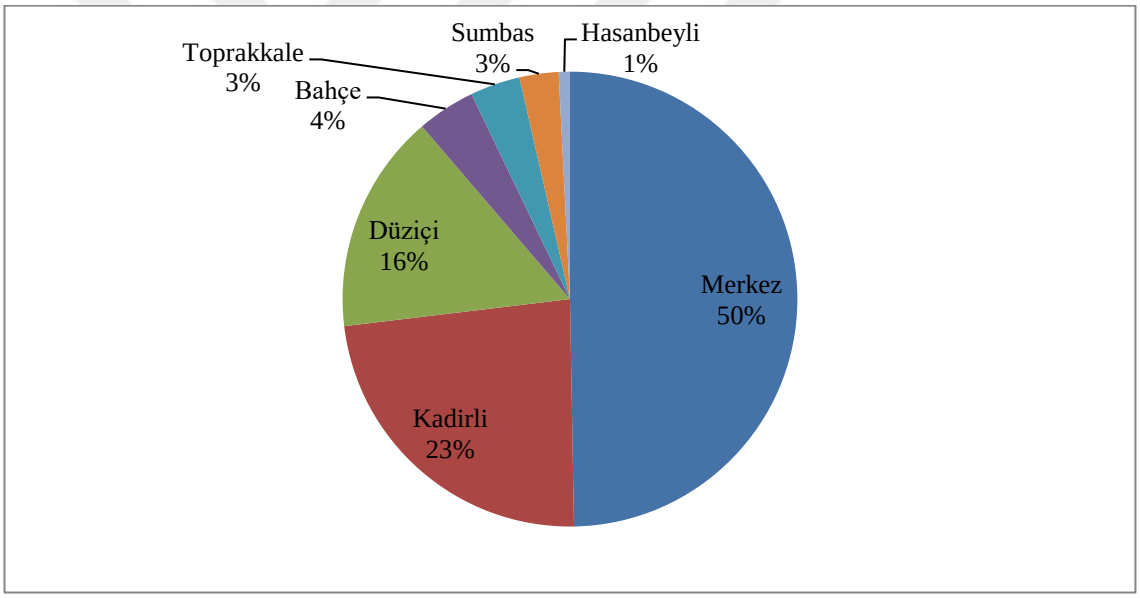
2016 sayım yılı sonuçlarına göre Osmaniye ilinde en fazla nüfus, Merkez ilçededir. En az nüfus ise Hasanbeyli ilçesindedir. Merkez ilçenin nüfus miktarındaki

fazlalık, ilçenin sosyo-ekonomik şartlarının diğer ilçelere göre daha iyi olması durumu etkili olmuştur. Cinsiyete göre dağılıma baktığımızda, her ilçede erkek nüfus, kadın nüfustan fazladır. Toplam erkek nüfus sayısı toplam kadın nüfus sayısından fazladır (Tablo 2.2), (Şekil 2.2).

Tablo 2.2. Osmaniye İlinin İlçelere Göre Nüfusu (2016).

Yıl	İlçe Adı	İlçe Nüfusu	Erkek	Kadın	%
2016	**Merkez**	259.614	130.544	129.070	49.72
	Kadirli	122.078	61.294	60.784	23.38
	Düziçi	81.621	41.082	40.539	25.63
	Bahçe	21.622	10.947	10.675	4.14
	Toprakkale	18.605	10.872	7.733	3.56
	Sumbas	14.477	7.373	7.104	2.77
	Hasanbeyli	4.158	2.145	2.013	0.80
	Toplam	522.175	264.257	257.918	100

Kaynak: TUİK.

Şekil 2.2.İlçelerin Toplam Nüfus Dağılımı (2016).

2.1.2.1. Nüfus Yoğunluğu

Bir yerleşim yerinin nüfus yoğunluğu, o yere ait yüzölçümü ve o yerin toplam nüfus miktarı ile alakalı bir durumdur. İnsanlar, daima yaşam koşullarını daha iyi bir yerde sürdürmek isteği duymaktadırlar. Bu istekten kaynaklanan iyi yer arayışı, o yerin daha fazla nüfuslanmasına sebep olmuştur. Osmaniye, Adana'ya bağlı bir ilçe konumunda olduğu dönemde 1.019 km² lik bir yüzölçüme sahiptir. 1927 yılındaki toplam nüfusu 18.246'dir(Tablo 2.1).Aynı yıldaki matematiksel nüfus yoğunluğu

17.9'dur. İl olduktan sonraki yüzölçümü 3.279km²'dir(Tablo 2.3).2000 yılındaki nüfus sayımına göre ilin toplam nüfusu 458.782'dir (Tablo 2.1).Nüfus yoğunluğu ise 13.9'dür. 2016 yılı nüfus yoğunluğu ise 15.9 (Tablo 2.3)'dur.

Tablo 2.3. Osmaniye'nin İlçe ve İl dönemlerindeki Nüfus Yoğunluğu.

Yer	**Yüzölçümü Km²**	**Nüfus Yoğunluğu Kişi/Km²**		
		1927	2000	2016
Osmaniye İlçesi	1.019	17.9	-	-
Osmaniye İli	3.279	-	13,9	15,9

2.1.2.2. Nüfus Hareketleri

Nüfusun artış ve azalışını belirleyen sebepler, doğumlar ve ölümlerdir. Bir yerleşim yerinde doğum oranının ölüm oranından fazla olması nüfus artışı olarak tanımlanmaktadır. Yine, bir yerleşim yerinde ölüm oranının veya göçün fazla olması, nüfusun azalışını ifade etmektedir. Osmaniye'nin il olduktan sonra nüfus oranının artması doğumlar ve göçler ile ifade edilememektedir. Adana İli'ne bağlı, Bahçe, Düziçi, Kadirli İlçelerinin Osmaniye'ye dâhil edilmesi sayesinde 1997 yılından itibaren nüfus hareketliliği artmıştır. Tarım kenti olması özelliğinden dolayı tarım işçisi göçü geçmiş dönemde görülmüştür. Ancak 2000 li yıllardan sonratarımsal nitelikligöç alışverişi sınırlanmıştır. Göç etkinliğinin itici ve çekici faktörleri değişmiştir. Organize Sanayi Bölgesinin kurulması, üniversitenin açılması, dışarıya yapılan göçleri azaltmıştır.

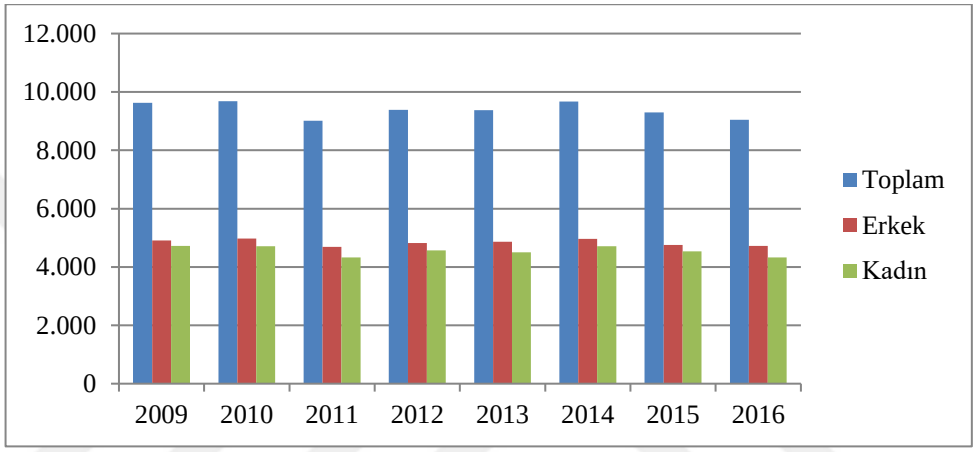
2.1.2.2.1. Doğumlar ve Ölümler

Doğumlar, ölümler ve göçler bir yerleşim yerinin nüfus bilgisinin ifade edilmesindeki hareketlerdir. Araştırma sahasında 2009-2016 yılları arasında gerçekleşen doğumlarkadın ve erkek cinsiyet bazında sunulmuştur. 2016 yılında gerçekleşen erkek doğum miktarı 4.270 kişi, kadın doğum miktarı 4.327 kişi, toplam doğum miktarı 9.047 kişidir. Erkek doğum oranı, kadın doğum oranından fazladır. 2009 yılından itibaren gerçekleşen doğum miktarlarındaki artış azalış oranları düzensiz seyretmektedir (Tablo 2.4). Toplam kadın ve erkek doğum miktarı arasında ciddi farklar bulunmamaktadır (Şekil 2.3).

Tablo 2.4. Osmaniye İl'inde Gerçekleşen Doğumlar (2009-2016).

Yıllar	Doğumlar			
	Erkek	Kadın	Toplam	Artış Azalış Oranı %
2009	4.904	4.718	9.622	-
2010	4.970	4.716	9.686	0.67
2011	4.693	4.323	9.016	-6.92
2012	4.821	4.569	9.390	4.15
2013	4.866	4.505	9.371	-0.2
2014	4.958	4.708	9.666	3.15
2015	4.756	4.537	9.293	-3.86
2016	4.720	4.327	9.047	-2.65

Kaynak: TUİK.

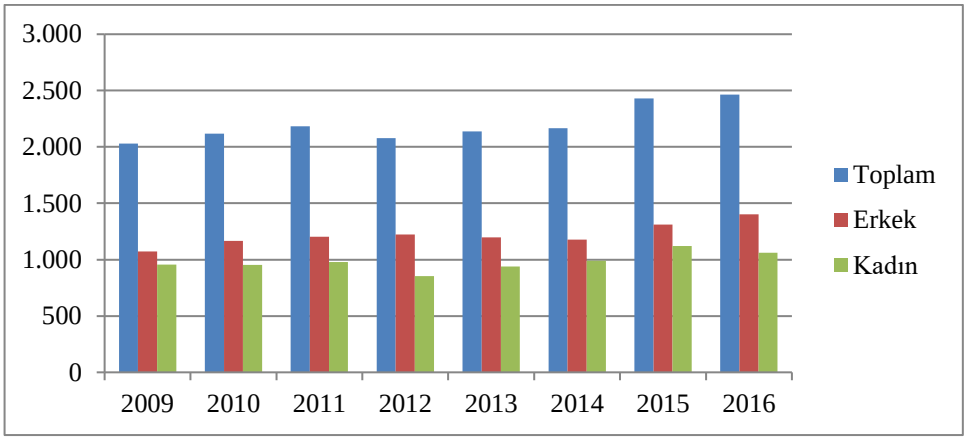
Şekil 2.3. Osmaniye İlinde Gerçekleşen Toplam, Erkek ve Kadın Doğumları.

Araştırma sahasında gerçekleşen ölüm oranları 2009-2016 yılları arasındaki durumuTablo 2.5de verilmiştir. Artış azalış oranlarındaki en dikkat çekici yıl 2015 yılına aittir. Bir önceki yıldan 2015 yılına kadar gerçekleşen ölüm miktarında ciddi oranda (% 12.14) artış gözlenmiştir (Tablo 2.5).Toplam ölüm miktarları genel seviyede artış göstermektedir (Şekil 2.4).

Tablo 2.5. Osmaniyeİl'indeGerçekleşen Ölümler (2009-2016).

Yıllar	Ölümler			
	Erkek	Kadın	Toplam	Artış Azalış Oranı %
2009	1.073	957	2.030	-
2010	1.166	953	2.119	4.38
2011	1.204	979	2.183	3.02
2012	1.224	855	2.079	-4.76
2013	1.198	940	2.138	2.84
2014	1.177	990	2.167	1.36
2015	1.310	1.120	2.430	12.14
2016	1.402	1.061	2.463	1.36

Kaynak: TÜİK.

Şekil 2.4. Osmaniye İli'nde Gerçekleşen Toplam, Erkek, Kadın Ölümleri.

2016 yılı içerisinde, Osmaniye'de gerçekleşen toplam doğum sayısının15-49 yaş aralığındaki kadın sayısına bölünmesiyle toplam doğurganlık hızı elde edilmektedir. Osmaniye'de toplam doğurganlık hızı ‰ 69.2 dir.Doğum sayısının toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilen doğum oranı ‰ 17.33'dür.Ölüm sayısının toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilen ölüm oranı ‰ 4.72'dir. Ölüm oranının doğum oranından çıkarılmasıyla elde edilen doğal nüfus artış hızı ‰ 12.61'dir (Tablo 2.6).

Tablo 2.6. Osmaniye İli'nde Doğum ve Ölüm Oranları, Doğal Nüfus Artış Hızı (2016).

Toplam Nüfus	15-49Yaş Kadın Sayısı	Doğum Sayısı	Doğum Oranı ‰	Ölüm Sayısı	Ölüm Oranı ‰	Toplam Doğurganlık Hızı (‰)	Doğal Nüfus Artış Hızı ‰
522.175	130.609	9.047	17.33	2.463	4.72	69.2	12.61

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

2.1.2.2.2. Göçler

Göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir[108].Bu anlamıyla insan toplulukları ayrıldığı yer ile gittiği yer arasındaki nüfus miktarını değiştirmektedir. Bu değişim sadece nüfus miktarıyla kalmayıp, yaşamın her alanında meydana gelmektedir. İnsanlar yeni yerleştiği yere uyum sağlayabildiği gibi, daha önceki yaşam şeklini de devam ettirdiği görülebilmektedir. Bir ortamda farklı yaşam tarzlarının bir arada görülmesi kültür farklılıklarının olduğunu düşündürmektedir. Ancak yeni ortama uyum sürecini

[108] Özgüç ve Tümertekin, 289.

tamamlayan toplumlar farklılıkları sindirmekte, yeni ortamın yaşam tarzını benimseyip kabullenmektedir. Bunu coğrafi anlamda ifade edecek olursak, akarsu kenarına yerleşmiş toplumlardan örnek verebiliriz. Suyun bol miktarda olduğu bir ortama yerleşen toplumlar, tarımsal faaliyetlerden tutun da meskenlerinin görünümlerine kadar her yerde etki sahası oluşturmaktadır. Böylelikle göç hareketini basit bir taşınma işlemi olarak görmemek gerekir. Göç birçok bilim dalının ele aldığı bir tema merkezi olduğu gibi, farklı konularda işlenebilecek zengin bir depo alanıdır.

Yıllar önce sosyolog Clifford Jansen (1969) ‘‘göç’’ün birçok bilimin birden, disiplinler arası bir sorun olduğunu yazmıştı: temelde doğal olarak *coğrafidir* çünkü mekân üzerindeki hareketleri içine alır. Ayrılınan yerde de gidilen yerde de çevreyi etkiler ve değiştirir; *demografiktir* çünkü hem çıkılan hem de varılan yerdeki nüfus yapılarını etkiler; nüfustaki (özellikle de emekçilerin) yer değiştirmeler mekânlar arasındaki ekonomik dengesizlikler yüzünden olduğu sürece de *ekonomiktir:* devletlerin ülkeden çıkan ya da ülkeye giren göçmen ve mültecileri kontrol etme ya da sınırlama ihtiyacı duyduğu yerlerde *siyasal* bir sorun olabilir; göçmenlerin bulundukları yeri terk etmede rol oynayan güdüleri ve gittikleri yerdeki ev sahibi topluma uyum sağlama sorunlarının incelenmesi zorunluluğu nedeniyle *sosyal psikolojiyle* de ilgilidir ve yine, hem çıkış hem varış yerlerindeki toplumsal yapı ve kültürel sistemler göç olayından etkilendikleri ve göçmen de bundan etkileneceği için *sosyolojik* bir olgudur[109].

Göç faaliyetinin etkilediği alanlar, kültürel coğrafya ile ilişkilendirilebilir. Göç diğer bilim dallarının ilgilendiği kadar kültürel coğrafyanında ilgilenebileceği bir konu olabilir. Bir yerden başka bir yere taşınan topluluklar, kendi yaşam tarzlarını yeni yerlere götürmektedirler. Varılan yerdeki insanların yaşam tarzları ile karşılaşıp etkileşimde bulunabilmektedirler. Örneğin Osmaniye iline başka bir ilden gelen birisi, insanların giyim tarzından ya da yemeklerinden etkilenebilmektedir. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye’de yaşanan krizden sonra, ülkemize gelen 3 milyondan fazla göçmen nüfus, sınırdaki illere (Hatay, Osmaniye, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Mardin) yerleşmişlerdir. Göçmenleri misafir eden iller arasında Osmaniye’de bulunmaktadır. Yapılan gözlemler neticesinde, göçmen kadınların eşarp bağlama tarzları, yereldeki kadınlara benzemektedir. Bu değişim ebetteki hızlı olmamıştır.

[109] Özgüç ve Tümertekin, 291.

Uyum sağlama durumu, toplumun genel görünümüne benzeme isteğinden doğmaktadır. Değişim sadece kadınlara özgü olmayıp erkekler de etkilenmektedirler.

*Gelenek ve kültür*lerinin yeni bir yönetim altında yaşayamayacağına inananlar da göç edebilirler. Örneğin Hindistan ile Pakistan'ın 1947'de ayrılmasından sonra, Müslümanların Pakistan'a, Hinduların da Hindistan'a göç ederek yer değiştirmeleri, bu bakımdan, dünyadaki en büyük örneklerden birisidir[110].Ülkemize göç edenlerin inanç sistemlerinde benzerlik veya farklılık bu anlamda önemlidir. İbadet yerleri olan kiliselerin açık olduğu Hatay ili ile kilisenin bulunmadığı Osmaniye ili arasındaki bu fark kendisine gelen göçmenin sahip olduğu inanca göre değişebilmektedir. Yani Suriye'den göç eden bir Hıristiyan, kilisenin olduğu bir yere yerleşmek isteyebilir.İslami inanca mensup toplumlar da İslami şehirlere yerleşmek istemektedirler. Bu durum etnik yapıda da kendini göstermektedir.

Göç olgusu, temelinde sosyal bir hareket olmasına karşın, ekonomik yaşamdan kültüre kadar hayatın her yönünü etkileyen temel bir değişim aracıdır. Hızlı göç hareketinin bir diğer etkisi de arsa ve arazi değerinin bir anda çok yüksek miktarlara çıkmasına yol açmasıdır. Konut ihtiyacı yeni alanların hızla imara açılmasını gerektirirken verimli tarım alanları da bu süreçte konut ihtiyacına tahsis edilmektedir. Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra belli sosyoekonomik şartlar neticesinde kırsal alanlardan şehirlere doğru gerçekleşen iç göç hareketi, bugün kentlerimizin içinde bulunduğu sorunlar yumağının en büyük sebebidir[111].

Her gün nüfusu daha da artan bu şehirler, sınırlı kaynakları ile vatandaşlara modern bir kente yaraşır bir kamu hizmeti sunma çabası içindedirler. Artan nüfustan etkilenen sadece yerel ve merkezi yönetim olmamış, göç edilen yerde daha önce yaşayan halk ve göç eden kişiler de hızlı ve düzensiz göçün getirdiği sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmışlardır[112].

Osmaniye'den dışarıya doğru olan göçler Adana, Mersin, Ankara, İstanbul ve ülkemizin büyük şehirlerine doğru olmaktadır[113].

---

[110] Özgüç ve Tümertekin, 295.
[111] Fazıl Nacar, Nuri Sağır, ''Osmaniye İlindeki Kentleşmenin Çevre ve İnsan Üzerindeki Etkileri ve Kent Bilgi Sistemleri'', TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, I. *CBS Günleri Sempozyumu,* 19-21 Kasım 2008, Ankara, 31.
[112] Nacar ve Sağır, 31.
[113] İbret, 47.

2016 yılı boyunca Osmaniye ilinden diğer illere olan göçler sıralamasında Adana (3.053) ilk sırayı almakta ve sırasıyla Kahramanmaraş (1.686), Hatay (1.474) ve Gaziantep (1.473) illeri takip etmektedir (Harita 2.2.)2016 yılı içerisinde Osmaniye'ye gelen kişi sayısı en fazla Adana (2.433) ve sırasıyla Kahramanmaraş (1.512), Hatay (1.234) ve Gaziantep (1.075) illeridir (Tablo 2.7.), (Harita 2.3.).Nüfus alışverişinde sınır illeriyle karşılıklı göçün gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu göç hareketi, ilin kültürel değerlerinin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır.

Osmaniye'de nüfus artışı özellikle 1945 yılından itibaren başlamış ve 1950 yılından sonra bariz bir şekilde devam etmiştir. Bu yıllarda nüfusun artmasındaki en önemli faktör, ziraat şartları çok mükemmel olan Yukarıova'dan istifade edilmeye başlanmasıdır. II. Dünya Savaşı sırasında zirai ürünlerde görülen fiyat artışları ve 1950 yılından itibaren makineleşmenin sonucunda ziraat alanlarının genişlemesi, yörede yoğun olarak zirai faaliyetlerin yapılmasına sebep olmuştur. Özellikle, yörede yapılan pamuk ziraatının ekimi, seyreltilmesi, çapalanması, sulanması, gübrelenmesi, hastalıklarla olan mücadelesi ve toplanması çok fazla iş gücüne ihtiyaç göstermektedir. Bu sebeple Osmaniye'ye Güneydoğu ve Doğu Anadolu illerinden (Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Malatya) ovada çalıştırmak amacıyla mevsimlik işçiler getirilmiştir [114] .Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesinden Yukarı ovaya yapılan göçler tarımsal faaliyetlerdeki istihdam olanaklarını karşılamak ile başlamıştır. Osmaniye il statüsüne eriştikten sonra kalkındırılması gereken iller kapsamına alınmıştır ve sanayi alanındaki girişimler hızla artmıştır. Organize Sanayi Bölgesinin kurulması da bir başka çekici faktör olmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, terör olayları Çukurovayı ve Yukarıovayı daha cazip kılmaktadır. Güneydoğudan batıya doğru olan göçler için bir geçiş bölgesi niteliğinde olan araştırma sahası aynı zamanda uğrak sahası da olmaktadır. Günümüzde Şanlıurfalılar Derneği, Malatyalılar Derneği, Andırınlılar Derneği'nin (Kahramanmaraş) olması geçmişte yaşanan göç olayının birer kanıtlarıdır.

Osmaniye şehrinde uygun iklim koşulları, ucuz ev kirası ve rahat yaşama imkânlarının bulunması, buranın bir memur kenti olmasını sağlamıştır [115] . Günümüzde de aynı durum söz konusudur. Kendi memleketine ataması olmayan

[114] İbret, 19.
[115] İbret, 57.

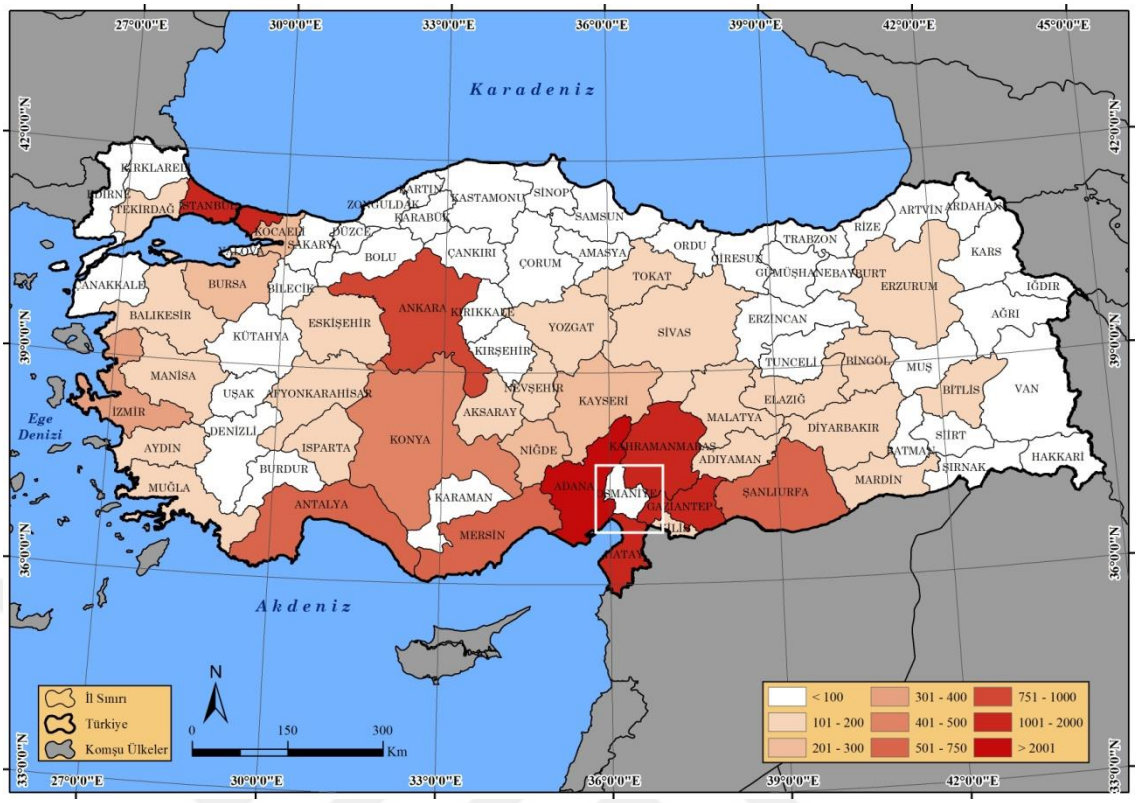
komşu illerdeki memurlar için, Osmaniye bu konudaki cazipliğini korumaktadır. Burada kısa bir süre kaldıktan sonra, ev satın alıp tamamen yerleşenler çoğunluktadır.

2016 yılında araştırma sahasının aldığı göç miktarı toplam 152.201 kişidir 2016 yılında araştırma sahasının verdiği göç miktarı toplam 169.999 kişidir Araştırma sahasının verdiği göç miktarı, aldığı göç miktarından fazladır (Tablo 2.7).

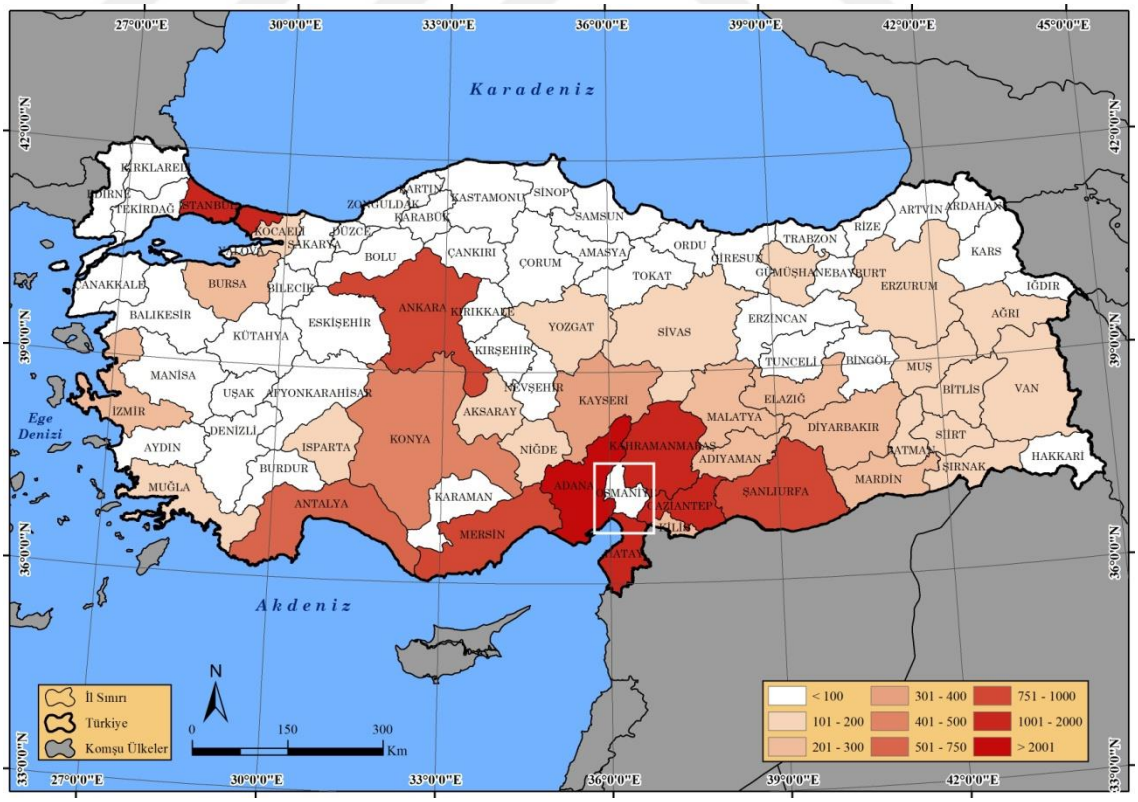
Tablo 2.7. Osmaniye İl'inde Göç Durumu (2016).

Diğer İllere Verdiği Göçler		**Diğer İllerden Aldığı Göçler**	
İller	**Göç Miktarı**	**İller**	**Göç Miktarı**
Adana	3053	Adana	2433
Adıyaman	257	Adıyaman	183
Ağrı	128	Afyonkarahisar	132
Aksaray	110	Aksaray	185
Ankara	876	Ankara	902
Antalya	698	Antalya	635
Batman	109	Aydın	124
Bitlis	107	Balıkesir	124
Bursa	203	Bingöl	109
Diyarbakır	237	Bitlis	103
Elazığ	205	Bursa	230
Erzurum	152	Diyarbakır	171
Gaziantep	1473	Erzurum	124
Gümüşhane	117	Eskişehir	144
Hatay	1474	Gaziantep	1075
Isparta	103	Hatay	1234
İstanbul	1298	Isparta	105
İzmir	284	İstanbul	1255
Kahramanmaraş	1686	İzmir	373
Kayseri	339	Kahramanmaraş	1512
Kilis	234	Kayseri	299
Kocaeli	192	Kilis	115
Konya	419	Kocaeli	269
Malatya	265	Konya	488
Mardin	233	Malatya	199
Mersin	846	Manisa	129
Muğla	124	Mardin	137
Muş	122	Mersin	725
Niğde	177	Muğla	193
Şanlıurfa	873	Nevşehir	121
Siirt	105	Niğde	277
Şırnak	139	Şanlıurfa	606
Sivas	122	Sivas	139
Uşak	114	Tekirdağ	113
Yozgat	125	Tokat	132
-	-	Yozgat	106
Toplam	169.999	Toplam	152.201

Kaynak: TUİK.

Harita 2.2. Osmaniye İlinden Diğer İllere Olan Göçler (2016).

Harita 2.3. Diğer İllerden Osmaniye İli'ne Olan Göçler (2016).

Araştırma sahasında 2008-2016 yılları arasında sahanın en fazla göç verdiği ve en fazla göç aldığı ilk üç il listelenmiştir. Araştırma sahasının en fazla göç verdiği iller sıralamasında Adana yer almaktadır.Araştırma sahasının en fazla göç verdiği iller sıralamasına bakıldığında Adana dışında İstanbul, Kahramanmaraş, Hatay illeri görülmektedir(Tablo 2.8).

Araştırma sahasının en fazla göç aldığı iller sıralamasında Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep illeri bulunmaktadır (Tablo 2.8.). Araştırma sahasının en fazla göç aldığı ve göç verdiği iller sıralamasında Adana ilinin bulunmaktadır. Geçmiş dönemde Osmaniye'nin Adana'ya bağlı bir ilçe statüsünde olması bu durumu açıklamaktadır.

Tablo 2.8. Osmaniye İli'nin Yıllara Göre Göç Durumu (2008-2016).

İller Arası Aldığı Göç Bilgileri				
Yıllar	**Osmaniye İlinin Göç Verdiği İller**	**Göç Miktarı**	**Osmaniye İlinin Göç Aldığı İller Nüfus**	**Göç Miktarı**
2008	Adana	2918	Adana	3228
	Kahramanmaraş	1793	Kahramanmaraş	1978
	İstanbul	1408	Gaziantep	1299
2009	Adana	2959	Adana	2678
	İstanbul	1247	Kahramanmaraş	1854
	Hatay	1226	Hatay	1271
2010	Adana	2993	Adana	3246
	İstanbul	1505	Kahramanmaraş	1972
	Kahramanmaraş	1379	Hatay	1300
2011	Adana	2634	Adana	2643
	İstanbul	1838	Kahramanmaraş	1726
	Kahramanmaraş	1441	Hatay	1400
2012	Adana	2457	Adana	2634
	Kahramanmaraş	1398	Kahramanmaraş	1805
	İstanbul	1374	Hatay	1395
2013	Adana	2572	Adana	3121
	Kahramanmaraş	1512	Kahramanmaraş	1765
	İstanbul	1502	Hatay	1493
2014	Adana	2498	Adana	2917
	Kahramanmaraş	1747	Kahramanmaraş	2049
	İstanbul	1498	Hatay	1446
2015	Adana	2676	Adana	3074
	İstanbul	1649	Kahramanmaraş	1999
	Kahramanmaraş	1514	Hatay	1535
2016	Adana	2433	Adana	3053
	Kahramanmaraş	1512	Kahramanmaraş	1686
	İstanbul	1255	Hatay	1474

Kaynak: TUİK.

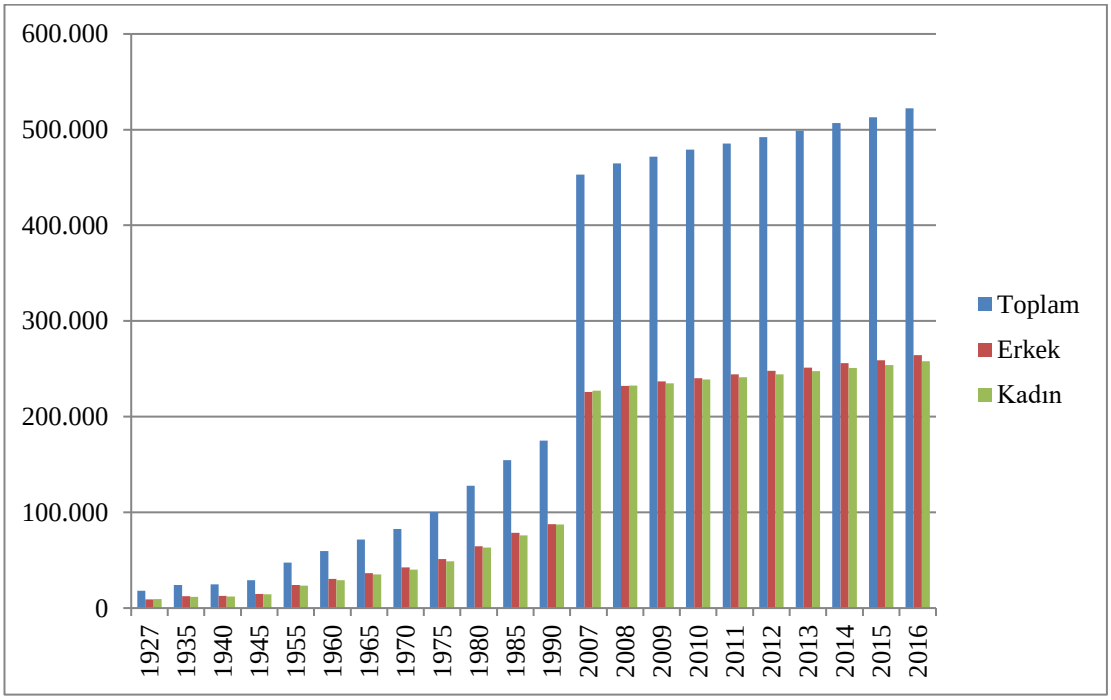
2.1.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Osmaniye'de yaşayan insan sayısı kadar önemli olan bir başka değer daha vardır ki, o da nüfusun sosyal ve ekonomik yapısıdır. Nüfusun yaşı, yaşadığı yerin köy mü şehir mi olduğu, cinsiyeti, eğitim düzeyi, hane halkı büyüklükleri gibi bilgiler, o toplumun gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi vereceği gibi, o toplumun yaşam tarzı hakkında da bilgi verebilmektedir. Böylelikle, demografik, sosyal ve ekonomik verilerin toplanması ile yapılan nüfus sayımları, tarih boyunca önemli olmuştur.

2.1.2.3.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Osmaniye İli'nde nüfusun bölünüşü kadın ve erkek cinsiyetleri rakamları oldukça birbirine yakın bulunmaktadır(Şekil 2.5). 2016 yılı içerisindeki erkek nüfus sayısı 264.257 kişidir.Aynı yılın, kadın nüfus sayısı 257.918 kişidir(Tablo 2.9).

Cumhuriyet dönemi sonrası gerçekleşen ilk nüfus sayımına göre kadın nüfusu erkek nüfustan fazladır.1927 yılındaki sayımda, ülkenin o dönemdeki durumu bu oranda etkili olmuştur. 1996 yılında il olan Osmaniye'nin 1997 yılı nüfus verileri bulunmamaktadır. 1950 ve 2000 yıllarındaki sayımlarda, nüfusun erkek ve kadın oranı hesaplanmadığı için bilinmemektedir (Tablo 2.9).

Şekil 2.5. Cinsiyet Yapısına Göre Osmaniye İli Nüfusu (1927-2016).

Tablo 2.9. Cinsiyet Yapısına Göre Osmaniye İl Nüfusu (2016).

Yıllar	Erkek	Artış Azalış Oranı %	Kadın	Artış Azalış Oranı %	Toplam Nüfus	Artış Azalış Oranı %
1927	8.994	-	9.252	-	18.246	-
1935	12.285	36	11.834	27.91	24.119	32.19
1940	12.652	2.99	12.126	2.47	24.778	2.73
1945	14.732	16.44	14.322	18.11	29.054	17.26
1950	-	-	-	-	34.661	19.3
1955	24.275	64.78	23.395	63.35	47.670	37.53
1960	30.467	25.5	29.092	24.35	59.559	24.94
1965	36.603	20.14	35.057	20.5	71.660	20.32
1970	42.386	15.8	40.302	14.96	82.688	15.39
1975	51.318	21.07	49.002	21.59	100.320	21.32
1980	64.656	25.99	63.304	29.19	127.958	27.55
1985	78.625	21.61	76.004	20.06	154.629	20.84
1990	87.517	11.31	87.358	14.94	174.875	13.09
1997	-	-	-	-	-	-
2000	-	-	-	-	458.782	162.35
2007	225.717	157.91	227.163	160.04	452.880	-1.29
2008	232.118	2.84	232.586	2.39	464.704	2.61
2009	236.751	2	235.053	1.06	471.804	1.53
2010	240.295	1,5	238.926	1.65	479.221	1.57
2011	244.239	1.64	241.118	0.92	485.357	1.28
2012	247.957	1.52	244.178	1.27	492.135	1.4
2013	251.314	1.35	247.667	1.43	498.981	1.39
2014	255.935	1.84	250.872	1.29	506.807	1.57
2015	258.959	1.18	253.914	1.21	512.873	1.2
2016	264.257	2.05	257.918	1.58	522.175	1.81

Kaynak: TUİK.

2016 yılında yapılan sayıma göre, Osmaniye'deki kadın ve erkek nüfusunun çoğu şehirde yaşamaktadır. Toplam 264.257olan erkek nüfusunun 64.437'si köyde, 199.820'si şehirde yaşamaktadır. Erkek nüfusun şehirlerde yaşamasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan bazıları iş arama-bulma, tayin-atama, eğitim alma gibi nedenlerden dolayı şehirlerde yaşamaktadırlar. Şehirde yaşayan erkek nüfusunen fazla olduğu yaş grubu 35-39 dur. Bu yaş aralığına bakıldığında iş faktörü öne çıkmaktadır. Köyde yaşayan erkek nüfusun en fazla olduğu yaş grubu 15-19 dur (Tablo 2.10).

Toplam 257.918 (Tablo 2.9)olan kadın nüfusun 59.794'ü köyde, 198.124'ü şehirde yaşamaktadır. Şehirde yaşayan kadın nüfusun en fazla olduğu yaş grubu 5-9 dur. Köyde yaşayan kadın nüfusun en fazla olduğu yaş grubu 15-19 dur (Tablo 2.10).

Tablo 2.10. Osmaniye İli'nin Yaş ve Cinsiyet Gruplarına Göre Köy ve Şehir Dağılımı.

Yaş Aralığı	Erkek				Kadın			
	Köy	%	Şehir	%	Köy	%	Şehir	%
0-4	4.623	7.17	19.333	9.67	4.355	7.28	18.266	9.21
5-9	5.200	8.06	20.039	10.02	4.723	7.89	18.817	9.49
10-14	5.426	8.42	18.552	9.28	5.143	8.60	17.744	8.95
15-19	6.030	9.35	18.820	9.41	5.368	8.97	17.481	8.82
20-24	5.147	7.98	14.872	7.44	3.773	6.30	14.725	7.43
25-29	4.377	6.79	13.998	7	3.243	5.42	14.741	7.44
30-34	4.388	6.80	14.966	7.48	3.398	5.68	15.471	7.80
35-39	4.348	6.74	15.928	7.97	3.831	6.40	16.070	8.11
40-44	4.125	6.40	13.460	6.73	3.952	6.60	13.682	6.90
45-49	4.052	6.28	11.401	5.70	3.727	6.23	11.147	5.62
50-54	4.124	6.40	11.393	5.70	4.023	6.72	10.930	5.51
55-59	3.212	4.98	8.250	4.12	3.021	5.05	7.994	4.03
60-64	3.300	5.12	7.639	3.82	3.300	5.51	7.587	3.82
65-69	2.266	3.51	4.929	2.46	2.619	4.38	5.216	2.63
70-74	1.589	2.46	2.925	1.46	1.985	3.31	3.264	1.64
75-79	1.103	1.71	1.716	0.85	1.529	2.55	2.309	1.16
80-84	713	1.10	1.070	0.53	977	1.63	1.406	0.70
85-89	307	0.47	403	0.20	559	0.93	862	0.43
90+	107	0.16	126	0.06	268	0.44	412	0.20
Toplam	64.437	100	199.820	100	59.794	100	198.124	100

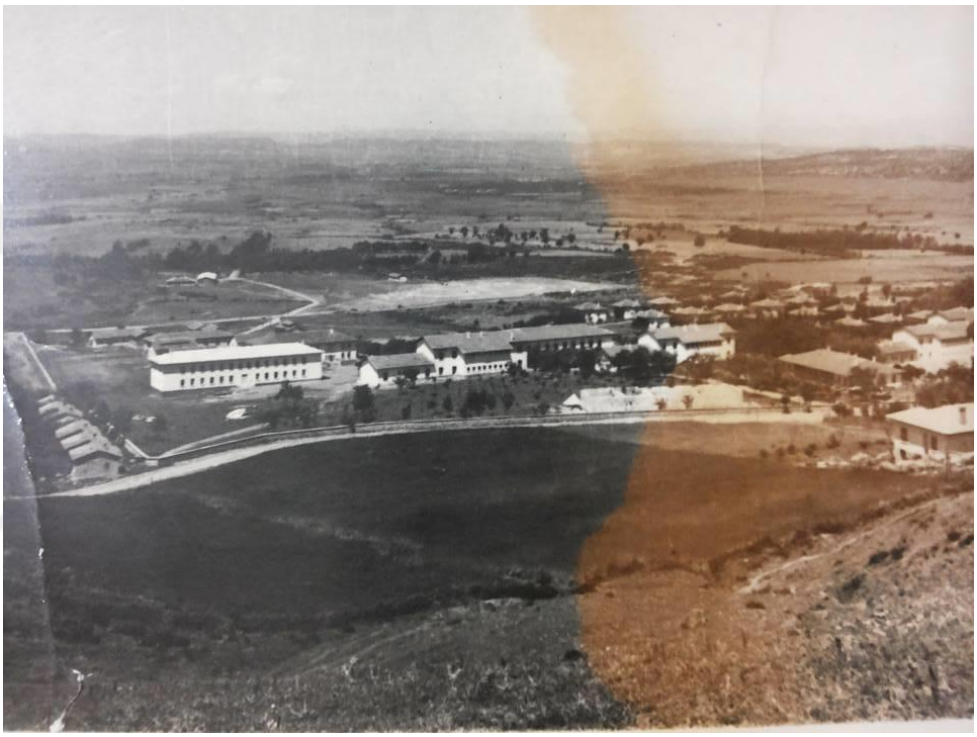
Kaynak: TUİK

2.1.2.3.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Ekonomik gelişmişliğin alt yapılarından bir tanesi de nüfusun sahip olduğu eğitim düzeyidir. Çünkü bilgi düzeyi arttıkça, daha gelişmiş bir toplum yapısı ortaya çıkmaktadır. Bilgi artışı sadece ekonomik gelişmişliği sağlamayıp, toplumun her anlamdaki aktivitesini etkilemektedir. Bilimselaraştırması yapılan sahalardaki eğitim hizmetleri, oradaki nüfusun eğitim düzeyleri, sahanın sosyokültürel yapısı hakkında oluşacak düşüncelere fırsat vermektedir. Eğitim düzeyi artan bireylerin rekreasyonelfaaliyetlerinin de artması, geleneksel kültürün yerine moda kavramını oturtacağı düşünülmelidir. Yapılan rekreasyonel faaliyetler o yerin geleneksel yaşamına dair izler taşımaktadır. Yeni şeyler öğrenen, okudukça ve gezdikçe zenginleşen zihinler, sahip olduğu kültürü unutmaya başlayıp, farklılıklara kucak açabilmektedir. Bu bağlamda, Osmaniye'nin 2016 yılı eğitim istatistikleri ile ilin eğitim durumları hakkında bilgiler verilecektir. Araştırma sahasındaki en önemli tarihi eğitim kurumu olan Düziçi Köy Enstitüsü hakkında geniş açıklamaklar yapılacaktır. Geçmiş dönemdeki en önemli eğitim kurumlarından biri olan Düziçi Köy Enstitünün varlığı ile ilin sosyo-kültürel yapısı arasındaki etkileşim

anlatılacaktır.

1940 yılında, ülkede 14 tane Köy Enstitüsü kurulmuştur[116].Bunlardan bir tanesi de Düziçi'ndedir. Düziçi Köy Enstitüsünün bulunduğu konumun idari yeri Adana ili Bahçe ilçesinde gösterilmiştir(Fotoğraf 2.4). Düziçi, ilçe statüsüne erişmeden önce Bahçe ilçesine bağlı bir konumdaydı. Bahçe ilçesi ise Adana İl'ine bağlı bulunmaktaydı. 1990 yılında ilçe konumuna gelen Düziçi, 1996 da Osmaniye'nin il olması ile Osmaniye'ye bağlı bir ilçe olmuştur.

Fotoğraf 2.4. Düziçi Köy Enstitüsünün Kapatıldığı 1954 yılındaki Görünümü (İsmailOkan Güney Arşivi).

1939-1940 yılında öğretim faaliyetine geçirilen Düziçi Köy Enstitüsü, önceleri 1914 yılında yapılan ve hastane olarak kullanılan Alman Binasında eğitim öğretime açılmıştır ve daha sonraları Haruniye'deki binalara taşınmıştır. Köy Enstitülerinin 1950 yılında kaldırılması ile aynı binada Düziçi Öğretmen Okulu adıyla orta öğretim faaliyetine devam edilmiştir. Sınıf öğretmenliği ihtiyacının 1982'de 2 yıllık eğitim

[116] Hüseyin Ali Şahin, *Düziçi Öğretmen Okulları*, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Niğde 2004, 13.

yüksekokulu ve daha sonra da 4 yıllık eğitim fakültelerinden karşılanması uygulaması ile bu tarihi eğitim kurumu da fonksiyonunu kaybetmiştir[117].

Düziçi Köy Enstitülü Yıllar

Düziçi Enstitüsü ilk mezunlarını verdi

Köycülük ve ilköğretim davamıza 83 ülkülü genç daha katıldı

Biz de bu fikirdeyiz

Filistinden mal isteniyor

Kaynak: Yeni Adana, 15 Son teşrin (Kasım) 1944.

Fotoğraf 2.5. 1944 yılında Adana'da Yayımlanan Bir Gazetede Düziçi Köy Enstitüsü Haberi (İsmail Okan Güney Arşivi).

Düziçi Köy Enstitüsüiçinde bulunduğu çevreyi sosyal yönden büyük değişimlerin meydana gelmesinde etkili olmuştur(Fotoğraf 2.5.). Düziçi halkının kapalı yapısını değiştirmeye çalışmıştır. İlk olarak Düziçi Köy Enstitüsü'nün tertiplediği törenlerdir. Bu törenlerden ilki milli bayramlar olan 29 Ekim Cumhuriyet, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramlarıdır. Bu törenlerde coşkulu şiirler ve yazılar okunur; piyesler oynanır ve yarışmalar yapılırdı. Bu törenlerin davetlileri ise yakın yerlerdeki köylülerdir. Köydekiler böylelikle okulu bizzat görüyorlar ve yapılanlardan haberdar oluyorlardı. Milli bayramlar dışında bir de 28 Mart Haruniye'nin düşman işgalinden kurtuluşu olarak yerel bayramlar da kutlanmıştır. Bu mili ve yerel bayramlar Enstitü ile çevre halkı arasında dostluğu, bütünleşmeyi ve yakınlaşmayı gerçekleştirmiştir. Enstitü öğrencileri çevresini kılık-kıyafet ve davranış yönünden etkilemiştir. Bu durum çevre halkın hoşuna

[117] Koca, *Düziçi İlçesinin…,*126.

gitmemiştir. Bunun sonucunda Enstitü hakkında asılsız iddialar ortaya atılmıştır. Bu durum köy enstitülerinde yaşanmıştır. Böylece halk ile Enstitü arasında sosyal davranış farkları ortaya çıkmış ve halk bocalamaya başlamıştır. Hele o dönemde kız ve erkeklerin aynı okulda ve sınıfta okumaları çevre halkı Enstitüye karşı iyice olumsuz bir düşünceye saptırmıştır. Zamanın koşulları düşünüldüğünde, halk bu duruma hazır değildi. Birdenbire karma eğitimle karşılaşmaları halkı, Enstitüye karşı, bazıları için propaganda malzemesi haline gelmiştir. Bu durum enstitüdeki kız ve erkek ilişkileri yönünden yurt genelinde yersiz iddialara sebep olmuştur. Böylece enstitüye halkın bakış açısı değişmiştir. Bütün mesele, halkın henüz bu gelişmelere hazır olmamasıdır[118].Nitelikli öğretmen yetiştirme amacıyla kurulan köy enstitüleri, tarım ve hayvancılığın yapıldığı yerlerde kurulmuştur.Yukarıova'nın kuzeydoğusunda yer alan Düziçi ovası o dönemin koşullarında eğitim-öğretim yuvası için bir ortam oluşturmuştur. Çünkü kırsal kesimde uygulamalı olarak öğretilen bilgilere erişim, bu tip yerlerde mümkün olmaktadır.

17 Nisan 1940 tarihli 3803 Sayılı Köy enstitüleri Kanunu'nun 1. Maddesinde *''köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince köy enstitüleri açılır.*'' İlkesi yer almıştır[119].Bu durum tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin elverişli olduğu Düziçi'nin önemini göstermiştir.

Düziçi Köy Enstitüsü öğrencilerini Adana, Gaziantep, İçel, Hatay ve Maraş'tan almıştır. Bu yönüyle kurulduğu bölgede eğitim açısından büyük bir önem arz etmektedir[120].Araştırma sahasının komşu illeri ile olan etkileşimi, köy enstitüsü aracılığıyla da gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

İlin hâlihazırdaki eğitim öğretim kurumları, Osmaniye Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre, ilde bulunan okul ve kurum sayısı 424, derslik sayısı 5.062, öğrenci sayısı 125.079, öğretmen sayısı 6.780 kişidir. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi 29 Mayıs 2007 yılında Fakıuşağı Mahallesi'ne kurulmuştur. 6 fakülte, 2 enstitü, 3 yüksekokul ve 5 Meslek Yüksekokul bulunmaktadır. Mevcut fakülteler, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, İlahiyat, Kadirli Sosyal ve Beşeri Bilimler,

[118] Şahin, *Düziçi Öğretmen Okulları,* 278.
[119] Şahin, *Düziçi Öğretmen Okulları,* 62.
[120] Şahin, *Düziçi Öğretmen Okulları,* II.

Mimarlık Tasarım ve Güzel Sanatlar, Mühendisliktir. Mevcut yüksekokullar, Kadirli Uygulamalı Bilimler, Sağlık, Yabancı Diller yüksekokullarıdır. Bahçe, Düziçi, Kadirli, Osmaniye ve Erzin'de bulunanlar meslek yüksekokuludur. Fen Bilimleri enstitüsüne bağlı ana bilim dalları, İnşaat, Makine, Elektrik-Elektronik, Enerji Sistemleri, Gıda, Kimya, İmalat mühendislikleri ile Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji bölümleridir. Sosyal Bilimler enstitüsüne bağlı anabilim dalları, İşletme, Yönetim Bilişim Sistemleri, İktisat ile Türk Dili ve Edebiyatı bölümleridir. Toplam öğrenci sayısı 142,27 kişi ve toplam öğretim üyeleri sayıları 120 kişidir. Üniversite eğitimi için gelen öğrenci sayıları, şehrin kültürel yaşantısında hareketlilik oluşturmaktadır.

Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkartılması, haydi kızlar okula kampanyalarının yapılması, taşımalı eğitim sisteminde devlet desteği, özel okul teşvik destekleri, okuma yazma bilmeyenler için kurslar gibi uygulamalar, eğitim seviyelerinde olumlu katkılar oluşturmaktadır. Üniversite eğitiminde yurt ve burs imkânlarının geniş olması da yüksek öğrenim için cazibe oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında 2016 yılı verilerine göre toplam okuma yazma bilen sayısı 437.300 kişidir. Okuma yazma bilenler arasında en yüksek oran (%17.55), 6-13 yaş arası grup oluşturmaktadır. En düşük oran (18.318) ise 60-64 yaş arası gruptur (Tablo 2.11).Okuma yazma bilenlerin yaşı küçüldükçe, okuma yazma bilme oranı artmaktadır.

Okuma yazma bilmeyen toplam sayısı 24.837 kişidir. Okuma yazma bilmeyenler arasında en yüksek oran (% 57.26) 65 + yaş üstü gruptur(Tablo 2.11). Okuma yazma bilmeyenlerin oranı 60 yaş üstünde oldukça fazladır. Okuma yazma bilmeyen nüfusun varlığı ile ilin eğitim düzeyi yetersiz görülmektedir.

Tablo 2.11. Osmaniye İl'inin Okuryazarlığı Hakkında Sayısal ve Oransal Durumu (2016).

Yaş Aralığı	Okuma Yazma Bilen	%	Okuma Yazma Bilmeyen	%	Bilinmeyen	%
6-13	76.767	17.55	374	1.50	3	0.08
14-17	39.409	9.01	15	0.06	97	2.69
18-21	31.924	7.30	111	0.44	133	3.69
22-24	23.242	5.31	236	0.95	101	2.80
25-29	35.328	8.07	570	2.29	380	10.55
30-34	36.981	8.45	692	2.78	476	13.22
35-39	39.148	8.95	653	2.62	311	8.64
40-44	34.233	7.82	670	2.69	263	7.30
45-49	29.223	6.68	832	3.34	223	6.19
50-54	28.711	6.56	1.409	5.67	313	8.69
55-59	20.311	4.64	1.875	7.54	274	7.61
60-64	18.318	4.18	3.176	12.78	318	8.83
65 +	23.705	5.42	14.224	57.26	707	19.64
Toplam	437.300	100	24.837	100	3.599	100

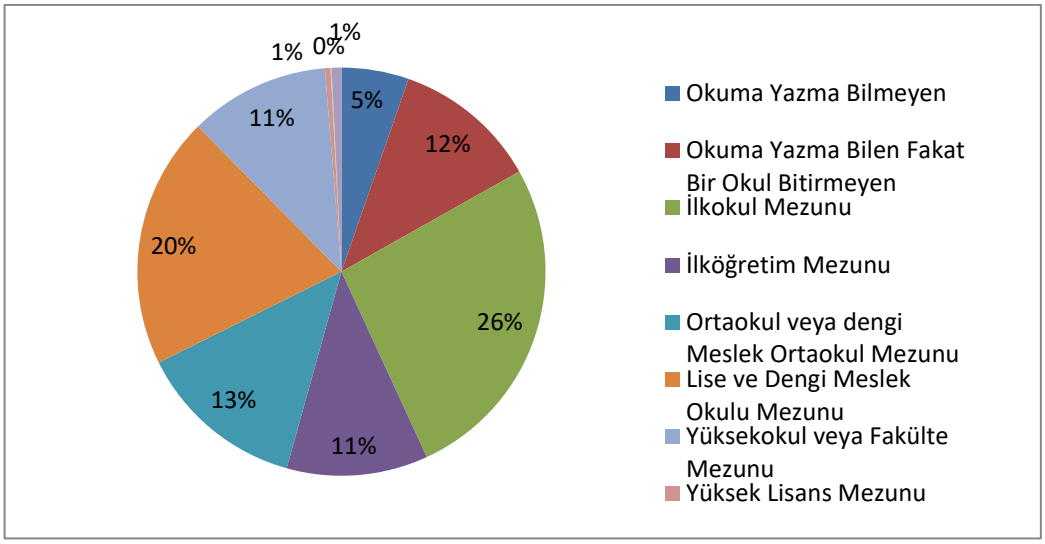
Kaynak: TUİK

Araştırma sahasında 2016 yılı verilerine göre okuma yazma bilmeyen toplam kişi sayısı 24.837 dir. Bu grubu oluşturan yaş aralığı 60 yaş üstüdür. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen kişi sayısı 53.579 dur. İlkokul mezunu 122.470 kişidir.İlkokul mezunu olan toplam kişi sayısı araştırma sahasının eğitim düzeyinde en fazla orana (% 26) sahiptir.İlköğretim mezunu toplam kişi sayısı 52.134 dür.Ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunu kişi sayısı 62.043 dür. Lise ve dengi meslek okul mezunu toplam kişi sayısı 92.925 dir. Araştırma sahasının eğitim düzeyindeki oranı % 20 dir. Yüksekokul veya fakülte mezunu toplam kişi sayısı 51.703 dür. Yüksek lisans mezunu toplam kişi sayısı 2.083 dür. Doktora mezunu kişi sayısı 363 dür (Tablo 2.12). Araştırma sahasının eğitim düzeylerinin oransal dağılımında, ilkokul mezunu (% 26), lise mezunu (% 20), yüksekokul mezunu (% 13) öne çıkmaktadır (Şekil 2.6).

Tablo 2.12. Osmaniye İli'nde Altı Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyete Göre Eğitim Düzeyi ve Oranları (2016).

Bitirilen Eğitim Düzeyi	Toplam	% si
Okuma Yazma Bilmeyen	24.837	5
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	53.579	12
İlkokul Mezunu	122.470	26
İlköğretim Mezunu	52.134	11
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul Mezunu	62.043	13
Lise ve Dengi Meslek Okul Mezunu	92.925	20
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	51.703	11
Yüksek Lisans (5 veya 6 yıllık dâhil) Mezunu	2.083	1
Doktora Mezunu	363	0
Bilinmeyen	3.599	1
Toplam	465.736	100

Kaynak: TUİK, (2016).

Şekil 2.6. Osmaniye İlinin Eğitim Düzeyi Oransal Dağılımı (%).

2.1.2.3.3. Hane Halkı ve Aile Büyüklükleri

Araştırma sahasında 2012-2016 yılları arasındaki hane halkı büyüklüklerine bakıldığında rakamlardaki düşüş fark edilmektedir(Tablo 2.13).Ortalama hane halkı büyüklüğü 2012 yılında 4.14, 2013 yılında 4.04, 2014 yılında 3.95, 2015 yılında 3.85, 2016 yılında 3.80 olarak düşüş yaşamıştır.Bu düşüş ilin sosyoekonomik durumları hakkında bilgi vermektedir. Modern konutların çekirdek aile yapısında inşa edilmesi, her bireyin kendisini geçindirecek ekonomik düzeye ulaşması ve geçim kaynaklarının çeşitlenmesi gibi iç içe sarmal olan durumlar söz konusudur. Bu durumun temelinde modernleşme süreciyle birlikte geleneksel yapının değişmesi ve gelişmesi bulunmaktadır.

Toplam hane halkı sayısı yıllar içerisinde artmıştır. Bir hanenin içinde yaşayan kişi sayısı azaldıkça, hanelerin sayısı artmıştır. Geleneksel ataerkil toplum yapısının değişmesi söz konusudur. Kalabalık sofralarda yenilen yemekler, atadan görülen giyim tarzları, çok odalı kırsal mesken örnekleri gibi yaşam tarzımıza dair olan durumlar değişmektedir.

Tablo 2.13. Osmaniye İl'ine Ait Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü ve Toplam Hane Halkı Sayısı (2012-2016).

Yıllar	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	Artış Azalış Oranı %	Toplam Hane Halkı Sayısı	Artış Azalış Oranı %
2012	4.14	-	116.573	-
2013	4.04	-2.42	121.576	4.29
2014	3.95	-2.23	126.156	3.77
2015	3.85	-2.53	130.632	3.55
2016	3.80	-1.3	134.757	3.16

Kaynak: TUİK.

2.1.3. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Çukurova, tarihi devirlerde insanların yerleşmesi ve ekonomik faaliyetlerini sürdürmesi için uygun bir alan olmuştur. Çünkü bu verimli ova, çeşitli tarım ürünleri için elverişli bir iklim ve Toros Dağları'ndan inen akarsuların oluşturduğu alüvyal topraklara sahiptir[121].

Geniş ve düz ovalara (Kadirli, Osmaniye, Düziçi) sahip olan araştırma sahası, iklim, toprak, su bakımından elverişli şartlara sahip olması sebebiyle insan topluluklarını kendine çekmiştir.

Adana ovalarında şimdiye kadar Neolitik ve Kalkolitik'e ait 29 yerleşme yeri tespit edilmiş olup, bunun 15 tanesi Çukurova, 14 tanesi ise yüksek ovada yayılmış bulunuyordu. Paleolitik ve Neolitik'e kadar inen yerleşme katları, eski kale şehirler ve bugün bölgede büyük şehirler dışında, geniş ve verimli düzlükler üzerinde, yerleşmeye müsait hemen her yerde köyler, mahalleler, çiftlikler, münferit meskenler, bahçe ve tarlalarda geçici olarak barınma zorunluluğu sebebiyle sabit veya göçebe meskenler kurularak yoğun bir şekilde yerleşilmiştir. Tek evden toplu köye kadar çok çeşitli yerleşme şekillerinden bazıları, Osmaniye ilinin ovalarında mevcuttur [122].

Osmaniye şehri, güneyinde bulunan Amanos Dağlarından çıkan Karaçay deresinin meydana getirdiği birikinti konisinin üzerinde bulunmaktadır[123].

Osmaniye'nin içerisinde bulunduğu Yukarıova'da fiziki, iktisadi ve içtimai şartların uygunluğu sebebiyle, Neolitik ve Kalkolitik çağlardan itibaren yerleşmeler

[121] Hamdi Kara, "Cumhuriyet'e Kadar Çukurova Nüfusu," Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Coğrafya Araşt*., Cilt 1, Sayı1, Ankara 1989, 115.
[122] Göney, 68, 113, 117.
[123] İbret, 1.

olmuştur. Yukarıova kalabalık insan topluluklarının barındığı bir alandır. Yukarıova'ya hâkim olan topluluklar, ziraat ve ticaret sayesinde büyük medeniyetler kurmuştur. Bugün halen ayakta kalan mükemmel şehir kalıntıları Castabala şehri ve kalelerden de anlaşılacağı gibi, Yukarıova'da tarihin eski çağlarında da kesif nüfus toplulukları barınmıştır[124].

Tarih öncesi ve tarihi devreler içinde zaman zaman bu bölgede kuvvetli siyasi organizasyonlar meydana gelmiş, bazen da bölgenin dışında kurulan bir devlet, hükümranlık sahasına bu bölgeyi katmak sureti ile kuvvetini devam ettirmek ve daha ileriye doğru ilerlemek zorunluluğunu duymuştur. Etiler, Asurlar, Persler, Makedonyalılar, Grekler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Memluklar, Osmanlılar ve hatta Kavalalı Mehmet Ali Paşa idaresindeki Mısır kuvvetleri hep aynı sebeplerle Adana ovalarına girmişler ve bu bölgede tutunmağa çalışmışlardır[125].

Relief şartlarının ziraata ve yerleşmeye mani olmadığı yerlerde, su kaynakları etrafında devamlı kır yerleşmeleri kurulmuştur[126].

Osmaniye'nin bugünkü kent dokusu, yerleşim alanını güneydoğu-kuzeybatı aksında bölen Karaçay ırmağına ait akarsu kollarına paralel olarak gelişmiştir. Bu nedenle, mevcut yapılaşmaların büyük çoğunluğu akarsular aracılığıyla oluşmuş alüviyal araziler üzerinde yer almaktadır. Kent merkezi, yerleşim alanının kuzey, kuzeybatısından geçen E-24 devlet Karayolu'nun hemen güney, güneydoğusunda bulunmaktadır. Yerleşim merkezinden güneydoğu yönüne doğru yoğun konut alanları oluşturulmuştur. İskân alanının büyüklüğü nedeniyle dikey yapılaşma, az katlı müstakil konutlara oranla daha azdır. Konut alanlarının büyük bölümü 2-3 katlı, müstakil ya da ikiz, yoğun trafik akslarında ise bitişik düzende oluşturulmuş az sayıda katlı konutlardan ibarettir. Günümüzde iskân alanının % 10 undan fazla bir bölümü Gecekondu Önleme Bölgesini kapsamaktadır[127].

Osmaniye genelde bir tarım kenti niteliğinde olması nedeniyle konut bölgeleri ile tarımsal kullanımlar iç içe gelişmiştir. Buna, kamu kuruluşlarına ait bahçe,

---

[124] İbret, 18.
[125] Göney, 95.
[126] Göney, 6.
[127] Erdoğan Gültekin, Faruk Altunkasa, ''Osmaniye'de Konut Alanları Yer ve Yön Seçim İlkeleri İle Konutların Biyoklimatik Konforunun İyileştirilmesinde Dış Mekân Bitki Tasarımı'' *Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993),* Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (214-232),1995, 218.

fidanlık gibi unsurlar eklendiğinde kent içi yeşil alan miktarı görünüşte artış göstermektedir. Ancak, organize olmuş yeşil alanların miktarı genel yeşil alanlar içerisinde oldukça azdır[128].

Bu bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girmesiyle birlikte Ceyhan Nehri'nin Kuzeybatı tarafında Avşar ve Bozdoğanları, Gâvur Dağı tarafında Ulaşlıları, Düziçi tarafında ise Tecirli ve Varsak (Farsak) boylarını görürüz. Bununla birlikte Tecirli obasının Ceyhan Nehri'nin güney kıyısına doğru uzandığını ve burada Ceritliler'le birlikte olduklarını, genel itibariyle Avşarlarla, Bozdoğanlıların birlikteliğini ve buna karşılıkta Tecirli ile Ulaşlı birlikteliğini görebiliriz[129]. Adana ovaları ve çevresinin Türkleşmesinde önemli vazifeyi yüklenen Kozan Avşarları, XIX. Yüzyılın ikini yarısında tedhiş (terör) hareketlerine başladılar. Bir müddet yüksek ovayı hâkimiyetleri altında bulundurdular. Bu sebepten dolayı, Osmanlı imparatorluğu zamanında da, kanunları ve yükümlülüklerini hiçe sayarak dilediklerini yapmağa daima yeltenen aşiretlerin toprağa yerleştirilmesi için büyük gayretler sarf edilmiştir. Adana ovalarında göçebe hayat süren toplulukların yerleştirilmesinde rol oynayan bir diğer husus da, II. Cihan Harbinin bilhassa dünya hububat piyasasındaki etkisidir. Bu devrede hububat fiyatları görülmemiş derecede artmış ve hububat ticareti çok hareketlenmişti. Böylece hayvancılıkla geçinen halkın aleyhine çiftçilerin zenginleşmesi, göçebeleri de ziraat yapmağa teşvik etmiştir. Göçebeler Yüksek ovanın orta kısımları gibi, nüfusu seyrek ve boş sahalarda yerleşmişler veya yerleştirilmişlerdir[130].

Aşiretler, ovayı kışlak olarak kullanmakta, yaz mevsiminde yaylalara çıkmaktadır.

Osmaniye'nin kuruluş tarihi yeni olmasına rağmen farklı dönemlere ait tarihi kültürel mirasın etki ve ilgi alanı içinde kalmaktadır. Paleolitik dönemden beri yerleşim yeri olarak kullanıldığı kalıntılardan anlaşılan bölge, coğrafi konum

[128] Gültekin ve Altunkasa, 219.
[129] Sansar, 7-20.
[130] Göney, 133-134.

sebebiyle birçok kültüre beşiklik yapmıştır. Osmaniye, çoğu gün ışığına çıkarılmamış, ama anıtsal değeri olan tarihi höyükler üzerine kurulmuştur[131].

Yeni kurulmuş bir şehir olmakla birlikte Osmaniye kültürünün karakteri buradaki tarihi Kınık Şehri'nin mirası ile daha sonraki aşiret/oba kültürünün sentezidir[132].

Osmaniye yöresinde 1860'lardan sonra kurulmuş köylerin çoğunluğu bir tarafını dağlara dayamış köylerdir. Kolay kolay hiçbir köy, yazıya yerleşmemiştir. Yazı köylerinin ise çoğunluğu muhacir köyleridir. İskân demek toprağa bağlı bir hayat olarak bu yörelerde algılana gelmiş bir durumdur[133]. Şehrin güney yönündeki gelişmesi, Amanos dağlarının varlığına bağlı olarak durmuş, kuzey yönündeki gelişmesi ise, tarla alanlarının iskâna açılmasıyla başlamıştır. İskâna yeni açılan ova alanlarında arazi fiyatlarının çok ucuz olması, gelir durumu düşük ailelerin buralardan yer alarak derme-çatma meskenler yapmasına sebep olmuştur. Bugün Osmaniye şehrinin Yukarıova'ya açılan kısmı, mevsimlik işçi olarak gelen ve daha sonra gitmeyerek buralara yerleşen insanların oturduğu gecekondu muhiti haline dönüşmüştür[134].

Osmaniye 1865 iskânından sonra kentleşme sürecine girmiş ve betonarmenin inşaatlara girdiği, kâgir inşaatın terk edildiği 1940'lı yıllara kadar belirli bir kimlik kazanmıştır. Yeni parke taşlı yolları, sükseli faytonları, iki tarafı çınar ağaçlarıyla hıyabana dönüşen İstasyon Caddesi, tren sesinin diğer ucundan duyulduğu sükût ortamı ile Osmaniye oluşmuştur. Enverülhamit Camii ve yanındaki asırlık çınar ağacı, Yedi Kanunisani Mektebi (Yediocak İlkokulu) binası, İstasyon binası ve birkaç kerpiç ev Osmaniye'nin eski kimliğini hatırlatan ayakta kalmış örnekleridir[135].

Günümüzde pazarlamayı esas alan ''yap-sat'' sisteminin sonucu olan ve şehirlerimizin büyük bölümünü teşkil eden konutlar, bilinçsiz olarak tasarlanmakta,

---

[131] Berna Banu Başlamış, *Geleneksel Osmaniye Evleri Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana 2003, 1.
[132]İpek, ''Osmaniye Etnografyası…, 224.
[133]Ahmet Sarpkaya, *Tarım ve Hayvancılık Etrafında Gelişen Folklor Pratikleri Osmaniye Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2011, 11.
[134] İbret, 79.
[135] İsmet İpek, ''Osmaniye'nin Kültür Zenginlikleri'' Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye 1995, 96.

havasız, ağaçsız ve çiçeksiz olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bazı spekülatifyaklaşımlarla şehirlerde ‘‘yık-yap’’ israfı yaygınlaştığı için, tarihi özellikleri olan bir çok yapı da yıkılıp yok olmuştur. Osmaniye’de bu durumu yaşayan şansız illerimizden biridir[136].

Günümüzde Türkiye’nin idari bölünüşündeki düzenlemeler daha çok siyasi iktidarların takdirinde olduğu için stratejik konum, güvenlik, ekonomik şartlar ve siyasi erk nedeniyle bir yerleşme köy yerleşmesi bile olsa ilçe merkezi yapılabilmektedir. Böyle bir yerleşim birimine devletin götüreceği hizmetler oranın kısa sürede gelişmesini sağlamakta ve kasaba özelliği kazanmasına yol açmaktadır. Eğer bu merkez zamanla daha da gelişir ve bir şehirde bulunması gereken özellikleri bünyesinde toplarsa, şüphesiz şehir yerleşmesi olabilecektir[137].

Nüfusun 100 000 in üzerindeki şehir özellikli ilçe merkezlerimiz: Tarsus (187.508), Gebze (159.116), İskenderun (154.807), Osmaniye (122.307)’dir[138]. Nüfus kriteritemel alınsaydı Osmaniye’nin il olması düşünülemezdi. Ancak Tarsus, Gebze ve İskenderun ilçeleri daha gelişmiş olsa da il konumuna gelen Osmaniye olmuştur. Bu durumun birçok nedeni elbette ki, mevcuttur. Nedenlerinden ziyade Osmaniye’nin il olması, sosyokültürel ve ekonomik anlamda şehrin cazibesi arttırmıştır.

2.2. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Ekonomik coğrafya; ekonomik kaynaklar ve bunlara dayanan ekonomik faaliyetlerin; yeryüzü geneli, ülkeler ya da bölgeler bazında dağılışı, dağılışın gösterdiği farklılık ve benzerlikler ile bunun sonuçlarını inceleyen coğrafya bilim alanıdır [139] .İnsanların doğal ve beşeri kaynakları değerlendirme süreçleri olan ekonomi etkinliğini, Coğrafya bilimin ilkeleri doğrultusunda çalışmak ekonomik coğrafya alt disiplinini oluşturmaktadır. İnsanlar geçimlerini karşılamak için birçok alanda uğraş vermektedirler. İnsanların bu uğraş alanlarında yaptıkları pratikler kültürel coğrafya için önem arz etmektedir. Araştırma sahasının yaşam tarzının

[136] Hanifi Binici, vd., ‘‘Osmaniye’de Kentleşme’’,(www.imo.org.tr), 2003, 1.
[137] Ali Özçağlar, “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”, *A.Ü.D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 1996, sayı:12, 17.
[138] Özçağlar, “Türkiye’nin İdari…”, 17.
[139] Hayati Doğanay, Ahmet Çavuş, *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 6. Baskı Pegem Akademi, Ankara 2013, 5.

temelindeki etmenlerden biri olan ekonomik uğraşların neler olduğunu bilmek, saha hakkındaki kültür il ilgili yorumları doğrulayıcı nitelik taşımaktadır. Bu sebeple araştırma sahasının ekonomik faaliyetlere kaynak oluşturan, tarım, hayvancılık, sanayi, ticaret, ulaşım sektörleri genel özellikleri ile anlatılacaktır.

Çukurova'nın yukarı kesiminde yer alan araştırma sahası, ovalık alanda bulunduğundan tarımsal faaliyetler için büyük bir zenginlik oluşturmaktadır. Çukurova tarımında meydana gelen değişimlerden de etkilenmektedir. BöylelikleÇukurova'ya yönelik tarımsal nitelikli politikalar Osmaniye ilinin tarımsal nitelikli özelliklerinin belirleyicisi olmaktadır.

Araştırma sahasının konar-göçer olan yaşamı zamanla toprağa dayalı hale gelmiştir. Uzun dönem tarımsal faaliyetlerin yapıldığı araştırma sahası, il statüsüne eriştikten sonra sanayi sektörüne geçiş sağlanmıştır. Bu geçiş atölye tipi sanayi ile olmuştur. Atölyeler *küçük sanayi sitesinde* topluluk halindedir. Geleneksel tarım faaliyetleri yapılmakla birlikte, araştırma sahası ayrıca, gıda sanayisi ile büyüme göstermiştir. Tahıl ürünlerinden oluşan gıda sanayisi geçmişten beri önemini korumuştur. Bitkisel ve hayvansal üretimden elde edilen gelir iyi durumdadır.

İlin coğrafi konumu ve ulaşım olanakları, sanayileşme için çok önemli avantajlar sunsa da, tarımsal üretimin kuşaktan kuşağa geçen yapısı, bilgi ve iletişim eksikliği, girişimcilik ve ortaklıklar için gerekli tarihsel kültürel birikim azlığı, sermaye birikiminin reel sektörlerden çok, kolay gelir sağlamaya dönük kullanılmasına neden olan ülkenin genel ekonomik yapısındaki sorunlar ve ileriye dönük belirsizlikler, ilde sanayileşmeyi engelleyen etmenler arasındadır[140].

Araştırma sahasında, genel olarak hâkim ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olsa da, bu açıdan merkez ve diğer yerleşmeler, arasında bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır[141].Araştırma sahasının Merkez ilçesindeki ekonomik faaliyetler çeşitlilik göstermektedir. Diğer ilçe konumunda olan yerlerin, uğraş alanları tarım ve hayvancılıktan oluşmaktadır.

---

[140] İsmail Bircan ve Diğerleri Osmaniye İli Raporu, Yayın No DPT:2498, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2000, 20.

[141] Kübra Erhan, *Gerede İlçesi'nin Coğrafyası*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Erzurum 2013, 299.

Osmaniye, 1996 da il olduktan sonra ertesi yıl, 1997 tarihi itibariyle kalkınmada öncelikli yöreler kapsamına alınmıştır. İlin kalkınması için teşvik politikaları uygulanmış, geleneksel yöntemlerle uygulanan tarımsal faaliyetler yerini daha modern yöntemlere bırakmıştır.

Belli bir dönemi kapsayan bir ülkenin ulusal sınırları içinde üretilen mal ve hizmetlerin para karşılığını temsil eden gösterge Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladır. Ekonomi için önem arz eden GSYİH iktisadi faaliyet kollarına göre gruplandırılmaktadır.2014 yılı gayri safi yurt içi hâsılasına göre ülkemizin ekonomik faaliyet kollarındaki duruma göre hizmetler sektörü önemli bir paya sahiptir. Sanayi ve tarım sektörü alt sırada gelir oluşturmaktadır. Araştırma sahası olan Osmaniye ilinde de aynı durum söz konusudur. Tarım ve hayvancılık sektörü, hizmet sektörünün arkasında kalmıştır (Tablo 2.14).

Tablo 2.14. Osmaniye İl'inde İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (2014).

	İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSYİH (Cari fiyatlarla)		
	Tarım	**Sanayi**	**Hizmetler**
Türkiye	134.724.745	576.440.635	1.097.024.575
Osmaniye İli	1.006.254	2.524.270	3.531.457

Kaynak: TÜİK.

2.2.1. Genel Arazi Kullanılışı

Toprak bölümünde detaylı olarak ifade edildiği üzere toprak; yeryüzünde canlıların barındığı bir ortamdır. Kültürel anlamda topraktan, mesken inşaasında, pekmez yapımında, mutfak araç-gereçlerinde, tedavi amacıyla çamur banyoları gibi birçok farklı alanda yararlanılmaktadır. Bu bölümdeki topraktan yararlanma anlatımı araziden yararlanma (*land-use*) etkinliği ile ifade edilecektir.

Araziden yararlanma şekli; nadas dâhil işlenen *tarla alanı*, *bağ ve bahçe alanı*, *çayır ve mera (otlak) arazileri*; *orman arazileri* ve *ürün getirmeyen arazile*rolmak üzere beş kategoride toplamak daha pratik olacaktır[142].

Araştıma sahasının genel arazi kullanılış durumu incelendiğinde, orman ve fundalık alanlarının büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Orman ve fundalık

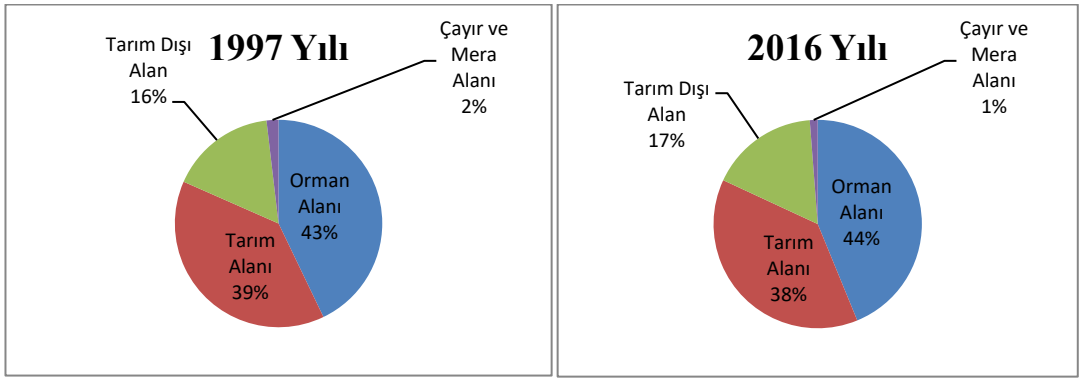
[142] Hayati Doğanay, Ahmet Çavuş, *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 6. Baskı Pegem Akademi, Ankara 2013, 39.

alanları 1997 yılında 138152 hektar alana sahip iken, 2016 yılında 143653 hektar alana sahip bulunmaktadır(Tablo 2.15). Nur Dağları üzerinde dağılış gösteren orman örtüsü, orman köyleri ve yayla yerleşmeleri ile kesintiye uğramaktadır. Araştırma sahasının iklimsel özelliklerinden dolayı yaylalar oldukça önemlidir ve bu yaylalar ormanlık alanlarda kurulmaktadır. Eskiden olduğu gibi çadırlar ve derme-çatma barınaklar şekliyle değil de, şehirlerde görülen karma yapılı meskenler inşa edilmektedir. Beton zemin üzerine, ahşap malzeme il kurulan binalar çinko ile çatısı kapanmaktadır. Bir bina alanı inşa etmek için ormanlık alan işgal edilmektedir. Bunun aksine ormanlık alanların tahribi büyük değildir. 1997 yılındaki orman alanı % 43, 2016 yılındaki orman alanı % 44'dür (Şekil2.7). Geçen yıllar arasında ormanlık alanların tahrip edilmediğini, ormanlık alanların korunduğu ve fidan dikiminin yaygın olması söz konusudur.

Tablo 2.15. Osmaniye İli Genel Arazi Kullanılış Durumu.

Kullanım Şekli	**1997 Yılı**		**2016 yılı**	
	Alanı (ha)	**Yüzdesi**	**Alanı (ha)**	**Yüzdesi**
Orman ve Fundalık Alanı	138.152	% 43	143.653	% 44
Tarım Alanı	124.800	% 39	125.010	% 38
Tarım Dışı Alan	53.297	% 16	55.317	% 17
Çayır ve Mera Alanı	6.000	% 2	4.000	% 1
Toplam Alan	322.249	100	327.980	100

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve Osmaniye İli Raporu (1997-2016)[143]verilerinden derlenmiştir.

Şekil2.7. Osmaniye İli Genel Arazi Kullanılış Durumu

Araştırma sahasının arazi kullanılış durumuna göre tarım alanları da önemli bir orana sahiptir. Çukurova'nın yukarıova kesimini oluşturan sahada, tarım alanları bulunmaktadır. Osmaniye ovası, Kadirli ve Düziçi ovaları tarım alanlarını

[143] İsmail Bircan ve Diğerleri, 19.

oluşturmaktadır. Tarım alanlarının 1997 yılındaki payı 124800 ha, 2016 yılındaki payı 125010 hektar alandır(Tablo 2.15).1997 yılında % 39 olan tarım alanları 2016 yılında % 38'dir. Nüfusun artmasıyla birlikte, konut ihtiyacının karşılanması ve yerleşmelerin yatay doğrultuda büyümesi ile tarım alanları azalmıştır. Araştırma sahası deprem riskini taşımaktadır. Bu sebeple çok katlı konut yapımına izin verilmemektedir. Bu sebeple yerleşmeler dikey doğrultuda büyümeyip, yatay doğrultuda genişlemektedir.

2.2.2. Tarımsal Faaliyetler

Tarım; teknik bir bilimler topluluğu olup, hayvansal ve bitkisel ürünler (gıda maddeleri ve sanayi hammaddeleri) elde etmek üzere; biyolojik, sosyal ve ekonomik çevrede sürdürülen ekonomik etkinliklerin bütünü anlamına gelir[144].

Ziraat ilimleri ve coğrafya; bilimsel mekân ortaklığı, insanın çevreyi nasıl değiştirdiği ve bu sürecin, bölgeden bölgeye gösterdiği benzerlik ve farlılıkları saptamaktır. Tarımsal etkinliklerin karalar üzerindeki dağılış düzeni, çevrenin peyzajında (genel görünümü) insan tarafından yapılmış değişikliklerin, tarımsal üretimin tarihsel kökeni, gelişme ve değişme evreleri ile karalardaki yatay ve dikey dağılış sınırları gibi özellikleri yönünden coğrafi çevrenin dokusunu oluşturan süreçlerin bağıntısı. İş gücü, sermaye, büyük tarım işletmeleri yani büyük çiftliklerin (plantasyonlar gibi) alan büyüklüklerinde bölgeden bölgeye görülen eşitsizlikler, bunların geometrik şekillerindeki farklılıklar, bölgeden bölgeye değişiklik gösteren tarım yöntem ve sistemleri, tarım tipi farklılıkları gibi daha birçok bölgesel farklılaşma sorunları, ekolojik çevre elemanlarının farklılıklarının olması gibi konuları iki disiplin arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır[145].

İnsan kültür ve uygarlığın en somut sonuçlarından olan tarımsal üretim; tarihsel kökeni, gelişme ve değişme evreleri ile karalardaki yatay ve dikey dağılış sınırları gibi özellikleri yönünden, coğrafi çevrenin dokusunu oluşturan süreçlerden bağımsız olarak ele alınıp incelenemez[146].

---

[144] Hayati Doğanay, *Ekonomik Coğrafya* 3 Ziraat Coğrafyası, Aktif Yayınevi, Erzurum 2007, 5.
[145] Doğanay, *Ekonomik Coğrafya3*, 5-7.
[146] Doğanay, *Ekonomik Coğrafya3*, 6.

Araştırma sahamızda tarımın ekonomik faaliyet olmasında daha çok, doğal çevre şartları ve kaynaklar rol oynamıştır[147]. Araştırma sahasında yapılan tarımsal faaliyetlerin Osmaniye'nin doğal ve beşeri çevre şartları ile ilişkisine baktığımızda toprak örtüsü, iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri, teknoloji, sermaye, krediler, ulaşım, pazar, devletin rolü gibi unsurların sarmal yapıda olduğunu görebilmekteyiz. Tarımsal bir ürünün coğrafi istekleri söz konusudur. Bu bağlamda Osmaniye ilinin fiziki (doğal) çevre bölümünde anlatıldığı gibi, toprak örtüsü dağılışı Kahverengi Orman Toprakları, Alüvyal Topraklar, Kırmızı Akdeniz Toprakları grubudur. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 18.5 C˚ , yıllık en yüksek sıcaklık 43.2 C˚, yıllık en düşük sıcaklık -8.5 C˚ dir. Yıllık ortalama yağış 852.7 mm dir. Ceyhan Nehri'nin suladığı Osmaniye ovası, Kadirli ve Düziçi ovaları, bu coğrafi kriterler sayesinde tarımsal faaliyetler için verimlilik arz etmektedir (Fotoğraf 2.6.).

Fotoğraf 2.6. Osmaniye Ovası'ndan Bir Görünüm

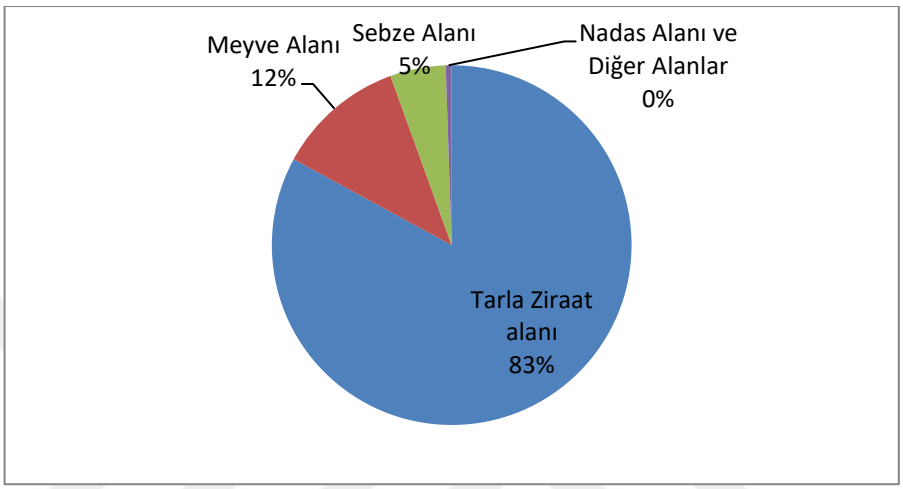
2016 yılı verilerine göre araştırma sahasının tarım alanı 125.010 hektar alandır. Tarım alanların en büyük payı 1.210.937 dekar alan ile tarla ziraat alanları oluşturmaktadır(Tablo 2.16).Tarım alanlarının % 83 lük gibi büyük bir payını tarla ürünleri ziraatı oluşturmaktadır(Şekil2.8).Merkez, Kadirli ve Düziçi ovaları bu anlamda önemli miktarda tahıl tarımının yapıldığı sahalardır. Tarımsal faaliyetlerdeki en önemli sahayı Kadirli ovası oluşturmaktadır. Osmaniye'de 17 çeşit tarla ürünü (Tablo 2.17), 23 çeşit meyve ürünü (Tablo 2.20),28 çeşit sebze ürünü (Tablo 2.18) olmak üzere 68 farklı bitkisel tarım ürünü üretilmektedir.

[147] Saliha Tüzemen, *Olur'un Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991.

Tablo 2.16. Osmaniye İlinde Tarım Alanlarından Yararlanma Durumu (2016).

Kullanım Şekli	Alan (da)	%
Tarla Ziraat Alanı	1.210.937	83
Meyve Alanı	168.809	12
Sebze Alanı	72.809	5
Nadas Alanı ve Diğer Alanlar	7.810	1
Toplam	1.460.365	100

Kaynak:Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2016).

Şekil 2.8. Osmaniye İli Tarım Alanlarından Yararlanma Durumu (2016).

2.2.2.1. Tarımsal Ürünlerin Ekiliş Alanları ve Üretimi

Araştırma sahasında tarla ziraatının en fazla ekim alanı oluşturan ürünleri buğday, mısır, yerfıstığı, ayçiçeği, arpa, silaj mısır, soya, susamdır. Tarla ziraatinin yapıldığı alanlar Kadirli ovası başta olmak üzere, Osmaniye Ovası ve Düziçi Ovası'dır.

Ekim alanı itibariyle buğday 530222 dekar ile ilk sırayı almıştır (Tablo 2.17). Buğday ekim alanlarının en geniş olduğu Düziçi ve Kadirli ovalarıdır.

Fotoğraf 2.7. Buğday ve Ayçiçeğinden Bir Görünüm.

Tablo 2.17. Araştırma Sahasında Tarla Bitkileri Ekim Alanları ve Üretimi (2016).

Ürün Türü	Alanı (da)	Verim (kg/da)	Üretim (ton)
Buğday	530 222	872	221 973
Mısır	396 971	2 321	544 336
Yerfıstığı	126 665	775	48 583
Ayçiçeği	47 440	312	14 801
Arpa	40 490	708	13 666
Silaj Mısır	27 125	6 566	85 932
Soya	15 310	791	4 865
Susam	12 195	109	619
Fiğ	6 725	1 775	5 501
Nohut	2 798	95	267
Yonca	2 866	3 303	9 466
Yulaf	1 000	300	300
Pamuk	700	639	249
Çeltik	300	600	180
Fasulye	65	123	8
Hayvan Pancarı	40	3 000	120
Tütün	25	200	5
Toplam	1.210.937	-	1.023.590

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2016).

Buğday ununun beslenmedeki önemi buğday tarımının yapılmasında rol oynamaktadır. Kaldı ki Osmaniye'nin mutfak kültürüne baktığımızda buğday ve türevlerinin (döğme, un, köftelik bulgur, pilavlık bulgur, kepek) çok fazla kullanıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 2.8. Değirmen ve Buğday Kaynatma İşleminden Görünümler.

Üretim miktarının en fazla olduğu tür mısır ve buğdaydır. Mısır üretiminde en önemli ekim sahası Kadirli ve Merkez ovalarıdır. Yerfıstığı, arpa ve susam ekim alanlarında Kadirli ovası ilk sırada yer almıştır. Ayçiçeği ekim alanlarında Merkez ova önemlidir. Silaj mısır ve nohut ekim alanlarında Sumbas ilçesi ilk sıradadır. Ekim alanlarında dekar alana en fazla kg verim düşen ürün silaj mısırdır. Toplam üretim en fazla mısır olup, yine üretim değeri en fazla olan mısırdır.

Yer fıstığının ülkemiz tarımındaki payı % 30 dur. Yerfıstığı üzerinde çiçek açmış saplar, çiçek döllendikten sonra yer çekimi doğrultusunda toprağa doğru yönelir ve büyüdükçe, oluşan meyveyi toprağa gömer. Toprak içinde olgunlaşan söz konusu meyve, aslında bu bitkinin tohumu olup, buna fıstık ya da yer fıstığı denilmektedir(Fotoğraf 2.9). Baklagiller grubu ürünlerin, en fazla yetiştirilenidir. Yer fıstığının meyve ya da tohumu, hem kavrularak çerez (yemiş) biçiminde piyasaya sürülür; hem de, tesislerde sıkılarak, yemeklik yağ (mutfak yağı) ve sanayi yağı elde edilir. Tohumlarında, ağırlığının % 40 ila % 45'i oranında sıvı yağ içerir. Bu nedenle de, çok önemli bir yemeklik yağ kaynağıdır. Ayrıca, çok besleyici bir besin maddesi olup, çerez ya da yağ olarak tüketildiğinde, % 20 ila % 25 oranında protein sağlar. Dolayısıyla da, çok besleyici bir besin kaynağıdır. Ayrıca, bitkinin gerek yaprakları ve gerekse yağı çıkarıldıktan sonra kalan küspe kısmı, besi hayvancılığında önemli bir kaynaktır[148].

[148] Doğanay, *Ekonomik Coğrafya 3*…, 171-172.

Fotoğraf 2.9. Yerfıstığı Tarımından Görünüm.

Osmaniye'de halk, geçimini öncelikle hayvancılık ve tarımdan sağlamaktadır. Osmaniye ilinde sanayinin temelini yerfıstığı oluşturmaktadır. Yapılan değerlendirmelere göre Türkiye'de üretilen yerfıstığının yaklaşık % 35'i Osmaniye'den karşılanmasına rağmen, % 90'ına yakın kısmı Osmaniye'de pazarlanmaktadır. Osmaniye ilinde, yerfıstığı tarımı hasadının mekanize olmaması nedeniyle uzun yıllar aile ziraatının dışına çıkamamıştır. Son yıllarda, hasat makinelerinin bölgeye girmesiyle birlikte yerfıstığı ekim alanlarında önemli miktarda genişlemeler olmuştur. Ancak, halen bölgede kısmen de olsa yerfıstığı hasadı elle yapılmaktadır[149].

Osmaniye'nin simgesel ürünü olan yerfıstığı, baklagiller bitkisi olduğundan sulama yapılan alanlarda ekim nöbetine girerek, toprağın iyileştirilmesini sağlamaktadır. Kabukları ve sapları hayvanlara yem olarak değerlendirilen değerli bir ürün olmaktadır.127.000 dekar alanda 46.000 ton üretim ile Türkiye üretiminin % 32'si, ticaretinin ve işlenmesinin % 85'i Osmaniye İl'inde gerçekleşmektedir. Ülkenin fıstık borsasını Osmaniye belirlemektedir. Tarımsal ihraç ürünlerinden turptan sonra gelmektedir. Tarıma dayalı sanayide işlenen ürünler arasında yerfıstığı bulunmaktadır. Yaklaşık 350 işletmede yerfıstığı ürünleri üretilmektedir. Yerfıstığı en bilindik şekliyle çerez olarak tüketilmektedir. Ancak son yıllarda şekerleme, çikolatalı ürünler, fıstık katkılı dondurma, fıstık ezmesi yapımında da kullanılmaya başlanmıştır. 2009-2013 yılları arasında Osmaniye valisi olan Celalettin Cerrah'ın

[149] TUİK 2013

yoğun çabalarıyla gerçekleştirilen çikolata kaplı yerfıstığı (draje) ve fıstık ezmesi gibi ürünler (Fotoğraf 2.10), yerfıstığı ile üretilen ürünlere çeşitlilik kazandırmıştır.

Fotoğraf 2.10. YerfıstığındanÜretilmiş Draje ve Şekerlerden Görünüm

Yerfıstığı denilince ilk akla gelen yer Osmaniye ilidir. Yer fıstığı, Osmaniye ilinin günlük yaşamında, ekonomisinde, türkülerinde, manilerinde, halk oyunlarında, bilmece ve fıkralarında yer almaktadır. Böylelikle Osmaniye folkloruna konu olmaktadır.

Araştırma sahasında sebze ekim alanlarına bakıldığında en fazla olanlar, turp, biber, karpuz, ıspanak, domates, marul, soğan, kavun ve pırasadır. Araştırma sahasında toplam sebze ekim alanı 72.809 dekar alandır. 3.490 dekar ekim alanı olan domatesten alınan verim 19.249 kg ile oldukça iyi durumdadır.Araştırma sahasında 140.225 ton üretimi ile turp en fazladır (Tablo 2.18).Bu sebepledir ki sebze ekim alanlarının en geniş yer kapladığı yer Kadirli ovasıdır. Turp ekim alanlarının fazla olması, sebze ekim alanlarındaki payı etkilemektedir.

Tablo 2.18. Araştırma Sahasında Sebze Ekim Alanları ve Üretimi (2016).

Ürün Türü	Alanı (da)	Verim (kg/da)	Üretim (ton)
Turp	39 800	3 523	140 225
Biber	4 423	5 528	10 330
Karpuz	4 120	5 025	20 704
Domates	3 490	19 249	8 124
Ispanak	3 735	1 849	6 905
Marul	2 659	3 029	4 061
Fasulye	2 119	1 931	2 263
Soğan	2 670	3 579	4 738
Kavun	2 160	2 914	6 295
Pırasa	2 060	3 958	8 154
Lahana	1 775	5 461	6 292
Patlıcan	1 656	2 592	4 292
Hıyar	586	9 556	1 082
Bamya	495	741	367
Kabak	358	1 718	615
Bezelye	245	1 241	304

Sarımsak	53	2 457	54
Acur	20	1 150	23
Maydanoz	7	571	4
Nane	1	1 000	1
Tere	1	400	0
Toplam	72 809	-	225 461

Kaynak Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2016).

Turp üretiminin ülkemiz tarımındaki payı % 70 dir. Osmaniye ilinde kırmızıturp ile bilinen ilçe Kadirli'dir. Kadirli, Merkez ve Sumbas ilçelerinde sulanabilen alanlarda kışlık ve ikinci ürün olarak yaklaşık 40.000 dekar alanda ekilmektedir(Tablo 2.18).Çoğunluğu kırmızı Kadirli turpu olmak üzere siyah turp, Japon turpu, beyaz turp, fındık turpu, içi kırmızıturp gibi çeşitleri üretilmektedir(Fotoğraf 2.11). Turpun tarımı ve pazarlanması sürecinde yılda yaklaşık 5.000 kişiye istihdam sağlanmaktadır.

Fotoğraf 2.11. Kadirli Ovası'nda Yetiştirilen Turplardan Görünüm.

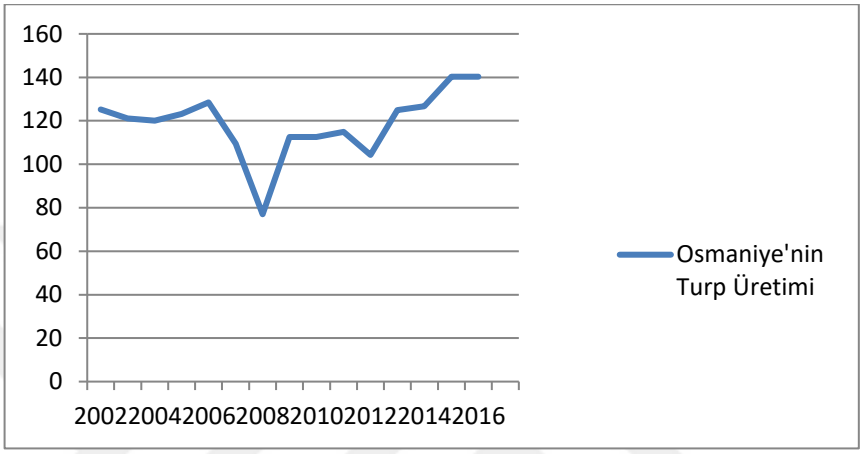
Araştırma sahasında en fazla yetiştirilen sebze olan turpun 2002 2016 yılları arasındaki üretime bakıldığındaani bir iniş çıkış söz konusudur. 2002 yılından 2008 yılına kadar turp üretiminde düşüş yaşanmıştır. 2008 yılından sonra üretim miktarı artmaya başlamış 2012 yılındaki ani düşüşten sonra yüksek rakamlı seyrine devam etmiştir(Tablo 2.19),(Şekil2.9).

Tablo 2.19. Osmaniye İl'inde Turp Üretimi (2002-2016).

Yıllar	**Turp Üretimi (Ton)**
2002	125.156
2003	121.122
2004	120.120
2005	123.132
2006	128.420
2007	109.500

2008	77.000
2009	112.500
2010	112.500
2011	114.915
2012	104.256
2013	125.000
2014	126.725
2015	140.300
2016	140.300

Kaynak:Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü.

Şekil 2.9. Turp Üretiminin Uzun Yıllardaki Durumu (2002-2016).

Araştırma sahasında yetiştirilen turp, aynı zamanda dünyanın pek çok bölgesinde de yetiştirilmektedir. Köklerinden genellikle tek başına ya da başka sebzelerle karıştırılarak salata yapılır. Aynı mevsimin bir başka ürünü olan havuç ile birlikte salatası yapılmaktadır.

Fotoğraf 2.12. Turp Çeşitlerinden Görünüm

Turp, beyaz ya da mor çiçekler açan kazık köklü bir bitkidir. Kökün üst bölümü turp gelişip etlendikçe kalınlaşarak yumru halini almaktadır. Yumruların tepesinde yeşil yapraklar çıkmaktadır. Turpların bazılarının kökleri yuvarlak, bazılarının oval, bazılarının ise havuç gibi olmaktadır. Turplar renklerine göre kırmızı, beyaz ve siyah olarak gruplandırılmaktadır (Fotoğraf 2.12). Dış kabuklarındaki renk farklılığı, turpun etli kısmında görülmez. O kısım beyazrenktedir. Osmaniye ilinde en çok Kadirli ilçesinde tarımı yapılmaktadır. Çevrede o kadar yaygın olduğu için *Kadirli turpu* olarak satışı yapılmaktadır. Bitkinin yenen kısmı toprak içinde yetiştirildiğinden dolayı satışa çıkmadan önce yıkanmaktadır. Fazla miktardaki turpun yıkanması Savrun çayının suyu ile mümkün olmaktadır (Fotoğraf 2.13).Suyun tazyikli olması için dinamo sistemi kurulmuştur.

Fotoğraf 2.13. Savrun Çayı'nda Yıkanan Turplardan Görünüm.

Türkiye'de meyve bahçeleri (bağ ve bahçe arazileri) bir başka ifade ile dikili tarım arazileri, ekilen tarım arazileri kadar geniş alanlara yayılmış değildir[150]. Çünkü ekilen ürünler az eğimli sahalarda yer almaktadır. Dikilen ağaçlar için eğim değeri pek önemli değildir.

Osmaniye ilinde ilçelere göre meyve üretimi ekiliş alanları incelendiğinde meyve alanları arasındaki zeytin ve üzüm ürünleri bağ-bahçe tarımına dâhil edilmektedir. Narenciye ürünleri arasında portakal ve mandalina önemlidir. Diğer meyveler grubundaki sıralama başta kiraz olmak üzere, nar, elma, ceviz ve erik ürünleri geniş ekim alanı oluşturmaktadır (Tablo 2.20).

[150] Doğanay, *Ekonomik Coğrafya 3…,* 116.

Tablo 2.20. Araştırma Sahasında Meyve Üretimi ve Ağaç Sayısı (2016).

Ürün Türü	Alanı (da)	Toplu Meyvelikler		Dağınık Ağaç Sayısı		Ort. Verim (Kg/Adet)	Üretim (Ton)
		Meyve Veren Ağaç Adet	Meyve Vermeyen Ağaç Adet	Meyve veren Ağaç Adet	Meyve vermeyen Ağaç Adet		
Zeytin	134 407	3 223 197	578 025	44 227	19 149	29	94 054 00
Kiraz	6 784	148 870	53 850	35 020	6 500	23	4 314 00
Portakal	6 073	92 170	5 110	4 650	5 200	127	12 276 00
Mandarin	5 123	123 904	19 809	6 190	9 145	93	12 076 00
Nar	2 556	58 696	83 660	23 062	3 950	29	2 340 00
Üzüm	2.571	0	0	0	0	1 089 (Kg/da)	2 801 00
Elma	2 141	86 482	20 135	15 838	2 349	36	3 667 00
Ceviz	1 530	13 965	14 031	12 812	5 700	27	714 00
Erik	1 266	27 270	14 292	7 235	490	31	1 059 00
Armut	1 068	9 230	16 645	3 575	970	40	510 00
Şeftali	1 080	19 275	19 750	6 759	925	45	1 183 00
Badem	1 044	23 880	6 820	1 410	365	9	223 00
Kayısı	1 040	17 115	11 520	2 007	380	56	1 079 00
Keçiboynuzu	550	5 000	0	0	0	30	150 00
Nektarin	510	8 800	19 000	500	60	58	538 00
Trabzon Hurması	476	5 670	915	1 447	346	56	396 00
Limon	210	5 340	357	6 710	110	104	1 251 00
Vişne	160	3 935	465	2 953	1 485	25	173 00
Çilek	105	0	0	0	0	1 828 (kg/da)	192 00
İncir	65	1 795	78	25 165	1 740	25	668 00
Altıntop	30	750	0	0	0	95	71 25
Yenidünya	20	115	110	1 445	295	30	46 30
Toplam	168 809	3 876 286	864 572	201 005	59 159	-	139 781 55

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2016).

Osmaniye'nin zeytin üretiminin ülkemiz tarımındaki payı % 4 dür. Zeytin ekim alanları toplam 134.407 dekar alan olup, en fazla Merkez ve Kadirli ilçelerinde dikim sahaları bulunmaktadır(Tablo 2.20).

Zeytin, ilimiz tarım sektöründe önemli rol oynayan ve ekonomik değeri yüksek olan bir meyvedir. Sofralık olarak değerlendirilmesinin yanı sıra yağ elde edilmesi, değerli bir besin maddesi olması ve özellikle son yıllarda insan sağlığı açısından öneminin ön plana çıkması, zeytini çok değerli kılmaktadır[151](Fotoğraf 2.14).

[151]Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA), 2012, 8

Fotoğraf 2.14. Zeytin Bahçesinden Görünüm.

İlimizde üretilen zeytinin yaklaşık % 78'i yağlık, % 22'si sofralık olarak değerlendirilmektedir. Osmaniye, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde zeytin dikili alanların en hızlı geliştiği ildir. Bölgedeki zeytin dikili alanların % 75'i Hatay, % 15'i Osmaniye ve % 10'u Kahramanmaraş iline aittir. Dünya'da sağlıklı beslenme bilincinin artması ve özellikle zeytinyağının insan sağılığı üzerindeki olumlu etkileri ile ilgili araştırma sonuçlarının medya aracılığıyla yayılması sektöre olan ilgiyi ilimizde de arttırmıştır. Bilindiği üzere ekolojik olarak dünyanın belirli bölgelerinde ve az sayıda ülke tarafından yetiştirilebilen zeytin, üretildiği ülke ve şehirlere önemli bir ekonomik katkı sağlamaktadır[152].

Narenciye alanı toplam 11.436 dekar alandır Sumbas ve Merkez ilçe önemli dikim alanlarıdır. Bahçe ve Hasanbeyli ilçeleri, soğuk geçen kış ayları sebebiyle narenciye üretimi için uygun değildir. Turunçgilleri; portakal, mandalina, limon, greyfurt (altıntop) ve turunç oluşturmaktadır. Osmaniye'de narenciye denilince akla portakal ve mandalina gelmektedir. Toplam 11.436 dekar alanı oluşturan büyük oranda portakal ve mandalinadır(Tablo 2.20). Çok az miktarda limon ve altıntop alanları da bulunmaktadır. Üzüm elde etmek için dikilen bağ alanları toplam 2 571 dekar alandır. Dekar alanda 1.089 kg üzüm elde edilmektedir. Bağ alanlarındaki en önemli saha Bahçe ilçesidir. Üzüm bağlarının yaygın olduğu diğer bir yer Osmaniye'dir. Üretilen üzümler yaş meyve olarak yenildiği gibi kışın yenilmek üzere kurutulabilir ya da pekmez yapılabilmektedir (Fotoğraf 2.15).

[152] DOĞAKA, 8

Fotoğraf 2.15. Üzüm Meyvesinden Bir Görünüm.

Araştırma sahasındaki ekim alanı fazla olan bir başka ürün kirazdır. 6.784 dekar dikim alanı mevcuttur(Tablo 2.20).Hasanbeyli kiraz üretiminde önemlidir. ‘‘*Hasanbeyli Kirazı*’’ olarak tanıtımı yapılmaktadır(Fotoğraf 2.16).

Fotoğraf 2.16. Kiraz Meyvesinden Bir Görünüm.

2.2.3. Hayvancılık

Osmaniye ilinde göçebe çoban sürüleri koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlardan oluşmaktadır. Arazi şartlarının çetin olduğu yerlerde hayvancılık yapılmakta olup, Kadirli, Düziçi ve Merkez ovalarda tarımsal faaliyetler yapılmaktadır. Araştırma sahasının hayvan varlığı 65.371 büyükbaş, 190.307 adet

küçükbaş, 66.142 adet arılı kovan, 615.701 adet kanatlı hayvan oluşturmaktadır(Tablo 2.21).

Tablo 2.21. Araştırma Sahasında Büyükbaş, Küçükbaş, Yük ve Çeki Hayvanları, Kovan Sayıları (2016).

Hayvan Türü	Sayısı	Üretim Miktarı (Ton)
Büyükbaş	65 371	209 901
Küçükbaş	190 307	62 756
Yük ve Çeki Hayvanları	648	-
Kümes Hayvanları	615 701	35 248 1 86
Arı Kovanı	66 142	723.510

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2016).

Osmaniye İli, bitkisel üretim değerlerinde en fazla gelir tarla ürünlerinden sağlanırken, hayvansal ürünler arasındaki en fazla gelir büyükbaş hayvancılığa aittir.

Et ve süt ürünleri il içerisinde pazarlanmaktadır.Özellikle süt ve süt ürünleri, mahalli pazarlarda pazarlama yanında, seyyar satıcılar tarafından mahalle aralarındada satış yapılmaktadır(Fotoğraf 2.17).

Fotoğraf 2.17. Sokakta Satılan Süt ve Süt Ürünlerinden Görünüm.

Türkiye'de başlıca iki tip keçi vardır. Sayısı en çok olanı kıl keçisi, daha az rastlanılanı da uzun tüylü Ankara (tiftik) keçisidir. Keçi, bazen köylünün elinde perakende olarak bulunmakla beraber, daha ziyade sürü halinde yetiştirilir ve mera hayvancılığı rejimine uyar. Ülkemizde eti, sütü ve kılı için yetiştirilir. Kasaplık olarak

koyunun, süt için de ineğin yerini tutar. Kolay yetiştirilmesi yüzünden keçiye ‘‘*fakirin ineği*’’ derler[153].

Araştırma sahasında toplam 190.307 baş koyun ve keçi bulunmaktadır(Tablo 2.22).Küçükbaş hayvan sayısı bakımından Merkez ilçe ilk sırada yer alırken onu Kadirli ilçesi takip etmektedir. İlde keçi sayısının koyun sayısından fazla olduğu dikkat çekmektedir.Araştıma sahasında toplam keçi sayısı 105.622 iken, toplam koyun sayısı 84.685’dır(Fotoğraf 2.18).

Tablo 2.22. Küçükbaş Hayvan Sayıları (2016).

Küçükbaş Hayvan Türü	**Toplam**
Koyun	84 685
Keçi	105 622
Toplam	190 307

Kaynak: Tarım Gıda ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2016).

Çok hareketli bir hayvan olan kıl keçisi, bitki örtüsünce zengin dağlık bölgelerimizde ve çok eğimli sahalarda rahatlıkla gezerek karnını doyurabilmektedir. Bu yüzden kıl keçisinin yurdumuzun her yöresinde yetiştirilebilmektedir. Özellikle maki formasyonunun yaygın olduğu Akdeniz bölgemiz, kıl keçisinin en çok olduğu bölgedir[154]

Araştırma sahasında kıl keçisinin sayısının fazla olmasında bitki örtüsü özelliklerinin rolü büyüktür. Bilindiği gibi keçinin beslenme alanlarını genellikle bozuk baltalık orman alanları oluşturur. Ormanlardaki ağaçların yaprakları, yenebilecek ağaç dalları ve tohumlar keçilerin beslenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bilhassa meşelikler keçilerin beslenmesinde çok büyük öneme sahiptir[155]

[153] Saliha Koday, *Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:99, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:104, Erzurum 2005, 58.
[154] Koday, *Doğu Anadolu Bölgesinde*..., 59.
[155] Koday, *Doğu Anadolu Bölgesinde*..., 60.

Fotoğraf 2.18. Küçükbaş Hayvanlardan Görünüm.

Hayvanların sadece ürünlerinden değil, güçlerinden de yararlanılmaktadır Bilhassa motorlu taşıtların icadından önce, hayvanların, yük ve çeki işlerinde ne kadar önemli olduklarını unutmamak gerekir. Ülkemizde özellikle arızalı ve küçük parsellerden oluşan tarım alanlarında öküz, at, eşek, katır gibi hayvanların gücünden yararlanılmaktadır[156].

Fotoğraf 2.19. Yük Hayvanından Görünüm.

Yük ve çeki hayvancılığının toplam dağılımına bakıldığında Bahçe ilçesinde en fazla olduğu görülür..Bahçe ilçesinde toplanan kiraz, elma, ceviz, erik, şeftali ve badem gibi meyvelerin taşınmasında yük ve çeki hayvanları, geçmiş dönemlerde çok önem arz etmekteydi. Yamaçlarda yetiştirilen meyve bahçelerinden ürün taşımak at ve eşek ile mümkün idi.Yine ormanlık sahadan elde edilen yakacak malzemesinde hayvanlar ile taşınmakta idi(Fotoğraf 2.19).Günümüzde neredeyse erişilemeyen yer yok gibidir. Yol açma çalışmaları en kuytu yerlere bile vasıtaları ulaştırmıştır. Ancak

[156] Koday, *Doğu AnadoluBölgesinde*s..., 2.

yine de hayvanla taşıma ekonomik harcama gerektirmediği için tercih edilmektedir. Bahçe ilçesi, toplam 280 adet yük ve çeki hayvanı ile oldukça önemli bir sıradadır.

Arıcılık bir takım teknik ve biyolojik bilgiler gerektirmekle beraber coğrafi ortamla da doğrudan bağlantılıdır. Topoğrafya, iklim, flora ve hidrografik durumla arıcılık arasında sıkı ilişki vardır. Yeryüzünün yazları serin veya çok sıcak geçen bölgeleriyle bütün yıl yağışlı ve rüzgârlı alanlarında arıcılık yapmak hemen hemen imkânsızdır[157].

Araştırma sahasındaki toplam arı kovanı sayısı 66.142, üretim miktarı 723.510 tondur(Tablo 2.21).Arıcılık faaliyetinden bal ve balmumu üretimi gerçekleşmektedir. Arıcılık yapan köyler Kadirli ve Merkez ilçede yaygınlık göstermektedir (Fotoğraf 2.20).

Fotoğraf 2.20. Arı Kovanlarından Görünüm.

2.2.4. Sanayi

Osmaniye'nin 22 yıldan beri il konumunda olması, 2000 yılından itibaren geliştirilmesi gereken iller kapsamında yer almasıyla uygulanan teşvikler, olanaklar, nüfusun artması, coğrafi ortamın elverişliliği gibi özellikler ile sanayi ve ticaret faaliyetleri gelişmekte, gün geçtikçe yeni istihdam olanakları oluşmaktadır.

[157] Koday, *Doğu Anadolu Bölgesinde*..., 82.

Osmaniye'de sanayinin sektörel dağılımı şu başlıkları içermektedir:[158]

Gıda Endüstrisi (Fıstık İşleme Tesisleri, Helva ve Şekerleme Üretimi, Hazır Yemek Üretimi, Konserve Üretimi, Gıda Sanayisinin Diğer Alt Sektörleri.

Dokuma Giyim Eşyası ve Deri Sanayisi (Çırçır Sanayisi, Pamuklu Dokuma Sanayisi, Konfeksiyon Sanayisi, Kâğıt Ürünleri Sanayisi, Demir-Çelik Sanayisi).

Kimya-Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Ürünleri.

Mobilya-Kapı-Yataklı Kanepe İmalatı.

Makine Sanayisi.

İlde tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin yapılması, il sanayisinin, gıda sanayisi ve dokuma-deri sanayisi şeklinde oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Sanayicilerin Osmaniye OSB'sini en önemli tercih etme nedenleri Osmaniyeli olma duygusu, teşvik, coğrafi konumun sağladığı ulaşım kolaylığı işgücü maliyetinin düşük olmasıdır. Araştırma neticesinde Sanayicilerin Osmaniye OSB'sine yatırım yapmalarına etki eden en önemli faktörün teşvik bölgesi olduğu görülecektir[159].

Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinin son durumu O.S.B Müdürlüğü'nden alınan verilere göre aşağıda belirtildiği gibidir. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi 1994 yılında İl Özel İdaresi, Ticaret ve Sanayi Odası ile Osmaniye Sanayici ve İş Adamları derneğinin ortaklığıyla kurulmuştur. Toprakkale İlçesi, Büyük Tüysüz Köyü mevkiinde 100 hektar alanda altyapı çalışmaları tamamlanarak sanayicinin hizmetine sunulmuştur. 5084 Sayılı Yatırımı ve İstihdamı Teşvik Yasasının yayınlanmasından sonra artan arazi taleplerini karşılamak amacıyla, mevcut bölgeye bitişik olan 197 hektar ve 83 hektar büyüklüğündeki iki arazi parçasının yer seçim etütleri tamamlatılarak O.S.B dâhil edilmiştir. Yumurtalık Serbest Bölgesine ve BTC terminali olan BOTAŞ'a yakınlığı sebebi ile Osmaniye O.S.B, bu bölgelerde kurulacak Rafineri ve Petrokimya tesislerinin yan sanayileri ve bu sektörlere dayalı yapılacak yeni yatırımlar için cazibe merkezidir[160].

---

[158] M.Emin Aydın, *Osmaniye'de Sanayi*, (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Elazığ 2015, IX.
[159]Aydın, 75.
[160] Erdem Koç, *Osmaniye'nin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı, Cebel-i Bereket Sancağı'ndan Osmanlı Vilayeti'ne (1865-),* Adana Nobel Yayın, Adana, 2008, 222.

Organize sanayi bölgesi Toprakkale ilçesine bağlı Büyüktüysüz köyünde kurulmuştur. Bunun sebebi ise*Tüysüz*, ot bitmeyen yer demektir. Tarımsal faaliyete elverişli olmayan volkanik arazi üzerinde bazalt taşları ile kaplı bulunmaktadır. Yöredeki insanlar tarafından leçelik alan olarak adlandırılmaktadır.

Sanayi sitesinin kurulmasından önce, Osmaniye-Adana D400 karayolu üzerinde Toprakkale Kasabası'na kadar olan kısımda yine sanayi tesisi sayılabilecek tesisler yer almaktaydı. Bunlar özellikle narenciye paketleme ve daha çok yerfıstığı işleme ve yem üretim tesisi şeklindeydi[161].

Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin gelişmeye başlaması ve uygulanan teşvikler ilin sanayisine canlılık getirmiştir(Fotoğraf 2.21). Tosyalı Holding'in kurduğu Osmaniye Tosçelik Yassı ve Yapısal Çelik Tesisleri ve buna bağlı yan sanayi dalları ilin ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

Fotoğraf 2.21. Organize Sanayi Bölgesinden Bir Görünüm.

2.2.5. Ticaret

Kazanç sağlamak amacıyla, mal alıp satma faaliyetine, ticaret denir. Ticaret faaliyetinin iç tüketim merkezleri, yani iç pazarlara yönelmiş bölümü iç ticaret, yabancı ülkelere yönelmiş bölümü ise, dış ticaret diye tanımlanır. Dış ticaret terimi, ihracat (dış ülkelere mal satılması) ve ithalat (dış ülkelerden mal satın alınması) olarak iki esas bölüme ayrılır[162].

[161] Ş. Demir, 98.
[162] Doğanay- Çavuş, 741.

Osmaniye Ticaret ve Sanayi Odası'ndan alınan verilere göre araştırma sahasının 2016 yılındaki ihracatı 430.193.958 tl iken, ithalatı 1.839.220.714 tldir. Dışarıdan satın aldığı ürünler dışarıya sattığı ürünlerden fazladır.

Araştırma sahasının kalkınmasında *imalat* ürünleri % 99'luk bir oranla ağırlık göstermektedir. Geriye kalan kısım ise *tarım ve hayvancılık* sektörü ile *toptan ve perakende* ticaret oluşturmaktadır. 2013 yılındaki ihracat rakamlarına bakıldığında imalat 131.753 bin dolar, tarım ve hayvancılık 699 bin dolar, toptan ve perakende ticaret 210 bin dolardır. Araştırma sahasının ihracat yaptığı ülkeler alfabetik sıraya göre Almanya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Birleşik Krallık, Fransa, Gürcistan, Hollanda, Irak, İspanya, İtalya, Kazakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Lübnan, Mısır, Nahcivan, Polonya, Portekiz, Sırbistan, Suriye, Yunanistan'dır. Ülkelerin Dünya üzerinde yer aldıkları bölgelere bakıldığında Ortadoğu, Avrupa ve Kafkas ülkeleri olduğu görülmektedir.

Araştırma sahasından yapılan ithalatın 2013 yılındaki dağılımına bakıldığında % 81 ile *toptan ve perakende* ticaret sektörü ön plandadır. Geriye kalan kısımları *tarım ve hayvancılık, imalat, madencilik ve taş ocakçılığı* sektörleri oluşturmaktadır. 2013 yılındaki ithalat rakamlarına bakıldığında toptan ve perakende ticaret 579.129 Bin Dolar, imalat 109.310 Bin Dolar, tarım ve hayvancılık 18.812 Bin Dolar, madencilik ve taş ocakçılığı 173 Bin Dolardır.

2.2.6. Ulaşım

Çukurova'nın Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile olan bağlantısı, Osmaniye ile sağlanmaktadır. Bu bağlantı karayolu ve demiryolu ile gerçekleşmektedir.Osmaniye bu anlamda kavşak konumdadır. Bazen de uğrak sahası olmaktadır.Deniz ile sınırı bulunmayan araştırma sahası, Mersin ilinin Akdeniz ilçesindeki limana 155 km, Hatay ilinin İskenderun ilçesindeki limana ise 60 km uzaklıkta bulunmaktadır. İle en yakın havaalanı Adana'nın Seyhan ilçesinde bulunan 90 km uzaklıktaki ŞakirpaşaHavaalanı'dır. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarına ait Adana-Osmaniye-Fevzipaşa hattı bulunmaktadır.Adana-Osmaniye-Gaziantep Otoyolu (E-90), Osmaniye-Adana-Gaziantep D-400 karayolu bulunmaktadır. Demiryolunun, otoyolun ve karayolunun birbirlerine çok yakın mesafede aynı doğrultuda gittikleri

yer olan Bahçe ilçesinde bulunan Cumafakılı, Ayran, Kızlaç köyleri dikkat çekmektedir(Fotoğraf 2.22).

Fotoğraf 2.22. Karayolu, Otoyolu ve Demiryolu Hattının Birbirlerine En Yakın Olduğu Bahçe İlçesinden Görünüm(Murat Anıl Arşivi).

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün iller arası mesafe sorgulama cetvelinde Osmaniye'nin komşu illerine ve büyük şehirlere olana mesafesi hesaplanmıştırOsmaniye'nin en yakın olduğu il 87 km ile Adana'dır. Karayolu, otoyolu ve demiryolu ile ulaşımın kolayca sağlandığı bilinmektedir. Günübirlik gidiş-dönüşler mümkündür. Adana ilinin eski ilçelerinden biri olan Osmaniye il olduktan sonra da Adana ili ile olan ilişkilerini devam ettirmektedir. Özellikle; alışveriş yapmak, rekreasyonel faaliyette bulunmak, akraba ziyareti gibi sebeplerle Adana'ya gidip gelebilmektedirler. Diğer yakın mesafedeki iller Kahramanmaraş (105 km) veGaziantep (125 km).Bu üç ilin Osmaniye'ye olan uzaklığı en fazla, 1,5 saatlik zaman dilimini içermektedir. Araştırma sahasının diğer illere uzaklığı Hatay 129 km, Kilis 161 km, Şanlıurfa 262 km, Ankara 577 km, Erzurum 719 km ve İstanbul'a olan uzaklığı 1026 km'dir(Tablo 2.23).

Tablo 2.23. Osmaniye İlinin Önemli Merkezlere Olan Uzaklığı.

Yerleşim Yeri	Uzaklığı (km)
Adana	87
Kahramanmaraş	105
Gaziantep	125
Hatay	129
Kilis	161
Şanlıurfa	262
Ankara	577
Erzurum	719
İstanbul	1026

Kaynak. Karayolları Genel Müdürlüğü.[163]

Osmaniye'nin bulunduğu konumu sebebiyle, çevresindeki büyükşehirlere olan yakınlığı sayesinde şehirlerarası ulaşım trafiği yoğunlaşmaktadır. Böylelikle, şehirlerin kültürel özelliklerinin birbirleriyle olan etkileşimi daha sıkı olmaktadır. Kültürel yaşantının var olmasını sağlayan insanların hareketliliği, mesafeleri kat etmesi, gelişimi veya değişimin oluşmasına meydan verebilmektedir. Erişilebilirlik ve ulaşım kavramları bu noktada, kültürel coğrafya için oldukça önemlidir.

Araştırma sahasındaki yolların yapımı sırasında yer şekilleri, iklim elemanları, bitki örtüsü, su potansiyeli hem etkileyen hem de etkilenen durumdadır. Şöyle ki, yükseltinin arttığı yerden geçmek için tüneller, akarsuların üzerinden geçmek için köprüler inşa edilmektedir. Dolgu tabakasının oluşumunda kum, çakıl, kil gibi malzemeler kullanılmakta olup, rayların arasında ağaçtan yapılmış destekleyiciler de yer almaktadır. Sıcaklığın arttığı dönemde erime olmaması için de gerekli önlemler alınmaktadır. Araştırma sahasındaki dikkat çeken bir görüntü, rüzgârın şiddetinin arttığı iki boğaz arasında yol güvenliği için bariyerlerin yapılmış olmasıdır (Fotoğraf 2.23).

[163] http://www.kgm.gov.tr/sayfalar/kgm/sitetr/uzakliklar/illerarasimesafe.aspx
Erişim Tarihi: 18.01.2018.

Fotoğraf 2.23. Atatürk Viyadüğü, Bahçe-Nurdağı arasındaki D90 otoyolu. (Rasim Asker Arşivi).

2018 yılında inşaatına başlatılan alt geçit projesi D400 karayolu üzerinde, Osmaniye'de gerçekleşmektedir(Fotoğraf 2.24.).Kuzey ve Güney çevreyolları ile şehir trafiğinin yoğunluğu azalmaktadır. Bu alt-geçit projesi ile de trafiği yine nefes alacağı öngörülmektedir. İlde, ilk kez yapılmakta olan altgeçit bu anlamda önemlidir. Bir başka proje ise hızlı tren hattıdır. Yapım aşamasında olan hat Adana Osmaniye Gaziantep illeri arasındadır.

Fotoğraf 2.24. Osmaniye'ye Yapılan Alt-Geçit İnşaatından Görünümler.

2.2.7.Turizm

Doğal ve beşeri güzelliklerin yer aldığı ilimizde, turizmden elde edilen gelir oldukça azdır. Tanıtım, konaklama, ulaşım ve diğer etmenler nedeniyle turistlerin ilgini çekmemektedir. Turizm faaliyetindeki önemli noktalardan birisi, gezilecekyerlerin nereler olduğudur. Osmaniye'nin en önemli turistik gezi

yeriKaratepe-Aslantaş Açık Hava müzesidir. Kaleler, camiler, yaylalar, mağaralar, köprüler, çeşmeler, hamamlar, yaylalar diğer gezilip görülecek yerlerdir. Bunlar aynı zamanda kültürel coğrafya üniteleridir. Her biri ayrı başlıkta detaylı anlatılacaktır.

Dağ ve doğa yürüyüşü, kuş, kelebek ve yaban hayatı gözlemciliği, festivaller ve izci kampları, foto safari, yerli turistler için aktivite oluşturmaktadır(Fotoğraf 2.25).

Fotoğraf 2.25. Dağ yürüyüşü ve Foto safari'den Bir Görünüm.

Dağ ve doğa yürüyüş güzergâhları: İl merkezine 30 km mesafede ve 800 m. rakımda bulunan Kaypak köyü (yaylası) başlangıç noktası olmak üzere, Karaçay mesire yerine kadar olan 50 km lik güzergâh. Karaçay mesire yeri başlangıç olmak üzere, Karaçay vadisi (deresi) boyunca 30 m yüksekliğindeki şelaleye kadar yaklaşık 5 km mesafelik güzergâh. Karacaoğlan köyü kaya mezarlarından Sabun çayı vadi boyunca sabun şelalesinde son bulan 6 km'lik vadi güzergâhı. Her yıl ODAK tarafından Düldül Dağı tırmanışı yapılmakta gidiş-dönüşü 12 km mesafedeki yola ve birçok doğasever katılmaktadır. Karatepe köyü yakınlarında bulunan ve zirvesinden Aslantaş Baraj Gölü, Osmaniye Kadirli ve Düziçi ilçelerini çıplak gözle göreceğiniz müthiş bir panoramik görüntü sunan, gidiş dönüş 6 km kolay denilebilecek bir yürüyüş parkurudur[164].

Araştırma sahasında yıllara göre ziyaretçi sayısı incelendiğinde 2011 yılında toplam turist sayısı 15.530 kişidir. Bu sayının 15.417 kişisini yerli turist, 113 kişisini yabancı turist oluşturmaktadır(Tablo 2.24).2011 yılından itibaren toplam ziyaretçi sayısı sürekli artmıştır. 2017 yılında toplam ziyaretçi sayısında ani bir düşüş yaşanmıştır, ancak 2018 yılında artışın devam edeceği beklenmektedir.

[164]http://www.osmaniyekulturturizm.gov.tr/TR,160823/turizm-aktiviteleri.html
Erişim Tarihi: 21.01.2018.

Tablo 2.24. Yıllara Göre Ziyaretçi Sayısı (2011-2017).

Yıllar	Yerli	Yabancı	Toplam
2011	15417	113	15530
2012	62445	6829	69274
2013	63275	4305	67580
2014	73818	6416	80234
2015	65351	2271	67622
2016	77137	1557	78694
2017	34842	1461	43445
Toplam	392 285	22 952	422 379

Kaynak. Osmaniye İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.[165]

Osmaniye ili kültür turizmi anlamında da önemli potansiyele sahiptir. Nitekim**Kültür Turizmi**''*Kültürel*'' olarak nitelenen kaynakların çok çeşitli olduğu ve bunların sınıflandırılmasının, tarihsel ve şehirsel olarak nitelenenlerle birbirine geçmesi nedeniyle, çok zor olduğu bilinmektedir. Birçok araştırmacı özellikle tarihsel kaynakları da kültürel kaynakların içine alırlar. Şehirlerde yer aldığı için ''şehirsel kaynakları'' değerlendirirken ele alınacak olan, örneğin sanat ve eğlence faaliyetlerinin de önemli bir bölümü aynı zamanda kültürel kaynaklar arasına girmektedir. Şehirsel kaynakların dışında kalan ve bir ülke ya da bölge halkının yaşam tarzı, gelenek-görenek, değer yargıları ve alışkanlıklar, din, dil, giyim-kuşam, mutfak, mimari ve el sanatları gibi dışa yansıyan özellikleri kültürel turizm içinde kalmaktadır. Kültür turizmi ya da kültürel turizm, kültürler arasındaki farklılıktan doğar. İnsanların kendisininkinden farklı kültürleri görmeye, öğrenmeye karşı olan merakı kültür turizmini yaratmıştır[166]. Taşınmaz olan maddi kültür varlıkları ile bir yerleşim yerindeki insanların yaşam tarzına dair olan pratiklerini içeren manevi kültür ögeleri turizm faaliyeti için çekicilik arz etmektedir. Kültürel değerleri tanımaya dönük olan kültür turizmi, araştırma sahasının zengin kültürel değerleri için bir ekonomik getiri sağlamaktadır.

2.2.7.1. Sağlık Turizmi

Araştırma sahası, litolojik, tektonik, jeomorfolojik ve hidrolojik özellikleri açısından çok sayıda doğal kaynağın bulunması için elverişli ortam koşullarına sahiptir. Hem yeraltı suyunu barındıracak yapıdaki litoloji hem de bu suların

[165] http://www.osmaniyekulturturizm.gov.tr/TR,160834/turizm-istatistikleri.html Erişim Tarihi: 21.01.2018.

[166] Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi,5. Baskı, İstanbul 2007, 150-151.

kendiliğinden yüzeye çıkmasına imkân verecek morfo-tektonik yapı sebebiyle özellikle Amanoslar (Nur Dağları) doğal kaynaklar yönüyle zengindir[167]

Türkiye'de termal su kaynaklarının dağılışı ile fay hatları arasında çok uyumlu bir ilişki olduğu görülür. Bu durum özellikle ana fay kuşaklarının geçtiği zonlarda termal kaynaklarının yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir[168]. Nur dağlarının Düziçi ovasına bakan yamaçları ile ova arasında bulunan Hacılar fayı, Nur dağları uzanışına paralel olarak devam eden bir faydır. Kuzeyde bu fay üzerine Haruniye Kaplıcaları bulunmaktadır[169].

Araştırma sahasının termal kaynakları, sağlık turizmi için önemli olduğu kadar kültürel coğrafya için de önem arz etmektedir. İnsanların yaşam tarzında önemli bir yeri olan kaplıcalar ve içme sularından şifa almak için yararlanılmaktadır.

Termal kaynaklar çoğunlukla kaplıca hizmeti sunmaktadır. Türkiye'de kaplıca hizmetlerinin sınırlı olduğu yerlerde termal su kaynakları halk tarafından daha çok hamam şeklinde, ılıca hizmetinde, elektrik üretiminde kullanılmaktadır[170].

Yeraltı su tablasının topografya yüzeyini kestiği sahalardan çıkan bu kaynaklar, kimi zaman faylardan kimi zaman da topografyanın eğim özelliklerinden yararlanırlar. Diğer taraftan, ildeki kaynakların birçoğu yaz kuraklığı ve aşırı yer altı suyu çekilmesi gibi sebeplerden dolayı yaz mevsiminde kurumaktadır. Yıl boyunca gür bir akış gösteren kaynaklar ise az sayıda olup, beşeri faktörlerin etkisiyle her geçen gün kirlenmeye maruz kalmaktadırlar[171].

Osmaniye'de kayda alınmış bir adet termal kaynak bulunmaktadır[172]. O da Düziçi ilçesinde bulunan Haruniye termal kaynağıdır. Haruniye Kaplıcası Düziçi ilçesine bağlı Kuşçu köyünde Mehmetoğlu Mahallesi'nin yaklaşık 2,5 km kadar kuzeybatısında yer almaktadır(Fotoğraf 2.26).

---

[167] Atilla Karataş, *Hatay İli'nin Su Potansiyeli ve Sürdürülebilir Su Yönetimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2010, 108.

[168] Emre Özşahin, Çağlar Kıvanç Kaymaz, "Türkiye'nin Termal Su Kaynaklarının Coğrafi açıdan Değerlendirilmesi", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences* Sayı/*Number* 50, Haziran/*June* 2013, 25-38, 28.

[169] İsmail Ege, İbrahim Kortuk, ''Düziçi Ovası (Düziçi/Osmaniye) ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi'' *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Sciences* 33, 295-313, 2015, 299.

[170] Özşahin-Kaymaz, *Türkiye'nin Termal Su…*,34-35.

[171] Atilla Karataş, *Hatay İli'nin Su Potansiyeli ve Sürdürülebilir Yönetimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2010, 108.

[172] Özşahin, Kaymaz, *Türkiye'nin Termal Su…*,31 (Tablo 3).

Kaplıca suları E-W doğrultulu bir faydan çıkmaktadır[173]. Kaynak doğal çıkışlıdır. Kalsiyum, magnezyum, sülfür, sülfat ve bikarbonatlı termal sular, aynı zamanda 4 mg/lt florür, 332 mg/lt karbondioksit içermekte olup radyoaktif özelliğe sahiptir. Suyun PH değeri 6,0-7,0 dır. Toplam mineralizasyonu 1150-1190 mg/lt arasında değişmektedir. Suyun sıcaklığı 32˚C dir[174].İnsanlara, kaplıca hizmeti sunan Haruniye termal kaynağının suları tedavi amaçlı kullanılmaktadır. 3.derece doğal sit alanı olan kaplıca 1993 yılında tescil varlıkları arasına dâhil edilmiştir.

Fotoğraf 2.26. Haruniye Kaplıcası (http://www.osmaniye.gov.tr/haruniye-kaplicalari).

Kaplıcanın suları tedavi amaçlı kullanıldığında; eklem kireçlenmesi, kas-eklem ağrısı, kronik bel ağrısı, inme ve sinir ağrılarına iyi gelmekte, ortopedik ameliyat ve kırıklar sonrası rehabilitasyon yararlı olmaktadır. Ayrıca kaplıca suyu içme suyu olarak kullanıldığında; mide ve ince bağırsak rahatsızlıklarına, kronik ülser, şeker hastalığı, gut hastalığı, böbrek ve idrar yolu taşlarının önlenmesine, taş kırma ve taş ameliyatları sonrası ve idrar yolları rahatsızlıklarına iyi gelmektedir.

Tüm bu faydaları sağlaması sebebiyle, yöre insanının yaşam tarzında kaplıcaya gitmek söz konusu olmuştur. Ancak doğal akışlı kaplıca sularından ekonomik değer olarak faydalanma isteği, o yerin tesis hizmeti sunmasına olanak vermiştir. Daha önceleri yöre insanın gidip-geldiği kaplıcalar, sağlık-turizmi adı altında, uzak

[173] Mehmet Tıraş, "Haruniye Kaplıcası", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı:43, 97-108, İstanbul 2004, 98.
[174] http://www.osmaniye.gov.tr/haruniye-kaplicalari

mesafelerdeki insanları bile kendisine çekmiş bulunmaktadır. Çevre yerleşmelerdeki insanlar, kaplıca sularından günübirlik faydalanmakta iken, sağlık-turizmi faaliyetini gerçekleştirenler uzak mesafelerden gelip 7 ila 14 gün arasında zaman geçirmektedirler. Kaplıcanın etki sahasıdardır. Çünkü Doğu Akdeniz illerinden Kahramanmaraş ilinin Zeytun Kaplıcası, Hatay ilinin Erzin İçmeleri bulunmaktadır. Şanlıurfa'daki kaplıca suyunun sıcaklığı yüksek olduğu için Zeytun Kaplıcasına gidilebildiği gibi, kabızlık rahatsızlığına çözüm olan Erzin İçmeleri de farklı mesafelerdeki küristleri[175] kendisine çekmiştir. Yüksek sıcaklıktaki sular kalp ve tansiyon hastaları için tehlike olabilmektedir. Haruniye Kaplıcanın suyu ılık(32˚ C) olduğu için yine Zeytun Kaplıcası, Osmaniyeliler tarafından tercih edilebilmektedir. Osmaniye'nin Kahramanmaraş ve Hatay illeri ile olan etkileşimi kaplıcalara gidip-gelme faaliyeti ile ilgili de olabilmektedir. İnsanoğlu edindiği bilgiler doğrultusunda hareket etmektedirler. Tanıtımın yetersiz olduğu kaplıcalar hakkındaki bilgileri, daha önce oraya gidip oradan faydalanan eş-dost sayesinde edinmektedir. İlerleyen yaşlarda romatizmal hastalıkları artan bireylerin kaplıcaları daha çok tercih etmesi, kaplıcaya gelenlerin yaş aralığı hakkında bilgi vermektedir. Doğal tedavi yöntemleri, ilaçla tedavi edilmeye tercih edilmektedir. Anne-babasından edindiği görgü ile genç bireyler, kaplıcalardan rekreasyonel faaliyet kapsamında faydalanmaktadırlar.

Osmaniye'ye 17 km ve 30 dakikalık mesafede buluna Erzin içme ve kaplıcaları bu bölgenin diğer önemli kaplıcasıdır. Hatay-Erzin İçmeleriMaden Tetkik Arama Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı gibi kuruluşlarca ülkemizin akım değerleri, fizik-kimyasal bileşimleri, kaynak emniyeti, yerleşmeye elverişli alanlar, iklim değerleri, doğal yapı, yer ve konum, ulaşılabilirlik gibi kriterler dikkate alınarak tespit edilen birinci derecede öncelikli içme kaynakları içerisinde üçüncü gelmiştir[176]. Osmaniye merkez ilçesinde oturan birisi 57 km mesafedeki Haruniye Kaplıcasına gitmeyip 17 km uzaklıktaki Erzin İçmelerini tercih edebilmektedir. Sağlık-turizmi etkinliği, gidilen mesafe, vakit geçirilen süre ve kaplıcanın özellikleri etkisiyle değişiklik arz edebilmektedir.

[175] Kürist: Tedavi olmak veya zindelik kazanmak amacıyla turizm hareketine katılan kimse.
[176] İ. Fevzi Şahin, *Erzin İlçesinin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Araştırma Proje No:2005/110, Aktif Yayınevi, Erzurum 2006, 279-280.

Kültür, süreç ve ürün olarak iki şekilde de turizmin ilgi alanına girer. Kültürün süreç olarak turizme etkisi, farklı kültürleri öğrenmeye meraklı turistleri turizme motive etmesidir. Turizmde, turistlerin tüketimine çeşitli kültür ürünleri sunulur. Bu da kültür sürecinin turizm yoluyla kültür ürününe dönüşmesidir. Böylece aslında birbirleriyle örtüşmeyen kültür süreci ve kültür ürünleri turizm yoluyla bir dereceye kadar bütünleşmektedir[177].

Yöre insanın yaşam aktivitesi olan kaplıcaya gitme faaliyeti geleneksel bir kültür formudur. Kültür süreci ile kültür ürünlerinin bütünleşmesi ile kavramlaşan bu form sağlık turizmine malzeme oluşturmaktadır.

Mayıs-Kasım devresinde işletilen Haruniye Kaplıcası, eskiden beri önem taşımasına rağmen bir türlü geliştirilememiştir[178]. Bunun esas nedeni, kaplıca suyunun Ceyhan Nehrinin boğaz şeklinde vadisini yardığı kesimde, vadi tabanına çok yakın (4-5 m.) bir konumda bulunmasıdır. Bu nedenle kaplıcanın bulunduğu yerde eğim değerleri son derece fazladır. Bundan dolayı kaplıcaya gelenlerin kalabileceği otel, pansiyon gibi konaklama tesislerinin yeterli sayıda yapılabileceği inşaata uygun alan bulunmamaktadır[179].

[177] Suna Doğaner, *Türkiye Kültür Turizmi,* Sosyologca Kitapları, Doğu Kitabevi,1. Baskı Ekim 2013, 13.
[178]Halil Koca*, Düziçi İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:899, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No:111, Araştırma Serisi No:46, Erzurum 2000, 284.
[179]Tıraş, *Haruniye*...,98.

Fotoğraf 2.27. Haruniye Kaplıcası (http://www.osmaniye.gov.tr/haruniye-kaplicalari)

Daha önceyapılan akademik çalışmalarda, Haruniye Kaplıcasının mevcut durumu olumsuz koşullarda yetersiz hizmet verdiği yönünde anlatılmıştır. Günümüzdeki şartlarda var olan teknik bilginin sunduğu teknolojik hizmetlerin girişimleriyle daha yaşanabilir bir ortam oluşturulmaktadır(Fotoğraf 2.27). Tesiste konaklama imkânı bulamayan küristlerin açık havada konaklama hizmeti konfor kazanmıştır. Bu durum insanların doğal ortamda oluşabilen dış tehlikelerden korunmak ve barınmak için sağladığı meskenlere örnek olmaktadır. Türk kültüründe geçmiş dönemlerden beri var olan göçebe kültürü ve çadır yaşantısı aklımıza gelmektedir.

Kaplıca suyunun çıktığı yerin üzeri kapatılmış ve burada iki küçük havuz yapılmıştır.Konaklama tesislerinden ayrı olan bu birimde, havuzlar ikişer saat arayla günde 6 defa doldurulmakta ve erkeklerle kadınlara ayrı ayrı olarak 3'er defahavuzdan yararlanma fırsatı verilmektedir [180] . Osmaniye'nin geleneksel kültüründe var olan kaplıcalardan yararlanma, düşüncede hâkim olan mahremiyet anlayışı sebebiyle kadın ve erkekler ayrı gruplar oluşturmaktadır. Bu durum sadece

[180] H.Koca, "Düziçi İlçesi'nin…", 285.

Osmaniye'de değil ülkemizin her yerinde mevcuttur. Ancak yabancı turistlere hizmet veren otellerdeki çamur banyolarına veya havuzlara kadın erkek karışık girebilmektedir.

Haruniye kaplıcasına tamamen yerli turistin gelmekte ve kaplıca sezonluk olup 6 ay hizmet vermekte, 6 ay kapalı kalmaktadır. Temmuz ve Ağustos ayları küristlerin en fazla olduğu aylardır. Mayıs ayında 160 turistle başlayan turizm sezonu, Haziran ayında 400, Temmuz ayında 2.500, Ağustos ayında 2.240 kişi ile devam etmektedir. Okulların açıldığı tarihe denk gelen Eylül ayından itibaren Kürist sayısı azalmakta (1.379), Ekim ayı (500) ile kapanışı yapmaktadır(Tablo 2.25).2016 yılından itibaren kaplıcadaki tesislerde konaklayanların verisi Kültür ve Turizm Müdürlüğüne gönderilmektedir. Kadirli'deki Kokar kaplıcasında tesis bulunmadığı için küristlerin sayısı belirlenmemiştir.

Tablo 2.25. Haruniye Kaplıcasına Gelen Turist Sayısı (2016).

Aylar	Gelen Turist Sayısı
Ocak	-
Şubat	-
Mart	-
Nisan	-
Mayıs	160
Haziran	400
Temmuz	2.500
Ağustos	2.240
Eylül	1.379
Ekim	500
Kasım	-
Aralık	-

Kaynak: Osmaniye İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Kadirli Kokar Kaplıcası:Kadirli ilçesinin Koçlu (Avluk) köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. İnsanların kanser ve siroz hastalıkları, sedef hastalığı, egzama, mantar, kapanmayan yaralar, vitiligo (ala, alaca), kellik, mide ülser, kolit, hemoroit (basur), şeker hasatlığı, alerjik astım, böbrek yetmezliği, böbrek ve safra kesesi taşları, prostat hastalığı, sarılık ve karaciğer hastalıkları, aşırı kilolar, kireçlenmeler, romatizmalar ve diğer pek çok hastalıklarda bu sudan içerek şifa bulmak için tavsiye ile geldikleri, çevresi çam ormanıyla çevrili çok güzel bir vadidir.

Kaplıcada konaklama tesisi yoktur. Kadirli Belediyesinin Sülemiş tepesinde bulunan 50 yatak kapasiteli tesisi kullanılabilir[181].

[181] http://www.kizyusuflukoyu.com/?pnum=58&pt=KOKAR+KAPLICASI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

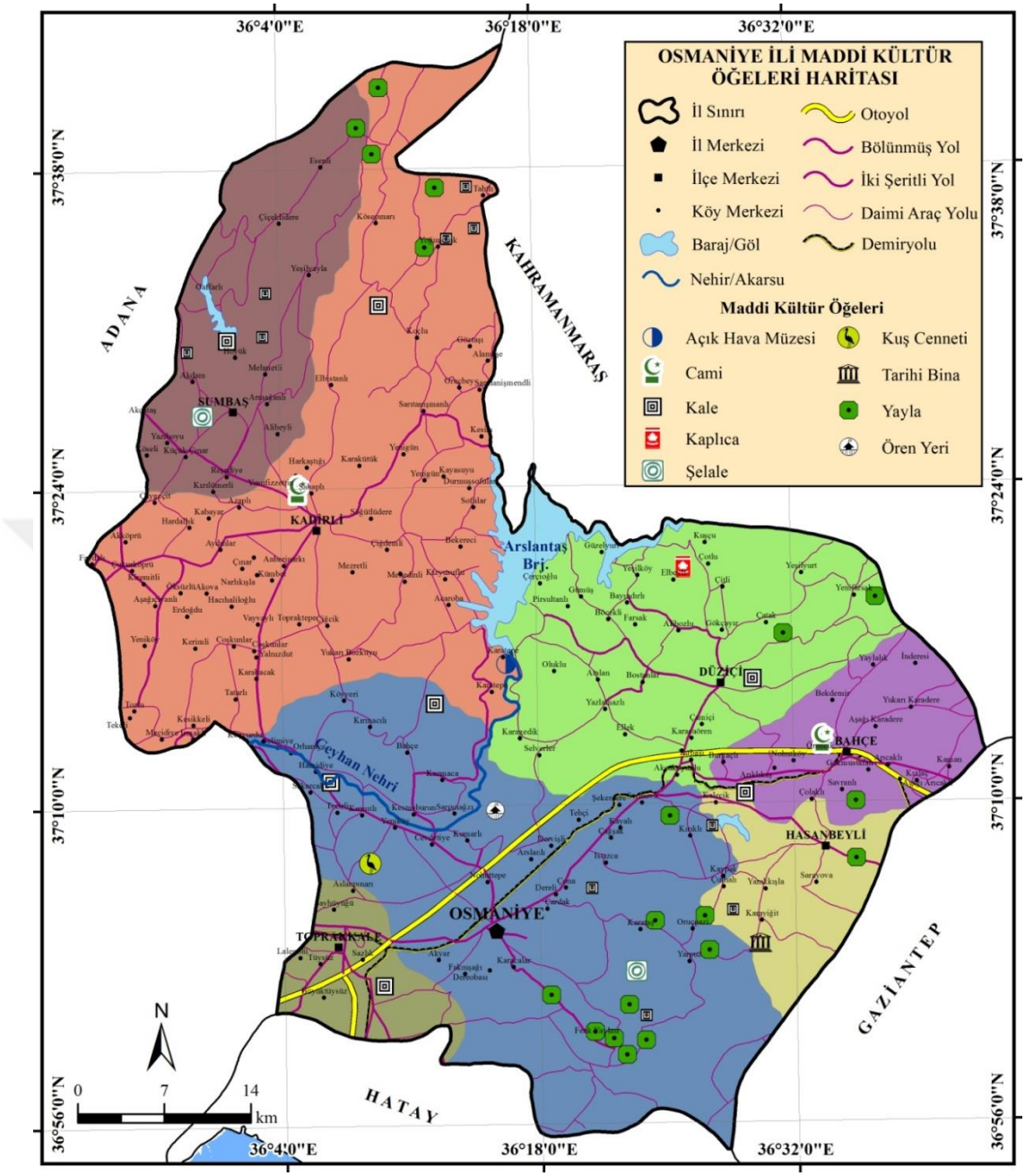
MADDİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

Maddi kültüre dair olan somut unsurlar değişebilmekte iken, manevi ögelerdeki değişmeler daha yavaş gerçekleşmektedir. Somut değerler kaybolmamaktadır. Bunun için sit alanları oluşturulmakta, tescili konulan varlıklar yasalarla korunmaktadır. Teknik gelişmeler oldukça elbette ki kültürel kayıplar yaşanmaktadır. Çocuklar, oyun malzemelerini değiştirmektedir. Günümüzde her çocuğun elinde cep telefonu veya tablet bulunmakta, dijital dünyanın sunduğu oyun ortamında yaşamaktadır. Geçmiş dönemlerdeki çocuk oyunları ve oyuncaklarının değişimi söz konusu olmaktadır.

Günlük yaşantımızda sürekli konuştuğumuz bugün ne pişirsem? Ne giysem? Eviniz kaç odalı? Soruları ile evinizin yeri güzelmiş, yaylaya çıkacağız, festivale katılacağız gibi söylemler kültürel yaşantımızda var olan maddi ve manevi olam kültür ögelerine dair konulardır.

3.1.KÜLTÜREL COĞRAFİ GÖRÜNÜM

Osmaniye ili çok eski tarihlerden beri yerleşmeye sahne olmuş kadim bir yerleşmedir. Bunu yörede bulunan çeşitli tarihi eserlerin varlığından anlamak mümkündür. Nitekim ilde; kale, cami, vs. gibi çok sayıdaki tarihi eserin varlığı bunu kanıtlar mahiyettedir(Harita 4.1).Kalelerin, camilerin, konakların, tarihi değeri olan yapıların korunması ve restore edilmesi kültür turizmini canlandırmak, geçmişi gelecek kuşağa aktarmak gibi amaçlar taşıyabilmektedir. Bu konuda çalışma sahamızda, arkeologlar, tarihçiler, mimarlar, edebiyatçılar coğrafyacılar gibi birçok araştırma alanı çalışmalar yapmaktadır.

Harita 4.1. Osmaniye İli Maddi Kültür Ögeleri Haritası.

3.1.1. Kaleler

Kaleler, genellikle yol kavşağı, önemli bir yere giden anayol, geçit yeri, dağlar arasında boğaz, denize uzanan burun, kıyıdan az uzaktaki adacıklar, köprübaşları vb. yerlerde, arazinin tabii özelliklerinden de yararlanılarak inşa edilmiştir. Yer seçilirken ayrıca kalenin kolay ve az sayıda bir kuvvetle savunulabilmesi, gerektiğinde içeridekilerin dışarı çıkabilmesi (huruç), uzun süreli kuşatmalarda su ihtiyacını

sağlayacak imkânlara sahip olması, uzun süre kuşatmalara dayanabilmesi, imkân nispetinde bir veya birkaç tarafın tabii engellerle emniyette olması gibi şartlar gözönünde tutulmuştur. Topçuluğun gelişmesine kadar kaleler sarp, güç erişilir yerlerde kurulmuş ve bunlara yalnız bir taraftan ulaşılabilmesine dikkat edilmiştir[182].

Kale Tipleri:

1. Büyük bir kentin konut, ticaret, askeri garnizon ve yönetim bölümlerini birkaç aşamada çevreleyen geniş kapsamlı şehir kaleleri.
2. Bir yerleşme bölgesinin ya da kentin yakınında yer alan ve o bölgeye bir saldırı olduğunda halkın sığındığı geleneksel kaleler.
3. Bir kral ya da yöneticinin kendisine ait bir bölgede, hâkim bir noktaya yaptırdığı, konut veya sarayını da içine yerleştirdiği kaleler.
4. Sınır boylarına ya da ülkenin ana yol arterleri üzerine belirli aralıklarla yerleştirilen; savunma, konaklama amaçlı kaleler.
5. İçinde belli sayıda asker bulundurulan, karakol ya da küçük garnizon görevi için yapılmış ve stratejik noktalara yerleştirilmiş kaleler ile kulelerdir[183].

Bir adı da Yukarı Çukurova olan Osmaniye ve çevresinin stratejik bir yer olmasından dolayı bölgenin emniyeti için çeşitli dönemlerde birçok yerinde gözetleme kuleleri ve kaleler inşa edilmişti. Kaleler genellikle yol kavşağı, anayol, geçit yerleri ve köprübaşları gibi yerlere arazinin tabi özelliklerinden de yararlanılarak inşa edilmişlerdir[184].

Kaleler Şehri unvanını taşıyan araştırma sahasında kültürel anlamda kayda alınmış 25 adet kale bulunmaktadır. Ancak bunların hepsi kültür turizm değeri taşımamaktadır. Turistlerin gezip-görebileceği kale sayısı azdır. Babaoğlan Kalesi, Harun Reşit Kalesi(Fotoğraf 3.1.), Hemite Kalesi (Fotoğraf 3.9), Karatepe Kalesi, Savranda Kalesi, Toprakkale, Bodrum Kale, araştırma sahasının turistik değeri olan kaleleridir. Babaoğlan Kalesi, Hemite Kalesi, Karatepe Kalesi ve Bodrum Kale araştırma sahasının Merkez ilçesinde yer almaktadır. Araştırma sahasının turistik değeri olan diğer kalelerinden Harun Reşit Kalesi Düziçi ilçesinde, Savranda Kalesi

[182] Adem Yıldız, *Kaleler Şehri Osmaniye* Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-3, Payda Yayıncılık, Ankara 2007, 12.
[183] Yıldız, 12.
[184] Terzi ve Ergün, 24.

Hasanbeyli ilçesinde ve Toprakkale Kalesi (Fotoğraf 3.11.),Osmaniye-Adana-Hatay yol kavşağında bulunup Toprakkale ilçesi sınırlarına dâhil edilmektedir (Harita 4.1.).

Araştırma sahasının diğer kalelerini oluşturan Aşılı Kalesi, Değirmendere Kalesi, Kalealtı Kalesi, Kum Kale-Haçlı Kalesi ve Heçkeren Kalesi Kadirli ilçesinde bulunmaktadır. Çardak Kalesi, Kötü Kale-Gebeli Kalesi, Mitisin Kalesi, Bahçe köyü Kale-Saray Kalesi Merkez ilçede bulunmaktadır. Çem Kalesi ve Esenli Kalesi Sumbas ilçesinde bulunmaktadır. Kara Frenk Kalesi Hasanbeyli'de, Kurtlar Kalesi Düziçi'nde, Kürek Kalesi Toprakkale ilçesinde Bahçe-Bulanık Kalesi Bahçe ilçesinde yer almaktadır(Harita 4.1.).

Araştırma sahasında yapılan arkeolojik kazılar sonunda kale görünümünü tamamen kaybeden ve kale kalıntısı olduğu bilinen kaleler ise Domuztepe kalesi (Merkez), Hasanbeyli kalesi (Hasanbeyli), Örenşehir kent kalesi (Merkez), Kalkan kalesi (Sumbas) dir.

Kalelerin yapılış amaçları, kale tipleri, yapı malzemeleri, kalelerin tahrip olma sebepleri, kuruldukları yer bakımından araştırma sahasındaki kalelere baktığımızda, coğrafi unsurları görebilmekteyiz. Çukurovanın doğu uzantısı olan Yukarıova da yer alan Cebelibereket (Osmaniye) geçidini kontrol altında tutmak, Kadirli, Osmaniye ve Düziçi ovalarına hâkim olmak kalelerin kuruluş amaçlarını oluşturmaktadır. Yapı malzemeleri genellikle kesme taş, kerpiç, dolgu moloz, ağaç gövdesi, tuğla taştır. Kayaç özelliklerine bakıldığında kireçtaşı (kalker), mermer, granit ve bazalt sütunlar ile karşılaşılmaktadır. Doğu Akdeniz Bölgesinde yer alan araştırma sahasında kireç taşı ile karşılaşmak olağan bir durumdur. Bunun yanı sıra volkanik olayların geçmişte olduğu ve volkanik kökenli kayaçların var olması da söz konusudur. Kale yapılan yerin jeolojik yapısı bu anlamda önem arz etmektedir. Kale tipleri sınıflandırmasına bakıldığında kalelerin yapılış amaçları ile ilişki kurmak söz konusudur. Kalelerin kurulduğu sahaya bakıldığında Yukarı ovaya, Ceyhan nehrine ve geçitlere hâkim olma isteği söz konusudur. Kaleler değişik dönemlerde birçok nedenle tahrip edilmiştir ya da yok olmuştur. Bu yıkımlar doğal kaynaklı yada insan etkisi ile oluşmaktadır.

Kaleler çeşitli tarihlerde, çeşitli nedenlerle değişikliğe uğramıştır. Deprem, su baskını gibi doğal afetler, savaş ve zamanın yaptığı tahripler yıkılmalarına, ya da değiştirilmelerini gerektirmiştir[185].

Şehir, Antakya-Kahramanmaraş grabenine yakın bir yerde bulunmaktadır. Aynı zamanda Güney Doğu Anadolu Fay hattı üzerindeki yanal atılımlı faylar, depremselliği arttırmıştır. I. ve II. Deprem bölgesinde bulunan ilde birçok kez sarsıntı gerçekleşmiştir. Kaleler, bu sarsıntılarla hasar görmüş ya da yıkılmıştır. Restorasyon çalışmaları ile ayakta kalan kaleler de mevcuttur. Değişen şehir kültürü, özellikle gençler arasında moda olan duvar yazısı alışkanlığı, tarihi yerlerin görünümüne zarar vermektedir.

Şehrin en tepe noktasına kurulan yerleşmelerin isimlerine baktığımızda *kale mahalles*i olduğu görülür. Geçmiş dönemlerde bu tip nirengi noktalarına, şehrin güvenliği için kuleler de inşa edilmiştir. Osmaniye'nin Bahçe ilçesinde, Kale mahallesinde, yapılan bir kale, *çay bahçesi* fonksiyonundadır. Geçmiş dönemde bu civarda kalenin var olduğu ve yapılan çalışmalarda kalıntıların oldukça yıkık olduğu gözlenmiştir.

Fotoğraf 3.1. Harun Reşit Kalesi (Hasan Germen Arşivi).

Kastabala- Hierapolis Osmaniye merkezine 12 km mesafede bulunmaktadır. Burası, Cevdetiye-Karatepe yolu üzerinde, Kesmeburun, Bahçe ve Kazmaca köylerinin ortasında Ceyhan (*Pyramus*) Nehrinin yakınlarında küçük bir ovaya hâkim kaya çıkıntısı üzerinde yükselen Ortaçağ kalesi çevresinde gelişen antik bir kenttir (Fotoğraf 3.2). Şehrin kuzey sınırını Kadirli yolu üzerindeki Bahadırlı köyü, güney sınırını Ceyhan (*Pyramus*) Nehri oluşturmaktadır.

[185] Yıldız, 15.

Fotoğraf 3.2. Kastabala (Hierapolis) Antik Kentinden Bir Görünüm.

Doğudan gelecek saldırılara karşı Roma'nın bir sınır karakolu gibi kullanılması amacı ile kent olarak kullanılmıştır. Şehrin ana giriş kapısı günümüzdeki giriş kapısının olduğu yerdir. Giriş kapısından içeriye doğru uzanan yolda eskiden 78 adet sütun bulunmaktaydı. Olumsuz hava şartları, depremler, kazı yapan ekip temin edememe, insanların tahribatı gibi nedenlerle sütunlar epey hasar görmüştür. Hatta o kadarki yakın civardaki köylerdeki ev inşaatında sütun parçalarının kullanıldığı durumlar olmuştur. Ayrıca bu sahada kaçak kazı ile define arayanlar da bulunmaktadır. Ancak günümüzde jandarma tarafından güvenliği sağlanmaktadır.

1890 yılında İngiliz araştırmacı Th. Bent'in yaptığı araştırmalar sonucunda antik dönemdeki adının Hierapolis olduğu belirlenmiş Kastabala, Seleukos krallarından IV. Antiochos Epiphanes'in hâkimiyet döneminde (M.Ö. 175-164) basılan sikkelerden de Hierapolis adı ile anılıyordu. Kastabala'dan günümüze kadar gelebilen kalıntıların hemen hepsi Roma dönemine aittir. M.S. 6 yüzyılın ilk yarısına tarihlenen iki de kilise bulunmaktadır.Önce tapınak olarak kullanılmaktaydı. (Fotoğraf 3.3).

Fotoğraf 3.3. Kilise Kalıntısından Bir Görünüm.

Kazı çalışmaları sonucuna göre kent içerisinde dükkânların, kanalizasyon sistemlerinin, hamamın, tiyatronun, mezarların, asker eğitim alanları ve evlerin olduğundan bahsetmek mümkündür.

Kastabala antik kentinde amfi tiyatro bulunmaktadır(Fotoğraf 3.4).Dönemin soyluları tarafından kullanılan giriş çıkış yerleri bulunmaktadır. Dönemin soyluları, onlar için ayrılmış koltuklarda oturmaktadırlar. Tiyatro alanı 2.500 kişi kapasitelidir. Antik yerlerde ağaç kökleri yapıların taş duvarlarını bozmaktadır ve Kastabala'da çoksayıda ağaç bulunmaktadır. Gösteriler orta alanda yapılmaktadır gösterilere giriş-çıkış tünelleri henüz kazı aşamasındadır.

Fotoğraf 3.4. Amfi tiyatrodan Bir Görünüm.

Sütunlardaki desenlerde ayrı bir güzellik oluşturmaktadır ve o dönemde sanatsal çalışmaların varlığından söz edilebilmektedir (Fotoğraf 3.5). Farklı dönemlere ait olan yazıtların olduğu görülmektedir ve birçok uygarlığın hayat bulduğu düşünülmektedir (Fotoğraf 3.6).

Fotoğraf 3.5. Oyma Sütunlardan Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.6. Farklı Dönemlere Ait Yazıtlardan Görünüm.

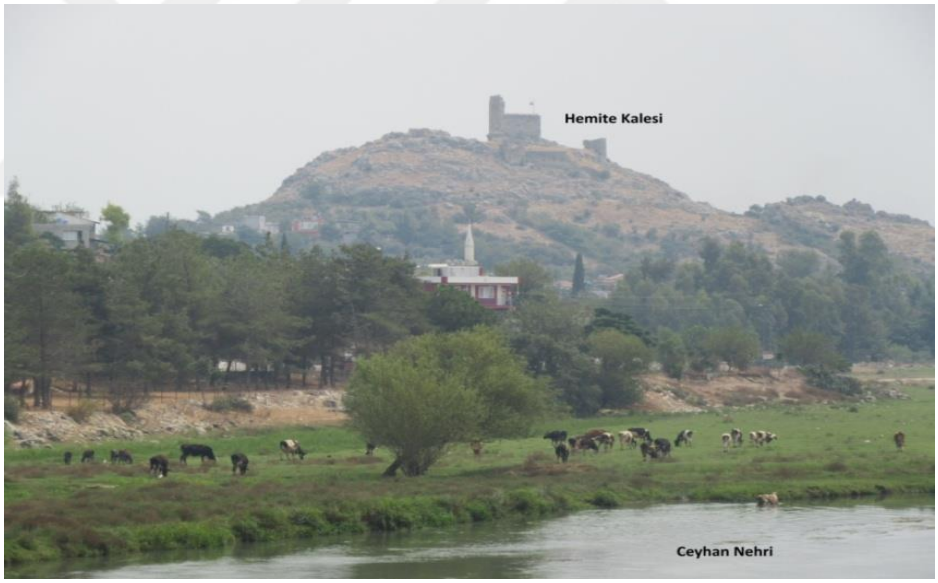
13. yüzyılda inşaası yapılan ve Kastabala antik kent ile ilişkisi olmayan bir kale yapılmıştır ve adına Bodrum kale denilmiştir (Fotoğraf 3.7).Kazı alanının elektrik ihtiyacının karşılandığı güneş panelleri bulunmaktadır (Fotoğraf 3.8).

Fotoğraf 3.7. Bodrum Kale'den Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.8. Kazı Alanı ve Elektrik Üretim Alanından Görünüm.

Fotoğraf 3.9. Hemite Kalesinden Bir Görünüm.

Yaşar Kemal'in ailesi Birinci Dünya Savaşı'ndan dolayı Osmaniye'ye bağlı Hemite köyüne yerleşmiştir. Kemal Sağdık Göğceli adı ile çeşitli yayımlarda yazarken Yaşar Kemal adını gazetede yazı yazmaya başladığında kullanmıştır. Türk Edebiyatına sayısız eser kazandıran yazar, Osmaniye'nin tanıtımında önemli olmakta ve kültür ile ilgili söylediği *''...ne büyük mutluluktur ki, dünyamız hala onbinlerce çiçekli bir kültür bahçesidir. Her kültürün bir rengi, bir kokusu vardır...''* bu sözü

çalışmamızdaki kültür zenginliğini özetler niteliktedir. Yaşar Kemal'in anısınıyaşatmak üzere Hemite'de kültür evi ve parkı inşa edilmiş bulunmaktadır (Fotoğraf 3.10). Sahasının kültür ve turizmi adına ziyaret çeken bir yer olma özelliği taşımaktadır.

Fotoğraf 3.10. Hemite'li Kemal Sağdık Göğceli (Yaşar Kemal)' nin Kültür Evi.

Fotoğraf 3.11. Osmaniye'den Hatay ve Adana'ya giden D400 Karayolu Kavşağında yer alan Toprakkale (Rasim Asker Arşivi).

3.1.2. Dini Yapılar

3.1.2.1. Camiler

Her medeniyet, kurulduğu yerde, kendi inancına göre ibadet edeceği binalar inşaa etmişlerdir. Savaşlar veya antlaşmalar sonucunda, değişen toplumlar, var olan binaları yıkmıştır ya da değiştirmiştir. Yıkımların doğal veya beşeri etmenli gerçekleşmesi sonucu yeni yerler yapılmıştır. İslam inancının ibadet mekânları olan camiler, İslam kültürünün izleri ile mimari görünüm kazanmıştır. Binaların yapıldığı konumlar, kullanılan malzeme, etkilediği sahanın özellikleri, şehrin görünümü bağlamında coğrafi önem arz etmektedir. İbadethaneler, Tük İslam kültürüne göre, cami cemaatinin çok rahat ulaşabildiği güzergâhlarda yaptırılmıştır. Doğu Akdeniz bölgesinde yer alan Osmaniye'nin mimari yapılarında genel olarak karma yapılı inşaat söz konusudur. Taş, ahşap, kerpiç malzeme bir aradadır. Betonarme yapıların yaygın olmadığı dönemlerde toprak ve saman karıştırılarak kullanılmıştır. Camiler, Müslüman toplumun bulunduğu yerde yapılmaktadır. Caminin bulunduğu yer, insanların toplandığı meydandır. Çarşı, caminin etrafında yerlerini bulur. Hak ile beraber, halkın içinde olma vardır. İslami inanca sahip bireylerin sınavı da budur. Hıristiyanlıkta mabetler ve okullar, şehrin uzağında kurulmaktadır. Çünkü kalabalığın olduğu yerde dikkat dağılmakta, huşu kaybolmaktadır. Cami yakınlarında bulunan hamam da, yine İslami inanç ile ilgilidir. Temizliğin imandan olduğu düşüncesi hâkimdir. Hamamda yıkanan insan, camiye gidip ibadet etmekte daha sonra aş evine gitmektedir. Günlük yaşam bu mekânlar arasında geçmektedir.

Coğrafi görünümlerin büyük kısmı egemen yerel dini mekânda yansıtırlar. Bu görünümde en belirgin olan tapınakların mimari tarzlarıdır. Fakat dinsel yapılar yalnızca tapınaklardan oluşmazlar; bunlar arasına din okulları, manastırlar ve benzeri kurumlar da girerler. İbadet yerleri hacı olmak isteyenlerin hedefi halindedir ve bunlar kültürel yayılmada rol oynarlarken, büyük miktarlarda ziyaretçiyi de kendilerine çekerler. İslam'da dinin mekan etkisi ise belki de daha ‘‘oda’’ dan başlar. İbadetin Mekke'ye, daha doğrusu Kâbe'ye (Kıble) dönük olarak yapılması zorunluluğu (ilk başlarda Kıble Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından Kudüs (Mescid-i Aksa) olarak belirlenmişti; sonra Mekke (Mescid-i Haram) olarak değiştirildi) ev içi mekânın da ona göre düzenlenmesini gerektirir. İslam'ın şehir, kasaba ve köylerinde

ise, ince ince işlenmiş, süslü ve bazen de muhteşem bir tasarımla gerçekleştirilmiş camilerin minareleri manzaraya egemendir. Kültürel coğrafi görünümdeki bu egemenlik Müslüman dünyasında din ve kültürün bir olduğu gerçeğini doğrulamaktadır. Cami, çoğu kez yerleşmenin en dikkatle inşa edilmiş yapısını, yaşamın odak noktasını oluşturur. Ülkemizde Mimar Sinan'ın camileri ve daha sonra bunları izleyen, birer sanat eseri camiler coğrafi görünümde kültürümüzün birer damgası halinde durmaktadırlar-ancak, şunu da itiraf etmek gerekir ki son 10-20 yıl içinde Türkiye'nin her tarafını saran modern camilerin büyük çoğunluğu için aynı değerlendirmeyi yapmak hiç de mümkün değildir[186].

Dinin çeşitli kültürlerde ve çeşitli hususlardaki etkilerinin tümünü birden değerlendirmek burada mümkün değildir. Din, kendi cemaatlerinin nüfus artış eğilimlerinden kalkınma siyasetlerine kadar etkili olurken, bugün karşımızda duran, önemli saydığımız birçok kavram da (örneğin tatil, hac vb.) dinle ilgilidir. Dinler,insanların bu dünyayla ve olası bir öteki dünyayla ilişkileri hakkındaki görüşlerini düzenler. İnsan, kültür ve davranışının bütün yanlarını etkileyen dinlerin öğretileri, dağılışları ve coğrafi görünümde yarattıkları değişimleri incelemek toplumsal ve kültürel coğrafyanın her zaman anahtar özelliklerinden birisi olacaktır[187].

3.1.2.1.1. Bahçe-Ağcabey Camii

Bahçe ilçe merkezinde belediye meydanında bulunan caminin ilk defa ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Fakat mevcut kitabesine göre eser Ağca Bey isimli bir bey tarafından Hicri 1224 Miladi 1809 da yaptırılmıştır. Diğer taraftan bugün yarı ahşap olan caminin kargir kısımlarının Dulkadiroğullarından Alaüd-Devle zamanında 1489-1490 tarihinde yapılmış olduğu ileri sürülmektedir. Gerçekten de bugünkü caminin gösterişli minaresi de eserin daha eski bir tarihe ait olduğunu göstermektedir. Helezoni yivlerle süslü gövdesi, şerefe altında anıtsal bir görünüşte olan minare Selçuklu minareleri gibi olmasına karşılık sefere üzerinde Memluk karakterini gösterir[188].

[186] Tümertekin ve Özgüç, 206-209.
[187]Tümertekin ve Özgüç, 211.
[188]Adana İl Yıllığı,1991, Baskı Kemal Matbaası A.Ş.,Adana, 73.

Mevcut kitabesine göre kare planlı olan caminin beden duvarlarını moloz taşlar, üst örtüsünü ahşap kırma çatı oluşturmaktadır. Cami çatısı beden duvarları ile içerdeki kesme taş kemerler ve sütunlar ile taşınmaktadır. Caminin onarımı 2011-2012 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. Yöredeki diğer mimari yapılarda olduğu gibi cami de moloz taşlar üzerine inşa edilmiştir. Orman varlığı zengin olması sebebiyle, çatı malzemesi olarak ahşap kullanılmıştır. Cami Bahçe belediyesi binası yanında olup kent meydanındadır. İslami şehirlerde olduğu gibi ilçenin gelişimi cami etrafında başlamıştır. Cuma günleri semt pazarının kurulmasıyla civar köylerden insanlar yoğun olarak bulunmaktadır. Cuma namazının farz olmasından ötürü Ağcabey cami yoğun olarak nüfus çekmektedir (Fotoğraf 3.12).

Fotoğraf 3.12. Bahçe- Ağcabey Camiinden Görünümler.

Cami enine dikdörtgen planlıdır. Caminin önünde kuzey cephede sonradan ilave edilmiş demir doğramadan ayakkabılık mekânı bulunmaktadır. Ayakkabılık mekânından bir kapı ile harim kısmına geçilmektedir. Kapı kanatları bakır malzeme ile yenilenmiştir. Harim kısmı, ortada bağdadi kubbe, diğer kısımları çıtalı düz ahşap

tavanla örtülüdür. Tavanı taşıyan ayaklar sonradan kaldırılmıştır. Caminin doğu cephesine betonarme malzeme yapılmış bir bölüm ilave edilmiştir. Harim güney cephede dört, batı cephede üstte iki, altta dört, kuzeyde ise üç pencere aydınlatmaktadır. Doğu cephedeki pencerelerin ahşap doğramaları kaldırılarak sonradan ilave edilen kısma geçiş sağlanmıştır. Sonradan ilave edilen kısmın kuzey cephesinde üç pencere ile bir kapı, güney cephede iki büyük pencereyle aydınlatmaktadır. Caminin son cemaate yeri sonradan yapılan müdahale ile harim kısma ilave edilmiştir. Bu kısım harim kısmından ortada iki ayak üzerine üç yuvarlak kemerle ayrılmaktadır. Harim kısmına ilave edilen bu kısım üzeri öne eğimli tavanla örtülüdür. Bu kısmın doğu cephesinde bir kapı ile bir pencere yer almaktadır. Caminin minberi kemerli basit şekildedir. Mihrap kıble duvarında dışarıya çıkıntı yapmaktadır. Mihrabın sağında köşk minber yer almaktadır. Minberin köşk kısmına duvar içerisinde yer alan merdivenle çıkılmaktadır. Caminin içerisinde yer alan mahfil katı 1982 yılı onarımdan sonra kaldırılmıştır. Caminin duvarları moloz taş örgülü ve üzeri sıvalıdır. Ahşap çatı dıştan Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Minare caminin batı cephesine bitişiktir. Minare Dulkadiroğulları döneminden kalmıştır. Minaresi taştandır. Kaidesi kare planlıdır. Gövdenin alt kısmı çokgen gövdeli, üst kısmı burmalıdır. Gövdenin çokgen kısmı ile burmalı kısmı birbirinden bir silme ile ayrılmaktadır. Şerefe altı yedi sıra mukarnas kavsaralıdır. Korkuluk kısmı taştandır. Külah kısmı ahşap çatılıdır[189].

Bahçe ilçesi dışında ve istasyon yakınındaki bir mezarlık içinde bulunan iki türbeden biri Ağca Bey'e diğeri ise ailesine aittir. Ağca Bey'in oğlu tarafından Ali oğlu Kamber adlı bir ustaya yaptırılmış olan türbelerin her ikisi de kare planda, etrafıaçık ve üzeri kubbelidir[190].Günümüzde Bahçe ilçe mezarlığında bulunan kümbetler Ağcabey ve ailesine aittir. Ağcabeyin Fettahoğlu aşiretine mensup olduğunu kümbet kitabesinden öğrenmekteyiz(Fotoğraf 3.13). Kümbetler, mezarlığın görünümünde dikkat çeken maddi kültür yapılarından biri olma özelliği taşımaktadır.

[189] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Editör: M. Nalan Yastı, Akdeniz Ofset Sürekli Form, Osmaniye 2014, 95.
[190]Adana İl Yıllığı, 73.

Fotoğraf 3.13. Ağcabey Kümbeti ve Ağcabey Zade Kümbeti.

Ağcabey Kümbetinin içinde taşlar ve pembe renkli mermerler düzensiz bir durumdadır. Kemerlerden biri yıkıktır. Kubbe kısmı sağlamdır. Duvar örgüsü düzgün kesme taştan olup, arası horasan harcı ve moloz taşla doldurulmuştur. Mermer plaklar üzerinde kenarda baklava dilimi motifi zinciri ve ortada bitkisel motifler yapılmıştır. Kitabenin üst kısmı kırıktır. Yarım daire altında 7 pano içinde Nesih hatla yazılan kitabesi vardır. Ayak taşı mermerden olup, bitkisel süslemesi vardır. Bu kümbet ilçe mezarlığı içinde yer alır. Ağcabey Zade Kümbeti yan yana iki mezar kesme taştan örülmüş ve sanduka biçimindedir. Kitabesinde Ağabey'in oğlu Mehmet Ağa'ya ait olduğu belirlenmiştir. Kenarlar sağlamdır[191].

3.1.2.1.2. Enverülhamit Camii (Büyük Camii)

Osmaniye'nin ilk kuruluş yıllarında yapılmış olan bir Ulu Camii'dir (Fotoğraf 3.14). Ancak vakfiyesinde Caminin Hicri1320 Miladi1902 tarihinde yeniden yapılmış olduğunu anlıyoruz. Doğusundaki avlu kapısının kitabesinde de 1320 tarihi yer almaktadır. Caminin ilk yapıldığı yıllara ait planı hakkında çok fazla bilgi olmamakla birlikte, beden duvarlarından anladığımıza göre, küfe tipinde, geniş ve dikdörtgen mekân halinde düzenlenmiştir. Dışarda son cemaat yeri ve geniş bir avlusu vardır. Kurtuluş Savaşı esnasında, işgalci Fransız askerleri tarafından minaresi tahrip edilen cami, 1930lu yıllarda betonarme karkasla sağlamlaştırılmıştır. Üstü içerden kubbeli, dışarıdan kırma çatılı ve Marsilya tipi kiremitle örtülüdür. Cami, beden duvarları ve doğusundaki avlu duvarları dışında özgünlüğünü tamamen yitirmiştir. Caminin güneyindeki Hazine, Kurtuluş Savaşında şehit düşenlerin mezarlarının taşınmasıylaşehitlik haline dönüştürülmüştür. Caminin doğusunda, orijinal avlu

[191]Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 96.

duvarı üzerindeki dükkânlar cami ile birlikte 1902 yılında yaptırılmış ve vakfedilmiştir. Bugün betonarme olan dükkânlar muhtemelen ahşap kostrüksiyonlu idi[192].

Fotoğraf 3.14. Envar-ül Hamit Cami (Hasan Germen Arşivi).

Fotoğraf 3.15. Envar-ül Hamit Cami'den Görünümler.

[192] İsmet İpek, ''Osmaniye'nin Kültür Zenginlikleri'' Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye. 1995,s.104.

Doğu ve batı cephelerinde birer sütun ile son cemaat duvarına bitişik birer ayak bulunmaktadır. Son cemaat yerinin üzeri betonarme tabliye tavan ile örtülüdür. Son cemaat yerinde bir kapı ile harem kısmına girilmektedir. Kapı yuvarlak kemerlidir. Kapının çevresi sonradan çini kaplanmıştır. Camii'nin batı ve doğu cephelerinde birer giriş kapısı daha bulunmaktadır. Harim kısmı ortada dört betonarme ayağın taşıdığı içten sekizgen kasnaklı kubbe ile diğer kısımlar betonarme tabliye tavan ile örtülüdür. Harim kısmı güney cephede altta altı, üste mahfil katında iki pencere, batı cephede altta dört pencere ile bir kapı, üstte üç pencere, doğu cephede altta beş adet pencere ile bir kapı üstte üç adet pencere ile bir kapı, üstte üç pencere, doğu cephede altta beş adet pencere ile bir kapı üstte üç adet pencere, kuzey cephede altta altı, üstte mahfil katında altı adet pencere bulunmaktadır. Mihrap çini kaplıdır. Minber ahşaptan olup korkuluk ve yan ayaklarda geometrik süsleme, süpürgelik kısmında oymalı Rumi motifler kullanılmıştır. Caminin içerisinde toplam sekiz adet betonarme ayağa oturan U şeklinde mahfil katı yer almaktadır. Mahfil katına kuzey cephede yer alan giriş kapısının iki yanında bulunan merdivenle çıkılmaktadır. Duvarlar moloz taş örgülü ve üzerleri sıvalıdır. Cami dıştan ahşap çatı ile örtülü ve çatı Marsilya tipi kiremit kaplamadır. Minare batı duvarına bitişik ve taştan inşa edilmiştir. Kaide kare planlı, gövde silindiriktir. Şeref altı silme şeklinde düzenlenmiştir. Korkuluk taştandır. Külah taş kaplıdır. Caminin kıble cephesi önünde Kurtuluş Savaşında şehit düşen askerler için yapılmış şehitlik ve şehitler için dikilmiş abide bulunmaktadır[193] (Fotoğraf 3.15). Osmaniye'nin kurtuluş gününde şehitlik ziyaret edilmekte, manevi değerlere saygı sürdürülmektedir.

3.1.2.1.3. Kadirli Ala Camii

2.yy. başlarında Romalılar tarafından bir tapınak olarak yapılmıştır. 5.yy. da Doğu Roma döneminde yapılan eklenti ile kiliseye çevrilmiştir. Kilisenin altı bodrumdur. 1133 yılında Kaplan olarak anılan Kasım Bey kiliseyi babası adına camiye çevirerek Caminin üzerini de kurşunla kapatmıştır (1480-1490) 1563 yılında tutulan Kars-zül Kadiriye sancak defterinde Ala Camii civarındaki mahalle Ala

[193]Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 38.

Mescidi olarak geçmektedir. 1695'te Raka'dan (Suriye) firar eden aşiretler Kars-Zül Kadiriye Sancağını tahrip etmişlerdir[194](Fotoğraf 3.16).

Kadirli merkezinde bulunan cami, Roma, Bizans ve Türk medeniyetlerini bir arada yaşatan bir özelliğe sahiptir.2. asrın başlarında Romalılar tarafından bir manastır olarak yapılmıştır. 5.asrın başlarında bir kilise ilave edilmiştir. Dulkadiroğlu Alaüddevle Bozkurt Bey'in oğlu sarı Kaplan namıyla anılan Kasım Bey, bu kiliseyi babası adına camiye çevirerek buraya "Alaüddevle Mescidi" adını vermiştir[195].

Aktif olarak kullanılmayan caminin yapı malzemeleri diğer camilerde olduğu gibi yöredeki malzemelerden oluşmuştur. Restorasyon çalışması 2017 yılı ekim ayında başlamıştır. Restorasyondan sonra ibadete açılıp açılmayacağı veya müze olarak kullanılıp kullanılmayacağı tartışma konusu olmaktadır.

Fotoğraf 3.16. Ala Cami (Osmaniye-Kültür Müdürlüğü web).

3.1.2.1.4. Hamidiye Camii

Kadirli ilçesi Tufanbeyli mahallesinde bulunmaktadır. Sade bir yapı olan cami, dikdörtgen plan üzerine kesme taştan yapılmıştır. Kalın duvarların meydana getirdiği ibadet mekânını ortada kubbe, doğu ve batı yanlarda çapraz tonozlar örtmekte olup, mekân enine olarak gelişmiştir. Orta kubbenin ağırlığı, kuzey ve güney kenarlarda beden duvarının, doğu ve batı yanlarda ise birer sütunun taşıdığı sivri kemerler

[194]Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 144.
[195]Adana İl Yıllığı, 76.

üzerine bindirilmiştir. Doğu ve batı duvarlara bitişik olarak konmuş birer sütun, tekrar orta kubbeyi taşıyan sütunla birleştirilerek iki yan, ikişer bölüme ayrılmıştır. Kuzey cephede yer alan çapraz tonozla örtülü son cemaat yerinin bir bölümü minare kaidesi ile daralmış bulunan caminin, doğu duvarı üzerinde yükselen minaresi, geç devir sanatının taş süslemeciliğini aksettirir. Oniki kenarlı minare gövdesinin üzerine şerefe altı işlemeleri en altta ters palmetlerden meydana gelen bir kuşak ve bunu takiben birbirine geçmiş daireler, köşelerden birleşen baklava şeklinde geometrik motifler ve sırt sırta konmuş S harfli şeklindeki motiflerden meydana gelmektedir. En üstte fırıldak motiflerinin teşkil ettiği bir kuşak ile nihayetlenen şerefe altı süslemeleri mevcuttur[196].

3.1.2.1.5. Sumbas Eski Camii

Sumbas ilçesi Karaömerli Mahallesinde bulunan Sumbas Eski Cami 1787 yılında II. Abdülhamit döneminde yaptırılmıştır. Taş duvarlı ve ahşap yapı malzemesine sahip cami kiremit çatısı ile halen cami olarak hizmet vermektedir.

Caminin çevresi duvarlarla çevrili bahçe içerisinde tek katlı, dikdörtgen planlı cepheden bakıldığında simetrik olduğu görülmüştür. Taş duvarlı ve ahşap yapı malzemesine sahip camii kiremit çatılıdır. Son cemaat yeri olarak adlandırılan ön bölümü teras şeklindedir. Son cemaat yerinden yaklaşık 1 m aşağı kotta bulunan iç ana mekân dikdörtgen planlıdır ve güney duvarında bir mihrap bulunmaktadır. Kuzey cephesindeki giriş kapısının sağ ve solunda birer, güney duvarında dört adet doğu-batı duvarlarında birer pencere bulunmaktadır. Caminin tavan ve tabanı ahşap lambri kuzey dış duvarı beyaz badanalıdır. Girişteki kuzey duvarında stilize bitkisel ve geometrik motifler ve İslami yazılar bulunmaktadır. Cami bahçesinde yaklaşık ikişer metre aralıklarla, bir şadırvan, 10 m. derinliğinde ağzı kapaklı bir adet kör kuyu ve bir wc bulunmaktadır. Halen cami olarak kullanılmaktadır[197].

[196]Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 152.
[197] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 199.

3.1.2.2. Kiliseler

Osmaniye'de aktif olarak ibadete açık kilise bulunmamaktadır. Arkeolojik kazılar sonucunda tescil varlığı ilan edilen kilise kalıntıları bulunmaktadır. Bunlar; Merkez ilçede bulunan *Sokutepe* kilise kalıntısı, *Yedigöz* kilise kalıntısı, Kadirli ilçesinde *Çiğdemli* kilisesi, İlbistanlı köyü Balıklar Gözü mevkiinde kilise kalıntısı,Karatepe Köyü Hasancıklı Mahallesinde kilise kalıntısı, Sumbas ilçesinde *Işıklı* kilisesi, *Sazaklı*kilise kalıntıları ile Gaffarlı Köyü Turunçlu mevkiinde Kesik Suyu Baraj Gölü kenarında kilise kalıntısı bulunmaktadır.

3.1.3. Müzeler

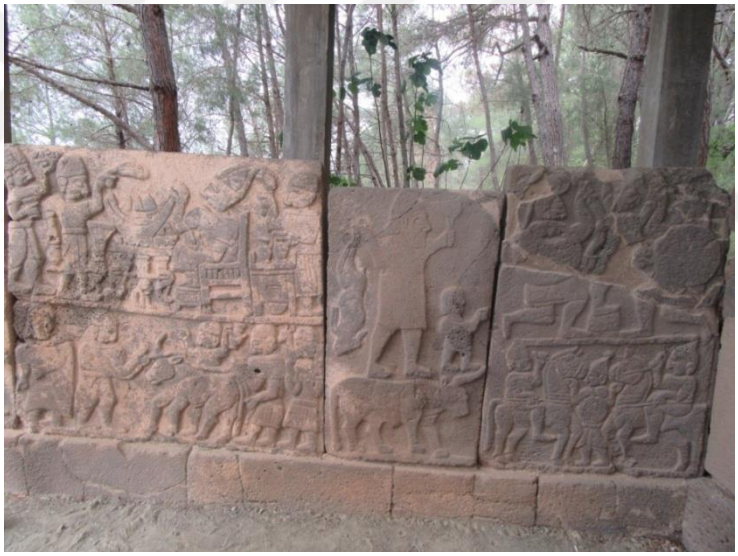
3.1.3.1. Karatepe – Aslantaş Açık Hava

İl merkezine 33 km, Kadirli ilçesine 22 km mesafededir(Harita 4.1.).*Türkiye'nin en büyük ve ilk açık hava müzesi olan yer,* özellikle yabancı ziyaretçilerin rağbet ettiği yerdir(Fotoğraf 3.17). 1946 yılında alman arkeolog Prof Dr. H. Th. Bossert başkanlığında kazı çalışmalarına başlanmıştır. Kalenin temeli taştan, üstü ise kerpiç ve burçlarla donanmıştır. *Hiyeroglif yazılarının en uzun çift dilli metinlerinin okunduğu yerdir*(Fotoğraf 3.18). Bundan dolayıdır ki, Anadolu'da M.Ö. 2000 yılına kadar giden hiyeroglif yazıların tamamı okunabilmiştir. 4341 hektar alan büyüklüğündeki Milli Park içerisindedir. 24 Mayıs 2007 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Karatepe'de Kapalı Müze bölümü de ziyarete açılmıştır[198]

[198] 80. İlimiz Osmaniye Gezi Rehberi, Osmaniye Valiliği, İl Kültü ve Turizm Müdürlüğü, Hasret Matbaası, 10.

Fotoğraf 3.17. Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesinin Girişinden Görünüm.

Fotoğraf 3.18. Hiyerogliflerden Bir Görünüm.

Park alanı, Ceyhan nehri üzerinde Aslantaş barajının yapımından sonra içinde yaklaşık 1000 ha'lık su yüzeyi ile birlikte gerek görsel, gerekse baraj gölünün oluşturduğu su kitlesi ve peyzaj güzellikleri ile ilginç doğal özellikleri taşıyan bir alan durumuna gelmiştir. Park bünyesinde yer alan tarihsel ören alanları ve açık hava müzesi, yörenin turizm ve arkeolojik açıdan önemini bir kat daha arttırmaktadır. Karatepe-Aslantaş Milli Parkı florası, Nur Dağları ve Orta Toroslar ile ilişkili coğrafi konumu nedeniyle bu iki bölgenin Akdeniz kuşağı ile benzerlik taşımaktadır. 50-600

m yükseltiler arasında arızalı topoğrafik yapı gösteren alan, alçak mediteran kuşak özellikleri sergilemektedir. Bu kuşakta kserofitik çalı veorman toplulukları yayılmıştır. Dere, ırmak ve göl kenarlarında farklı bir bitki örtüsü oluşmuştur[199](Fotoğraf 3.19).

Fotoğraf 3.19. Milli Park Alanından Ceyhan Nehrinin Görünümü.

Karatepe- Aslantaş Geç Hitit döneminde M.Ö. 8. Yüzyıl'da kendisini ''*Adana Ovası Hükümdarı*'' olarak tanıtan Asativata tarafından kuzeydeki kavimlere karşı bir sınır kalesi olarak kurulmuştur(Fotoğraf 3.20).Karatepe-Aslantaş kalesi M.Ö. 720 ya da M.Ö. 680 yıllarında Asurlular'ın saldırıları sonucu yakılıp yıkılmıştır. Bu geç Hitit kalesinde bulunan ve Anadolu tarihinin karanlık kalmış bir bölümünün aydınlığa kavuşmasına büyük katkısı olan eserlerin en önemlisi yazıtlardır. Yazıtları açık Hava Müzesi içerisinde görmek mümkündür[200](Fotoğraf 3.21.).

[199] Orman ve Su İşleri Bakanlığı VII. Bölge Müdürlüğü-Osmaniye Şube Müdürlüğü, Bilgi Talebi Verileri.

[200](http://www.milliparklar.gov.tr). Erişim Tarihi: 07.07.2017.

Fotoğraf 3.20. Asativa Heykelinden Görünüm.

Fotoğraf 3.21. Yazıtlardan Bir Görünüm.

Karatepe- Aslantaş Kalesi 1 km uzunluğunda 3-4 metre kalınlığında, taştan yapılmış savunma duvarı ile çevrilidir. Belirli aralıklarla yerleştirilmiş 28 tane dörtgen planlı burçla güçlendirilmiş duvarlar yaklaşık 5 km'lik bir alanı çevrelemektir. Hasancıklı mahallesindeki eski mezarlıkta, kesme taş ve moloz dolgudan yapılma kilise harabesi bulunmaktadır. Sarıdüzü mahallesindeki kalıntılar ise Doğu duvarı izlenebilen bir bazilika kalıntısının mozaik taban döşemesidir. Üzerine buranın sahipleri (Mustafa Kayan) tarafından mozaiği koruyacak şekilde bir ev yapılmıştır. Evin bulunduğu meydanda bir zeytinyağı ezgitaşı, hemen arkasındaki

tarlada M.S. 4. Yüzyıl, 5/6. Yüzyıl, 6/7. Yüzyıl ve 13. Yüzyıla ait ince ithal, kaba ve kiremit parçaları saptanmıştır. Ceyhan Irmağı'nın içinden geçtiği bu alanda kızılçam ormanları, meşelikler ve makilikler yer almakta, Akdeniz Bölgesi'ne özgü flora ve fauna türleri yaşamaktadır. Kuşlar yönünden oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Bunun en önemli nedenleri arasında alanda birbirinden farklı yapıda habitat bulunması yanında milli park kapsamında avcılığın yasaklanmış olması ve koruma önlemleri sayılabilir[201].

Kapalı müze alanı bulunmakta ve aslan figürleri buraya da konulmuş bulunmaktadır (Fotoğraf 3.22), (Fotoğraf 3.23). Türk kültüründe aslan figürü oldukça eskiye dayanmaktadır. Hayvanların mücadele sahnesinde aslan, gücü, galibiyeti simgelemektedir. Bu sebeple olsa gerek aslan figürleri farklı uygarlıklar tarafından sembolleştirilmiştir. Araştırma sahasında da sıkça aslan figürü ile karşılaşılmaktadır.

Fotoğraf 3.22. Hitit Aslanlarından Bir Görünüm.

[201](http://www.milliparklar.gov.tr). Erişim Tarihi: 07.07.2017.

Fotoğraf 3.23. Kapalı Müze İçinden Bir Görünüm.

3.1.3.2. Osmaniye Kent Müzesi

Dr. Devlet Bahçeli, Beypazarı'nda gördüğü bir müzenin,memleketi Osmaniye'ye de benzeri bir müze yapılması talimatı vermiştir.Osmaniye Belediye Başkanı Kadir Kara 6 Nisan 2013 de Kent (Etnografya) Müzesinin açılışını gerçekleştirmiştir(Fotoğraf 3.24). Şehrin geçmiş dönemdeki somut nesnelerinin yer aldığı bu müze, kültürel mirasın korunması açısından önemlidir. Kent müzeleri bir şehrin kimliğidir. Müzeye gidildiğinde şehir hakkında bilgilerin görsel özeti ile karşılaşmak mümkündür.

Fotoğraf 3.24. Osmaniye Kent Müzesi-Merkez (Hasan Germen Arşivi).

Marka kentlerin meydana gelmesi için, öncelikle kentlere kimlik kazandırmak lazımdır. Kent kimliğinin oluşmasında, kentin tarihi, kültürü, doğası, sosyal hayatı, siyaseti, tarımı, ekonomisi ve ortak kültür miraslarına sahip çıkmak önemlidir. Müzeyi gezen yerli ve yabancı ziyaretçiler Osmaniye'nin tarihi, kültürü, sosyal yaşantısı, ekonomisi ve siyaseti hakkında herhangi bir kaynak okumadan görerek ve yaşayarak bilgi sahibi olmaktadır[202].

Bu kent müzesinde Osmaniye'nin sosyal ve kültürel hayatına dair her şey bulunmaktadır (Fotoğraf 3.25). Müze içerisinde geleneksel yöntemlerle yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde kullanılan araç ve gereçler yer almaktadır.

Fotoğraf 3.25. Osmaniye Kent Müzesinden Bir Görünüm.

Kent Müzenin bahçe girişinde Hitit Aslanları maketleri bulunmaktadır. Bu maketler Karatepe Aslantaş Açık Hava müzesinde bulunan Aslantaşlardan örnek alınarak yapılmıştır. Bahçe zemininin motifleri koçboynuzu ve Türk yıldızı motifleri ile süslenmiştir. Şehrin ayakta kalmış en önemli kaleleri olan Kastabala (Bodrum Kale) ve Toprakkale maketleri müzenin bahçesinde görünüm oluşturmaktadır (Fotoğraf 3.26). Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı geçmiş dönemlerde kullanılan araç ve gereçler de bir köşe de sergilenmiştir(Fotoğraf 3.27).

[202] Kent Müzesi, *Osmaniye Belediyesi'nin Kent Müzesini Tanıtım Hizmeti*, Hasret Basın Yayın İletişim, 2013 Osmaniye 7.

Fotoğraf 3.26. Toprakkale ve Kastabala Minyatüründen Görünüm.

Fotoğraf 3.27. Kent Müzesinin Bahçesinden Görünüm.

Müzenin giriş kapısının yan cephesi çift başlı kartal ile süslenmiştir(Fotoğraf 3.28).Giriş kapısı Afyon'daki Ahmet Gedik Paşa tarafından yaptırılan caminin Mukarnası örnek alınarak yaptırılmıştır(Fotoğraf 3.28).Dış cephe taş kaplama ile döşenmiştir. Pencerelere kemer ve tonoz motifleri işlenmiştir.

Fotoğraf 3.28. Çift Başlı Kartal ve Mukarnas Kapıdan Görünüm.

Arasta çarşısında berber, terzi, dokumacı, köşker, kuyumcu, kalaycı, bıçakçı, demirci, semerci, nalbant, ahşap oymacılığı, fotoğrafçılık gibi mesleklerin maketleri sunulmaktadır. Bu mesleklerin bazıları geleneksel olarak devam etmekte, bazıları da gelişen teknoloji sayesinde farklı şekillerle devam etmektedir. Osmaniye'nin geleneksel mutfak kültürünün görsel sunumu için, ocak başında yemek yapan kadın mankeni, yer sofrasında yemek yiyen adam mankeni ve yufka ekmek yapan kadın mankenleri kullanılmıştır. Osmaniye'de kullanılan mutfak araç ve gereçlerinin neredeyse çoğu aynı bölümde sergilenmiştir. Düğün hazırlıklarının tüm bölümleri olmasa da, kına gecesi töreninin canlandırılması için, geleneksel kıyafetle giyinmiş cansız mankenler görseli oluşturulmuştur. Kız evinin çıkarması gereken tüm çeyiz malzemeleri orijinal haliyle sunulmuştur. Çukurova'nın tarımsal faaliyetleri ilkel şekliyle anlatılmıştır (Fotoğraf 3.29).

Fotoğraf 3.29. Çit Süren Erkek Mankeninden Bir Görünüm.

Karasaban, düven, tırmık, dirgen, yaba, su kuyusu, tulumba, sarat, kazma, kürek, su kabı alan çam bardak ve el değirmeninde bulgur çeken kadın mankeni konulmuştur(Fotoğraf 3.30).

Fotoğraf 3.30. Geleneksel Tarım Aletlerinden Görünüm.

Çocuk oyunları bölümünde ise, kiriştek, gülle, çakmak ile av yapan çocuk mankeni ve çomçalı gelin gibi oynayan çocuk mankenleri bulunmaktadır (Fotoğraf 3.31).

Fotoğraf 3.31. Geleneksel Çocuk Oyunlarından Görünüm.

Diğer yerleşmelerde olduğu gibi, Osmaniye'de de eskiden insanların bir araya geldiği mekânlar kıraathanelerdi. Cuma günleri toplanırlardı. Cuma günü, semt pazarları kurulur, köylerdeki insanlar bu pazarlara gelip alışveriş etmekte, Cuma

namazını kılmaktadırlar. Namaza kadar olan sürede çınarlı kahvede oturup sohbet etmektedirler. Osmaniye Merkez ilçede Enverül Hamit (Büyük Cami) caminin hemen yanında anıtsal değeri olan çınar ağacının gölgesinde kurulu olan kahve geçmişteki misyonuyla kent müzesinde yerini almıştır. Tabureler ve küçük masaların konulduğu alanda, duvarlar eski fotoğraflar ile süslenmiştir. Ocak başı sohbetlerinin yapıldığı şor odası, çınarlı kahvenin yanında bulunup, Karatepe kilimleriyle donanmıştır(Fotoğraf 3.32).

Fotoğraf 3.32. Kent Müzesinin İç Kısmından Bir Görünüm

Geçmişten günümüze Osmaniye, Dadaloğlu ve Karacaoğlan, 7 Ocak Diorama müzenin diğer önemli değerleridir.

3.1.3.3. Kadirli Kent Müzesi

Kadirli ilçesi Cengiz Topel Mahallesi'nde bulunan 60 yıl cezaevi olarak hizmet veren bina Kadirli Kent Müzesi olarak restore edilerek kent müzesine dönüştürülmüştür. Kadirli Kent Müzesi bölgede açılan ilk açık hava temalı müzesi olma özelliği taşımaktadır. İlçenin tarihini yansıtan eserler, ayrıca Kadirli kültürünü anlatan eserler bulunmaktadır[203].

Aslan figürü Kadirli kent müzesinde de kullanılmıştır ve *Kadirli turpunun* anlatılmak istendiği görülmektedir (Fotoğraf 3.33), (fotoğraf 3.34).

[203] Osmaniye Gezi Rehberi, 28.

Fotoğraf 3.33. Kadirli Kent Müzesi Giriş Kapısından Görünüm.

Fotoğraf 3.34. *Kadirli Turpu* toplayan işçiler Minyatüründen Görünüm.

3.1.4. Yaylalar

Anadolu göçer kültürü, hayvancılığa dayalı bir ekonominin belirlediği, ‘‘konargöçer’’, ‘‘yarı göçer’’ ve ‘‘yaylacı’’ topluluklarının geleneksel yaşam

biçimidir [204] . Alagöz'e göre, memleketimiz yaylacılığını, bu türden yer değiştirmelerin niteliği (insan, sürü, yayla, kışlak unsurlarının oynadıkları rol) bakımından şöyle bir sınıflandırma yapmak mümkündür:

1. Akdeniz tip normal yaylacılık (makûs yaylacılıkla birlikte)
2. Küçük yaylacılık a) tarımla birlikte küçük yaylacılık (iki tali tip: Konya-Zigana)b)yalnız hayvan besleyen küçük yaylacılık (veya Kızılcahamam tipi)
3. Yörük (aşiret) yaylacılığı (veya Toros yaylacılığı) a) yerleşik Yörük yaylacılığıb) yarı yerleşik Yörük yaylacılığıc) göçebe Yörük yaylacılığı
4. Hayvancılıktan başka amaçlarla yapılan mevsimlik yer değiştirmeler a) sayfiyecilik (şehir yaylacılığı), bağlara çıkış b) tarım amacıyla devri yer değiştirme (mezracılık)[205].

Yaylacılık, nomadlar, dağ ve orman köylüleri için kaçınılmaz bir ekonomik faaliyettir. Ova köylüleri ve kentliler için ise yaylacılık, ovanın yaz sıcaklığındankaçma ve dinlenmeye yönelik bir faaliyet niteliğindedir. Herşeyden önce ''yayla'' sedanter halkla nomadların belirli devrelerde karşılaştıkları ve çeşitli değişimler yaptıkları bir alandır. Bu değişimler, ekonomik, toplumsal ve kültürel düzeyde oluşmaktadır. Sonuç olarak bu ilişkiler nomadları ova köyleri ve kent yaşamına yönelik bir bütünleşmeye itmektedir. Ayrıca bu durum nomadları yerleşik yaşam düzeyine hazırlarken dağ köylülerinin ova köylerine ve kentlere doğru göç etmelerine de neden olur[206].

Özellikle kentten yaylalara gelen ve kültürel birikimleri yeni yaşam koşulları doğrultusunda biçimlenen nüfusun dağ köylüleri ve nomadlarla, daha önce sözü edilen biçimlerdeki ilişkileri bir bakıma kültürel değişiminde dinamiğini oluşturmaktadır. Bu değişimle, dağ köylüleri ve nomadlar, sedanter yaşamın getirdiği daha iyi yaşam koşullarını tanımalarını; onların sedanter yaşama geçmelerini hızlandırmaktadır. Aynı zamanda, kentsel alandaki teknolojik gelişim, dağ köylüleri ve nomadları, Sosyo-psikolojik yönden de değişimlerin ortaya çıkmasına neden olana

---

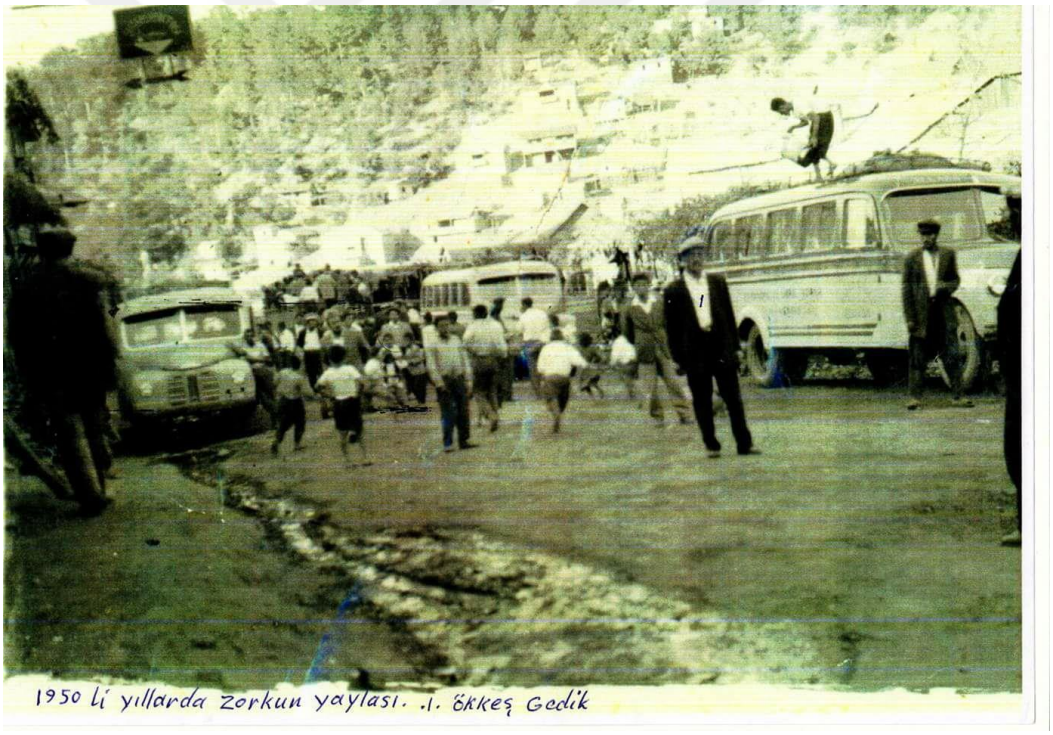
[204] Refiye Şenesen, ''Osmaniye/Düziçi'nde Dünden Bugüne Yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin Yayla Göçü'', *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (ss. 267-286), 20(1), 2011,267.

[205]Cemal Arif Alagöz, *Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları*, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi, Ankara 1993, 44

[206] Cezmi Sevgi, ''Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık'', Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, *Ege Coğrafya Dergisi*, sayı:2, 177-197, İzmir 1984,177.

bu ‘‘yayla fenomeni’’ ülkemiz düzeyinde ve araştırma alanımızda önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu genel görünüm içinde yaylacılığın çok önemli bir işlev yüklendiğini kabul etmek gerekir[207].

Anadolu’da yüzyıllardan beri sürdürülen ve kültürümüzün önemli bir parçası olan ‘‘yayla yerleşmeleri ’’ zaman içerisinde hem kullanım açısından hem de şekil açısından önemli değişim göstermiştir. En fazla değişimin Çukurova çevresindeki yaylalarda olduğu görülmektedir. Hayvancılık ekonomisine bağlı olarak ve Çukurova’nın aşırı sıcak ve nemli ortamından uzaklaşmak için başlayan yaylacılık, zamanla şehirleşmenin ve şehirli nüfusun artmasıyla tamamen dinlenme amaçlı yaylacılığa dönüşmüştür. Dinlenme amaçlı yaylacı sayılarının artmasıyla, bu amaca hizmet eden yaylalarda bir taraftan nüfus artışıyla yayla alanında genişleme olurken bir taraftan da yeni yayla alanları oluşmaya başlamıştır[208](Fotoğraf 3.35).

Fotoğraf 3.35. 1950’li Yıllarda Zorkun Yaylasından Bir Görünüm (Fatih Menderes Gedik Arşivi).

Kendine has coğrafya ve iklime sahip olan Türkiye’nin zengin yaşam kültürü içerisinde yayla yaşantısı önemli bir yer tutar. Geçmiş tarihlerdeki Çin yazıtlarında

[207] Sevgi, 178.
[208] Nusret Koca, *Doğal ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri Açısından Osmaniye Yaylaları*, Pegem Akademi, Ankara 2011, 6.

‘‘atları ve yüksek tekerlekli arabaları ile suları ve otlakları takip ederek yaşayan ’’ millet olarak tanımlanan Türkler, Anadolu coğrafyasında yerleşik hayata geçtikten sonra geleneksel yaşam tarzlarını yaşamaya başlamıştır[209].

Yaylacılık, halk takvimi ve meteorolojisinden halk ekonomisine, halk veterinerliğinden, halk tıbbına, beslenme ve halk mutfağından, halk hukukuna kadar geniş bir geleneksel kültür yapısını bünyesinde barındırır. Yılın 3-4 ayını tüm yaşam faaliyetleriyle birlikte yaylada geçiren topluluğun oluşturduğu kültürel yapının bu zenginlikte olması doğaldır[210].

Fotoğraf 3.36. Zorkun Yaylası’ndan Bir Görünüm.

Halk Edebiyatçısına göre yaylacılık çalışması şu şekilde ele alınır; yaylaya çıkış amacı, göç zamanı, göç hazırlığı, göç sırası ve göç yolları, yurt tutma, yaylada sosyal hayat ve yayla şenlikleri[211].

Beşeri ve İktisadi Coğrafyacıya göre yayla yerleşmelerinde uygulanan anketler; yaylanın nüfusu, daimi ve geçici hane sayısı, yaylaya çıkış ve dönüş tarihleri, kalış

[209] Birgül Subaşı, *Yayla Turizm Sektör Profili*, İstanbul Ticaret Odası, Etüt ve Araştırma Şubesi, İstanbul 2004, 1.
[210] Subaşı, ‘‘Yayla Turizm Sektör..’’, 2004, 2.
[211] Şenesen, 272.

süreleri, konut yapı malzemesi, içme ve kullanma suyu durumu, ulaşım koşulları, yaylalarda ekonomik faaliyet çeşitleri, yaylacılık faaliyetlerinin zaman içinde gösterdiği değişimler, yaylaların sorunları gibi başlıklar içerir[212].

Kültürel Coğrafya alanında yaylayı ele aldığımızda yaylanın gelişim süreci, yaylada yaşam tarzı, yaylada yapılan festival ve şenlikler gibi konular önemlidir. Çalışma sahasındaki yaylacılığın, günümüzdeki durumu ve tarihi seyri ele alınacaktır.

Yöre halkının kültürel yapısında yaylacılığın önemli bir yer tutmasında, yaylacılığın gelenekselleşmiş olması, iklim özellikleri, geçmişteki sıtma salgınları gibi faktörlerönemli rol oynasa da, bu yörede yaz aylarında tatil yapılabilecek cazipalternatif tatil yerlerinin olmaması da yöre halkının yaylalara yönelmesine neden olmuştur[213].

Çalışma sahasında Zorkun(Fotoğraf 3.36), Olukbaşı, Maksutoğlu, Bağdaş, Almanpınarı, Haraz, Ürün, Mezdihi, Tozluyurt, Alipaşa gibi büyük yaylalar bulunmakla birlikte, yaylacı konut sayısı 100'ün altında olan yaylalarla birlikte yaklaşık 50 civarında yayla yerleşmesi bulunmaktadır. Yayla dönemi dışında tamamen boşalan yayla yerleşmeleri ile birlikte sürekli yerleşme olan ancak yaz döneminde önemli miktarda yaylacı alan yerleşmeler de bulunmaktadır. Hatta bu yerleşmelerin bazısında yaylacı nüfus sürekli ikamet eden nüfustan daha kalabalık olabilmektedir[214].

[212] Hulusi Karagel, Döndü Üçeçam Karagel, ''Kadirli İlçesi'nde Yaylacılık Faaliyetleri'',*Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 20(1), syf. 29-54, Elazığ, 2010, 32.
[213]N.Koca, ''*Doğal ve*….,25.
[214] N.Koca, "*Doğal ve*….,4.

Fotoğraf 3.37. Zorkun Yaylası'ndan Mesken Örnekleri.

Günümüz insanının yaşam tarzına baktığımızda, şehrin gürültüsü içerinde iş hayatını sürdürmektedir. Ekonomik gücü ile eğitim düzeyi artan bireyin tatil yapma, yeni yerleri gezip görme ihtiyacı vardır. Ancak senelik iznini, memleketine giderek akraba, eş-dost ziyareti yaparak geçiren birey, sadece haftasonu kafasını dinleme fırsatı bulmuştur. Osmaniye gibi yıllık en yüksek sıcaklığın 43.2˚C olduğu yerlerde insanlar, şehrin sıcağından geçici süreli olarak kaçmak istemektedir. Osmaniye'nin en büyük yaylası olan Zorkun, şehir merkezinden 47 km uzaklıktadır. Her bireyin araç

sahibi oluşu, yolların elverişliliği gibi ulaşım şartlarının iyi olmasıyla günü-birlik ya da haftasonu yaylaya gidişler söz konusudur. Müller Wille yerleşme tarzını beş kısımda ele almaktadır. Zorkun Yaylası *mevsimlik yerleşmeler* kategorisine girmektedir. Bu yerleşmelerde, yerleşme yeri birkaç ay kullanılmaktadır. Daimi yerleşme sınırının üstünde bulunan Zorkun yaylası bu bağlamda periyodiktir. Sayfiye yaylacılığı olarak değerlendirilen Zorkun yaylası, Koca'ya[215] göre Türkiye'nin en büyük geçiciyerleşmesidir. Zorkun yaylasında farklı tarzda yerleşme çekirdekleri görülmüştür. Ağaç malzemeden, çadırdan yapılı evler olduğu kadar betonarme yapılar da bulunmaktadır (Fotoğraf 3.37).

Çukurova'da yaz mevsiminde günlük en yüksek sıcaklıkların 35-40˚C ye ve havadaki nem miktarının % 65'in üzerine çıkmasıyla birlikte yörede bunaltıcı bir hava görülmekte, insan adeta nefes almakta zorlanmakta, gölgede oturduğu yerde bile aşırı derecede terlemektedir. Böyle bir durumda yöre insanının bir kısmı serinlemek için ya deniz kenarlarına (İskenderun, Yumurtalık, Payas gibi) ya da Ova'nın kuzeyindeki yaylalara çıkma ihtiyacı duymaktadır[216].

Osmaniye Merkez ilçe ve Toprakkale ilçesi ile ovadaki diğer yerleşmelerde yaşayanlar, yayla olarak Nur Dağlarının kuzey yamaçlarındaki yaylalar ile ilin doğusundaki Bahçe ve Hasanbeyli ilçe merkezleri ile bu ilçelerdeki yaylaları tercih ederken, Kadirli ve Sumbas ilçe merkezleri ile bu ilçelerin ova köylerinde yaşayanlar, ilçelerin kuzey ve kuzeydoğusundaki yaylaları tercih etmektedirler[217].

Kadirli ilçesinde göçebe ve yarı göçebelerin yaylacılık aktivitesi günümüzde kalmamıştır. Bunun sebebi, yörede ''Aydınlı ''olarak isimlendirilen ve geçmişte tamamen hayvancılık ile geçimlerini sürdüren bu grupların tamamen yerleşik hayata geçmeleridir[218]. XIX. Yüzyılda, Büyük Menderes bölgesinden bazı oymaklar bu bölgeye gelerek kısmen göçebe hayatlarını devam ettirdiler. Aydınlı denilen bu aşiretlerin bütün mensupları, artık sedanter olmuşlardır[219].Yarı göçebe olan bu gruplar genellikle Kadirli şehir merkezinden arazi satın almak suretiyle kendilerine ev

[215] Nusret Koca,''Türkiye'nin En Büyük Geçici Yerleşmesi: Zorkun Yaylası'', *Doğu Coğrafya Dergisi*,7(6), 2001, 75-101.
[216] Zeki Koday, ''Akarca Yaylası''*, Türk Coğrafya Dergisi*, (34), 489-503.1999,s.492.
[217] N.Koca, ''*Doğal ve…*s.2.
[218] Karagel, *Karagel Üçeçam*, 34.
[219] Göney, 134.

yapıp yerleşmişler ve bir kısım da toprak satın alarak tarımla uğraşmaya başlamışlardır. Hayvancılığı bırakmamış olmakla birlikte, tarımla uğraşmaya başladıkları için hem hayvan sayılarını azaltmışlar ve hem de orman alanlarında otlatma yasağının gelmesiyle hayvancılığa dönük ekonomik yapı değişmiştir[220].

Adana ovalarında XIX. Asırda hatta II. Dünya Harbine kadar geniş araziler ekilmeden boş bırakılmakta ve bu sahalarda göçebeler besledikleri hayvanlar için geniş otlaklar bulabilmekte idi. Fakat nüfusun artışına paralel olarak otlaklar daraldı ve göçebelerin sürüleri için hayat sahalarının bugün büyük bir kısmı ortadan kalktı[221].

Tıpkı Kadirli ilçesinde olduğu gibi Osmaniye Merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki yaylacılık faaliyetlerinde de ekonomik fonksiyon değişmiştir.

Yörüklerin kışlak ve yaylakları arasındaki mevsimlik göç hareketini ‘‘Yörük Yaylacılığı ’’ şeklinde ifade etmektedir[222].Önceleri hayvancılık ve tarım amaçlı daha sonra rekreasyonel amaçlı; bugün de hem rekreasyonel hem de devamlı oturma amaçlı yerleşmelerdir[223]. Göçebe hayat tarzı ve göçebelik hususunda netice olarak denilebilir ki, göçebelik devrindeki aşiret isimleri hariç, bu hayat tarzı gün geçtikçe bölge sakinlerinin hafızalarından silinmektedir[224]

Yörüklerin, mevsimlik göç hareketini bırakıp, uygun yükselti, yeterli su kaynakları ve bitki örtüsünün var olduğu yerleri yurt edinmesiyle yaylalardaki fonksiyon değişime uğramıştır. Yaylalarda hayvancılık fonksiyonunun hâkim olduğu dönemlerde yaylaya çıkış sırasında, ihtiyaç duyulan malzemeler yük hayvanlarına yüklenmekteydi. Çünkü develer 200 kg a varan yük taşıma kapasitesindedir. Bir sonraki dönemde yük taşıma işlevi traktör ve onun römorkuyla taşıma yoluyla gerçekleşmiştir. 2000 li yıllardan sonra yolların daha düzenli olmasıyla son modelaraçlar ile sayfiye yaylacılığı gerçekleşmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi yaylacılık faaliyeti hayvancılıkla başlayıp tarımla devam edip sayfiye yaylacılığı durumuna gelmiştir. Yerleşme tarzlarına bakıldığında 1980-1990 yılarında çadırlar kurulmaktadır. Keçinin kılı kirmende eğrilerek ip haline gelmekte ve elle dokunan çullar ile kıl çadır yapılmaktadır. Evineklentileri ise çatma-çardak veya haymadan

[220] Karagel, *Karagel Üçeçam*, 34.
[221]Göney, 131.
[222] Alagöz, ‘‘Türkiye’de Yaylacılık…’’, 1993, 34.
[223] Z.Koday, ‘‘Akarca…,495
[224]Göney, 136.

oluşmaktaydı. Bunlar ise sazlık alanlardaki kamışlardan derme çatma bir halde oluşturulmaktaydı. Bazen de fıstık tarlalarında olan huğ (derme-çatma yapılan barınak) kullanılmaktaydı. Günümüzde çul çadırlar, modern cafe ve lokantalarda antika görünümünde olup mekânı dekor etme amacı taşımaktadır. İnsanların geçmişe olan bir özlemini hatırlatmak, tarihi değerleri unutmamak ve ilgi çekmek amacıyla kirmen, ırbık, çıkrık gibi araçlar dekorasyon ürünü olmaktadır. 1992-1993 yıllarından itibaren modern yayla konutlarına geçiş söz konusudur. Günümüzde özellikle *yayla-kent* özelliği gösteren Bahçe ve Hasanbeyli ilçelerinde toprak evlerin yerini betonarme evler almıştır. Bu evlerin en büyük özelliği ise geniş balkonlara sahip olmasıdır. Osmaniye'deki çoğu yaylada evler, betonarme görünümdedir. Evlerin çatısı ahşap üzerine çinkodur. Ev inşasında malzemenin uzak yerden taşınması ulaşım masrafı çıkarmaktadır. Bu yüzden dayanıklı olan ve ormanlık sahayı oluşturan sedir ağaçları kullanılmaktadır.

Günümüzde yaylaya çıkma günler, haftalar hatta aylarca sürmediği gibi, yaylaya çıkma hazırlığı da insanları eskisi kadar meşgul etmemektedir. Ayrıca eskiden çoluk çocuğun yaylaya çıkarken çektiği zahmet şimdi neredeyse kalmamıştır. Günümüzün iletişim ve ulaşım araçları, sadece şehir merkezlerinde yaşayan insanların hayatını değil, dağdaki davar çobanlarının hayatını da yeniden şekillendirmiş, eskiye göre neredeyse tamamen değiştirmiştir[225].

Bazı ağıtlarda, Çukurova'da kışlayan aşiretlerin ''konargöçer'' hayatlarına dair bilgiler de mevcuttur, aşiretler, yaylaya göç hazırlıklarına ilkbaharın ilk aylarında başlarlar. ''kır'' ve ''doru'' atlar, beygirler, ''tülü'' ve ''bozo'' adı verilen develerle büyük ve küçükbaş diğer hayvanlar, bu göç kervanı içerisindedir. Yaylada güz aylarında ''hayma'' lara ''aşılı koçlar'' bağlanır; meydana ateşler yakılarak ''tülü develer'' yağlanır[226].

Geçmiş dönemlerde, Yörükler yaylaya çıkarken büyük bir şenlik havasına girmekteydiler. Hayvanların yaylaya çıkması, onları daha bereketli hale getirmektedir. Kadınlar güzel yemekler yapar, en güzel kıyafetlerini giyerler. Yaylaya çıkarken heyecan ve mutluluk duyarlar. Çünkü yaylada üretimin olacağını

[225] Cengiz, Gökşen, ''Osmaniye ve Çevresinde Yaylacılık'' *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu 6-7 Kasım 2014*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik 2015, 219.
[226] İsmail Görkem, *Yukarıova (Çukurova) ağıtları üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma/İnceleme-Metinler,* Fırat Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Elazığ 1990,440.

düşünürler. Gidişleri ve dönüşlerindeki neşeleri, şükür anlamı taşımaktadır. Günümüzde bu durum kalmamıştır. Ancak yine de Osmaniye de yaylaya çıkmak mutluluk verir. Şehrin bunaltıcı sıcağından kurtulma ve sağlıklı nefes alma ortamına kavuşma söz konusudur.

1985 yılından bu yana Zorkun yaylasında her yıl Ağustos ayının ikinci pazarında çocuk şenliği düzenlenmektedir. Bu şenlikte 5-12 yaş grubunda çocuklar arasında bilgi, ses, şiir okuma vs. yarışmaları ve koşular düzenlenmektedir. Bu şenlik yayla hayatına değişik bir renk katmaktadır. 1989 yılına kadar Zorkun Güzelleştirme Derneği ve Kültür, Turizm ve Kalkındırma Derneği tarafından organize edilen Çocuk Şenliği, 1989 yılından itibaren Osmaniye Belediyesince düzenlenmeye başlamıştır. Karaoğlanoğlu koşusunun ve çocuk şenliğinin genel koordinatörlüğünü ilk yıllarda Sn: Öğretmen Reşat Gürel yapmıştır. Şenlik 1992 yılından itibaren İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünce düzenlenmeye devam edilmektedir[227].

Her yıl gerçekleştirilen Zorkun Yaylası Çocuk Şenlikleri son 2 dönemde teröristlerin Zorkun yaylasını hedef almasından dolayı, valilik yönetimi, şenlikleri durdurmak zorunda kalmıştır. En son 2012 yılında yapılan şenlik etkinliğine bakılarak yorumlarsak; Zorkun yaylası en büyük yayla yerleşmesi olduğundan burada festival düzenlenmektedir. Ağustos ayında gerçekleştirilir. Yaylalarda genel olarak piknik, Kadirli usulü sucuk-ekmek yeme, doğa yürüyüşü, fotoğraf çekmek, Osmaniye şehrini ayakları altına alan bir yükseltide olduğu için manzarayı seyretmek gibi aktiviteler gerçekleştirilir.

24. Zorkun Yaylası Çocuk Şenliği 13 Temmuz 2012 Cuma günü başlayıp Pazar günü son bulmuştur(Fotoğraf 3.38).Cuma Günü yapılan etkinlikler: Anten Tepeye Bayrak Asma, Bilgi Yarışması, Kur'an-ı Kerim Okuma Yarışması, Kortej Yürüyüşü, İzcilerin Kamp Kurması, ODAK SK. Dağcıların Kamp Kurması ve Dağcılık Eğitimi, Mini Konser, Animasyon Gösterileri, Âşık İmami'nin Anısına Âşıklar Gecesi (OFAD) .

Cumartesi Günü, Kısa Mesafe Koşuları, Reşat Gürel Santraç Yarışması, Enver Açıcı Güreş Müsabakaları, Çember Çevirme Yarışması, Çuval Yarışması, Yumurta

[227] Ahmet Neşet Dinçer, ''Osmaniye'de Yayla Geleneği ve Zorkun Yaylası'', *Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993),* Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (453-474). 1995,473.

Taşıma Yarışması, Neşet Dinçer Masal Anlatma Yarışması, Bestami Yazgan Şiir Okuma Yarışması, Ümit Besen Şarkı Okuma Yarışması, Salih Sefa Yazar Resim Yarışması, yapılmaktadır. OFFROAD Gösterisi, Samet Aybaba Futbol Turnuvası, Ödül Töreni, Bestami Yazgan ile Çocukların Buluşması ve İmza Günü, İzci Ateşinin Yakılması, Animasyon Gösterileri, Genç Yetenekler Hünerlerini Gösteriyor. Pazar günü, Saygı Duruşu, İstiklal Marşı, Kur'an-ı Kerim okunması, Şehitlerimiz için dua yapılması, Belediye Başkanı Kadir Kara'nın Konuşması, Milletvekillerinin konuşmaları, Osmaniye Valisinin konuşması gerçekleştirilmiştir. Osmaniye Belediyesi Çocuk Mehter Takımı Konseri, Osmaniye Belediyesi Mehter Takımı Konseri, Halk Dansları Gösteri Grubu, Animasyon Dansları ve Yarışmalar yapılmaktadır. 5-6-7 Yaş Kısa Mesafe Koşuları, Enver Açıcı Güreş, Gıç Gıç, Dede torun 50 m yarışı, Çuval Yarışması, Yumurta Taşıma Yarışması, Ödül Töreni, Halk Konseri.

Fotoğraf 3.38. Zorkun Çocuk Şenliği (Osmaniye Belediyesi Basın- Yayın, Yıl: 2012).

Yaylalar ve buradaki yaylacıların yaşam tarzının son yıllarda, turizm bakımından bir çekicilik olarak değerlendirilmeye başlanmış olmasıdır. Özellikle Yörükler, daha çok yabancı turistler olmak üzere yerli ziyaretçilerin de ilgisini çekmektedir. Bu nedenle, yörede dağ turizmi programlarını organize eden turizm

şirketlerinin tur programlarında, Yörük çadırının ziyaret edileceği ve burada onların yaşam tarzlarının görüleceği, aktivite olarak yer almaktadır[228].

Yerinde yapılan gözlemler sonucunda; hayvan otlatmak için, şehrin sıcağından bunaldığı için, günübirlik eğlenme faaliyetlerinde bulunmak gibi çeşitli nedenlerle yaylalara gidilmektedir. Şehrin hayatında var olan alışveriş ortamları Zorkun yaylasında da gözlenmiştir. Manav, fırın, lokanta, internet cafe, büfe, pastahane, kıraathane, giyim, bakkal, market, gibi günlük ihtiyaçlar ile bıçakçı, nalburiye, manifatura gibi uzun vadeli ihtiyaçlar karşılanabilmektedir. Sağlık ocağı da bulunmaktadır.

Yerleşmeler toplu ve dağınıktır. Nerede bir boş alan bulunsa, oraya yerleşilmiş gibidir. Yerleşmenin en basit hali olan, kıl çulundan oluşturulan çadırlardan tutun da villa tipi modern meskenlere kadar her tip barınak mevcuttur.İnsanların ekonomik durumlarına göre meskenlerin görünümleri değişmektedir. Evler,çevrenin fiziki koşullarından etkilenmiştir. Ormanlık saha içerisinde olan yayladaki evlerde ahşap malzeme kullanılmıştır. Evlerin çatısında çinko vardır. Şehir merkezinde araçla 45 dk da çıkılan yaylaya inşaat malzemesi götürmek masraflı olacağı için yakın çevredeki malzeme kullanılmıştır.

Çalışma sahasında yaylaya çıkış ve dönüş hemen bütün köylerde aynı tarihler arasında olmaktadır (Mayısın ikinci haftası ile Eylülün ikinci haftası). Görüldüğü gibi yaylalarda 3.5 – 4 ay gibi uzun sayılabilecek bir süre kalınmaktadır. Başka sözle ifade edilecek olursa yılın ¾ ‘ünü yöre halkı yaylada geçirmektedir. Yöredeki yaylacı köyler yayla mevsimi boyunca hemen hemen boş gibidir. Köyde sadece yaşlılar kalırlar. Yaylalar ise köylerin tersine çok hareketlidir[229].

3.1.5. Köprüler

Birbirinden uzak mesafedeki iki alan arasındaulaşımı zorlaştıracak olan unsurların etkisini azaltmak için, iki alan boyunca köprü inşa edilmektedir. Ulaşımı zorlaştıran unsurlar doğal veya beşeri kaynaklı olabilmektedir. Bu anlamda, yüzeysel

[228] Mehmet Somuncu, *Aladağlar Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2005, 246.
[229]Saliha Tüzemen, *Olur'un Beşeri ve İktisadi Coğrafyası,* (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991,102.

akıştaki suları geçmek veya askeri tankları savaş alanına götürmek gibi örnekler verilebilir.

İlk köprüler, büyük bir olasılıkla, dereleri geçmek için ağaç kütüklerinin karşısından karşıya uzatılması, büyük ve düz taşların yan yana konulmasıyla oluşan geçitler biçimindeydi. Bir diğer yöntem de ardı ardına bağlanan kayıklardan yapılan köprülerdir. Daha dayanıksız, ancak teknik açıdan dikkate değer bir köprü kayık köprüdür. Bu köprü aracılığıyla, Pers orduları İstanbul Boğazını geçerek, Güneydoğu Avrupa ülkelerini istila etmeyi başarmıştır. Budist bir rahip M.S. 412'de, Hindistan'da yolculuk ederken karşılaştığı 92 m. uzunluğunda, derin bir vadi üzerindeki ip köprüden söz eder. Bu tür ilkel asma köprülerin Güney Amerika, Orta Afrika, Güneydoğu Asya ve Çin'de geniş çapta uygulandığı bilinmektedir. Bu tür köprülerin yapımında balta girmemiş ormanlardaki kalın sarmaşıklardan ve bambu elyafından örülmüş ipler kullanılmaktaydı[230].

Tarih boyunca köprü yapımında, Romalılar, kiliseler, askeri mühendisler, mimarlar aktif rol oynamıştır. Bu yapı için en ilkelinden en modernine kadar taş, ahşap, demir, beton ve çelik malzeme kullanılmaktadır. Kullanılan malzemeye, kullanım durumuna göre de köprülerin ömrü değişmektedir. Bir araya gelmesi sağlanan alanlar, köprü sayesinde etkileşim kurmakta, yaşamsal aktiviteler kesintiye uğramamaktadır. Ülkemizde değişik yerlerde, değişik dönemlerde, değişik amaçlarla inşa edilmiş sayısız köprü bulunmaktadır. Köprüler, yapıldığı dönemin mimari özelliklerinin yapıya yansıtılması anlamında önem arz etmektedir. Kullanılan malzeme, işçilik, işlenen motifler, yüklenen anlam, o dönemin yansıtılması ve günümüzde yaşatılması konusunda değer kazanmaktadır. Tescil edilmiş tarihi önemi olan köprüler, maddi kültür alanında araştırma konusu olabilmektedir. Osmaniye ilinde çok sayıda köprü bulunmasına rağmen, tescil edilmiş köprü sayısı altıdır. Bunlar Merkez, Düziçi, Bahçe, Kadirli ve Sumbas ilçelerinde bulunmaktadır. Kuzey-güney akışlı olan Ceyhan Nehri üzerinde kurulan köprüler sayesinde doğu ve batı yerleşmeleri arasında, sosyo-ekonomik ve kültürel etkileşim söz konusudur. Gerek yerel gerekse bölgesel anlamda ulaşımın aktif hareketliliği insanlara kolaylık sağlamaktadır. Ulaşımın sağladığı erişilebilirlik olgusu, insanlar arasındaki kültür alışverişini oluşturmaktadır. Bu sayede en ücra kalmış yerlerde bile modern kültürün

[230] http://www.bilgiustam.com/koprulerin-tarihcesi/ Erişim Tarihi: 15.02.2018.

izleri görülebilmektedir. Bunun en çarpıcı örneği giyim kültürüdür. Giyim kültüründeki değişimin temelinde alım gücü, teknolojik gelişme etkili olsa da ulaşımda önemli olan köprüler, yaşam tarzını dolaylı yoldan etkilemektedir.

3.1.5.1. Tosun Fakı Köprüsü

Merkez ilçe Köyyeri köyü ile Kırmacılı köyü arasındaki Ender Deresi üzerinde yer almaktadır.

Tek kemerli köprünün ölçüleri: uzunluğu 12 m. genişliği 4 m.dir. Tamamı düzgün kesme taştan yapılmış olan köprü ayağı güneybatı bölümünde ciddi anlamda tahrip olduğu gözlemlenmiştir. Köprünün kuzey cephesindeki kemerde bir kitabe mevcuttur. Fakat yoğun aşınmadan dolayı okunamamıştır. Muhtemelen Osmanlı İmparatorluk Dönemi'nin son evrelerinde yapıldığı düşünülen Tosun Fakı Köprüsü'nün; antik çağlardan beri özellikle tacirlerin kullandığı, Tatarlı-Hemite-Köyyeri-Yukarıbozkuyu-Karatepe-Andırın güzergâhındaki tarihi Ağyol'un önemli köprülerinden biri olduğu düşünülmektedir. Tosun Fakı'nın yöresel anlamı: Osmaniye yöresinde Fakı: Yiğit, aklı başında, sözüne güvenilen er kişi anlamına gelmektedir. Tahminen Köyyeri Köyünde bu köprünün yapıldığı zamanlarda oldukça iri yapılı, (tosun gibi) bir yiğit kişiye ithafen onu yaşatmak adına köprüye Tosun Fakı ismi verilmiştir[231].

3.1.5.2. Deliçay Köprüsü

Düziçi ilçesi Osmaniye-Haruniye yolu boyunca Deliçay Deresi üzerinde bulunmaktadır.

Hala kullanılmakta olan köprü, aynı formda olan 4 gözlü, yuvarlak kemerli bazalt taşlarla örülmüş olup, köprünün diğer kısımlar moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Köprünün üst kısımları görülen beton izlerinden köprünün yakın bir tarihte onarım gördüğü anlaşılmaktadır. Kemer başlangıç noktasına kadar ayak

[231] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 58.

bölümü iki yüzü ve kemer örgü sistemi bazalt taşlarının, tonozun iç yüzeyi profilli ve sıvalıdır[232].

3.1.5.3. Sabun Suyu Köprüsü

Düziçi İlçesi Haruniye mevkiinde bulunmaktadır.

Hala kullanılmakta olan köprü tek gözlü, bazalt ve moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Kemer başlangıç noktasına kadar olan ayak bölümü iki yüzü ve kemer örgü sistemi bazalt taşlarının profilli tonozun iç yüzeyinin ise sıvalı olduğu tespit edilmiştir. 2012 yılında Karayolları 5. Bölge Müdürlüğü tarafından onarılmıştır[233].

3.1.5.4. İnep Hatun Köprüsü

Bahçe ilçesi İstiklal mahallesinde bulunan köprü 3 m. en kesitinde bulunan köprünün uzunluğu yaklaşık 15 metredir.

BilalikDeresi'nin eski yatağı üzerindedir. Kaba yonu kesme taş malzemeden yapılan köprünün büyük gözü sivri kemerli, doğu taraftaki küçük gözü basık kemerlidir[234].

3.1.5.5. Orta Tozlu Köprüsü

Kadirli ilçesi Tozlu köyü Orta Tozlu mevkiinde bulunmaktadır.

Ceyhan Nehri'nin kolu olan Kandak Deresi üzerine inşa edilmiş köprü Anavarza Köyü ve Orta Tozlu Köyünden Kesikkeli Köyü ve Yalnızdut köyüne geçişi sağlamaktadır. 3 ana ayak üzerine düzgün kesme taş bloklarla giydirme tekniğinde yapılmış olan köprünün kemerli iki gözü bulunmaktadır. Bu gözlerin üzerinde, ortada bulunan ayağın tam orta kısmında fazla suları tahliye amacıyla kemerli küçük bir tahliye boşluğu oluşturulmuştur. 2013 yılında Karayolları Genel Müdürlüğünce restorasyonu yapılmıştır[235].

---

[232] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 113.
[233] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 118.
[234]Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 102.
[235] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 160.

3.1.5.6. Taş Köprü

Sumbas ilçesi Gaffarlı Köyünde Kesik Su Deresi üzerinde basık sivri kemerli tek gözlü bir köprüdür.

Üst kısmı kademeli olan köprünün taşıyıcı olan alt kısmı düzgün kesme blok taşlarla örülmüş olup üstü moloz taş dolgudur. 2013 yılında Karayolları Genel Müdürlüğünce restorasyonu yapılmıştır[236].

3.1.6. Hamamlar

Hamam kültürü Türklerle özdeşleşmiştir. Bu yüzden hamam denince ilk akla gelen Türkler, Türkiye denince de ilk akla gelen yapı türleri Türk hamamlarıdır. Türk hamamı XV. Yüzyılın ortalarında geleneksel Türk banyosunun Anadolu'nun hamam kültürü ile bir araya gelmesinden ortaya çıkan bir yapı türüdür. Hamamlar içe dönük yaşayan Osmanlı toplumunun bir nevi sosyalleştiği alanlardır. İnsanların yıkanma, temizlenme, tedavi amaçlı kullanımlarının yanı sıra kız beğenme, gelin, güvey hamamı gibi çeşitli etkinliklerin yapıldığı aynı zamanda eğlence mekânlarıydı[237].

Merkez ilçe, Gebeli mahallesinde, çevre yolu kenarında bulunan portakal bahçesi içinde bir hamam kalıntısı yer almaktadır. Kesme ve moloz taş malzeme kullanılıp horosan harcı ile tutturularak inşa edilen iki üniteli olan hamam kalıntısında kuzey-güney doğrultusunda dar dikdörtgen bir hol ile girilerek sekizgen ve kare formlu ünitelere geçilmektedir. Ön kısmında külhan olması muhtemel bir dikdörtgen ünite daha bulunmaktadır. Kesin tanımlanması ancak kazı ve restorasyon sonrası anlaşılabilecek olan yapının belirgin özelliği kemerinde kubbeye geçişi sağlayan pandantiflerin olmasıdır[238].

Düziçi ilçesi Kurtbeyoğlu mahallesinde 28 Mart İlköğretim Okulunun bahçesinde tescil edilmiş bir hamam kalıntısı bulunmaktadır. Moloz taş, yassı tuğla ve yapı köşe noktalarında bazalt düzgün kesme taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Üst örtü sistemi tonoz ve kubbe şeklindedir. Yapı, külhan ve halvet bölümlerinde tonoz örtülü, ılıklı ve sıcaklık mekânları üst örtüsü kubbeli olup bugün kubbe örtüsü

[236] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 201.
[237] Banu Apaydın Başa, "Türk Hamam Kültürünün SPS & WELLNESS Mekânlarının Tasarımına Etkileri", *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, Vol 1, No 1, 2009, 209.
[238] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 39

bulunmamaktadır. Kubbe ayaklarından kubbe taşıyıcı sistemini oluşturan yassı tuğla kemerin bulunduğu sıcaklık bölümlerinde daha sonraki yıllarda kullanıma yönelik beton yükseltiler ve kurnalar yapılmış ancak bir bölümü sökülmüştür[239].

Kadirli ilçesi, Ayvalıpınar mevkiinde Ayvalıpınar deresinin yakınında, tescil varlığı olan hamam kalıntısı bulunmaktadır. Plan özelliği vermemektedir. Çok tahribata uğramış olup kireç harçlı pişmiş toprak yassı tuğla örgülüdür. Kireç harçlar arasında pişmiş topraktan yapılmış su boruları görülmektedir[240].

Günümüzde aktif olarak hizmet veren hamamlarda bulunmaktadır. Merkez ilçede, aynı sokakta karşılıklı işletilen iki tane hamam mevcuttur. Doğru Özler konağının yanında bulunan Doğruöz Hamamı ve hemen karşısında bulunan Yeni Hamam Sauna,Cevdet Sunay Caddesi ile Dr. Ahmet Alkan Caddesi arasında bulunan Kadir Çavuş sokakta yer almaktadırlar (Fotoğraf 3.39). Envar-ül Hamit (Büyük Cami) camisine çok yakın bir mesafededir.Ayrıca, Osmaniye'deki beş yıldızlı otel içerisinde hamam bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.39. Doğru Öz Hamamı ve Yeni Hamam'dan Görünümler.

[239] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 114.
[240] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 151.

Kadirli ve Düziçi ilçelerinde de hamam bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde hamama gitmek daha önemli idi. Günümüzde sıcak suyun çok rahat temin edilmesi, evlerdeki konforun artması ile hamam kültürü unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak yine de sıcak odada uzun süre dinlenmek, vücut sağlığı için hamama gidenler de mevcuttur.

3.1.7. Çeşmeler

İçme ve kullanma aracı olarak değerlendirdiğimiz suya, verdiğimiz değer ve yüklediğimiz anlam oldukça büyüktür. Su, her barınakta olmazsa olmazdır. Suyun taşıdığı sembolik yüklü anlamlarda, sevap kazanmak- hayır işlemekte söz konusudur. Bu bağlamda, yol kenarlarında, evlerin olmadığı yerlerde bir çeşme veya su kuyusu yaptırılmaktadır. Yaptırılan çeşme ise, Türk kültüründe *hayrat* ismini almaktadır. Osmaniye'de tescil edilmiş, Roma Dönemine ait Tonoz Örtülü Çeşme bulunmaktadır. Her medeniyet kurulduğunda bir öncekini yakıp yağmaladığından olsa gerek, maddi kültür ögeleri korunamamaktadır. Osmanlı döneminde de önemli olan çeşmelerin izleri arkeolojik araştırmalara konu olmuştur.

Roma Dönemi Tonoz Örtülü ÇeşmeKadirli İlçesi, Karatepe Köyü, Aşağıdikenli Mahallesinde bulunmaktadır. Nuri Çakıcıoğlu isimli şahsın evinin kuzeyinde yer alan çeşme doğal pınarın üzerine inşa edilmiştir. Tonozlu, yassı tuğla örgülü kireç harçlı çeşmenin önündeki taş örgü zeminin üzeri betonarme şap dökülerek kapatılmıştır[241].

Ülkemizin her bir köşesinde çeşme veya hayrat görmek mümkündür. Bir insanın su içme ihtiyacının karşılanması veya abdest almasının sağlanması İslam inancı gereği sevap kazanma yoludur. Genellikle ölen kişinin ardından, çocukları veya yakınları tarafından yaptırılan hayratlarda, ölen kişiye rahmet okuma istenmektedir. Mimari görünüm değeri olmayan, hemen her yerde karşımıza çıkabilen, modern konutların bahçesinde bile yaptırılan hayratlar eski değerini pek taşımamaktadır. Hırsızlar tarafından musluk başının çalınması, su faturasının ödenmemesi gibi olumsuz durumlardan etkilenmektedir. Günümüzde hayratların geldiği nokta, suya rahat bir şekilde erişildiği yerlere bile çeşme yaptırmak, üstüne

[241] Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 161.

aile büyüklerinin veya kendisinin isimlerinin yazıldığı mermerden inşa edilmiş bir yapı konumundadır (Fotoğraf 3.40).

Fotoğraf 3.40. Hayrat Örneklerinden Görünümler.

3.1.8. Mesken Kültürü

3.1.8.1. Genel Bakış

Yerleşmelerin yapısını oluşturan en küçük eleman ‘‘mesken’’dir. Mesken-barınak-konut, en ilkel bir rüzgârlık, çardak, mağara, çadır, mavna veya basit bir kulübe olabildiği gibi bir çiftlik veya bir gökdelen de olabilmektedir. Esasında ‘‘mesken’’ deyimi ile en basit kulubeden, şehirlerin en gelişmiş ev ve apartmanına kadar sadece ikametgâh olarak kullanılan yapılar değil, atölye, mağaza, okul, camii, kilise, tiyatro, sinema gibi ticari, sınaî, dini, askeri ve kültürel veya eğlence ihtiyacını karşılamak üzere meydana getirilen bütün binalar kastedilmektedir[242].

[242] Bedriye Tolun Denker, *Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2275, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1977, 59-60.

Yerleşme çekirdeği olan meskenler, kullanılan malzeme, coğrafi faktörler, yapılış amacı ve yapan toplumların sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapısı ile ilgili olan özelliklerinden etkilenmektedir. Bu özelliklerin farklılık durumları sonucunda yeryüzünde oldukça çeşitli meskenler inşa edilmiştir. Ülkemizin bulunduğu coğrafi konumun sağladığı avantajlar ile farklı coğrafi istekleri olan meskenler görmek mümkündür. Denizlere kıyısı olan şehirler ile iç kısımlardaki şehirlerin mesken inşaası farklı görünüm sergilemektedir. Orman örtüsünün yoğun olduğu Karadeniz Bölgesi ile karasal iklimin etkisinde kalan iç bölgeler birçok alanda farklılık göstermektedir. Mesken kültürünün bölgesini oluşturan araştırma sahamız, Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır ve Akdeniz Bölgesi meskenlerinin genel özelliklerini taşımaktadır.

Akdeniz Bölgesi meskenleri yapı malzemesi temel alındığında taş evler, toprak evler ve ormanlık bölgelerde bulunan ahşap evler olarak üçe ayrılmaktadır. Bu üç malzemenin birlikte kullanıldığı karma yapılı meskenler çoğunluktadır (Fotoğraf 3.41).

Fotoğraf 3.41. Karma Yapılı Mesken Örneğinden Bir Görünüm.

Taşın üst üste konulmasıyla elde edilene *yığma yapı*şekilsel özellik olarak görülmektedir. Bunlar tek katlı olmakla birlikte yığma yapıya dayanıklı olan başka bir malzeme konulduğunda iki katlı evler de yapılmaktadır (Fotoğraf 3.42). Ancak günümüzde yapı malzemesi olarak ağacın kullanıldığı demir, beton ve tuğlanın kullanıldığı betonarme evler yaygınlaşmış durumdadır.

Fotoğraf 3.42. Yığma Yapı Olarak İnşaa Edilen Tek Katlı Köy Meskeni Örneği.

Akdeniz Bölgesi meskenlerinin düzenlenme şekline bakıldığında orada yaşayan toplumun ekonomik uğraşları sosyo-kültürel özellikleri belirleyici rol oynamaktadır. Toros Dağları'nda göçebe yaşam sürdüren Yörüklerin çadırlarda yaşadığı bilinmektedir. Geçimlerini hayvancılık ile sağlayan göçebe çobanlar ilkel barınaklarda yaşam sürdürmektedir. Yerleşmenin geçici mi daimi mi olduğu meskenin inşaasında önemlidir. Göçebe çobanlar hayvanlarını otlatmak için otlak arayışında olduklarından geçici barınaklar kurmuşlardır. Yani devamlı hareket halindedirler.

Meskenler, her şeyden evvel, çevre şartları ile insan ve faaliyetlerinin bir eseridir. Buna göre mesken; çevre şartları yani *relief, yükselti, jeolojik yapı, litoloji, bitki örtüsü, iklim elemanları ile onu inşa edecek kişilerin gelenek, görenek, arzu, mali imkânı ve nihayet ekonomik faaliyetlerinin bir sonucu* olarak kabul edilebilir. Bu kadar geniş faktörler toplumunun bir eseri olan meskeni, yukarıdaki sıraya göre tetkik etmek ve faktörlerin etkilerini belirlemekte faydalar vardır[243].

Relief ve yükselti, fiziki coğrafyada nasıl iki önemli faktörse ve ülkemize bir takım özellikler kazandırmışsa, yine bu iki faktör, meskenler üzerinde de büyük bir etki yapmıştır[244]. Araştırma sahasının fiziki haritasında da görüldüğü üzere yükselti basamakları 200 ile 2000 arasında değişmektedir. Yukarı ovanın eğim değerlerinin

[243] Necdet Tunçdilek,*Türkiye İskân Coğrafyası Kır İskânı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 1283, İstanbul 1967, 51.
[244] Tunçdilek, 56.

düşük olması ve Nur Dağları ile ciddi oranda artması ile çeşitlilik kazanmıştır. Konar-göçer aşiretler sulak alanlardaki sivrisineklerden ve aşırı sıcaklardan kaçıp Nur Dağlarında iskân etmişlerdir. Hem insanlar hem hayvanlar bunaltıcı ortamdan uzaklaşıp yükseltinin arttığı yerlere yerleşmişlerdir. Çünkü yükselti arttıkça beraberinde iklim, bitki örtüsü, topografyası, uğraş alanları da değişmektedir. Her bir yükselti basamağı kendine has özellik taşımaktadır ve meskenlerde bu özelliklerin içine dâhil edilmektedir. Bu örneği araştırma sahasında verecek olursak Osmaniye'de betonarme yapılar çoğunlukta iken Zorkun yaylasındaki meskenlerde ağaç malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Yükselti arttıkça değişen ortam özellikleri ile birlikte mesken yapımında yakın çevreden malzeme temin edilmektedir.

Göçebe çobanların yaylalarda keçi kılından yapılmış çul ve çadırlardan barınak yaptığı da söz konusudur. Yaylaların yüksek yerleri ifade etmesi, meskenlerin yükselti ile olan ilişkisini açıklamaktadır.

Şehir yerleşmeleri tercihen eğimiz az olduğu alanlarda kurulmaktadır. Fakat düz alan yetersizliği yerleşmeye engel değildir. Araştırma sahasında ova köyleri bulunduğu gibi dağ köyleri de bulunmaktadır. İnsanların yerleştiği yere göre konut yapımı maliyet, görünüm, kullanışlılık bakımından kendine has özellikler taşımaktadır.

Doğal çevre şartlarından jeolojinin meskenler üzerinde görülen en belirgin etkisi çevreden temin edilen ve meskenlerin yapımında kullanılan malzeme olarak görülmektedir. Çünkü genellikle köy yerleşmesi meskenlerinde kullanılan inşaat malzemesinde yakın çevrede bulunan ve kolay temin edilen yapı gerecinin rolü büyüktür [245] . Geniş bir alan kaplayan araştırma sahamızın jeolojik oluşumları evresinde biriken malzemeler mesken yapımında rol oynamaktadır. Toprakkale civarında görülen volkanik kökenli kayaçlar, Ceyhan nehrinin taşıdığı alüvyal malzemeler, taş, çakıl ve moloz birikintileri bulunmaktadır. Bol miktarda toprak kolayca temin edilmektedir.

[245] Saliha Koday, ''Dadaşköy Meskenlerinin Coğrafi Şartlarla İlişkisi'', *Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi* Ayrı Basım Sayı 21, Erzurum 1995, 29.

Bitki örtüsünün meskenler üzerindeki en büyük etkisi evin yapımında yardımcı inşaat malzemesi olarak göze çarpmaktadır[246].Evlerin dört duvarı için fazla bir önem taşımayan bitkisel malzeme, damın inşaası sırasında, vazgeçilmez bir malzeme olarak ortaya çıkar. Damın inşaası için özellikle ağaç direklerle (mertek) bunların arasını kapatacak olan ağaç dalı, çalı, kamış, ot vs. bulmadan dam yapmaya imkân yoktur[247].

Araştırma sahasında yukarıda da bahsedildiği üzere evin damında mertek olarak kullanılan ağaç direkler ormanlık alandan elde edilmektedir. Araştırma sahasının bitki örtüsünün anlatıldığı bölümde de ifade edildiği gibi maki bitki örtüsü hâkimdir. Bunun yanı sıra yükselti arttıkça ormanlık alanlar ile karşılaşılmaktadır. Buormanlık alandaki ağaçlardan birçok alanda yararlanılmaktadır ki bunlardan bir tanesi de meskenlerdir (Fotoğraf 3.43).

Fotoğraf 3.43. Ağaç Malzemenin Kullanıldığı Mesken Örneğinden Bir Görünüm.

Akdeniz bölgesinde alt zonda, ot ve kamıştan yapılmış kulübelerden (huv) başlayan evler Yörüklerin saz, kamış ve otlardan yaptıkları barınaklardır. Bu barınaklar kışın çadırın yerini tutmaktadır. Şimdi huv'lar yerlerini, süratle normal evlere bırakmaktadırlar[248]. Bu ev tipi dört köşeye dikilmiş direklerin arasının ağaç

[246] Saliha Koday, *Dadaşköy Meskenlerinin*…,34.
[247] Tunçdilek, 55.
[248] Tunçdilek, 49,57.

dalları ile örülmesinden ve içinin taş, çakıl veya yonga ile doldurulmasından meydana gelmiştir[249].

Erkekler çadır, çardak, huğ, konak ve odalarda otururlar. Kara çadırlar, ‘‘büyük’’, ‘‘dört göbekli’’ ve ‘‘ban odalı’’dır. Konaklar ‘‘ak sıvamlı’’ olup, odalarında kandiller yanar. Konakların büyük ve gösterişli oluşları, ‘‘koca’’ ve ‘‘çifte’’ sıfatlarıyla anlatılmak istenmiştir. Konaklar bir ‘‘dış avlu’’ ile çevrilidir ve avluya ‘‘taka’’dan geçilir. Bey konaklarının yanında misafirler için ‘‘oda ’’ tabir edilen mekânlar inşa edilir. Oda sahibi olmak, zenginlik alametidir. Ağıt kahramanları ırmak kenarlarına ‘‘huğ’’dan evler yaparlar. Bu yapılar, konar-göçer olarak yaşanan hayatla ilgili olmalıdır. Çukurova’da, yaz aylarında havanın sıcak oluşu yüzünden, üzerinde gölgelikler bulunan çardaklar da yapılmaktadır[250](Fotoğraf 3.44).

Fotoğraf 3.44. Zorkun Yaylası’nda Talvar ya da Taka denilen Çardak Örneğinden Görünüm.

Huğ Evler saz, bedri ve kamıştan yapılır. O tarihlerde gerek İslahiye ovası ve gerekse Domdom ovası, Karasu kontrol altına alınmadığından bataklıktı. Ayrıca çevrede yakın zamanda kurutulmuş olan Karagöl ve Emen gölü bulunuyordu. Bu bataklıkların çevresi bol miktarda sazlıktı. Aşiretler buralardan saz, bedri kamış ve

[249] Tolun Denker, 108.
[250] Görkem, 440.

hayıt temin ederek Huğ evleri yapmışlardır. Bu adı geçen göller, 1962 yılında kurutulmuş ve tarla haline getirilmişlerdir[251].

Araştırma sahamızda da geçmiş dönemlerde huğ evler yapılmıştır. Günümüzde huğ evlere rastlamak oldukça güçtür. Karatepe Aslantaş Açık Hava müzesinde bulunan huğ ev hala korunmaktadır (Fotoğraf 3.45).Mertekler dik sıra halinde olup, sarmaşıktan örgü yapılmıştır. Kilim dokuması gibi el emeği ile yapılmıştır. Çatısı çinko ile kaplanmıştır. Müze içerisinde kuzey kapı girişini geçtikten sonra sol tarafta patika yoldan gidilerek buraya ulaşılmaktadır. Müzenin oluşturulduğu dönemde çalışanların konaklama mekânı olarak kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.45. Huğ Evden Bir Görünüm.

Araştırma sahasında iklim elemanlarının etkisini meskenler üzerinde görmek mümkündür. Bu etki doğrudan olabildiği gibi dolaylı yollardan da olabilmektedir. Kışı sert geçen sahalarda, soğuğun etkisini azaltmak için kalın duvarlı evler yapılmaktadır. Ancak araştırma sahamız genel itibariyle yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı olduğundan kalın duvarlara ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu durum ısı faktörünün mesken üzerindeki doğrudan etkisidir. Geniş balkonlu evlerin, büyük pencerelerinin varlığı, evin bahçesinde oturak yerlerinin olması serin ortam oluşturma

[251] Karaboran, 37.

ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Çünkü araştırma sahasının 2016 yılındaki ortalama sıcaklığı 18.5 dir.

Mesela Akdeniz sahil bölgesinde, Yörüklerin, kışı geçirmek için yaptıkları ot, saz ve kamış (huv) kulübeleri dikkat çekicidir. Hatta, bunları yapmadan kışı bazı durumlarda çadırda geçirdikleri de olur. Taştan yapılmış evlerde ise, taşların arasının harçla doldurulmamış ve sıvanmamış oluşu, ısı şartlarının, bu bölgede değerini kaybettiğini ispatlar[252].

Yaz aylarının yüksek sıcaklığı, toprak ve taş meskenlere yeniden (taş ve toprağın kötü bir iletken olmasından ötürü) öncelik tanır. Böylece kışın sıcak olan toprak meskenler, yazın da serin kalarak insanların sıcak atmosfer içinde ferahlamalarına imkân hazırlar. Bunun yanın sıra evin güneye bakan yüzünde kapı, pencereler ve hayat denilen geniş sofa bulunur. Bu yüzdeki pencereler kuzeye bakan pencerelerle mukayese edilemeyecek kadar çok, aynı zamanda büyüktürler. Evin önünde, hayatın devamı olan ve altı çoğunlukla ahır veya depo olarak kullanılan düz damlı bir bina bulunur(Fotoğraf 3.46). Nihayet düz toprak damlar, yaz gecelerioturma mahalli olurken, aynı zamanda tahıl ve sair maddelerin kurutulması için de fayda sağlar[253].

Fotoğraf 3.46. Düz Damlı Toprak Evden Bir Görünüm.

İklim elemanlarından olan nemlilik ve yağışın da meskenler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Araştırma sahasının aylık ortalama nispi nem 62.4'dür. Sıcaklığın

[252] Tunçdilek, 59.
[253] Tunçdilek, 60-61.

arttığı yaz mevsiminde nem oranının da artması insanları ciddi oranda etkilemektedir. Boğucu havaya dayanamayan insanlar, genel itibariyle evlerine soğutucu sistemleri taktırmaktadır. Klima ve vantilatör cihazları hemen hemen her evde bulunmaktadır.

İklim yeryüzü ve yeryüzündeki canlılar için oldukça önemli doğal bir faktördür. İklimin konut yapısı üzerindeki etkisi diğer faktörlerden daha baskın bir karakterdedir. Mesken yapımında kullanılmak üzere doğal çevreden temin edilen malzemelerin coğrafi ilişkisini kısaca anlatıldıktan sonra sosyo ekonomik ve sosyo kültürel faktörlerin de önemini bahsetmek gerekmektedir. Toplumların ekonomik uğraş alanları, gelenek ve görenekleri, ihtiyaçları, sahip olduğu yaşam tarzları meskenler üzerindeki insan faktörlü etmenlerdir. Meskenin dış yapısı, çevrenin fiziki şartları ile ilgili iken, meskenin içyapısı tamamen o çevrenin kültürel ve ekonomik yapısı ile ilişkili olmaktadır.

Evin nasıl ve neden yapıldığı değil, evin kim için ve ne için yapılmış olduğu meselesi [254] ev halkının kendi yaşantıları ile ev yapısı arasındaki ilişkiler [255] meskenlerin düzenlenme şekli ve donatımı üzerinde[256] oldukça büyük öneme sahiptir. Toplumların sosyo ekonomik yapısı ve meskenlere verdiği şekiller kültürel coğrafya bağlamında değerlendirilmektedir. Ekonomik uğraş alanları tarım ve hayvancılık olan köy meskenleri ile ekonomik uğraş alanları sanayi ve hizmet sektörü olan şehir meskenleri arasında büyük farklar bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki ekonomik faaliyet çeşitliliği meskenler arasındaki farkların temel sebebini oluşturmaktadır. Ülkemizin hemen her yerinde olduğu gibi tarım ve hayvancılık faaliyetinde bulunan yerleşmelerdeki köy meskenlerinde ahır ve samanlık ilk akla gelen eklentilerdir. Buğday, arpa, mısır gibi tahılların ziraati yapılan araştırma sahasındaki meskenlerde ambar yer alırken, yerfıstığı, üzüm, zeytin,ayçiçeği gibi ürünlerin yetiştirildiği meskenlerde aletlerin konulduğu oda, gübre ve ilaçların konulduğu bir başka oda bulunmaktadır. Araştırma sahasında polikültür ziraat sistemi söz konudur. Bir evde ambar olabildiği gibi ahır da bulunmaktadır. Samanlık ahırın yanında, traktör için garaj yeri, hemen yanında tarım aletleri için bir oda ve kümes hayvanları için ayrı bir kümes bulunmaktadır. Sadece tarım yapan veya sadece hayvancılık yapan ailelerin

[254] Tunçdilek, 66.
[255] Saliha Koday, *Dadaşköy Meskenlerinin*…, 35.
[256] Tolun Denker, 128.

ikamet ettiği ev ve eklentileri ihtiyaç durumuna göre şekillenmektedir. Yani fonksiyonel olarak ayrım vardır. Bunlar kır meskenleri için söylenebilen gözlemlerdir.

Şehir meskenlerinde oturan, geçimini sanayi veya hizmet sektöründe çalışarak sağlayan ailelerin ihtiyaçları ve zorunlulukları değişmektedir. Evinin bahçesinde oyun parkı, kamelyalar, otopark, havuz, köpek kulübesi, yer alabilmektedir.

Ailenin ekonomik uğraş alanlarının yanı sıra satın alma gücünün durumu evin inşaasında kullanılan malzeme kalitesine, evin oda sayısına yansıtmaktadır. Bir evde yaşayacak kişi sayısı önemlidir. Ailenin kişi sayısı konutun oda sayısını belirlemektedir.

Daha önce dağlarda çadırlarda çardaklarda yaşayan Yörüklerin toprağa yerleşmesi, başka yerlerden göçüp gelenlerin yerleşmesi, kırdan kente doğru göç edenler, farklı sosyal özelliklere sahip toplumlar olduklarından ötürü yerleşme çekirdekleri zenginlik oluşturmaktadır.

Araştırma sahasındaki farklı görünümdeki meskenler, Osmaniye ilinin mesken kültürü hakkındaki gözlemleri bir kalıba sokmayı güçleştirmektedir. Yani Osmaniye mesken kültüründe yakın mesafedeki çeşitliliklerin ana sebebi fiziki faktörler olmayıp sosyo-kültürel koşulların farklılığı olmaktadır. Bu nedenle araştırma sahasındaki tüm mesken türlerini anlatmak yerine sahanın sosyo-kültürel özellikleri hakkında genel bilgiler vermek yerinde olacaktır.

Araştırma sahasındaki konutların aynı ekonomiye aynı geleneğe aynı sosyal yaşantıya sahip olmalarına rağmen meskenlerin görünümünde yine farklılıklar bulunmaktadır. Bu da insanların mimari tarzından, görgülerinden, kendi düşünce dünyalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yapıldığı dönemin koşulları da etkili olmaktadır. Ataerkil toplumların oluşturduğu geniş aile tipinde çok odalı meskenler, çekirdek aile tipinde oda sayısının az olduğu konutlar yaygındır.

Eski sedanterlere nazaran çok farklı bir ekonominin insanı olan Türkmen ve Yörükler, eski sedanterlerden hayli farklı bir sosyal yapıya ve bilhassa pek zengin bir görgüye sahiptirler. Bahis konusu gezici grupların görgülerinin en büyük kaynağı, bu insanların Karadeniz dağlarından Toroslara, Ege bölgesinden Doğu Anadolu'ya ve hatta geçen asırlarda bu hudutlardan çok daha ötelere kadar gitmeleri ve oraları hayat

sahası yapmaları ve asırlarca bu bölgeler içinde zengin bir bilgiye sahip olmalarıdır. Bilgi ve görgünün tesiri bilhassa evlerin tipleri üzerinde belli olmaktadır[257].Araştırma sahasında bulunan Yörüklerin doğal çevredeki malzeme ile kısa sürede barınak yapmasında onların çok yer görmesi, bilgi düzeylerinin zengin olması etkilidir. Bu bir görgü örneğidir.

Evlerin eklentileri avlunun etrafında dizilmiş olup, ekonomik faaliyetlere ve onların önemine göre, ahır, ambar, kiler, mutfak, hamam, çamaşırlık, (bazı zengin evlerinde uşak ve çoban odaları, misafir odası v.s.) ayrı ayrı bölmeler halinde inşa edilmişlerdir. Ancak bu dizilişte evlerin en uzağında ahır yer alır. Hatta hayvanların bulunduğu alan, ev ve eklentilerinden bir duvarla ayrılmış olabilir. Şüphesiz mali durumun büyük rol oynadığı bu dağılış tarzı şartlar kötüleştikçe daralır ve iç içe geçebilir. Evini çift katlı yapıp da ahırını evinin altına almış göçmen evleri ise pek çoktur[258].

Bir yerleşim yerinde farklı uygarlıkların farklı dönemlerde gelip yerleşmesi meskenler üzerindeki mimari görünümlerin kendi tarzını oluşturmuş ustaların elinden çıktığı izlenimi vermektedir.

Güven hissi yani emniyette olma durumu da meskenler üzerinde etkilidir. Evin bahçesindeki kalın duvarlar ve dikenli teller güven ortamının durumuna işaret etmektedir. Osmaniye'de evin bahçesinde bulunan konuta ait taşınabilir eşyalar hırsızlar tarafından alınmaktadır. Bunu önlemek için ev sahibi bahçe duvarını yüksek yapmakta bahçe kapısı sürekli kilitli bulunmaktadır. Birinci katlarda korkuluk adı verilen pencerenin dışına demir parmaklık yapılmaktadır.

Güvende olma hissinin getirdiği durum sadece bina ve çevresinin emniyeti ile sınırlı olmayıp, yerleşmelerin konumu huzur ve güven ortamında yer almaktadır. Güvenlik güçlerinin ulaşmasının zor olduğu yerlere yerleşmek imkânsız hâl almaktadır. Yaylalarda çadırlarda konaklama azalmıştır. Dağlık bölgelerdeki güven ortamı oluştuktan sonra uzun süre konaklanabilecek evler inşa edilmiştir. Çadırlar kolay sökülüp taşınabilmektedir. Yaylalık alanlardaki tehlikeye karşı pratik

[257] Tunçdilek, 69,70.
[258] Tunçdilek, 73.

olmaktadır. Günümüzde yaylalarda ahşap meskenler yaygındır. Bu kez de silahlı bir eşkıyaya karşı alınan tedbir günümüzde hırsızlara karşı alınmaktadır.

Aralarında akrabalık ilişkileri olan insanların evleri yan yana olabildiği gibi çok yakın bir konumda da bulunabilmektedir.

Toplumların inanç sistemleri de meskenin şekil almasında önemlidir. Evin kapı girişinin ve balkonun sokağa bakması araştırma sahamızda çokça rastlanmaktadır. Müslüman olan toplumun ev mahremiyeti konusunda katı kuralları yoktur. Karşılıklı inşa edilen evlerdeki insanlar rahatlıkla birbirlerine görebilmektedir. Evin dışında (balkon, bahçe, dam) daha çok zaman geçirilmekte bu tür ortamlar nedeniyle çevre ile etkileşim kolaylaşmaktadır.

3.1.8.2. Osmaniye İli'nde Mesken Kültürü

Geleneksel Osmaniye evleri coğrafi şartlara uyum sağlayarak ailelerin ihtiyaçları, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özelliklerine göre şekillenmiştir. Bundan ötürü geleneksel Türk evi konut planlamasına benzemektedir. Anadolunun her neresine gidilirse gidilsin yörenin coğrafyası, toplumun ekonomik uğraş alanları konutlar üzerinde etkili bir rol oynamaktadır.

Akdeniz ikliminin etkili olduğu sahalarda konutların dışı, iç kısımdan daha önemlidir. Bir evin dışındaki en önemli alan evin bahçesidir. İnsanlar evin bahçesinde işlerini yaptıktan sonra oturup dinlenmektedirler. Geleneksel Osmaniye evleri 1865-1930 yılları arasındaki dönemi kapsayan günümüzde ikametgâh olarak kullanılmayan koruma altındaki tescil varlıkları olarak bulunan yapılardır. Geleneksel Osmaniye evlerinde evin bahçesi sokağa bakmaz, evin arkasında bulunur. İnsanların tüm gününün geçtiği bahçede mahremiyet anlayışı da korunmuş bulunmaktadır. Son 50 yılın konutlarında evin bahçesi daha dar bir alanda kurulu olup, sokağı görebilecek konumdadır. Bu da toplumsal değişime işaret etmektedir.

Meskenler, sahip olduğu plana göre kendi önemini belirlemektedir. İnsanlar, ikametgâh amacıyla kullandığı gibi hizmet etme amacıyla da mesken inşaası yapmaktadırlar. Alt katlar dükkân, depo, odunluk, kiler olarak kullanılmakta üst kat ikametgâh olarak kullanılmaktadır. Ya da 2 katlı konut yapılmakta, üst kat sadece

yatak odalarından oluşmaktadır. Odalar, sofa, merdiven, pencereler konutların plan tiplerinde önemli parçalardır.

Sofa, evin kat planlarını belirleyen ve plan karakterini veren en önemli unsurdur. Osmaniye'de Akdeniz iklimi hüküm sürdüğü için bazı örneklerde dış sofalı plan tipi kullanılmaktadır. Bahçe içerisinde olan tek katlı ve iki katlı evlerde sofa bahçeye ve hâkim rüzgâra göre yapılmaktadır. İki ya da üç tarafı açık, çoğunlukla çinko üzeri alaturka kiremitle kaplı çatı ahşap direklerle taşıtılmaktadır. Dış sofa odalar dağılımı sağlayan bir hol görevi gördüğü gibi, yazın sıcak havalarda oturmak içim gölgelik mekân sağlar. Dış sofanın yetersiz olduğu konutların tek katlılarında ‘‘taht’’ iki katlılarında ‘‘çardak’’ adı verilen ahşap iskelet sistemli, üzeri sazla ya da çatıyla kapatılmış dört tarafı açık oturma mekânları yapılmaktadır[259].

Geleneksel evlerde sofa olarak adlandırılan yapı esasında kapalı ya da açık olan *balkon*dur. Balkon geçmiş dönemlerde de günümüzde de hala önemini korumaktadır (Fotoğraf 3.47), (Fotoğraf 3.48). Geleneksel evlerde tek bir sofa bulunmakta ve neredeyse bir oda genişliğinde yapılmaktadır. Camlı kapı ile kapatılan iç sofa örneği olduğu gibi dışarıya kolayca açılan dış sofa da bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.47. Geleneksel KonutunÇıkma Balkon Örneğinden Bir Görünümü.

[259] Berna Banu Başlamış, *Geleneksel Osmaniye Evleri Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana 2003, 29-30.

Fotoğraf 3.48. Günümüz Konutlarının Geniş Balkon Örneğinden Bir Görünüm.

Osmaniye'nin geleneksel konutlarına bakıldığında sade bir plan tipi görülmektedir. *Niş*ler dikkat çeken en önemli ögedir. Niş, oturma odasında yatak ve yorganın konulduğu yüklük, ya da tavukların yumurtlama alanı olarak işlev görmektedir. Niş kelime anlamı olarak duvar içindeki oyuktur (Fotoğraf 3.49). Araştırma sahamızdaki geleneksel meskenlerde ve kırsal meskenlerde karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 3.49. Konutun Dışında Yer alan ve Ocakbaşı Görevi de olan Niş Örneklerinden Görünümler.

Hamama gitme alışkanlığının yaygın olması[260]nedeniyle banyo için ayrı bir alan oluşturulmamıştır. Zeminden bir niş niteliğinde oyuk açılmıştır(Fotoğraf 3.50). Bir kişinin sığabileceği bir alan oluşturulup, su gideri yapılmıştır. O alanda çeşme yoktur. Isıtılan sıcak su kovalarla getirilmektedir. Banyo yapılacağı zaman o alan kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.50. Köy Evi Banyosundan Bir Görünüm.

Konutların tavanları çoğunlukla bindirmeli uygulanan ahşap lambrilerle kaplanmıştır[261]. Pencereler dışa açılan ahşap kapılar halindedir(Fotoğraf 3.51).

Geleneksel konutlarda en önemli mekân olan sofaların yola bakan cephelerinde, pencere sayısı daha fazladır. Burada kullanılan pencereler görsel olarak oda-bahçe, hayat-bahçe ya da sofa-manzara ilişkilerini sağlamaktadır[262].

Kapıların üst kısımları zemin katta aydınlık ve havalandırmayı sağlamak için çoğunlukla demir şebekeli olup kemerli ya da düz yapılmıştır[263]. Evin kapı girişi geleneksel Osmaniye evlerinde sokak cephesindedir (Fotoğraf 3.51). Merdivenler sade ahşap yapıdadır. Evin tüm faaliyetleri mutfak içinde geçmektedir. Mutfak ve ocağın bulunduğu bu alan oldukça geniştir ve oturma odası görevi de görmektedir.

[260] Başlamış, 36.
[261] Başlamış, 36.
[262] Başlamış, 42.
[263] Başlamış, 41.

Fotoğraf 3.51. Kapı ve Pencere Örneği.

3.1.8.3. Osmaniye İli Meskenlerinin Plan Tipleri

Plan tiplerinin oluşmasındaki en önemli etmen coğrafi çevre şartlarıdır. Şöyle ki bir evin sofalı-sofasız, balkonlu-balkonsuz, çok katlı-müstakil, büyük pencereli, çift kapılı gibi plan belirleyiciler iklimin, jeolojik yapının tesirinde kalmaktadır. Deprem riskinin olduğu yerde tek katlı binalar yapılabilmekte iken, Akdeniz ikliminin etkili olduğu sahalarda sıcaklık elemanının etkisiyle geniş balkonlu evler yapılmaktadır.

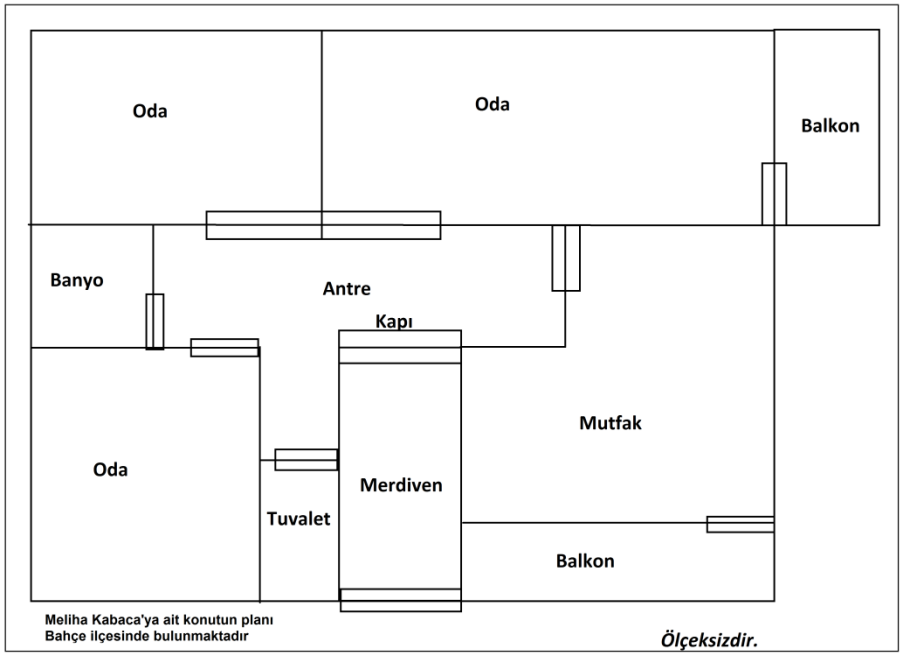
Başlamış'ın etüdüne göre araştırma sahasında görülen plan tipleri iç sofalı ve dış sofalı olmak üzere iki plan tipi mevcuttur[264]. Geleneksel Osmaniye evlerinde dış sofalı plan tipinin yaygın olması, insanların zamanlarını evin dışında geçirmek istemesi ile ilişkilendirilebilir.

Genellikle ekonomik gelir seviyesi düşük olan insanların yaptırdığı ve ikamet ettiği tek katlıev tipi araştırma sahasında da oldukça yaygındır[265]. Son 50 yılın konutlarında sade ve basit bir plan söz konusudur. Oda sayısı aile fertlerinin sayısına göre değişmektedir. Çekirdek aile üyelerinin sayısı az olduğu için oda sayısı da az olmaktadır. 2+1 ya da 3+1 oda sayılarının olduğu plan tipleri oluşmaktadır.

---

[264] Başlamış, 60.
[265] Kayserili, 162.

Şekil 3.1'de de görüldüğü gibi 2+1 olan evin bir yatak odası, bir çocuk odası ve bir oturma odası bulunmaktadır. Tuvalet ve banyo için ayrı alanlar oluşturulmuştur. Mutfak geniştir. Evde iki adet balkon bulunmaktadır. Balkonlardan bir tanesi oturma odasında diğeri mutfakta bulunmaktadır. Günün büyük bir bölümünün geçtiği alanlara ek olarak balkon oluşturulmuştur. Sıcak havanın varlığı ile açık alan oluşturan balkon, çok kullanılan bir yer ve sade yapısıyla konut planını şekillendirmektedir. Ayrıca evin düz olan damı yaz mevsiminde kurutulacak yiyecekler ve yatılacak yer olarak kullanılmaktadır. Balkon da yaz mevsiminde yatılacak yer olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.1. Günümüz Şehir Mesken Planı

Araştırma sahasındaki geleneksel Osmaniye evlerinin büyük çoğunluğu iki katlıdır.

Geleneksel Osmaniye evleri bulunduğu konum itibariyle ana yol kenarında kurulmuştur. Konutlar, yolun bulunduğu konuma göre inşa edilmiştir. Yapılar genellikle iki katlıdır. Alt kat dükkân olarak kullanıldığı gibi depo, kiler, mutfak olarak kullanılıp üst kata sadece yatak odaları ve banyodan oluşmaktadır.

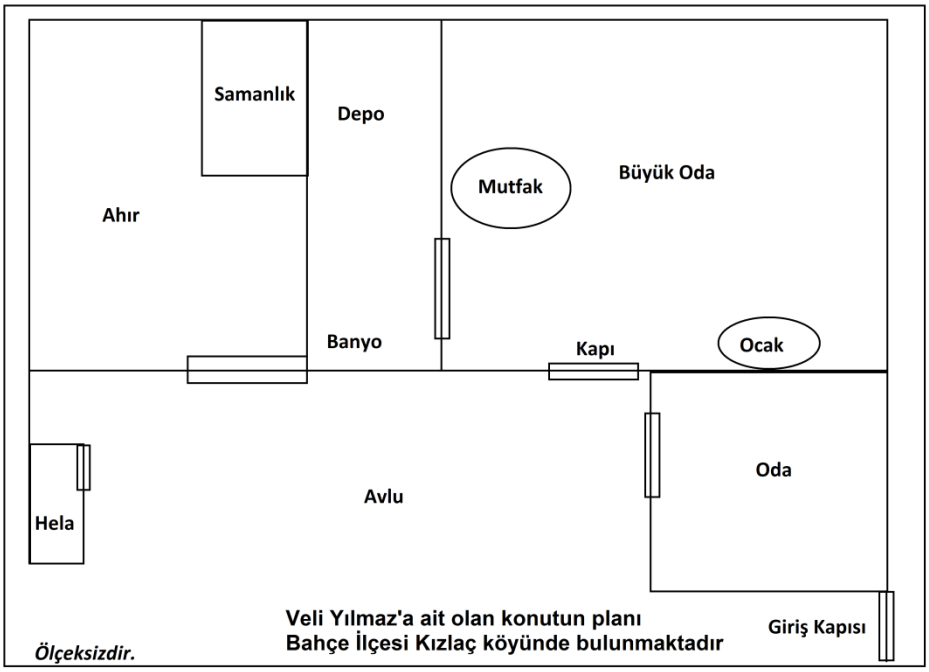
Araştırma sahasında hâkim rüzgâr yönü güneybatıdır (GB). Hâkim rüzgar yönü daha çok dış sofalı evlerde sofa konumlanışında ve hayat yönlenişlerinde kriter

alınmıştır. Böylece yazları sıcak geçen Osmaniye'de serin mekânlar yaratılmaya çalışılmıştır. Konutların yerleşiminde kentsel planlama etken olmuştur. Konutların çoğu yol çizgisine paralel ve yola cephe oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Bahçeler arka tarafta veya yan tarafta bırakılmıştır. Sofaların bahçeye bakan kısmı hayatla son bularak hava sirkülâsyonu ve serinliği sağlamaktadır. Oda-sofa yönlenmesinde ana kriter yönden çok sokak olarak tespit edilmiştir. Sofaların konumu çoğunlukla sokağa doğru yönlenmiştir ve sofa ekseni sokağa dik olacak şekildedir[266].

Kır meskeni planına göre plan oluşturma Şekil 3.2'da görüldüğü gibidir. Yapılan ekonomik faaliyete göre ev şekil almaktadır. Aşağıdaki plan tipi hayvancılık geçimine dayalıdır. Ahır ve samanlık tek katlı evlerde bitişik olarak, iki katı evlerde alt katta yer almaktadır. Mutfak malzemelerinin ve ocakbaşının olduğu alan aynı zamanda oturma odası görevini üstlenmiştir. Burada kiler veya tahılın konulduğu ambar da bulunmaktadır. Banyo için ayrı bir oda oluşturulmamış, bir köşeye su gideri yapılmış ve çeşme bulunmamıştır. Kovalarla taşınarak su getirilmiştir. Helâ, evin uzak bir köşesindedir. Pis kokudan uzak durma düşüncesi hâkimdir.Tuvaletin üstü genellikle açık bırakılmıştır. Yaz aylarında artan koku rahatsız etmektedir. Tuvaletler, avlunun uzak bir köşesine inşa edilmiş ve kıbleye dönük olmaması için özel bir gayret gösterilmiştir. Çünkü İslam inancına göre pis olan şeylerin kıbleye dönük olmamasına dikkat edilmelidir. İslam inancını en iyi yaşayan ve yaşatan milletlerden biri olan Türk milleti de inşa ettiği evlerde dahi İslami geleneklere göre hareket etmiş ve pis olan şeylerin kıble tarafında olmamasına gayret sarf etmiştir[267] .

Avlu olarak adlandırılan yer geniş bir yer olup, evin merkezi kısmını oluşturmaktadır. Tüm odalara avludan girilmektedir.

[266] Başlamış, 84.
[267] Kayserili, 123.

Şekil 3.2. Kır Mesken Planı.

Bahçe evleri ve damların, özellikle tarla ve bahçeleri köylerinden uzakta bulunan çiftçilerin, mahsullerini sulamak, olgunlaşma devrelerinde korumak, hasat etmek ve bazen hasattan sonra kurutmak maksadı ile kurdukları tesislerdir. Ayrıca bütün sene köyde oturup müşterek hayatta sıkılan çiftçiler, bahçeleri arasındaki meskenlerde sayfiye ihtiyacını da gidermektedir. Böylece denilebilir ki *damlar*, mevsimlik dağılma temayülünün bir tezahürüdür. Toplu ve dağınık yerleşme arasındaki ekonomik ve sosyal tezat, toplu veya dağınık yerleşmelerin faydaları, bu bölgede senenin birkaç ayında damlarda oturularak telif edilir, köy komşuluk, duygu yakınlığı, fikir ve hislerin karşılıklı dayanışmasından husule gelen organik bir birliktir. Aynı köyde yaşayanlara işlerinde iştirak fikrini aşılar. Dağınık yerleşmede ise bir başına dolayısıyla şahsi inisiyatif hakimdir. Bu suretle senenin birkaç ayını damlarda geçiren sakinler, toplu köylerdeki müşterek hareketlerini şahsi inisiyatifleri ile telif edebilirler. Dolayısıyla damlar, sadece iktisadi bakımdan değil, aynı zamanlarda sosyal bakımlardan da, bölgedeki köylerde yaşayan sakinlere fayda sağlayan geçici bir yerleşme şeklidir[268].

[268] Göney, 130-131.

Evin damı bu anlamda sosyolojik bir boyut kazanmaktadır. İnsanların bir arada toplanıp vakit geçirdiği düz alanlardır. Dağ köylerinde düz alan bulmanın güçlüğü ile evin damı niteliksel olarak işlev kazanmaktadır. Kır meskenlerinin damı yağışlı günlerde su sızdırmaktadır. Meskenlerde kullanılan malzemeler bölümünde de anlatıldığı üzere toprak meskenlerde bu su sızdırma durumu kaçınılmazdır. Bunu önlemek için *loğ taşı* dedikleri ağır olan yuvarlak bir beton parçası, demir zincire takılı halde sürüklenebilir silindir bir parçadır. (Fotoğraf 3.52). Bu *loğ taşı* kış mevsiminde damın üstünde gezdirilir ve toprağın sıkılaşması sağlanmaktadır. Yörede bu işe loğ taşı çekmek denir. Toprak meskenlerin azalması ile birlikte loğ taşı da unutulmuştur folklorik bir unsur olarak günümüze kalmıştır. Loğ taşları kent müzelerinde veya antik görünümlü çay bahçelerinde yeni yerini almıştır.

Fotoğraf 3.52. Loğ Taşı (Mehmet Akçadağ Arşivi).

Eskiden üzeri toprakla kapatılan evler yapılmadan önce ev sahibi, öncelikle evinin üzerini örttüğü toprağı sıkıştıracağı yuvağı/loğu hazırlardı. Yaklaşık 50-100kilo ağırlığında olan bu silindirlerin yan tarafları içe doğru epeyce bir delinir. Daha sonra da o kısmın içerisine yuvağın, loğun kulağı girdirilir. Ağaçtan yapılmış olan bu kısmın uç tarafına ip bağlandıktan sonra yuvarlak dam yuvumaya hazır hale getirilmiştir. Bu tür yuvaklar (loğ taşı) ömürlüktür. Ancak zaman zaman taş yuvakların yaptığı bu görevi meşe ağacından yapılmış olan yuvaklarda yerine getirilebilir. Bilhassa ormanlık arazilerde meşe ağacının gövde kısmı kesildikten

sonra tıpkı taş yuvaklarda olduğu gibi hazırlanır ve evlerin üzerindeki toprağın sıkıştırılmasında kullanılır[269].

3.1.8.4. Osmaniye İli'nde Şehirsel ve Kırsal Konut Ayrımı

Mekân üzerinde çok yaygın olan ve coğrafi muhit şartlarına en iyi uyan köy mesken şekilleri[270] mesken kültürünün ifade edilmesinde oldukça önemlidir. Bütün köy meskenlerinde uzun süre değişmeyen ve birinden diğerine geçen özellikler mevcuttur[271].

Kır meskenleri yakın çevreden temin edilen malzemeler ile inşa edilmektedir (Fotoğraf 3.53). Taş ustası tarafından duvarları örülür, o evde yaşayacak insanların da yardımı ile ev yapılır. Sade ve gösterişten uzak, kullanım amacına göre odalar şekillenir. Oda sayısı azdır ve geçim tipine göre ahır, samanlık, ambar gibi eklentiler de ilave edilmektedir. Kır meskenleri günümüzde değişimden etkilenmiştir. Betonarme yapılar ağırlık kazanmakta, şehirde görülen evlere benzemektedir. Emeklilik zamanı geldiğinde kentten- kıra doğru olan bir göç hareketinin varlığı, tatil zamanlarını değerlendirecek mekân oluşturma isteği ile köy evleri değişim yaşamaktadır.

Fotoğraf 3.53. Kır Meskeninden Bir Görünüm.

Şehir evleri köy evlerinin aksine daha bir uzmanlık gerektiren inşaat teknikleri ile yapılmaktadır. Çekirdek aile tipinin olduğu evlerde bile oda sayısı çoktur ve herbir

[269] Ali Berat Alptekin, *Halk Bilimi Araştırmaları,* Akçağ Yayınları, 1. Basım Ankara 2011, 66.
[270] Göney, 136.
[271] Göney, 137.

iş için ayrı bir alan oluşturulmuştur. Şehir meskenlerinde fabrikasyon malzemeler kullanılmakta, inşaatta çalışan kişiler bu alanda uzmanlaşmış kişilerdir. Şehir meskenlerinin yerleşme görüntüsündeki en dikkat çekici özelliği dikey yönde büyümesidir. Çok katlı apartmanlar artan şehir nüfusunun ihtiyacını karşılamaya yöneliktir (Fotoğraf 3.54).

Fotoğraf 3.54. Şehir Meskeninden Bir Görünüm.

Şehir merkezindeki insan, köy yaşam faaliyetlerinden kopamamakta bunu gittiği her yerde sürdürmektedir. Tek katlı, iki katlı evlerin bahçelerinde sebze ekilmekte ve birkaç tavuk bulunmaktadır. Bu ailelerin geçmişlerinde köyde bulundukları, değişen ekonomik durumlarından dolayı şehirde yaşamaya devam ettikleri düşünülmektedir.

3.1.8.5. Osmaniye İli'nde Meskenlerin Genel Durumu ve Değişim Süreci

Kültürün yaşamsal kanıtı mekânlardır, kentlerdir. Kent kimliği, fiziki çevre ve içinde yer alan yaşam biçimi ile bir bütün oluşturur. Kent kimliği, oluşumunu toplum kadar, tasarımcının da etkilediği, yeni öğelerin veya geçmişteki öğelerin yeniden yorumlandığı kültürel bir olgudur[272].

Akdeniz mimarlığı olarak örneklenen, Akdeniz çevresine yerleşmiş toplumların yaşadığı bölgelerde gerek geleneksel, gerekse tasarımcının elinden çıkmış mimari

[272] Esra Dönmez, *Türkiye'deki Kültürel Kimliğin Mimariye Etkisi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2006, X.

örnekler, aynı zamanda bulundukları yerde yaşayan toplulukların da bir aynasıdır[273].

1950'ler, Türk mimarlığının, teknolojik, ekonomik, sosyal, çevresel verilere bakmaksızın daha çok, dış yayın ve etkilerle beslendiği evrenselci, rasyonalist bir dönemdir. Tasarım ve uygulamalarda özgün kimlik ve yerel-çevresel değerlere önem veren denemelerden daha çok, Batı kaynaklı akımlara uygun yaklaşımlar görülmüştür[274].

Ulaşım ve iletişim şartlarının ileri seviyede olması kültür alışverişini hızlandırmıştır. Amerika'da veya Japonya'da üretilen bir ürün, televizyon ve internet ağlarıyla tüm dünyaya yayılmaktadır. Popüler kültür ve moda kavramlarıyla ifade edilen bu durum günümüz insanını etkisi altına almakta ve yaşam tarzını belirlemektedir. Meskenlerde Amerikan tipi mutfak inşaası buna bir örnektir.

Medyadan kültüre, düşünceye, sanata ancak bir tüketim maddesi yapabildiği düzeylerde ilgi gösterilmektedir. Amerikan biçimi yaşam içimize işlemekte, gündelik yaşamımıza baktığımızda içeriksizliği ve şeyleşmeyi hemen her düzeyde izleyip belirleyebilmekteyiz. Bazı etkinlik alanlarında bu olumsuz yaşama karşı koyacak noktalar vardır. İşte mimarlık etkinlik alanlarında pazarın getirdiği çelişkiyle birlikte mimarlığın estetikle sanatla, kültürle olan sürekli etkileşimi, mimarlık uğraşını diğerleri gibi tüketim toplumunun her tür gereksinimine boyun eğen bir meslek olmaktan zaman zaman çıkarmaktadır[275]. Bahsedildiği gibi tüketim toplumunun yaşamıyla ve arzularıyla arasında bir çelişki vardır. Çukurova kesimi, iklim etkisiyle, daha geniş balkonlu binalara ihtiyaç duyar veya güneş ışığından yeterince faydalanmasını sağlayan pencereler ister. Ancak aynı yapıyı Erzurum şehrine uyarlamak mimarideki iklim bilgisi eksikliğini düşündürür. Çünkü karın uzun süre yerden kalkmadığı bir şehre geniş balkonlu evler yapmak gereksiz olacaktır. Erzurum kır meskenlerindeki kırlangıç örtü şekli, güneş ışığını almayı hedeflemekte ve Çukurova'daki gibi büyük pencereler yapmayı gereksiz bulmaktadır. Mimarların da farkında olduğu bu durum, tüketim toplumunun çılgınlığı ile yorumlanabilir.

Genelde, tek tek başarılı birçok yapıya karşın Türkiye'nin ekonomik ve sosyal çalkantıları nedeniyle çağdaş Türk mimarlığı, toplumun düzensiz hızlı gelişiminden

[273] Sinan Özgen, ''Ege Adaları'nda Mimari Kimliğin Yeri'', *Yapı Dergisi 260*, İstanbul 2003, 69-73.
[274] Dönmez, 129.
[275] Dönmez, 135.

ve bunun sonucu olan kültürel çözülmeden olumsuz etkilenmiştir. Gecikmiş endüstri devrimi ve aşırı nüfus artışı; düzensiz, plansız, yoğun, anarşik kentleşme ile toplumsal sıçramaları birlikte getirmiştir. Ortaya çıkan büyük konut açığı, gerekli ekonomik ve yönetimsel önlemlerin alınmaması nedeniyle, yapsat düzeni, kalfa yapıları, kaçak yapılar ve gecekondularla yeni, fakat anarşik bir anonim mimarlık yaratmıştır. Politik ödünlerle yozlaştırılan kent toprağı kullanımı ve sürüp giden arsa spekülasyonu, çevre değerleri ile kent bütünlüğünün korunması ile yapılar arası ilişkilerin düzenlenmesi olanaklarını ortadan kaldırmıştır. Böylece şehirlerimizin görünümü, kimlik ve kişilikten yoksun anarşik yapılaşma örnekleriyle belirlenirken bireysel iyi örnekler şehirlerin bu kaotik dokusu ve görünümü içinde değer kaybına uğramıştır[276].

Araştırmalar göstermiştir ki kültür ve mimarlık karşılıklı olarak etkileşim içinde olup, toplumların yapısına göre zaman içinde değişim ve aşama göstermektedir. Bugünkü Türk insanının kültürü de, Asya, Anadolu, Akdeniz, İslam, Selçuklu, Osmanlı ve Batı kültürlerinin birleşimiyle oluşan kendine özgü bir bütünlük göstermektedir, bu da zaman içinde toplumun kültür düzeyi, beğenileri ve tercihleri konusunda gelişen mimarimizde ifadesini bulmaktadır[277].

Karadeniz bölgesindeki meskenlerin mimari tarzı Akdeniz bölgesine uygulandığında bu taklit olmaktadır. Yörenin ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bu nedenle yörenin fiziki çevre unsurları göz önüne alınmalıdır. Yağış miktarının fazla olduğu Doğu Karadeniz de üçgen çatı kullanılmakta yağışın birikmesini engellemektedir. Akdeniz bölgesinde yağış miktarı fazla olmadığı için evlerin damları düzdür. Geçmişteki başarılı mimari yapıların düşünce ortamında coğrafya bilgisi ve bölgeye doğru bir şekilde uyarlanması söz konusudur. Günümüzdeki değişiklik tüketim toplumuna bağlanabilir.

Her köşesi yaşanmış, tarihi ve farklı kültürleri bizlere yansıtan binlerce örnek bulunan kentlerimiz için bu araştırmalar son derece ivedi ve önemlidir. Maalesef son yıllarda bazı bankaların ve belediyelerin teşvikleriyle gerçekleştirilen, Osmanlı mimarisinin taklitleri olan ve yanlı mimari nesnel yorumlar içeren örneklerin çoğaldığını görmekteyiz. Bu örneklerin çoğalmasıyla neyin eski neyin yeni olduğu

[276] Dönmez, 135.
[277] Dönmez, 140.

kargaşasının yaşanacağını ve tarihi eserlerin değerlerinin kaybolacağı endişesi duymaktayız. Anıtlar Kurulları, tarihi çevrede yer alacak olan bu gerici anlayışta, niteliksiz tasarımlara izin verirken, bunların tarihi yapı olarak da tescil edilip edilmemesi konusunda düşünmek zorundadır[278].

Osmaniye'de yapılan incelemeler sonucunda, günümüzde geleneksel konutların bulunduğu dokuların özgün çevrelerini yitirdikleri, dokusal devamlılıklarının da kopukluğa uğradığı görülmüştür. Geleneksel konutların çoğu dokusu içinde yalnız kalarak, sahipsizlikten ve kimliksizlikten yok olmakta ve yerini kendi planlama ve malzeme anlayışıyla bağdaşmayan betonarme binalara bırakmaktadır. Zamanla artan nüfusa cevap veremeyen şehirde çok katlı yapılaşma başlamıştır. Bu önüne geçilemeyen oluşum gelenekselliği tamamen unutturmaktadır[279].

3.3. MUTFAK KÜLTÜRÜ (YEME-İÇME)

Kadınların el lezzeti, erkeklerin pişirme yöntemleri ile cinsiyet ayrımı gözetmeden herkes yemek yapabilmekte, fiziksel ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Anne sütü ile beslenmeye başlayan bir bebek büyüdükçe yaşadığı yörenin lezzetlerini tatmaya başlamakta, farklı yemek kültürlerini de tanıma isteği duymaktadır. Bu tanıma ve yemekleri tanıtma isteği o kadar yüksek olmalı ki yemek yarışmaları, yemek programları, şehir tanıtımlarında öne çıkan yöresel yemekler, televizyon ekranlarında her an karşılaştığımız türden yayınlar olmaktadır. Yemek çeşitleri ile zengin Anadolu'da bazı tadlar aynı iken değişik isimler alabilmektedir. Tarım ve hayvancılık ekonomisine dayalı yemek kültürü, yöresine özgü özellikler taşımakta ve bu pratikler kuşaktan kuşağa uygulanmaktadır. Anamızdan atamızdan gördüğümüz kadarıyla yemek yapmaktayız. Yemek kültürü insanın nelerle beslendiği, nasıl beslendiği, pişirme teknikleri, kullandıkları malzemeler, yakın çevresindeki yerleşmelerle arasındaki farklılıklar bağlamında değerlendirilirse oldukça geniş bir alan oluşturacaktır. Ancak biz yenilen yemeklerin içine konulan malzemelerin neler olduğuna, pişirme yöntemlerine ve yemeklerin yakın çevre ile olan etkileşime bakacağız.

---

[278] Dönmez, 141.
[279] Başlamış, 86-87.

İnsanın beslenme ile ilgili davranış ve uygulamaları tarım, ekonomi, coğrafya, dini inançlar, demografi, eğitim vb. çeşitli faktörlerin etkisiyle oluşur, gelişir[280]. Bir yemek sistemine özellik kazandıran başlıca öğeler yemekte kullanılan malzemeler ve yemeğin yapılış biçimidir[281].

Mutfak Kültürü kavramı beslenmeyi sağlayan yemek, yiyecek, içecek türleri ve bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini; buna bağlı mekân ve ekipmanı, yeme-içme geleneği ile bu çerçevede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bütünsel ve kendine özgü bir kültürel yapıyı anlatır. Orta Asya'da et ve mayalanmış süt ürünleri ile biçimlenen beslenme sistemi, Anadolu'ya bu etkileri taşırken; Mezopotamya'da gelişen tarıma bağlı olarak tahıl, Ege ve Akdeniz etkisiyle sebze ve meyve türleri ile çeşitlenen ve günümüze yansıyan Anadolu mutfağını belirledi. Bizans, Ortadoğu, Avrupa ve Güney Akdeniz Mutfaklarının etkileşimi İmparatorluğun ulaştığı geniş alanda sürekli bir alışveriş çerçevesinde şekillendi. Dünyanın üç eski kıtasını; Asya, Avrupa ve Afrika'yı birleştiren Akdeniz Havzası; kültürel ilişkiler, ticari alışverişler ve siyasal çatışmalar bakımından en ayrıcalıklı bölgelerden biri, farklı kültürel özellikler taşıyan birçok uygarlığın kaynağı ve birleşme noktası olmuştur[282].

Eski Türklerin yaşamı tarıma ve hayvancılığa bağlıydı. Türkler, Orta Asya'dan tarım koşulları uygunsuz hale gelince batı ve güneye göç etmişlerdi. Yeni yurtlarında doğal yetişen hayvan ve bitkilerden yararlanmanın yanı sıra yöre koşullarına uygun olanları yetiştirip, işleyip saklamışlardı [283] .Toroslardaki Türkmen aşiretleri Nur Dağları üzerinde de konar-göçer olarak yaşamış bulunmakta ve hayvan sürülerinden ve bitki çeşitliliğinden faydalanmış olduğu görülmektedir. Beslenme ihtiyacını karşılamak için bir keçiyi kesmekte, eti yüzdükten sonra ateş üzerinde pişirmektedir. Günümüzde olduğu gibi ete sos katmak, dinlendirmek, terbiye etmek gibi uygulamalar o dönemlerde yapılmamıştır. Bu durum yemek yapılan ortamın özelliklerinden de kaynaklanmaktadır.

---

280 Ayşe Baysal, "Türk Mutfağının Beslenme ve Sağlık Yönünden Değerlendirilmesi'', *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri,* Ankara,1987, 102.

281 Erman Artun, ''Adana Mutfak Kültürü ve Adana Yemeklerinden Örnekler'' *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi (ÇÜTAM), Makale Bilgi Sistemi*, 141-171, 2008, 142.

282 Nihal Çevik Kadıoğlu, Türk Mutfağının, Akdeniz Mutfak Kültürünün Genel Özellikleri Yönünden Değerlendirilmesinin Önemi'', 5.*Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Maddi Kültür seksiyon Bildirileri*, Ankara 1997, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, 1.

283 Artun, ''Adana Mutfak Kültürü ve Adana…", 141.

Yemek yemek bir kültürel alışkanlıktır. Bir milletin kültürel alışkanlıkları sosyo-kültürel yapının gereği olarak ortaya çıkar. Bu kültür yılların birikimiyle tarihsel bir süreçte oluşur. Türk yemek kültüründe et ve hamur işleri iki önemli temel kaynaktır. İkisinin birlikteliği bir sentez oluşturmuştur. Anadolu'da son yıllara kadar süren hayvancılığa ve tarıma dayalı ekonomik yapı mutfak kültüründe belirleyici olmuştur. Kırsal kesimde yemek yemek yerine ekmek yemek tabirinin kullanılması, karın doyurmakta ekmeğin ve ekonomik yapının ne denli etkin olduğunu ortaya koyar[284].

Bir toplumun üzerinde yaşadığı toprak parçası, buranın dağlarla çevrili bir alan ya da bir ova olması, akarsu, göl ya da deniz kenarında bulunması, iklimi, ormanlık ya da bakir bir bitki örtüsüne sahip olması o toplumun sosyal ve kültürel tüm alanlarında olduğu gibi yemek kültürü üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Çünkü söz konusu tüm bu unsurlar bir bölgenin başlıca geçim kaynaklarını şekillendirmektedir. Bir bölgede geçim kaynağı olarak yapılan tarım ya da hayvancılık ise o toplumun yemek çeşitleri, yemek özellikleri ve pişirme yöntemleriyle yemek kültürünü oluşturmaktadır[285].Ceyhan Nehri'nin suladığı verimli topraklarda tarımsal faaliyetlerin yapıldığı Osmaniye, Kadirli ve Düziçi Ovaları mutfakta kullanılmaküzere toplanılan malzemelerin ana ocağıdır.

Hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bölgelerde bu durumun bir uzantısı olarak yemek kültürü, ağırlıklı olarak et ve süt ürünlerinden meydana gelmektedir. Bu uygulamanın güzel bir örneğini Eski Türklerde görmek mümkündür. Eski Türkler çoğunlukla et, süt ve hamur işleri ile beslenmişlerdir. Buradan hareketle günümüzde de yemek kültürümüzde önemli bir yer tutan kebap, pide, lahmacun çeşitleri ile her tür sebze ve hububat yemeklerinin etli olarak pişirilmesinin kökenlerini Eski Türklere dayandırmak mümkündür[286].Doğu Akdeniz illerinde ana malzemesi ete dayalıkebap ve yine ana malzemesi kıyma olan pide ve lahmacun türleri yaygın olarak yenilmektedir.

---

284 Mahmut Tezcan, ''Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları'', Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Ankara,1982, 128-129.

[285]Aslı Yurdigül, *Kültür Endüstrisi Bağlamında Yemek Kültürü Eleştirisi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2010, 92.

[286] Yurdigül, 92.

Hayvancılığın yanı sıra bölgedeki tarım faaliyetleri ve yetiştirilen tahıl ürünleri, sebze ve meyveler de yemek kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Coğrafi yapı ve özellikle de iklim ve toprak özelliklerine bağlı olarak yetiştirilen ürünlerin çeşidi ve kalitesi yemek kültürünü önemli ölçüde etkilemektedir[287].

Bölgenin su kaynaklarına yakın bir yerde bulunması da yemek kültürü içinde tatlı ve tuzlu su ürünlerinin gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Su kaynaklarından uzak olan toplumlarda balık vb. su ürünlerinin hazırlanması, pişirilmesi ve tüketilmesine ilişkin herhangi bir kültür oluşmazken su kaynaklarına yakın yaşayan toplumlarda oldukça zengin su ürünleri kültürünün geliştiğini görmek mümkündür[288].Akdeniz Bölgesi'ne kıyısı bulunmayan sahada balık türü sadece mangalda ya da tavada kızartılarak tüketilmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde olduğu gibi balıktan çeşitli yemekler yapılmamaktadır.

Akdeniz Kültürü; iklimi, coğrafi yapısı, florası ve köklü geçmişi ile evrensel bir bütünlüğe ulaşmıştır. Akdeniz mutfağı bu özgün kültürel yapının en önemli bölümlerinden birini oluşturur. Geleneksel Akdeniz beslenme sistemi, çok genel hatlarıyla tahıl (özellikle buğday), zeytinyağı, sebze-meyve, su ürünleri, süt türevleri, baharat ve şaraba dayandırılmaktadır.Buğday, Akdeniz'in eski halklarının beslenme sistemlerinde ve ticari alışverişlerinde önemli yer tutar. Akdeniz havzası buğday gereksinimini 16.yüzyıla kadar Mısır, Sicilya, Arnavutluk ve Güney İtalya'dan karşılamaktadır. Buğdaydan elde edilen öncelikli ürün ekmektir. Ekmek, Anadolu, Orta ve Ön Asya'nın geleneksel ürünü olarak değerlendirilir[289].

Tahıl, özellikle buğday ürünleri Türk Mutfağının da belirgin özelliklerinden biridir. Buğday ununda hazırlanan ekmek türleri, unlu ve hamurlu yiyeceklerimizde çeşit fazlalığı dikkati çekmektedir. Bulgur, kuskus, yarma, frik gibi buğday ürünlerinin mutfağımızdaki kullanımı tüm bölgelerimizde özellikle Akdeniz ve Güney'de yaygındır.Buğday ürünlerinin çeşitli bakliyat ve sebzeyle birleştirilmesi ile elde edilen yemek ve yiyecekler yoğun olarak tüketilir. Zeytin ve zeytinyağı, geleneksel Akdeniz beslenme biçiminin önemli yönünü oluşturur. Zeytinin Akdeniz'deki tarihi çok eski dönemlere dayanır. Akdeniz'i çevreleyen nispeten sert

[287] Yurdigül, 92.
[288] Yurdigül, 92.
[289] Çevik Kadıoğlu, 2.

ve kıraç topraklarda yetişen verimli zeytin ağaçları Romalı yazar Apicius'un yemek kitabında anlatılmaktadır. Romalı yazar, eserinde zeytinyağı ile yapılan balık, et ve sebze kızartmalarına da yer vermektedir. Kahvaltılarımızdaki önemini sürdüren zeytin, ayrı bir araştırmayı gerekli kılacak folklorik öğelere sahiptir[290].Doğu Akdeniz illeri arasında zeytin üretiminin hızlı artışının olduğu araştırma sahasında insanlar, mutfağında zeytinyağı bulundurmakta soğuk veya sıcak lezzetlerde kullanmaktadır.

Akdeniz beslenme sistemi içerisinde sebze-meyvenin de önem taşıdığı görülmektedir. Akdeniz'in kışları yumuşak, yazları sıcak ve genelde az yağışlı ikliminde iyi gelişen bitkiler Akdeniz bitkileri adını alır. Akdeniz ikliminin en verimli türlerini yetiştirdiği Arabistan kaynaklı turunçgillerin yanında, Akdeniz mutfak kültürüne Ortadoğu'dan ve Atlas Okyanusu kanalından girmiş olan birçok sebze ve meyve çeşidi mutfak yapımıza, damak zevkimize uydurulmuştur. Bugün olduğu gibi, Eski Akdeniz havzasında da soğan, pırasa ve sarımsak üçlüsü Akdeniz'in en önemli besin maddeleri olarak görülmektedir. Anavatanının Akdeniz olduğu belirtilen beyaz ve kırmızı pancar, pazı, bamya; Hindistan kökenli olarak tanımlanan patlıcan ve salatalık Akdeniz'de tüketilen sebzelerden birkaçını oluşturur. Günümüzde de bu sebzelerden elde edilen yemek ve yiyeceklerin çokluğunu görmek ve tahılların eklenmesi ile zenginleştirilen örneklerini, bölgesel farklılıkları ile bulmamız mümkündür[291].

Geleneksel Akdeniz beslenme biçiminin son olarak ele alacağımız yönü süt ve sütten elde edilen ürünlerin kullanımıdır. Bu ürünlerin Akdeniz havzasındaki kullanımı ile ilgili yeterli bilgi bulunmamakla birlikte koyunculuğun bu coğrafyada eski dönemlerden beri var olduğu bilinmektedir. Yoğurt kavramının Türkler tarafından Anadolu'ya getirildiği, maya olarak çeşitli malzemelerin kullanıldığı kaynaklarca belirtilmektedir. Türk mutfağını bu yönü ile değerlendirdiğimizde süt ve süt ürünlerinin yemek, yiyecek ve içecek türlerimizdeki kullanım fazlalığı dikkati çekmektedir[292].

Araştırma sahasında yüksek sıcaklık vuku bulmakta ve bu sıcağa maruz kalındığında insan vücudu ter ile tepkime göstermektedir. Vücuttaki su kaybının geri

[290] Çevik Kadıoğlu, 3.
[291] Çevik Kadıoğlu, 4.
[292] Çevik Kadıoğlu, 5.

kazanılması için bol miktarda su içilmektedir. Bunun yanı sıra yoğurttan ayran yapılıp içilmektedir. Yörede yapılan çorbaların birçoğu ayran ile yapılmaktadır ve yöredeki hayvancılık faaliyetinin faydaları görülmektedir.

Bu tespit, değerlendirme ve örneklerin fonksiyonellik kazanabilmesi yönündeki birkaç öneriye geçmeden şu konuyu hatırlatmakta fayda vardır. Turizmin ülke girdisine büyük bir katkı payı sağladığının bilincinde olan dünya ülkeleri eğlence, coğrafya, iklime dayalı turizm sektörlerinin dışında, bunların üzerinde bir kültür turizmi politikasını yoğun olarak izlemektedir. Etnografyanın geleneksel kültürün önemli bir bölümünü oluşturan geleneksel beslenme biçimleri, kültür turizmine kaynaklık edebilecek süreçlerin başlarında yer almaktadır. Çünkü beslenme sürekli bir olgudur. Çevreden gelen olumlu ve olumsuz kültürleşmelerden çok çabuk etkilenir. Bu süreç olumlu olduğunda, olumlu olması doğrultusunda bilinçli yönlendirme çalışmaları yapıldığında kültür turizmine en önemli katkıları sağlayabilir. Bu konunun yalnızca bir boyutudur.Bu konunun temelinde ve halkbilimcilerin disiplininde yatan, mutfak kültürünün değişimleriyle birlikte saptanması, arşivlenmesi, sonuçlarının değerlendirilip senteze ulaştırılarak somut örneklere ve uygulamalara dönüşebilmesine kaynaklık etmekti[293].Yöresel yemeklerin kültür turizmine katkısı mümkündür. Karatepe Kilim Kooperatifi'nin gelen turistlere yöresel yemekleri yapması bu anlamda önemlidir. Bazlamalık yufka açılması, ev yapımı zeytin, peynir, tereyağı, reçel ve bahçede yetiştirilen yeşilliklerin olduğu bir kahvaltı sofrası yerli ve yabancı turistin hoşuna gitmekte ve tekrarını istemektedir (Fotoğraf 3.55). Bu durum yörenin sevilmesinde ve tanıtılmasında etkili olmaktadır.

[293]Çevik Kadıoğlu, 7

Fotoğraf 3.55. Karatepe-Kilim Kooperatif'de Hazırlanan Yöresel Kahvaltıdan Görünümler

Türklerin törenlerini dinsel, toplumsal ve kişisel başlıklarda toplayabiliriz. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme iç içedir. Bu törenlerle birlikte bu törenlereözgü bir mutfak ve yiyecek, içecek çeşidi ortaya çıkmıştır. İnsanların ne yediği ekonomik ve coğrafi koşullara bağlı olsa da bunu belirleyen kültürdür[294]. Bu araştırmalardan bir dönemin kültür yapısına ait ipuçlarını elde ediyoruz [295].

Türk mutfağı genel olarak tarımsal ve hayvansal ürünlere dayalıdır. Halkımızın yaşadığı coğrafyaya göre çeşitlilik gösterir. Gelenek ve göreneklerimizle, dini yapımız mutfağı da etkilemiştir. Batıyla etkileşim, Türk mutfağını hızlı bir değişim içine sokmuştur. Orta Asya Türk kültürüne dayalı Türk Mutfağı Anadolu ve İslam uygarlığıyla beslenmiştir. Batı kültürüne açılma, hızlı sanayileşme ve kentleşme, kadının çalışma hayatına atılması, eğitim düzeyinin yükselmesi, yemek

[294] Renan Yaman, ''Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları'', *II. Milletlerarası Yemek Kongresi*, 1989, 465.
[295]Artun, ''Adana Mutfak Kültürü…", 143.

alışkanlıklarının ve ona bağlı olarak lezzet alışkanlıklarının değişmesine neden olmuştur. Ayrıca ekonomik koşullar Türk mutfağının değişimini hızlandırmıştır[296].

Günümüzde gelişen iş dünyasıyla sıcak yemek yeme alışkanlıkları yerini tost, sandviç vb. gibi geçiştirilen kuru yemeklere bırakıyor. Çağdaş tıp eskilerin çok sevdiği yağlı yemeklere, hamur işlerine, hamur tatlılarına iyi gözle bakmıyor. Yenidünyanın yemek sistemleri de kendi kurallarına göre eski sistemden ayrılıyor. Diyet ve kolay yemeklere eskinin yerini almaya başladı[297].

Adana mutfağının uygulamaları, bünyesinde farklılıkları da barındırsa yine de Osmaniye mutfağına benzemektedir. Mutfak kültürü benzerliği sadece Adana ili ile sınırlı kalmayıp, Gaziantep, Hatay ve Kahramanmaraş illerinin lezzetlerinden de pay almıştır. Araştırma sahasının sınır komşusu olan Hatay ve Gaziantep şehirlerinin gastronomi dalında UNESCO yaratıcı şehirler ağı üyeliği bulunmaktadır. Mutfak alanında başarı gösteren şehirlere komşu olmak etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Komşu iller arasındaki göç hareketliliği, insanların yemek yeme alışkanlığını, neyi yediğini ve içtiğini etkilemiştir.

Adana mutfağında tat vericilerin önemli bir yeri vardır. Bunlar arasında maydanoz, nane, kırmızıbiber, kırmızı pul biber, sumak, karabiber, kimyon, süs biberi, kekik, nar ekşisi, soğan, sarımsak vb sıralanabilir. Göçebe kültürden yerleşik kültüre en son geçen Adana Türkmen ve Yörükleri binlerce yıllık Türk mutfak kültürünü de günümüze kadar koruyup saklayarak taşımışlardır. Onlarda Orta Asya Türk mutfak kültürünün örneklerini görüyoruz[298].Et yemeklerine baharat eklemek lezzeti tamamlayıcı ilavelerdir. Nasıl ki evin bahçesinde bulunan ek odalar eklenti olarak ifade ediliyorsa yemeklerde kullanılan baharatlar da yemeğin eklentileridir. Bulgurlu köftelerde, çorbalarda, dolmalarda, etli türlerde ve salatalarda tuz ve biber haricinden az bir çeşit baharat kullanılmaktadır.

Ülkemiz çok çeşitli biyolojik zenginlikleri barındıran özel bir coğrafyada yer alır. Bu zenginliklerden biri de buğdaydır. Buğday, ekonomik öneminin yanı sıra toplumsal, kültürel, tarihi, hatta arkeolojik bir değer taşır. Aslında buğdayın topraklarımızdaki macerası tahmin edilemeyecek kadar eskidir. Tarih boyunca birçok uygarlıkla bütünleşen ve gelişen buğday, insanın yaşam biçimini derinden

[296] Ali Esat Bozyiğit, *Bizde Adet Böyledir*, Halk Kültürü Yazıları, Ankara 1995, 29-31.
[297]Artun, ‘‘Adana Mutfak Kültürü…”, 144.
[298]Artun, ‘‘Adana Mutfak Kültürü…”, 145.

etkilemiştir. Buğdayın insanla ortak hikâyesi bundan yaklaşık 10 bin yıl önce ‘‘Bereketli Hilal’’ diye adlandırılan ve bugünkü İran, Irak, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail ve Filistin’i kapsayan bölgede başladı. Doğa bu coğrafyaya, insanlığın devamlılığını sağlayacak gerekli besin maddeleri konusunda oldukça cömert davranmıştır. Başta buğday ve arpa olmak üzere pek çok tahılın yabani atası, bu bölgenin doğal bitki türleridir. O zamanın koşullarında, küçük ama elde edilmesi kolay ve besleyici değeri yüksek buğday ve arpa tanelerini fark edip bunları günlük beslenmesine katması, insanoğlunu bir yol ayrımına getirdi. Önceleri doğadan toplanan yabani buğday, zamanla ekilip biçilmeye başlandı. Bu durum insanların binlerce yıl sürdürdüğü göçebe avcı-toplayıcı yaşam biçiminden yerleşik-üretici yaşam biçimine geçmesini sağladı. İnsan, bu iki farklı yaşam biçimini uzun yıllar beraber götürmeye çalışsa da, günümüzden yaklaşık 10 bin yıl önce ilk yerleşik-üretici yaşama tarzına geçmeye başladı[299].

Yörede bulgur ve un en fazla kullanılan malzemelerin başında gelir. Her mevsim kadınlar ekmek saçında yufka ekmek pişirirler, kışın tandırlara tandır ekmeği vururlar. Bol yağlı koyun kıymasından yapılan ‘‘kıyma’’ adı verilen Adana Kebabı ve içli köfte özel günlerin ve Kurban Bayramının vazgeçilmez yemeğidir. Şalgam, kebabın yanında içecek olarak içilir. Son yıllarda yörede yapılmağa başlanan seracılıkla birçok sebze ve meyvenin yetiştirilmesi ve farklı kültürlerden insanların bir arada yaşaması mutfağın çeşitlenmesini sağlamıştır. Adana yemeklerinin en büyük özelliği bol yağlı, salçalı, baharatlı ve koyun etli olmasıdır[300].

Ülkemizdeki her bölgenin mutfak kültürü, kendi içerisinde zengin olup, bu zenginliğin yaşatılması için kültür kavramını içeren konularda çalışmalar yapılmaktadır. Osmaniye, bulunduğu coğrafi konum itibariyle, mutfak kültüründe marka olmuş illerden Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Hatay illerinin geleneksel yemeklerinden etkilenmiştir. Çevre iller ile benzer iklim özelliklerine sahip olması ve yörede tarımsal faaliyetlerin etkileşimi bir neden oluşturur. Ayrıca göçler yoluyla karşılıklı alışveriş her alanda kendisini göstermiştir.

Bulgur yemekleri ve köfteler grubunu oluşturan yemeklerin malzemesinde bulgurun rolü en fazladır(Fotoğraf 3.56).Bulgurdan yapılan köfteler fellah köftesi, içli

[299]Anonim, ‘‘Türkiye’nin Buğday Atlası’’, WWF-Türkiye 2016 Rapor.
[300] Artun, ‘‘Adana Mutfak Kültürü…”, 145.

köfte, kısır (Fotoğraf 3.58), mercimekli köfte (Fotoğraf 3.59), sarmiçi ve sini kömbesi olmak üzere çeşitlilik göstermektedir (Tablo 3.1).

Düziçi ve Kadirli ovalarında buğday tarımı yapılmaktadır. Değirmenlerde işlenen buğday, sofralarımıza bulgur, un, döğme olarak gelmektedir. Fellah köftesi daha çok Hatay ve Adana illerinde yapılsa da, o yörelerden göç ile Osmaniye'ye gelen göçmenlerin yaptığı bir yemektir. Köfte olarak ifade edilen yemeklerin hepsinin ana maddesi bulgurdurSini kömbesi, içli köftenin tepside yapılmış şeklidir. İçli köfte, komşu illerde et kıyma makinesinin ağzına takılan aparat ile yapılmaktadır. Ancak Osmaniye'deki hanımlar iç köfteyi elleri ile açmaktadır(Fotoğraf 3.57).

Tablo 3.1. Yöresel Osmaniye Yemekleri.

Yemek Türü	Yemek Adı
Bulgur Yemekleri ve Köfteler	Fellah Köftesi, Ispanaklı Fellah Köftesi, İçli Köfte,Kısır, Lepe, Mercimekli Köfte, Sarmiçi (Sarmaiçi),Sini Kömbesi, Patatesli Köfte.
Çorbalar	Ayranlı Çorba, Çakıldaklı Çorba, Dövmeli Yoğurtlu Çorba, Ekşili Köfte, Ekşili Kömeç (Ebegümeci),Etli Aşure, Kelle Paça, Maluta (Mahlûta), Mercimek Çorbası, Pirpirim Çorbası (Semizotu-Soğukluk), Sütlü Çorba, Tarhana Çorbası, Tutmaç, Tirşik, Toğga,Yüksük Çorbası, Yoğurt Çorbası.
Dolmalar ve Sarmalar	Kabak Çiçeği Dolması, Lahana Sarması, Pancar (Pazı) Yaprağı Sarması, Zeytinyağlı Asma (Üzüm) Yaprağı Sarması, Zeytinyağlı Karışık Dolma, Zeytinyağlı Kuru Dolma.
Etli Yemekler	Bıldırcınlı Tas Kebabı, Bumbar Dolması, Etli Kuru Fasulye, İşkembe (Karın Söğüş), Kaburga Dolması, Kadirli Sucuğu, Köy Tavuğu Dolması, Nohut Yahnisi, Osmaniye Kaşarlı Alabalık, Osmaniye Alabalık Kıyma Kebabı, Patlıcan Kebabı, Tavuklu Firik Pilavı, Tavuklu Patatesli Tava, Zorkun Tava.
Hamur İşi Yemekler	Acılı ekmek, Bazlama, Çökelekli Börek (Kete), Etli Saç Kömbesi, Elmalı Cevizli Pasta, Ispanaklı Saç Kömbesi, Ispanaklı Saç Böreği (D Börek), Mantı, Mısır Unu Kek, Sıkma (Sokum), Osmaniye Simidi, Otlu Saç Böreği, Yufka Ekmek, Yoğurtlu Kömbe.
İçecekler	Ayran, Böğürtlen Şurubu, Gül Şerbeti, Kızılcık Şerbeti, Limonata, Meyan Kökü Şerbeti, Nar Şerbeti, Şalgam, Turunç Ekşisi.
Kışlık Yiyecek	Buğday (Hedik) Kaynatma, Belben, Erişte, Kırma Zeytin, Kuru Patlıcan, Kuru Meyve, Konserve, Nar Ekşisi, Nişasta, Pekmez, Salça, Tarhana, Tereyağı, Turunç Ekşisi, Turunç Reçeli.
Pilavlar	Domatesli Bulgur Pilavı, Dövme Pilavı, Şehriyeli Bulgur Pilavı, Yeşil Mercimekli Bulgur Pilavı, Tavuklu Firik Pilavı, Tavuklu Pirinç Pilavı.
Salatalar-Yan Yiyecekler	Çoban Salatası, Gavurdağı Salatası, El Turşusu, Ezme Salata, Ispanak Ekşilemesi, Kavut, Lahana Ekşilemesi, Mevsim Salatası, Süllüm, Söğürme, Soğan Salatası, Teleme.
Sebze Yemekleri	Bahar Türlüsü, Ekşili Kömeç, Fasulye Kavurması, Ispanak Kavurması-Yoğurtlaması, Ispanak Sulusu, Nohutlu Pırasa, Patates Kavurması, Patates Sulusu, Zeytinyağlı Kabak, Zeytinyağlı Etli Taze Fasulye.
Tatlılar	Bal Kabağı Tatlısı, Bayram Kömbesi, Bici Bici, Elma Tatlısı, Fıstıklı Ezme Şeker, İncir Tatlı, İrmik Tatlısı, İrmik Helvası, Kadayıf Tatlısı, Karakuş Tatlısı, Lokma Tatlısı, Nişasta Bulamacı, Osmaniye Fıstıklı Burma Tatlısı, Pekmezli Kömbe, Şam Tatlısı, Yağlı Ballı, Yer Fıstığı Şekeri, Yoğurt Tatlısı Yoğurtlu Kömbe.

Kaynak Osmaniye Yöresel Yemekleri[301],Osmaniye Yemekleri[302] Kitaplarından derlenmiştir.

[301]Ömer Bahçeci, *Osmaniye Yöresel Yemekleri Kitabı*, Osmaniye Belediyesi'nin Kültür Hizmetidir, Gelişim Matbaacılık, Osmaniye 2015.

[302]Gül İnce, *Osmaniye Yemekleri*, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Akdeniz Ofset-Sürekli Form, Osmaniye 2017.

Fotoğraf 3.56. İçli Köfte Yemeğinin Malzemesinden Görünüm.

Fotoğraf 3.57. Elde İçli Köfte Açımı ve Kızartılmış İçli Köfte Yemeği.

Fotoğraf 3.58. Kısır

Fotoğraf 3.59. Mercimek Köftesi

Çorbaların yapım malzemelerinde yoğurt ve ayran dikkati çekmektedir. Süt ürünlerini temin etmek il genelinde oldukça kolaydır. İlçeler genellikle tarımsal ve hayvansal faaliyetler ile uğraşmaktadır. İl merkezine ise, civar köylerden süt ve süt ürünleri haftada bir kere olmak üzere gelmektedir. Ev hanımları sütü aldıktan sonra kendileri mayalandırmakta ve yoğurt yapmaktadırlar. Mayalandırma işlemi, geleneksel adı ile *yoğurt çalmadır*. Ayranlı çorba, dövmeli yoğurtlu çorba, sütlü çorba, tirşik, toğga(Fotoğraf 3.60) ve yoğurt çorbasında süt ürünleri kullanılmaktadır.Diğer çorbalar, çakıldaklı çorba, ekşili köfte, ekşili kömeç (ebegümeci), etli aşure, kelle paça (Fotoğraf 3.61), maluta (mahlûta), mercimek çorbası, pirpirim çorbası (semizotu-soğukluk), yüksük çorbası (Tablo 3.1).

Fotoğraf 3.60. Toğga Çorbası (Mehmet Akçadağ Arşivi)

Fotoğraf 3.61. Kelle-Paça Çorbası

Çorbalar arasında yapımı en zahmetli olan tirşik yemeğidir. Ana vatanı Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesidir. Osmaniye'de tirşik yapıp satanlar bu yemeğe *Andırın Doktoru*ifadesini kullanmaktadırlar (Fotoğraf 3.62).

Fotoğraf 3.62. ''Andırın Doktoru''diye tabir edilen Tirşik'in Semt Pazarında Satımı.

Yabani pancar doğranırken eli kaşındırdığı için çoğu ev hanımı doğranmış pancar satın almaktadır (Fotoğraf 3.63). Kış mevsiminde yetişen bitki, pazarda pazarcılar tarafından ince ince doğranarak satışa sunulmaktadır.

Fotoğraf 3.63. Semt Pazarında Tirşik Satımı ve Tirşiklik Pancar Doğrama

Yine burada da buğdaygillerden olan döğme kullanılmaktadır. Nohut ile birlikte tencereye giren döğme, doğranmış pancar ve yoğurt karıştırılmakta üzerine sıcak su dökülmektedir. Ayranın ekşimesi bu noktada önemlidir. Temiz bir beyaz tülbent ile tencere kapatılır, tülbentin üzerine un serpilir. Tencere kapağı ile kapandıktan sonra, sobanın yanına getirilir. Üzeri minder, battaniye veya havlu ile iyice sarılır.12 saati aşkın bir süre bekletilir. Tirşiğin ekşimesi için farklı uygulamalar yapılmaktadır. Ailede geçimsiz olan birisinin kıyafeti getirilir *onun ismine vuruyorum* denilir. Ya da evdeki plastik terlikler üstü örtülmüş tencere üzerine konulur. Buradaki batıl inanç uygulamaları, geleneksel olarak sürdürülmekte ve tirşiğin bu sayede ekşi olacağına inanılmaktadır. Akşama doğru vurulan tirşik, ertesi gün pişirilmek üzere ocağa konur. Büyük tencerede yapıldığı için evin bahçesinde ateş yakılır. Sürekli altına odun atılan ateşte yaklaşık 3 saatte pişer. Ağza alındığında damağı gıdıklamaması gerekir. Gıdıklıyorsa o zaman pişirmeye devam edilir. İyice pişentirşik, komşulara da dağıtıldıktan sonra yanında mercimek köftesi ile yenir. Kadirli ve Sumbas ilçelerinde tirşik yapımı sırasında nar ekşisi kullanılmaktadır. Yapımı zahmetli olan tirşik, bozulmadan birkaç hafta tüketilebilmektedir (Fotoğraf 3.64).

Fotoğraf 3.64. Tirşik Yemeğinin Yapım Aşamalarından Görünümler.

Dolmalar ve sarmalardaki ortak özellik, kullanılan zeytinyağıdır. İlimiz, zeytin üretimi açısından Doğu Akdeniz illeri arasında hızlı bir şekilde büyüme göstermiştir.

Zeytin yetiştiriciliğinde ön planla olan Osmaniye'nin yemeklerinde zeytinyağı daha fazla kullanılır olmuştur.

Fotoğraf 3.65. Yaprak Sarma ve Biber Dolması (Mehmet Akçadağ Arşivi)

Fotoğraf 3.66. Zeytinyağlı Yaprak Sarmave Lahana Sarması.

Türkmen Yörüklerinin hayvancılık yaptığı bilinmektedir. Toroslarda ve Nur Dağları üzerindeki göçebe çobanların beslenmesi keçi etine ya da yakın çevreden elde edilen otlara dayanmaktadır. Et, daha doyurucu ve besleyici olduğundan daha çok tercih edilmektedir. O yüzden et pişirimi mangal kültürünü oluşturmuştur. Dağlık alanlarda bol miktarda çam kozalakları bulunur ve onlardan ateş yakılır. Keçi eti o ateş üzerinde pişirilir. Çukurova'da, Yukarı Ova'da, Amik Ovası'nda, Gaziantep ve Kilis illerinde çok sık mangal yapıldığına rastlanılmaktadır. Yöre halkı tatil günlerinde piknik alanlarında vakit geçirmekte ve mangal yapmaktadırlar. Sahadaki toplumun yaşam tarzında yer edinmiş ve her kesimden insanın yaptığı bir eylem

olarak görülmektedir (Fotoğraf 3.67).Adana'ya özgü olan ve Osmaniye'de de çokça yapılan Adana Kebabı mangal ziyafetinde tercih edilmektedir (Fotoğraf 3.68).

Fotoğraf 3.67. Mangal Yapanlardan Görünüm **Fotoğraf 3.68.** Adana Kebabı.

Kırmız veya beyaz ete, sebze ilave edilerek tava usulü pişirme yöntemi de oldukça yaygındır. Soğan, patates, biber, domates, patlıcan ve çeşitli baharatların et boyutunda doğranarak ilave edilmesiyle tepside veya tavada pişirilmektedir (Fotoğraf 3.69). Zorkun yaylasından adını alan Zorkun tava kırmızı et ile ve birkaç sebze ilave edilerek pide fırınında pişirilmektedir (Fotoğraf 3.70). Yöredeki tarımsal faaliyetlerin ürün çeşitliliği dikkat çekmektedir. Yakın çevreden elde edilen ürünlerin mutfak kültürüne yansıması söz konusu olmaktadır.

Fotoğraf 3.69. Tavuklu Patatesli Tava. **Fotoğraf 3.70.**Zorkun Tava.

Osmaniye de görülen pratikler şöyledir: Öncelikle eve ayrılan buğdaylar, evin ihtiyacı için ivedilikle ayrıştırılır. Bu ayrıştırma nişe, unluk, bulgurluk ve döğmelik

buğday olarak yapılır. Her bulgur ayrıştırması için ayrı bir düzen dâhilinde hareket ederler. Kullanım yeri ve zamanları da buna paralellik gösterir[303].

Buğdaydan elde edilen un, yemeklerde bolca kullanılmaktadır. Hamur işlerinden tutunda yufka ekmek ve meşhur Osmaniye simidine kadar kullanılmaktadır (Fotoğraf 3.71), (Fotoğraf 3.72).

Fotoğraf 3.71. Kuzine sobada Etli Kömbe Pişirilmesi.

Fotoğraf 3.72. Osmaniye Simidinden Bir Görünüm.

Buğday ekimi ve buğday tarımı Osmaniye bölgesinin, en önemli zirai faaliyetlerindendir. Eski dönemlerde geleneksel usul ve yöntemlerle yapılan tarımın yerini; şimdi, yeni ziraat teknikleri ve modern tarım aletleri almış durumdadır. Ama

[303] Sarpkaya, 12.

eskilerin deyişiyle o zamanın yüz ‘tas’ buğdayının bereketini, bu günün dört-beş ton buğdayı sağlamamaktadır[304].

Fotoğraf 3.73. Yufka Ekmek Yapan Kadınlardan Görünüm.

Yemek pişirme gereçlerindeki değişim teknolojik gelişmelerden etkilenmiş bulunmaktadır. Ateş üzerine sac konularak yapılan ocağın (Fotoğraf 3.73) yerini elektrikli sac almıştır (Fotoğraf 3.74). Araştırma sahasındaki çoğu evde bu elektrikli saca rastlanmıştır. Çünkü sac üzerinde pişirme uygulaması devam etmektedir. Yufka açılması, sac böreği yapılması yörenin geleneksel mutfağının ayrılmaz parçalarıdır.

[304] Sarpkaya, 13.

Fotoğraf 3.74. Elektrikli Sac Üzerinde Börek Yapımından Görünüm.

Şalgam yumrularının yemeği, çorbası, turşusu yapılır. Ülkemizin güney kentlerinde şalgam suyu denilen bir de içecek hazırlanır[305].Şalgamın patent belgesi Mersin'in Tarsus ilçesinde bulunmaktadır. Doğu Akdeniz illerinde oldukça yaygın bir içecektir. Şalgam suyunun yapımı zahmetli, tadı lezzetlidir (Fotoğraf 3.75). Osmaniye simidi ile birlikte tüketilir.

Şalgam suyu Adana, İçel ve Hatay yörelerimizde yılın büyük bir kısmında sofrada ve sofra dışında en çok tüketilen bir içecektir. Şalgam suyunun Adana ve çevresinde bu denli yayılmasının en önemli nedeni şalgam suyu bu yöreye özgü yiyeceklerle iyi bir uyum sağlamakta ve tad yönünden bunları tamamlamaktadır. Çoğu fermantasyon ürünleri gibi iştah açmakta ve sindirim sistemi üzerine de olumlu bir etki bırakmaktadır[306].

[305] Eren Akçiçek, ''Tıbbi ve Folklorik Yönden Şalgam'', Erence Halkbilim Yazıları, Güneşim Ofset, İzmir 92-99. 1997, 261.
[306] Akçiçek, 268.

Fotoğraf 3.75. Şalgam Suyundan Görünüm.

Şalgam suyunun yapılmasında hammadde olarak bulgur unu, su, kırmızı havuç, tuz, maya ve şalgam kullanılır. Adı şalgam suyu olmakla beraber her zaman bulunmaması ve özellikle maliyet üzerindeki etkisi nedeniyle yapımında çoğu kez şalgam kullanılmamaktadır. Şalgam suyu kırmızı renkli bulanık ve ekşi lezzetli bir içecektir. Şalgam suyu fermantasyonu iki aşamada yapılır. İlk aşamada ekşi hamur tuz ve su katılıp hamur haline getirilen bulgur ununun fermantasyonudur. İkinci aşamada ise bulgurun su ile ekstraksiyonu sonucu elde edilen sıvının dilimlenmiş havuç ve şalgamlarla birlikte fermantasyonudur. Fermantasyonun toplam süresi mevsimine göre 8-12 gün arasında değişir. Şalgam suyu doğal ortamda oldukça dayanıksızdır. Bu nedenle kısa sürede tüketilmelidir. Ancak pastörize edilerek dayanıklı hale getirilebilinir[307].

Salça yapımı imece usulüyle çalışılırsa bir günde hazırlanan bir haftaya yakın güneşte kurutlan kışlık yiyecek olarak hazırlanmaktadır. Evlerin damlarına serilen sergilerde kurutulmaktadır. Biber temizleme, biber çekme ve çekilen biberi kurutma olarak üç aşama gerçekleşmektedir. Ülkenin her yerinde buu işlem aynı ayda yapılmamakta, biberin tarlada olgunlaşma ve olgunlaşan biberin ulaştırılması gerekmektedir. Yukarıova'da biberi pişirme ihtiyacı duyulmuyor. Biberin geç ulaştığı yerlerde sonbahar başlangıcı olduğu için pişiriyorlar ve kışlık salça yapımı gerçekleşmiş olmaktadır (Fotoğraf 3.76).

[307] Akçiçek, 269.

Fotoğraf 3.76. Salça Yapım Aşamalarından Görünümler.

Doğu Akdeniz illeri arasındaki zeytin dikimi ve ağaç başı üretimdeki artışı ciddi oranda artmaktadır. Zeytin bahçelerindeki artış mutfaktaki pratiklere yansımaktadır. Kırma zeytin ya da çizik zeytin yapımı görülmektedir (Fotoğraf 3.77).

Fotoğraf 3.77. Kırma Zeytin Yapımı.

Araştırma sahasında, sonbahar aylarında bağ bozumu yapılmaktadır. Yani üzümün, dalında kalmayacak kadar, hepsinin toplanması işlemi gerçekleşmektedir. Yöre insanı, bağdan topladığı üzümü, kış aylarında tüketmek üzere değerlendirmektedir. Siyah üzüm, meşe külü eklenmiş suda iyice yıkandıktan sonra, zeytinyağı dolu tekneye konulmaktadır. Sapından tutup, tekneden çıkarılmakta ve düz bir zemine serilmektedir. Hazırlanma bu şekilde olup, sıcak havanın etkisiyle

kurutulma aşaması başlamaktadır. Kurutulup yenildiği gibi ayrıca üzümün pekmezi de yapılmaktadır. Pekmezlik üzüm, salkımı ile birlikte betondan yapılmış havuza atılmaktadır. Ayağında çizmesi olan güçlü birisi bu üzümleri, suyu çıkana kadar tepelemektedir. Süzme işlemi yapıldıktan sonra, yörede teşt olarak ifade edilen büyük kovalarda bekletilmektedir. Mahasere içerisine boşaltılıp yanan ateşte biraz kaynatılmaktadır. Kaynayan üzüm suyu bakır veya alüminyum teştlere konulmaktadır (Fotoğraf 3.78). Bu sırada *pekmez toprağı* ilave edilip durultma yapılmaktadır.

Fotoğraf 3.78. Pekmez Yapımından Görünümler (Mehmet Akçadağ Arşivi).

Osmaniye'de pekmez toprağı bulunmadığını, temin etmek için Nurdağı (Gaziantep) tarafına gidildiği ve çalılar altında, yerleşimin olmadığı sahalarda temiz olarak bulunan toprağın getirildiği ifade edilmektedir. Toprağın alındığı kısım çok önemlidir. Çünkü toprak kirliliği varsa, bu durum sıkıntı olmakta, doğrudan kir vücuda girmektedir. Kir olmasa bile yine zararlıdır ancak kirlide olduğu kadar değildir. *Pekmez toprağı* olarak bilinen toprak türü, killi-kireçli karakterde olan Redzinalardır. Ülkemizin farklı yörelerinde değişik isimlerle (beyaz toprak, çorak, marın, gök toprak, havara, çermik) adlandırılan bu toprak türü, pekmez şırasının durultulmasında kullanılmaktadır. Toprağın rengi boz, krem ve beyaz gibi görünmektedir (Fotoğraf 3.79).

Fotoğraf 3.79. Pekmez Yapımında Kullanılan Beyaz Toprak

Buğday hasadı yapıldıktan sonra değirmenlerde çekilen döğme ile tarhana yiyeceği yapılmaktadır. Yine bitkisel ve hayvansal ürünlerin karışımı söz konusudur. Ekşi yoğurt ile döğme karıştırılmakta güneşte kurutulmaktadır. Kahramanmaraş'ta genellikle çerezlik olarak yenen tarhana, Osmaniye ve Adana'da çorbalık olarak tüketilmektedir. Kışlık olarak hazırlanan tarhana çam dallarında ya da süpürge çalıları üzerinde kurutulmaktadır(Fotoğraf 3.80).

Fotoğraf 3.80. Tarhana Kurutma İşlemleri (httpswww.facebook.comtrtavazphotospcb).

Kışlık olarak hazırlanan bir diğer gıda çeşidi nar ekşisidir. Nar meyvesi olgunlaştıktan sonra toplanır ve taneleri ayrılır. Ayrılan nar taneleri su ile karıştırılarak pişirilir ve nar ekşisi yapılır. Yemeklerde sos olarak ya da ekşili yemeklere ekşi tadını vermek amacıyla kullanılmaktadır(Fotoğraf 3.81).

Fotoğraf 3.81. Nar Ekşisi Yapımı (httpswww. facebook.comtrtavazphotospcb).

Bağ-bahçede yetiştirilen biberler yazın yenildikten sonra fazlasıyla turşu yapılmaktadır. Turşu da bir çeşit kışlık yiyeceğidir. Biberler kesildikten sonra bir kavanoza konur ve sarımsak, tuz ve sirke eklenir. Aroma vermesi için bulgur ve nohut da ilave edilmektedir(Fotoğraf 3.82).

Fotoğraf 3.82. Turşu Yapımından Görünümler.

Osmaniye özelinde ot yemekleri oldukça yaygındır. Bunu konargöçerlikle ilişkilendirebiliriz. Baharın gelmesiyle hayvanlarını otlatmak için yaylaya giden göçebe çobanların, kendi besin ihtiyacını da doğal ortamda yetişen otlarla karşıladığı görülmektedir. Kömeç otunu (Fotoğraf 3.83) soğanla kavurup, bulgur ilave ettikten sonra pilav gibi pişirmek yaygındır. Diğer ot türlerinin bazısı haşlanarak bazısı da kavrularak yenmektedir.

Fotoğraf 3.83. Kömeç Otu.

Göçebe çobanlar, hayvan sürülerini otlatırken yanlarında erzak taşımanın zor olduğunu bildiklerinden, doğal ortamdaki bitkilerle karınlarını doyurmaktadırlar. Göçebe çobanların diğer bir gıda çeşidi telemedir (Fotoğraf 3.84). Keçinin sütü sağılır, daha olmamış ham incir dalı kopartılır. İncir sütü damlatılır. İyice karıştırıldıktan sonra yenir. Otlak sahalarında dolaşan göçebe çobanların gıda ihtiyacı bu şekilde tamamlanmaktadır.

Fotoğraf 3.84. Teleme (Mehmet Akçadağ Arşivi).

3.4. GİYİM-KUŞAM KÜLTÜRÜ

Giyim ilk insanlardan beri dış etkenlere karşı korunma ve süslenme amacıyla kullanılmıştır. İnsanın giyinme isteği ve arzusu tarih süreci içinde çeşitli değişiklikler göstermiştir ve her devirde değişime uğramıştır. Bu değişiklik daima sosyal hayatın gelişmesiyle paralel olarak gelişmiş ve değişmiştir. Güzel ve temiz giyinmek Türk insanında ayrıcalıklı bir sanattır. Güzel giyinme sanatı ticaret yapan insanlarda ilkgörünüş açısından bir etkileme aracı olarak sosyal hayatta sık karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar giyinmeyi ya iklim şartlarından korunmak, örtünmek ya da benlik duygusunda var olan gösteriş isteğini ön plana çıkarmak için kullanmaktadırlar. Soğuktan korunmak için keçeden yapılmış giysileri, sıcaktan korunmak için ipeksi, ince ve açık renkli kumaşları (dokumaları) tercih etmişlerdir[308].

Canlılar arasında giyinmeyi tercih edenler insanlardır. Giysilerin renkleri, şekilleri, kaç parçalı giyileceği kullanıcının amacına, kültürüne, bulunduğu ortamın iklimine göre değişiklik göstermektedir. Bu değişikliklerin sebepleri, dağılışları ve neden sonuç ilişkileri kültürel coğrafya bağlamında ele alınabilmektedir. Her toplumun ekonomisi, uğraş alanlarının farklı olması, giysilerdeki çeşitliliğin doğmasına sebep olmuştur. Mutfakta çalışan bir aşçı genellikle beyaz renk elbise tercih eder. Bunun sebepleri birkaç nedene bağlanabilmektedir. Yapılan yemeklerin temiz bir ortamda yapılması önemli bir ölçüttür. Aşçının başından düşen bir saç teli, en rahat beyaz zemin üzerinde görülebilmektedir. Diğer istenmeyen kirleticiler de en kolay beyaz zeminde görülmektedir. Bu nedenle temizliğin saf ve berrak göstergesi olarak bilinen beyaz renk, giysilerde tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra aşçılar mutfakta iş yaparken başlarını örteceği bir kep takmaktadırlar. Yine saç telinin düşmesini önleme amacı güdülmektedir. Bu durum dünyanın her neresinde olursanız olun büyük oranda benzerlik göstermektedir. Yapılan işlerde neye ihtiyaç duyulduğu bu anlamda önemli olmaktadır. Diğer meslek alanları için de bu örnekler çoğaltılabilir.

---

[308] Abdullah Gizlice, Suat Önal, "Osmaniye Geleneksel Kıyafetlerinde Kadın ve Erkek Başlıkları (Başa Giyilenler)", Osmaniye Valiliği, *Karacaoğlan'dan-Bela Bartok'a Dadaloğlu'ndan-Âşık Feymani'ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu*, 22-24 Kasım 2004, Osmaniye Matsa Basımevi,67-78. S.67

Giyinme tercihlerindeki diğer bir husus kaç parçalı olduğudur. Ortadoğunun sıcak iklim bölgesinde yaşayan toplumlar genellikle tek parçalı kıyafet giymektedirler. Kolları uzun olan ve vücudu tamamen kapatan tek parçalı bu kıyafet güneş ışınlarının yakıcı etkisinden korunma isteği ile giyilmektedir. Beli sıkmayan ve boydan aşağı uzanan, geniş ve açık renkli kumaşlar yaygınlık göstermektedir. Cinsiyet ayrımı gözetilmemesi dikkat çeken bir diğer hususdur. Kadın ve erkekler bu giyim tarzını ortak olarak kullanmaktadır. Modern anlamda *unisex* [309] olarak adlandırılan kavramın batı toplumlarındaki karşılığı kot pantolonlarındaki cinsiyet ayrımının gözetilmemesi durumunu içermektedir. Kadın erkek ayrımı gözetmeyen giyim tarzlarının tercih edildiği yerlerin dağılışı bu anlamda coğrafi özellik taşımaktadır.

Tüm bunların yanında insanlar toplu halde yaşadıklarından ortaya koydukları belli medeniyet kalıpları içerisinde giyinmeye özel önem göstermişler, toplum içerisine girerken nasıl giyineceklerini, çalışırken nasıl giyineceklerini, ev ortamında nasıl giyineceklerini çok güzel dengelemişlerdir. Toplum içine girerken en güzel giysilerini giyip, adına ‘‘Ellik’’ demişler, çalışırken giydikleri rahat, ter emici kumaşlardan yapılan giysiler kullanmışlar adına ‘‘işlik’’ , ev ortamında rahat iş görebilmek maksadı ile giydikleri giysilere ‘‘günlük’’ demişlerdir. Tüm bu giysiler kullanılırken sosyal hayatta ve onun getirdiklerine dikkat edilmiştir. Hiçbir giysi tesadüf eseri ortaya çıkmamıştır. Giysinin dönemi incelendiğinde o dönemin sosyolojik, teknolojik yapısı da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Örneğin; çalışırken iş yeri olan tarlasına at sırtında gidecek olan bir çiftçi at sırtına rahat binebilmek için ayağına giydiği giysinin bu fiile uygun olması gerektiğini iyi hesaplamıştır. Türk folklorunda bugün gördüğümüz ve bazı yörelerde halen kullanılan pantolona benzeyen ‘‘potur’’ gibi giysiler bunun en canlı örneğidir. Türkler ata rahat binebilmek için pantolon benzeri ayağa giyilen bir giysiyi binlerce yıl önce giymişlerdir[310].

Binlerce yıldan beri insanoğlu, doğal şartlara karşı kendini koruma ihtiyacı duymuştur. Yaşadığı, barındığı çevrenin güvenliğini sağladıktan sonra iklim

[309] Unisex: Her iki cinse uygun, cins farkı gözetmeyen. Kaynak: http://www.tdk.gov.tr/ Erişim Tarihi:02.04.2018.
[310] Gizlice, Önal, 68

koşullarına karşı da kendini koruyarak giyim eşyaları yapmıştır. Geçen yüzyıllar boyunca da her toplum kendi kültür ve sanat anlayışına göre, refah ve teknik imkânlarına göre kumaşları süslemeye, renklendirmeye başlamıştır[311].

Giyim kuşam kültürü yüzyıllar gibi çok uzun bir zaman dilimine yayılmış, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, beceri ve deneyimler sonucunda şekillenmiştir. Farklı ırk ve kültürlerden de olsa insanlar, doğa koşulları karşısında birbirine çok yakın tepkiler vermektedirler. Dünyanın birbirinden uzak köşelerinde bile benzer doğa koşulları hâkim ise insanlar birbirine yakın içgüdüleri doğrultusunda benzer eğilim ve hareketleri sergilemektedirler. Hangi ulus veya uygarlıkların hangi giyim geleneğinin etkisinde kaldığı araştırıldığında da, aynı coğrafi bölgede uluslar değişse bile bölgenin doğal yapısının, insanları benzer giyim ve donanıma zorladığı görülmektedir. Bu doğrultuda giyimi etkileyen en önemli faktörlerin, iklim koşulları ve doğanın yapısı olduğu söylenebilmektedir. İklim, sosyal ve ekonomik yapıyı dolayısıyla da giyim kuşam kültürünü etkilemektedir[312].

Giysiler yardımıyla insanlar, yaşadıkları sahadaki yağmur, kar, rüzgâr ve diğer hava koşullarına uyum sağlayabilmektedir. Ayrıca giyim yoluyla insan, doğal ortamda oluşabilecek sıyrıklardan ve kesiklerden, haşerelerin ve çeşitli canlıların ısırmasından vücudunun güvenliğini arttırabilmektedir. Giysiler vücudun temiz tutulması ve kirlenmemesi açısından da önemlidir. Bu sayede toksinlerin ve mikropların vücuda girişi sınırlandırılır[313]

Çevresel deterministlerin görüşüne göre, fiziki coğrafya üniteleri, beşeri faaliyetler üzerine baskın güç rolündedir. Bunlardan bir tanesi de iklim ünitesidir. Yukarıova'nın iklim verileri daha önce detaylı olarak bahsedilmiştir. Yaz mevsiminde sıcaklıkların artmasıyla insanlar, açık renk ve ince kumaştan yapılmış giysiler tercih etmektedirler. Yörede meşhur olan şalvarın tercih edilmesinde bu faktör etkilidir. Şalvar ince kumaştan oluşup çatısı (A-peyk) ayak bileğine kadar inmekte ve bol bir görünüm sergilemektedir. Rahat ve serin olduğu için çok tercih

[311] Fikri Salman, ''Tarihi Türk Kumaşlarında Desen ve Renk Anlayışı'' *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi,* (4), 141-154. 1998,s.141.
[312] Gözde Bursalıgil, *Antropolojik Açıdan Giyim Kültürü,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009,5.
[313] Şaban Çelikoğlu, *Bartın Şehrinin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Varlıklarına Göre),* Pegem Akademi, I. Baskı Kasım 2016, Ankara, 138.

edilmektedir. Kadınlar, şalvarın üzerine yarım kol penye giymektedirler. Kadınların başları kapalı olsa bile uzun kol değil de yarım kol bluz giymektedirler. Bu durum sıcaklığın nemlilikle birlikte bunaltıcı olduğunu göstermektedir. Kapalı bir kadının yarım kol giymesi yöredeki insanlar tarafından normal karşılanmaktadır. Yörenin geçim kaynağı olan fıstık tarımının hasat dönemine baktığımızda, insanların neden şalvar giydiği hakkında fikir sahibi olabiliriz. Düz bir tarlada, çiftçinin eğilerek ekim ve hasat yaptığı görülmektedir. Kadınların, toprağın içinde rahat yürüyebilmek için, eğildiklerinde hoş olmayan görüntü vermemek için şalvar giydiği tercih edilmektedir. Kadınlar, evinde, evinin bahçesinde, tarlasında iş yapacakları vakit şalvar giymektedirler. Modern toplumun moda kavramı ekseninde değiştirdiği giyim kültüründe geleneksel olan şalvarın durumu az da olsa değişmiştir. Geçmiş dönemlerde çarşı pazar yerlerinde hemen hemen herkesin giydiği şalvar, günümüzde orta yaşlı ve daha yaşlı kişiler tarafından kullanılmaktadır(Fotoğraf 3.85). Geleneğe sahip çıkmayı amaçlayan gençler de şalvarı kullanmaktadır. Semt pazarlarında satışı yapılmakta tüketim olduğu için üretimi devam etmektedir**(**Fotoğraf 3.86).

Fotoğraf 3.85. Şalvar

Fotoğraf 3.86. Semt Pazarında Şalvar

Sıcak yaz güneşinin olumsuz etkisini azaltmak için şapka kullanımı görülmektedir. 6 köşeli şapka yörenin karakteristik kıyafet tamamlayıcılarından biri olma özelliği taşımaktadır (Fotoğraf 3.87).

Fotoğraf 3.87. Altı Köşeli Kasket Takan Vatandaşlardan Bir Görünüm.

Şehir ve ilçe merkezlerinden uzaklaşıp kırsal alana doğru inildiğinde çağdaş giyimin yanı sıra geleneksel giyim de görülmektedir. Bu durum dağlık kesimlere çıkıldıkça daha da artmakta doğa ve ekonomik koşulların etkisiyle giyim biçimi iyice özelleşmektedir. 70-80 yaş civarındaki, kırsal alanda yaşayanlar ile daha genç olanlar ve kentliler arasında da giyim farklılığı gözlenmektedir. Bu fark kadınlarda daha çok görülmektedir[314].

Osmaniye kıyafet tarihinde üç dönem yaşandı. İlk olarak kentli kültür döneminde Kınıklı Türkmen kızları tuman üzerine üç etek ya da bindallı giydi. Başına yağlık bağladı. Kınıklı Türkmen kocaları tuman üzerine cepken giydi. Başlarına keçe külah taktı. İkinci olarak; Arap-Fars etkisiyle fes giyildi. Fesin üzerine örtülen yağlığa bir de ‘‘agel’’ bağlandı. Erkekler önce Göv Şalvar sonra Kara Şalvar giymeye başladı. Üçüncü olarak Cumhuriyet döneminde çağdaş giyim kabul edildi. Milli kıyafetler ‘‘folklorik giysi’’ olarak kaldı[315].

İnsanların geçirdiği kültürel süreçte toplumlara göre farklı nitelikler kazanan giyim geleneği günümüzde toplumsal farklılıkları ortadan kaldıran ortak nitelikleri olan tek tipe doğru dönüşmeye başlamıştır. Sanayinin gelişmesiyle dokumalarının

[314] Muzaffer Sümbül, ‘‘Adana Giyim - Kuşam Kültürü’’, *Folklor Halkbilim Dergisi*, 5(49), 8-13. 2001, 8.
[315] İpek, *Osmaniye Etnografyası*, 235.

yerini fabrikasyon üretimler almıştır. Dokumanın her düğümündeki, her nakıştaki halk estetiğinin şaheseri olan ürünler yerini makineye bırakmıştır. Günümüzde az da olsa geleneksel giyim kuşam kültürünü sürdüren topluluklar vardır. Bunlar son örneklerdir. Halk oyunları ekiplerinin birçoğunun giydikleri yöreyi yansıtan giyimlerle ilgili araştırmalar, yarışma kazanma kaygısıyla özünden sapmıştır[316].

Halk oyunları ekipleri giysi tercihlerinin ilk sahneleme döneminden günümüze değin birçok kez değiştiği görülmektedir. İşte sahneye aktarılan halk oyunları giyiminin kırılma noktası bu kısımdır. Çünkü sadece usta çırak ilişkisi ile oyunları öğrenen eğitmenler ekibin giyimini de belirlemektedir. Eğitmenler bunu yaparken oyunda olduğu gibi geçmişte kullanılan giysileri ekibe giydirmektedir. Çünkü yeni bir giysi ya da farklı bir biçim kullanmak önemli araştırmalar gerektirmektedir. Halkbilim formasyonu gerektiren bu araştırmaları yapmak her eğitmen için olanaksızdır. Ayrıca gerekli eğitimi olmayan kişilerin bu araştırmaları yapmamaları da gerekmektedir. Bu nedenle oyunda olduğu gibi giyimde de belirleyici olanın geçmişi taklitten ibaret olduğu görülmektedir[317](Fotoğraf 3.88).

Fotoğraf 3.88. Yöresel Kıyafetleriyle OFAD Halk Oyunu Ekibinden Görünüm.

[316] Erman Artun, ‘‘Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği’’, *Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu,* 15-17 Aralık 2006b, Eskişehir 1-19, 2006b, 3.
[317] Muzaffer Sümbül, ‘‘Adana – Osmaniye Bölgesi Giyim Kültüründe ve Halk Oyunları Ekiplerinin Giysi tercihlerinde Kadın Başlıkları’’ Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi işbirliğinde gerçekleştirilen *Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslar arası Sempozyumu* 15-17 Aralık 2006 Eskişehir Yayımlanmamış Kongre Bildirisi,2006, 15.

Osmaniye ili mahalli kıyafetler incelenirken, ilin coğrafi yapısı ile toplumsal (sosyolojik) yapısının iyi bilinmesi gerekmektedir. Yörede yaşayan Türkmen oymakları birbirlerine yakın kültürel yapı arz ederken, küçük kültürel farklılıklar da göze çarpmaktadır. Ancak bu Türkmen boylarının kültürel ortak noktaları, bir başka deyimle kültürel bileşkeleri daha fazladır. Bu düşünceden hareketle yöreyi tarttığımızda karşımıza inanılmaz güzelliklerin çıktığına şahit oluruz[318].

Osmaniye mahalli kostümlerini araştırırken, bazı kıyafetlerin bölgenin diğer illerinde de kullanıldığını görmekteyiz. Bu kıyafetler; Şalvar:Bölgenin 5 ilinde de ortak kullanılmaktadır. Osmaniye'de şalvarlar renk olarak koyu renkler hâkim genel olarakta siyah renkten ve zeytin yeşilinden dikildiği görülmektedir. Peyki Adana şalvarı gibi uzun olmamakla beraber, cep ağızları işlemeli yapılabilmektedir. Sonuç olarak şalvarın bölge illerinin ortak bir kıyafeti olduğu görülmektedir[319]. Şalvar; Tırlık denen bir tür pamuklu dokumadan yapılmaktadır. Tırlığın hammaddesi pamuktur ve ıstar denen el tezgâhlarında dokunmaktadır. Iygısı da, çözgüsüde pamukludur. Pamuklu kumaştan olması nedeniyle ılık iklime sahip Akdeniz Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine özgü bir kıyafettir[320]. Ancak Tırlık kumaş günümüzde üretilmediğinden, yerini ‘‘Tırpanı bez’’ ‘‘Terikoton’’ ve çeşitli pamuklu ve yün kumaşlardan da yapılmaktadır. Şalvar Osmaniye'de genel olarak koyu renk kumaşlardan yapılmaktadır. Osmaniye şalvarını bölgenin diğer illerinden ayıran özelliği peyklerinin diz hizasında olmasıdır. Ayak uzunlukları yemeni üzerine hafif şekilde dökülmektedir. Bağı uçkurdur, cep ağızları kaytan işlemeli yapılabilmektedir. Genel olarak ise işlemesiz sade şekilde kullanılıyor olmasıdır[321].

Börk:Börk başa giyilen bir kıyafettir. Osmaniye'de börk yazlık kıyafet olarak giyilmekte ve etrafına kefiye denen bir jest sarılmakta, kefiye ucu sol yanağa doğru salınmaktadır. Osmaniye börkünde koni uzunluğu fazla değildir ve püskül abartılmamıştır[322].

---

[318] Abdullah Gizlice, Mehmet Erkoçak, “Osmaniye İli Mahalli Kıyafetleri”,*Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu 4-5 Ocak 2003*, Yimtaş Matbaası, Osmaniye 2003, 174.
[319] Gizlice ve Erkoçak, 177.
[320] İpek, Osmaniye Etnografyası, 234.
[321] Gizlice ve Erkoçak, 183.
[322] Gizlice ve Erkoçak, 177.

Terlik: Terlik genel olarak yöre insanının yaz sıcağında giydikleri, koni şeklinde küçük delikleri olan ve delik etrafı işlemeli, ucu püsküllü bir erkek kıyafetidir. Terliğin delikleri başın hava almasını sağlamak için yapılmış, deliklerin simetrik yapılmasına özen gösterilmiş olup, delik çevresi ipek böceğinin heril denen işlenmemiş ham ipliği ile sırınarak işlenmiştir. Heril ipliği ipek ve altın sarısı renktedir. Bu işleme türüne yörede ‘‘Gazez’’ denmektedir. Terlik genel olarak Osmaniye'nin ova köyleri olarak adlandırılan, Çukurovadaki köylerinde kullanılmaktadır. Terlik üzerine kefiye sarılarak kefiye uçları sol yanabırakılmaktadır. Terlik, yanlarının delik olması sebebi ile yazları serin ve görünüş itibarı ile şık durmaktadır[323].

Aba:Yöredeki en belirgin ortak kıyafetlerden başta geleni ise; Aba adı verilen ve yünden yapılan, kolları dirsekte, boyu uyluk hizasında olan kıyafettir. Osmaniye'de Boz Aba olarak kullanılmaktadır. Ancak; Yöresel inceliklerle motif ve desen olarak ayrılmıştır[324].Osmaniye'de kullanılan aba dokuma olarak aynısını ancak; sırt işlemeleri, çeşitli Türkmen motifleri ve çiçek motifleri ile süslenmiş yaka kısımları işlenmiş, koyunun kendi ‘‘Natürel’’ yünü boyanmadan kullanıldığı için adına ‘‘Boz Aba’’ denmiştir.Boyama yapılarak kullanma şekil ise Nar kabuğu ve ‘‘Boruk’’ denen bitkinin boyasından elde edilen açık kahverengi bir renk oluşturarak kullanılmıştır. Osmaniye yöresinde dokunan Boz Abanın her erkeğin kendi hanımı tarafından dokunarak giyildiği kaynak kişilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır[325].

Sırma aba (boz aba): Dokuması doğal koyunyününden, (koyunun boyanmış yünü kirli beyaz görünümdedir) yörede ıstar denen (kilim dokuma tezgâhı) tezgâhlarda elde dokunur. Kolları dirseklere inecek şekilde uzun, kollar işlemelidir. Yakadan eteğe kadar olan göğüs kısımları ve sırta gelen kısımları çeşitli motiflerle işlemelidir. Aba üzerindeki motifler dokumanın kendinden olduğu gibi, dokuma sonrasında da heril denen ipek ipliği ile çeşitli motiflerle işlenebilmektedir. Aba natürel koyunyününden olduğundan renk kirli beyaz ve açık kahve renklerinde olduğundan yörede adına Boz aba denmektedir. Aba üzerindeki motifler genellikle kilim motifleri küçültülerek işlenmiştir. Genellikle yiğitliği simgeleyen koçboynuzu,

[323]Gizlice ve Erkoçak,179.
[324]Gizlice ve Erkoçak, 177.
[325]Gizlice ve Erkoçak, 178.

parlaklığı simgeleyen, yıldız motifi ve çoğalmayı simgeleyen zincir motifleri kullanılmıştır. Bu işlemelerden dolayı sırma aba olarak adlandırılmaktadır. Aba dokuması sert olması nedeni ile şalvarın üzerine salıverilerek giyildiği gibi daha sıkı olması için, kış aylarında etekleri şalvarın içine salınarak üzerinden Tarabulus kuşak bağlanmaktadır[326].

Yemeni:Ortak diğer kıyafette yemenidir. Yemenliler yapı ve dikim modeli itibarı ve hammadde olarak ortak ancak renk itibarı ile farklıdır. Osmaniye'de topuksuz ve siyahtır. Ancak Osmaniye'nin dağ kolu köyleri olarak bilinen Gaziantep ve Maraş'a yakın köylerinde kırmızı yemeni de yaygın olarak kullanılmıştır[327].Tabanı ham yarma manda derisinden, sayası işlenmiş inek derisinden yapılmış kırmızı ve siyah renkte yemenidir. Yemeninin özelliği giyen şahsın yemenisini kendisi dikmesidir. Bu nedenle boyamadan da kullanılmıştır. Kadirli ilçemizde daha zarif hale getirilerek saraçlar tarafından elde yapılan ''Kadirli yemenisi'' meşhurdur ve Adana da bu yemeniyi giymektedir. Yemeni renklerinde tek hâkim renk yoktur. Siyah ve kırmızı olanı en çok kullanılanıdır[328].

Osmaniye yolların birleştiği noktada olduğu gibi, kültürlerin de birleştiği noktada bulunmaktadır.

Sırma Cepken (mavi cepken): Genel olarak koyu renk kaba dokunmuş kumaşlardan yapılır. Kollarının uzunluğu dirseğe kadar uzun, önü aba gibi açık, kol ve yaka ile sırta gelen kısımları yöresel motiflerle işlemeli olduğundan sırma cepken denilmektedir. İşleme ipliği yörede yaygın olarak kullanılmış ipek böceğinin ''Heril'' denen işlenmemiş ham ipliği ile yapılmıştır. Herilin rengi altın sarısı renktedir. Günümüzde bu ipliğin yerini sırma ipliği denen (sim iplik almıştır)[329].

İşlik (Gömlek): Pamuklu veya ipek kumaştan yapılan, beyaz veya beyaz üzeri gri küçük ve sık çizgili desen şeklinde yapılmıştır. Yakasız olabildiği gibi sıfır yaka (hâkim yaka) da yapılabilmektedir. Kollar uzun kol ağızları salma olabileceği gibi

[326] Gizlice ve Erkoçak,180.
[327] Gizlice ve Erkoçak, 178.
[328] Gizlice ve Erkoçak,185.
[329] Gizlice ve Erkoçak,180.

düğmelide olmaktadır. İşliğin aba ya da cepken altından giyildiğinde görünen yaka kısımları çeşitli motiflerle işlemelidir[330].

Tarabulus kuşak: 90x90 ölçülerinde bir çeşit ipeksi kumaştan yapılmıştır. İki kenarı püsküllüdür. Rengi sade beyaz, kahverengi, siyah olabildiği gibi karışık çizgili renkli de olmaktadır. Renklerin karışımı gök kuşağını andırmaktadır. Osmaniye'de genellikle sade beyaz olanı bele bağlanmakta, siyah olanı ise boyuna atılmaktadır. Tarabulus kuşak yöre insanının çok amaçlı kullandığı bir kıyafettir. Hem kış hem yaz günlerinde bele bağlanır amacı beli sıkı tutmasıdır. Soğuk olduğunda aba altından boyuna çapraz bağlanarak soğuktan korunmada kullanılır. Ayrıca namaz kılmak için seccade ve yemek yerken sofra görevi de görmektedir[331].

Yün çorap: Koyunun boyanmamış genellikle göz yünü denen kirli beyaz yünden elle işlenerek kullanılan bir çoraptır. Yün çorabın özelliği teri emmesi ve ayakta meydana gelecek mantar türü hastalıkları önlemesidir. Seyrek bir işleme türü olduğundan ayağın hava almasını sağlamaktadır[332].

Sonuç olarak: Aynı Türkmen oymaklarının bir arada yaşadığı, coğrafyada farklı kültürlerin olması düşünülemez. Halk kültürünü de sıkıştırarak il ya da ilçe düzeyine indirerek sıkıştırmak kültürümüze vurulmuş bir darbedir. Özellikle halk oyunları ve yöresel kostümlerin böyle bir sıkıştırma sonucu zarar göreceği bir gerçektir. Halk oyunlarımızda ve yöresel kostümlerde il, ilçe ve köy yerine bölge ifadesinin kullanılmasında Halk oyunlarımız ve zengin kültürel değerlerimiz açısından fayda vardır[333].

Tarihi bölgenin diğer illeri kadar eski olan Osmaniye siyasi yapılanmasının il statüsü kazandığı 1996 yılında yeni il olmuş bir yerleşim merkezi olarak düşünmek son derece yanlış bir saplantıdır. Osmaniye yöresel kostümlerini ve halk oyunlarını ele alırken bölgen diğer illeri ile kültürel açıdan aynı ağırlıkta değerlendirilmelidir. Bulunduğu coğrafyada kültürlerin birleştiği noktada bir il merkezi olan Osmaniye ilinin bu özelliği dikkate alınmalı ve buna göre değerlendirilmelidir[334].

---

[330] Gizlice ve Erkoçak,183.
[331] Gizlice ve Erkoçak,184.
[332] Gizlice ve Erkoçak,184.
[333] Gizlice ve Erkoçak, 178.
[334] Gizlice ve Erkoçak,178.

Hayvancılıkla meşgul olunan yerlerde yün, pamuğun ve ketenin yetiştiği bölgelerde pamuklu ve keten dokumalar, ipeğin üretildiği yerlerde ipekli dokumalar yapılmıştır[335].

Tablo 3.2. Folklor Unsuru Olarak Kıyafetler.

ERKEK KIYAFETLERİ			
Başa Giyilenler	Üste Giyilenler	Ayağa Giyilenler	Jestler
Terlik-Börk	Sırma Aba (Boz Aba)	Kırmızı-Siyah Yemeni	Para Kesesi
Keçe Külah	Sırma Cepken (Mavi Cepken)	Kırmızı Postal	Kama
Kefiye	İşlik (Gömlek)	Yün Çorap	
	Şalvar		
	Tarabulus Kuşak (Poşi)		
KADIN KIYAFETLERİ			
Başa Giyilenler	Üste Giyilenler	Ayağa Giyilenler	Jestler
Gümüş Sırma Fes	Gömlek	Kırmızı-Yemeni	Para Kesesi
Heril Yağlık	Cepken	Yün Çorap	Kama
Tepelik	Üçetek		Beyaz Mendil
	Güdük		
	Önlük		
	Şalvar		
	Tarabulus Kuşak		

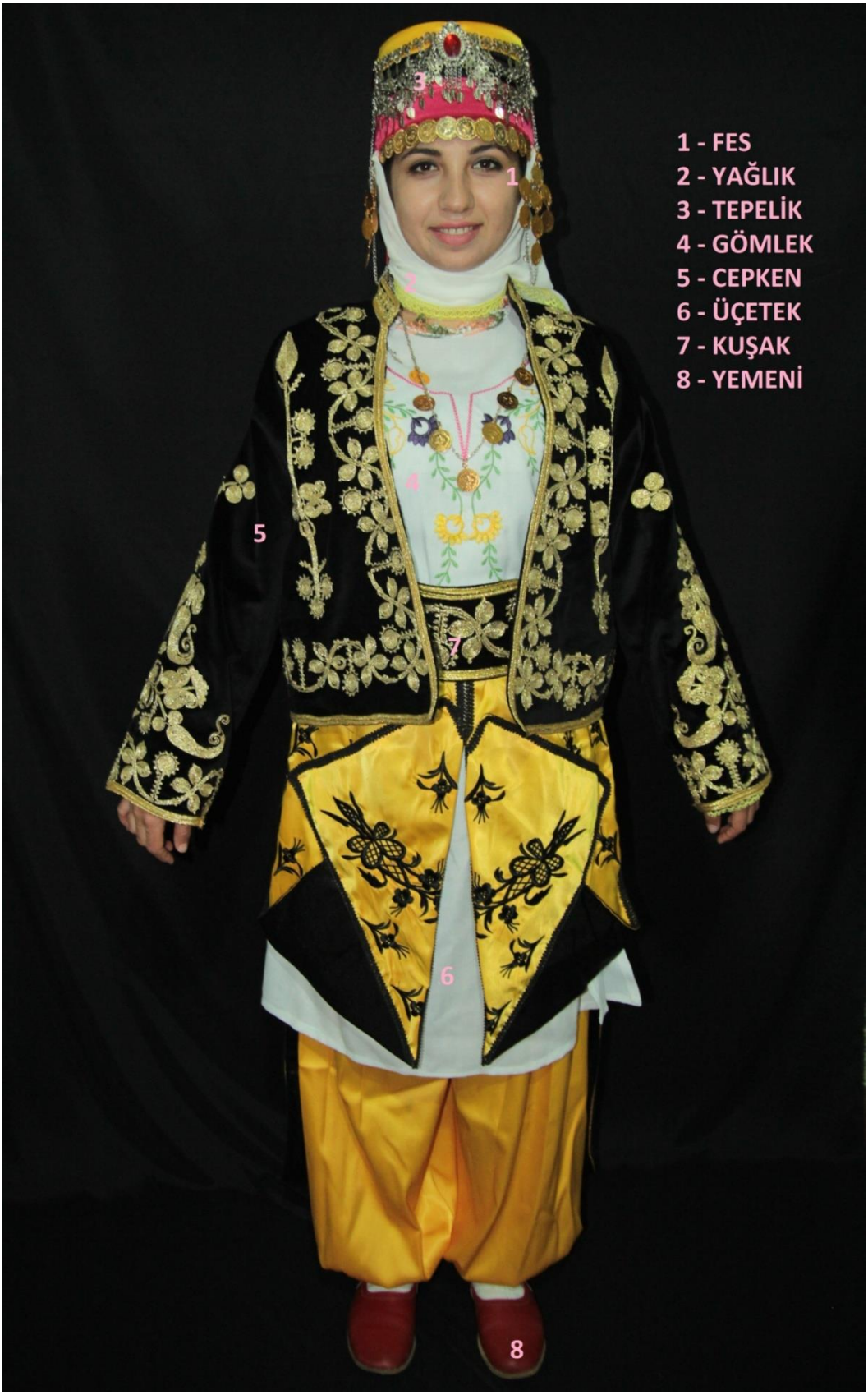
Kaynak: Gizlice ve Erkoçak, 2003'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Yöresel folklor kıyafetleri kadın ve erkek kıyafetleri olarak ve başa giyilenler, üste giyilenler, ayağa giyilenler, jestler olarak gruplandırılmaktadır(Tablo 3.2). Erkekler börk, külah, kefiye, aba, cepken, gömlek, şalvar, kuşak, yemeni giymektedirler (Fotoğraf 3.89). Kadınlar, fes, yağlık, tepelik, gömlek, cepken, üçetek, kuşak, yemeni giymektedirler (Fotoğraf 3.90).

[335] Fikri Salman, ''Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz'', *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, (6), 13-42. 2004,14.

Fotoğraf 3.89. Halk Oyunları Ekibinin Geleneksel Erkek Kıyafeti (OFAD).

Fotoğraf 3.90. Halk Oyunları Ekibinin Geleneksel Kadın Kıyafeti (OFAD).

3.5. EL SANATLARI

El sanatları sanayi öncesi toplumların en başta gelen tarım dışı faaliyeti olarak, pek çok alandaki ihtiyacı karşılamaya yönelik olduğundan çok geniş bir alanı kaplamaktadır. El sanatları kullanılan malzemenin türüne ve malzeme işlenirken kullanılan tekniğe göre çeşitlenmektedir. Bu çeşitlilik içinde, belli ihtiyaçları karşılamak üzere uzmanlaşıp toplumsal hayatta yer edinenler kendi kurumlarını oluşturarak geleneksel hale gelmişlerdir. Geleneği belirleyen başlıca unsurlar arasında imalat tekniği, kullanılan malzeme, bu malzemenin geldiği yer ve çeşitlerine göre belirlenmiş kullanım yerleri, mesleğe girenlerin etnik, dinsel ve/veya coğrafi kökeni, mesleğe mekânsal örgütlenme içinde tahsis olunan alan gibi unsurlar yer almaktadır[336].

Kültürel mirasın önemli bir unsuru olan gelenek mesleklerin belirlenmesi, ortaya çıkarılması ve korunması da yerele özgü değerlerin küreselleşme karşısında yok olup gitmemesi için önem arz etmektedir[337].

3.5.1. Karatepe Kilimi

Konar-göçer aşiretlerin dağlardaki yaşamını ovaya taşıma zorunluluğu olan iskân politikalarından Kadirli'nin köyleri de etkilenmiştir. Hayvancılık ile geçimlerini sağlayan aşiretler ovaya yerleştikleri zaman tarımsal faaliyetler ile uğraşmak zorunda kalmışlar ve hayvancılığa bağlı yaptıkları en iyi işlerden biri olan dokumacılığı ihmal etmişlerdir. Fakat ilerleyen zamanda dokumacılık mesleğine farklı bir boyut getirmişlerdir.

Bugünkü Karatepe ve Kızyusuflu köylerine şimdiki Aslantaş ve çevresine yerleşmelerini emrederek göç yapmalarını yasaklamıştır. Hatta bu insanlara üzüm yerleştirmeleri için bağ çubukları gönderilmiş, ancak yerleşmeye zorlanan yöre halkı, dikilmek üzere gönderilen bağ çubuklarını tutmasın diye haşlayıp dikmişlerdir. Zamanla hayvancılığın azalması, halkı tarım alanlarına yönelmeye zorlamış dolayısıyla yün sıkıntısına bağlı olarak da yörede dokumacılık gerilemiştir. Ancak

---

[336] https://www.kulturportali.gov.tr/portal/el-sanatlari-gelenegi-1 Erişim Tarihi: 28.02.2018.

[337] Ferhat Arslan, İlker Mümin Çağlar, Cengiz Gürbıyık, "Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği", *Studies Of The Ottoman Domaın,* Cilt:7, Sayı:13, 2017, 212.

giderek artan nüfusa karşın, yörenin yaşam biçiminin etkisi ve ekonomik nedenlerle olsa gerek, tarımda sürekli yenilikleri sağlayamayan yöre halkı yeni bir arayışa girmiştir. Köyden yedi kişi bir araya gelerek ‘‘Karatepe- Kızyusuflu Ormaniçi Köylülerini Kalkındırma Kooperatifini kurmağa karar vermişler ve 26.12.1972 tarih ve 29.63 sayılı Ticaret Bakanlığı onayı ile adı geçen kooperatif kurulmuştur[338].

Kadirli ilçesine bağlı Karatepe köyünde 6 mahalle yer almaktadır. Bunlardan biri de Sarıdüz Mahallesidir. Bu mahallede Karatepe-Kızyusuflu Köyü KalkındırmaKooperatifi bulunmaktadır(Fotoğraf 3.91).1972 yılında kurulan 67 kooperatif arasında ayakta kalan tek kuruluştur.

Fotoğraf 3.91. Karatepe-Kızyusuflu Kalkındırma Kooperatifinden Bir Görünüm.

Karatepe-Kızyusuflu Kalkındırma Kooperatifi 3 bölümden oluşmaktadır. Dokuma atölyesi(Fotoğraf 3.92),boya atölyesi ve dokunan kilimlerin sergilendiği teşhir alanı (Fotoğraf 3.93). Dokuma atölyesinde 17 tezgâh vardır ve 20 işçi çalışmaktadır. İşçilerin hemen hepsi henç kızdır.

[338] İsmail Öztürk, ‘‘Karatepe Kilimleri’’, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı:13, Mart 1992, 48.

Fotoğraf 3.92. Dokuma Atölyesinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.93. Teşhir Alanından Bir Görünüm.

Genel şekli oval biçimde olan Karatepe'nin doğu yönü sarp bir biçimde nehre iner. Güney ve batı yönleri oldukça dik, buna karşılık kuzey tarafı ise hafif bir meyille dereye doğru alçalır. Karatepe, iç ve dış turizm içindeki insanların; doğal ve bozulmamış bir çevre, çam ve çeşitli ağaçların bulunduğu ormanlık gezinti yerleri, mesire yerleri, kamp alanları ile aynı zamanda bazı kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir ulusal parktır[339].

[339]N.Rengin Büken, ''Karatepe Kilimleri ve Karatepe-Kızyusuflu Ormaniçi Köylülerini Kalkındırma Kooperatifi Kilim Dokumalarının Desen ve Kompozisyon Özellikleri'' Osmaniye Valiliği, *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu,* 4-5 Ocak 2003. Yimtaş, 2003, 97.

Karatepe yöresinin ortasında bir dağ vardır. Bu dağdan kaynaklanarak Kadirli'nin güneydoğusundaki yöreye Karatepe denir. Yöre oldukça yüksektir. Karatepe diye bilinen bölgede; Kızyusuflu, Bahadırlı, Bekereci, Karatepe, Durmuşsofulu, Çiyanlı köyleri vardır. Bu köylerin ortak özellikleri 1950'li yıllara kadar yazın deve ve atlarla Uzunyayla'ya, Binboğa, Aladağ, Konur dağı, Erciyes dağına göçerlerdi. Yaylada Karaçadır'da barınıp koyun, keçi, deve, inek, at besliyorlardı. Kışın ise bu köylerdeki kışlıklarına dönerlerdi. 1950'lerden önce bugünkü gibi çağdaş konutlar yoktu, 8-10 m uzunluğunda çitli çevrili, üzeri otla örtülü, içi sıvalı sıvasız basit evlerde oturuyorlardı[340].

Karatepe'de Avşar, Karkeçili, Kumarlı, Bozdoğan, boylarının yaşadığı tespit edilmiştir. Yörede konar-göçer denilen, yazın yaylalarda, kışın köylerde yaşayan halkın oluşturduğu Karatepe'nin çevresinde Bozkuyu, Kazmaca, Aslantaş ve Kızyusuflu köyleri bulunmaktadır. Geçim kaynakları ise tarım ve hayvancılıktır[341].

Osmaniye ve çevresinde kilimler önceleri ailenin ihtiyacı olarak dokunmuş, ancak son zamanlarda ev ekonomisine katkıda bulunmak amacına yönelik olarakta üretilmeye başlanmıştır. Bir el sanatı olan kilim, Osmaniye Merkez ve köylerinin uğraş kaynaklarındandır. Osmaniye ve yöresinde kilimler iki bölgede kısmen farklılıklar göstererek dokunmuştur. Ceyhan nehri- Kadirli arası kesimi ile Ceyhan nehri-Osmaniye arası kesiminde yaşayan aşiretler tarafından kullanılan malzemelerde ve dokuma da farklılıklar olmuştur[342].

Ceyhan nehri-Osmaniye arası kesiminde göçlerle gelen Yörükler, Türkmenler, azda olsa Avşarlar; Cevdetiye, Kumarlı, Toprakkale, Kaypak köylerini oluşturmuşlardır. Bu aşiretlerden Yörükler, koyun, keçi ve deve, Türkmenler; sığır, at, Avşarlar ise manda ve sığır yetiştirmişlerdir. Bu aşiretler yetiştirdikleri hayvanların kıl ve yünlerinden kilim, diğer sergiler ve süs eşyaları dokumuşlardır[343].

---

[340] Musa Seyirci, ''Halet Çambel ve Çukurova Kültüründe Karatepe'', Adana Valiliği-Çukurova Üniversitesi, *2. Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu,* 20-24 Kasım 1991, 290

[341] Büken, 98.

[342] Kazım Tülücü, Serpil Hiçyılmaz, Fahri Kurtay, ''Osmaniye Yöresinde Kilimcilik ve Doğal Boya'', *Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum (15-18 Kasım 1993),* Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye. (348-363) 1995, 348.

[343] Tülücü, Hiçyılmaz, Kurtay, 349.

Bu Türkmen boylarının dokuma kültürüne ait ‘‘Karatepe Kilimleri’’ adı ile kaynaklara gelmiş kilimlerden farklı özellikler gösterdiğini söyleyebilmek mümkündür. Bu oymaklara ait yaygıları Anadolu yerleşim tarihi içindeki göçer, yarı-göçer ve yerleşim arasındaki coğrafi yer değiştirmelerinde rastlanır ve oymak adıyla bilinmesi gerekli yaygılara Karatepe kilimleri gibi yöresel kimlikler verme yanlışlığına düşülmektedir. Anadolu da yöresel olarak her yerde karşılaşabilecek yöre kültürüne ait değerli koleksiyon halı-kilim geleneğini yaşatmağa çalışırken, bu örnekler müzelerdeki benzeri örneklerle karşılaştırmasını alanda yapılacak araştırmayı ve bilgileri yayınlanmış literatürdeki örneklerle karşılaştırmayı bir kenara bırakıp yanlış ya da eksik araştırmalarla gelenekselliği olmayan yozlaşmış kilim örnekleri olarak tanımlanabilir[344].

Daha önceleri sadece ailenin veya o topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak için dokuma kilimler artık giderek bir ticari ilginin odak noktası olmaktadır. Bunun bir sebebi artan talep, aşiret ve toplulukların yapılarındaki ve mensuplarının davranışlarındaki değişikliklerdir. Çok hızlı bir değişim süreci yaşadığımız günümüz Türkiye’sinde geleneksel el dokumalarımız bu süreçten en çok etkilenen konular arasındadır. Geleneksel dokumalarımızı oluşturan atkı yüzlü düz dokuma yaygılarımız üretim biçimini, kullanılan teknik ve malzeme üreten insanın yaşantısındaki değişimden dolayı birçok geleneksel dokuma örneği farklı bir işlev kazanmış veya ortadan kalkmış ya da yerini el emeği olmayan üretimlere bırakmıştır[345].

Bazı evlerde de dokuma tezgâhı bulunmaktadır. Kadınlar günlük yapılan işlerini bitirdikten sonra eskilerin *ıstar* olarak bildiği tezgâhlara geçmektedir ve kilimini dokumaktadır. Kooperatife bağlı 10 adet kurs bulunmaktadır(Fotoğraf 3.94), (Fotoğraf 3.95). Kooperatif bünyesinde kurslara gerekli malzeme temin edilmektedir. Kursiyerlere dokunan kilimin m² üzerinden işçilik verilmektedir.

[344] Büken, 97.
[345] Büken, 96.

Fotoğraf 3.94. OBEM Kursundaki Dokuma Atölyesinden Görünüm.

Fotoğraf 3.95. OBEM Kursundaki Dokuma Atölyesinden Görünüm.

Dokunan kilimler toplanıp kooperatif aracılığıyla satılmaktadır. Osmaniye Kent Müzesinde de kilimlerin teşhir alanı bulunmaktadır(Fotoğraf 3.96).Kilimlerin Pazar alanı yurtiçi veya yurtdışı yerler olmaktadır. Kilimler, kültür evlerinin, kent müzelerinin şark odalarında ofislerde duvar kilimi olarak kullanılmakta ve siparişle de kilim dokuması yapılmaktadır.

Fotoğraf 3.96. Osmaniye Kent Müzesinde Karatepe Kilimi Satışının Yapıldığı Bölümden Görünüm.

Geçmiş dönemlerde dokuma kilimlerinin duvara asılmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Çit duvar örülerek yapılan meskenlerin bir nebze de olsa ısı yalıtımını gerçekleştirmek amaçlanmaktadır. Evin içindeki duvarı boydan boya saran kilimler dışarıdan gelen soğuk havayı engellemek için duvara asılmaktadır. Bunun yanı sıra duvardaki çirkin görüntüyü ortadan kaldırmak, evin içini daha güzel göstermek de söz konusudur. Günümüzde rengârenk boyalarla, kâğıt duvar malzemeleriyle gerçekleşen iç mekândaki hoş görüntüler, geçmiş dönemde dokunan kilimler ile sağlanmaktaydı(Fotoğraf 3.97).

Fotoğraf 3.97. Duvar Halısı Bulunan Köy Evinden Bir Görünüm.

Yüzyıllardır süregelen dokuma kilimciliği, geleneksel motiflerin işlenmesi kültürel değerlerin yaşatılması anlamında önem taşımaktadır. Çevredeki doğal

ortamda yetişen bitkilerden kök boya elde edilmekte, koyunyünlerinin eğertilmesi ile yapılan ip boyanmaktadır. Kök boya elde etmek için ağaç gövdelerinden, çiçek yapraklarından, kısaca bitkisel kökenli malzemeler toplanmaktadır. Toplanan bu malzemelerin bazısı yaş halde bazısı kurutulduktan sonra kaynatılmaktadır. Kırmızı ve tonlarını elde etmek için çam kabuğundan rubiya adındaki bitki kökü, sumak ekşisi kaynatılmaktadır. Yeşil ve tonlarını elde etmek için zakkum yaprağı, develik yaprağı, hayıt bitkisi, domates yaprağı kullanılmaktadır. Sarı ve tonlarını elde etmek için boru çiçeği (katırtırnağı), papatya, soğanın dış kabuğu kullanılmaktadır(Fotoğraf 3.98).Siyah, kahverengi gri krem renkleri koyunun kendi yün renginden sağlanmaktadır. Koyun çeşitlerine göre renklerde çeşitlilik göstermektedir. Hayıt ve zakkum rengin koyulaşması, domates yaprağı rengin açık tonda olmasını sağlamaktadır. Renk elde etmek için kullanılan diğer malzemeler Ceviz, Sütleğen, Hardal, Meşe, Gelincik, Sakızlık, Hartlap (Sandal Ağacı). Aynı ölçüde malzemeler bir araya gelip kaynatılsa da aynı renk tonunu elde etmek mümkün değildir. Kilim dokunduktan sonra yıllarca rengini kaybetmemekte ve dayanıklı olmaktadır.

Fotoğraf 3.98. Boyama İşleminden Bir Görünüm.

Karatepe-Kızyusuflu Ormaniçi köylülerini kalkındırma kooperatifinin ürettiği Karatepe kilimleri, geleneksel Türkmen dokumalarından derlenmiş motif ve desen özelliğine sahip dokumalar olarak tanımlanabilir[346]. Karatepe köyü kilimlerinin bir

[346] Büken, 97.

başka özelliği dokumadaki motiflerdir. Genç kızların duygu ve düşünceleri yansıttığı bu motiflerin çeşitli anlamları bulunmaktadır.

Dokuma sanatı, insanın en eski çağlardan beri başlayarak geliştirdiği bir sanat koludur. Bu sanat başlangıçta hayvan yaşamından doğmuştur[347].

Eğrilen yünler, boya ve motiflerin düzeni içinde bir anlam kazanıyor. Dokumayı yapanın, dokuma yaşamı, ruhu, sevinci, kaderi, umudu göze çarpar. Dokuma motifleri birer mesaj karakterindedir. Aşk, saadet, gelin-kaynana ilişkileri, dulluk, yaşlılık, kıskançlık Türk kadının yaratıcılığı ile bize bir masal iklimi sergiler[348].

Eli belinde tabir edilen motifi bir genç kız işlemektedir. Burada verdiği anlam şu dörtlükle ifade edilir.

Eli belinde
Keyfim yerinde
Çeyizimi hazırladım
Evliliğe hazırım.

Evliliğe hazır olduğunu göstermek isteyen genç kızın dokuduğu bir başka motif baklavadır. Osmaniye ilinde kız isteme merasiminde tatlı olarak baklava yenilmektedir.*Baklava* deseni işleyen genç kız bu şekil ile de bir mesaj vermektedir. *Seymen motifi* halay çeken insanları simgelemektedir. Nişanlı kızın dokuduğu bu motif, artık düğünün gerçekleşmesini istediğini, düğününde halayların çekilmesini arzuladığını görmekteyiz (Fotoğraf 3.99).

Evli kadınların dokuduğu motifler değişmekte o motiflere yükledikleri anlam farklı olmaktadır. *Zincirli motif* töremeyi yani çoğalmayı simgelemektedir. Bu motifi dokuyan kadın çocuk sahibi olmak, kalabalık aile yapısını kurduğu beyliklerden özenerek bey hanımı olmak istemektedir. Her bir zincir halkası bir aileyi simgelemekte ve iç içe geçmiş halkalar zinciri oluşturmakta ve geniş aile yapısını göstermektedir.

[347] Büken, 96.
[348] Yusuf Durul, *Türk Kilim Motifleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987, 7.

Koçboynuzu motifi de yine evli kadınların işlediği bir şekildir. *Koçbaşı* gücün-kuvvetin sembolüdür. Burada kadın bu motifi dokuyarak erkeğine güçlüsün mesajı vermektedir.

Çoğunlukla genç kızların ve evli kadınların çalıştığı kilim dokuma işini, nadiren de olsa erkeklerde yapmaktadır.

Fotoğraf 3.99. Dokuma Motifleri

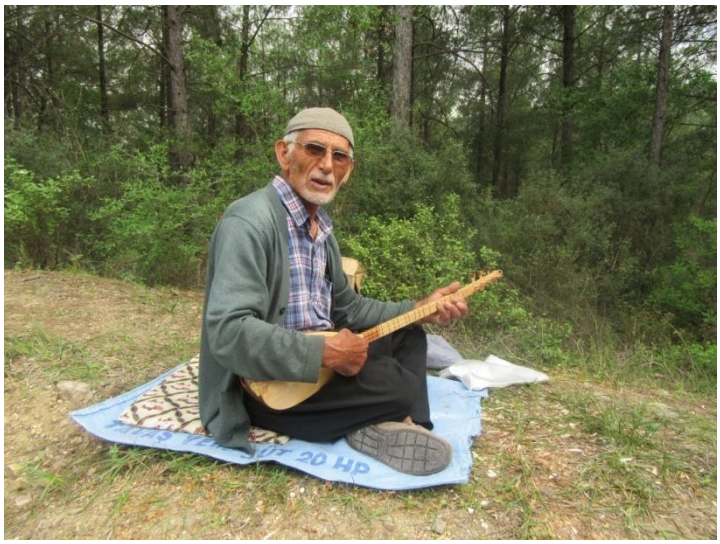
El becerisine dayanan bu meslek özel işçilik yeteneği istemektedir. 1 m² kilimi bir günde dokuyan da modelin zorluğuna kalmıştır. Kilim kooperatifi turistik gezide bulunan yerli ve yabancı turistin uğrak noktası olmaktadır. Tur öncesi randevu alındığında, kooperatif çalışanları tarafından bazlama, D şeklinde börek, kırma zeytin, incir reçeli, ev yapımı tereyağı, köy yumurtası ve vazgeçilmezyeşilliklerin sunulduğu zengin bir kahvaltı hazır bulunmaktadır.

Doğal boya ile kilimciliğin geliştirilebilmesi için kına kökü gibi değerli bitkilerin tarımının yapılması, doğal olarak yetişen zakkum, hayıt gibi bitkilerin

korunmaya alınması gerekir. Doğal olarak yetişen bitkileri korumak, bunların tarımını yapmak, standart ve ekonomik boya elde etmek için merkezi bir boya atölyesinin kurulması ip boyayarak satılması veya yörede bulunan kilim atölyelerinin bu merkezde boyanmasının sağlanması gerekir. Eski kilimlerin fotoğraflanıp, renk, motif ve inceliklerinin saptanması benzerinin yapılması, Osmaniye'yi tanıtacağı gibi el sanatı merkezi olmasını da sağlayabilir[349].

3.5.2. Ahşap Oymacılığı

Ahmet Türkmenoğlu (Fotoğraf 3.100)saz, keman, kaşık, hamzan (yağ kabı) yaparak hayatını devam ettirmektedir.(Fotoğraf 3.101). Saz yapımında dut ağacı, kadaradal diye de bilinen karacan ağacı ve ardıç kullanmaktadır. Keman yapımında köknar ağacından yararlanmaktadır. Mutfak eşyalarını hartlap denilen ağaçtan yapmaktadır. Bu ağaç sandal ağacı (*Arbutus Andrachne*) olarak da bilinmektedir (Fotoğraf 3.102). Ayrıca zeytin ve başka ağaçlardan da yararlandığı oluyor. Burası turistik bir bölge olduğu için yol kenarında sergiledikleri ürünleribu şekilde satmaktadırlar. Köyde en az 8-10 kişi bu işi yapıyor, kendi çocukları da bu işi öğrenmiş bulunmaktadır[350].

Fotoğraf 3.100. Ahmet Türkmenoğlu Kendi Yaptığı Bağlaması İle Birlikte

[349] Tülücü, Hiçyılmaz, Kurtay, 363.
[350] http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-oyma-ustasi-ahmet-turkmenoglu Erişim Tarihi: 28.02.2018.

Fotoğraf 3.101. El Yapımı Müzik Aletlerinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 3.102. Sandal (Hartlap) Ağacından Bir Görünüm.

Kadirli'nin köylerinde, mutfaklarda kullanılmak üzere tahtadan oyma, kaşık, çatak, çomça gibi gereçler yapılmaktadır(Fotoğraf 3.104).

Fotoğraf 3.103. Ahşap Oymacılığı Yapanlardan Görünüm.

Fotoğraf 3.104. Mutfak Gereçleri, Tespih ve Diğer Süs Eşyaları.

Osmaniye'nin Merkez ilçesinde Kadir Çavuş sokakta ahşap oymacılığına dair yapılan el sanatları bulunmaktadır. 30 yıllık hizmeti bulunan dükkanda, aile üyelerinin nesilden nesile aktardığı bir ustalıktır. Çeşitli türdeki ağaçlar işlenerek mutfak gereçleri yapılmaktadır. Şalgam fıçısı, bal teknesi, oklava, yayık, ekmek tahtası, saksı, börek tahtası, şarap fıçısı, su fıçısı, sirke fıçısı, yoğurt kovası, fırın küreği, kılıç, çiftçi aletleri gibi araç gerecin yapıldığı dükkânda Ruhi Özat oğlu Metin Özat ile birlikte çalışmaktadır(Fotoğraf 3.106). Yapılan aletlerin hepsi aynı ağaç türünden değildir. Şalgam için meşe kullanılır. Meşe (*Quercus*) ağacından yapılan fıçının çemberi gevşemez, şalgamın tadını tam verir. Patenti Mersin'in Tarsus

ilçesinde bulunan şalgam, Doğu Akdeniz illerinde sıklıkla tüketilen bir içecektir. Yoğurt kovası için sultani kızılçam kullanılmaktadır. Yoğurdun suyu altta kalır ve peynir kıvamında olmaktadır. Kızılçamın kokusu yoğurda da geçmektedir. Büyükbaş hayvancılığın yaygın olduğu Osmaniye'de süt ürünlerinin imalatında kullanılan araç gereçler önem arzetmektedir. Ayran konulacak fıçılar da Kızılçamdan (*Pinus Brutia*) yapılmaktadır.Zeytinyağı fıçısı kara meşeden yapılmaktadır. Şarap fıçıları ise Akkozağın ince damarlısından yapılır. Ahşap oymacılığı, doğal çevreden temin edilen kaynağın mutfak aletlerine dönüştürüldüğü bir meslektir.

Eskiden çam ağacından su fıçısı yapılmaktaydı. Çiftçiler su fıçısını tarlalara götürürlerdi. 24 saat geçse su buz gibi dururdu içinde. Eskiden çamdan oyma bardaklar yapılırdı. Biz de parça parça çubuklardan yapıyoruz o bardaklardan. Aynı tadı verir. İnsan sağlığına çok faydalıdır çam bardaklar. Nefes darlığına, şeker hastalığına birebirdir[351]. Osmaniye'deki yaz mevsiminin sıcaklığı, soğuk suya olan ihtiyacı arttırmıştır. *Eski çamlar bardak oldu* diye tabir edilen atasözümüzün tarihçesinde, çam ağacından imal edilen bardaklar akla gelmektedir (Fotoğraf 3.105).

Fotoğraf 3.105. Çam Bardaklarından Bir Görünüm.

Osmaniye'de kullanılan ağaçlar Adana'dan gelmektedir. Osmaniye'deki ağaç biraz yumuşak ve sakızlı olduğu için kullanılamamaktadır. Emek ve sabırla yapılan bir el sanatı olarak geçmektedir. Mesleğin unutulması söz konusudur. Mesleğin

351 http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-fici-ustasi-ruhi-ozat-ve-oglu-metin-ozat-ile-yapilan-roportaj Erişim Tarihi: 05.03.2018.

kaybolmaması için ustaların kendinden sonra gelenlere bu işi öğretmesi gerekmektedir[352].

Aslında meslek tam olarak kaybolmaz. Sadece unutulur. Unutulmaması için de birçok kurum veya kuruluş bunların araştırılıp kayda alınmasını sağlamaktadır.Bunun yanı sıra zeytinyağı, şalgam, yoğurt ürünleri var olduğu sürece fıçılar da var olacaktır. Çünkü insanlar lezzeti, kokuyu unutmamakta ve doğal ürünlerde bulduğu tadı hep almak istemektedir. Bu durum bu sektörün yitmesine engel olmaktadır. Satışlar il dışına da yapılmaktadır. Ekonomik anlamda değer kazanması, mesleği sürdürecek yeni elemanların yetişmesine yol açacaktır. Ülkemizin çoğu yerinde olduğu gibi, mesleği aileden olmayana öğretmeme inancı yüzünden, bu sanatlar nadiren bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.106. Ahşap Oymacılığından Görünümler.

352 http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-fici-ustasi-ruhi-ozat-ve-oglu-metin-ozat-ile-yapilan-roportaj Erişim Tarihi: 05.03.2018.

3.5.3. Bıçakçılık

Bıçak, demirin köz ateşinde ısıtılmasıyla ve demirin kalın bir çekiçle uzun süre dövülmesiyle yapılmaktadır(Fotoğraf 3.107). Keskin bir demir olan bıçağın yapılması için demir bir maşa, demir tezgâh ve demir bir çekiç gerekmektedir. Atalarımızın da dediği gibi ‘‘*demir tavında düvülür*’’ yani her iş zamanında ve uygun durumunda yapılır[353]. Demirin ısıtıldığı köz ateşi çam kömürü ile yakılmaktadır. Ateşin sürekli sıcak kalmasında ve ısının ayarlanmasında kolaylık sağlamaktadır. Demiri en iyi ısıtan çam kömürü ile yapılan ateştir. Demirden maşa ile tutulan sıcak demir parçası çekiçle dövülerek bıçak haline getirilmektedir. Bu işlem uzun sürmektedir. Bıçak ustası bir günde en fazla 5 adet bıçak yapabilmektedir. Anahtarlık bıçağı, kurbanlık bıçağı ayrımı yapılmadan her bir tanesi 50 Türk Lirasına satılmaktadır. Daha fazla bıçak çıkarmak için elektrik ile çalışan çarka ihtiyaç duyulmaktadır. El emeği ile yapılan bu zanaat da unutulmaya yüz tutmuştur. Fabrikalar daha çok miktarda ve daha ucuza üretim yapmaktadırlar.

Demirin bıçak olması için bir de sapa ihtiyaç vardır. O da davar (keçi sürüsü) boynuzundan elde edilir. Keçiboynuzuna ısıtılarak şekil verilir ve keskin demire monte edilerek bıçak haline getirilir. Bıçağın sapları ahşap, boynuz ve fiberden çelik ile olup, uzun süreli ihtiyaçlar olarak kullanılmak üzere mutfak, kasap, salata ve çakı bıçakları yapılmaktadır. Yöre insanı yanında bıçağı bulundurur. Bunun birçok sebebi vardır. Tarım ve hayvancılığın geleneksel yöntemlerle yapıldığı dönemde anahtarlık bıçağı çokça kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.107. Bıçak Yapımından Bir Görünüm.

[353] http://www.tdk.gov.tr.

3.5.4. Hızman yada Hamzan

Osmaniye yöresine ait bir mutfak gerecidir. Yapılış itibariylede unutulmuş el sanatlarımızdandır. Toros dağlarında yetişen çiriş bitkisinin havuca benzeyen kökünden yapılır.Yaz aylarında çiriş bitkisinin kökleri kazma keser ile çıkartılır. Taş sokusunda dövülerek ezilir. Macun haline getirilir bir zemin üzerine yayılan bu macun güneşte iyice kurutulur. Sonra dövülerek çiriş unu haline getirilir. Kadınlar tarafından hızmanın isteğe bağlı büyüklüğüne göre, temiz bir bezden torba şeklinde maketi dikilir bu maketin içine un kepeği veya temiz çocuk kundağı toprağı ile bu maket doldurulur. Ağzı bağlanır. Hazırlanan çiriş kökünün toz haline getirilen şekline bir kapta su katılarak çiriş macunu yapılır. Bu macun ustası tarafından hazırlanan bez makete yarım santim kadar katılıkta iyice sıvanarak eller suya batırılıp ıslak elle cilalanır. Küçük kağıtlar ve küçük temiz bez parçalarından ustası tarafından makasla kesilerek elde edilen geometrik şekiller hızmanın üzerine yaş iken yapıştırırlır. Üst kısmında yüksek bir yere asılarak kurumaya terk edilir. İyice kuruyan hızmanın maket içi boşaltılır ve içine yapışan bez ağız kısmından başlayarak ustası tarafından koyun keçi derisi yüzer gibi hızmana zarar vermeden içerden yüzülerek çıkartılır (bu bölüme kadar olan kısmı bayanlar yapar). Hızmanın ağzına ardıç, çam veya sedir ağacından erkekler tarafından estetik bir ahşap kapak yapılır. Eskiden kırsal kesimlerde bidon, kavanoz tekne kutu gibi araç gereçler az olduğundan yapılan bu hızana tereyağı, erinik yağ, süzme bal, pekmez gibi yiyecekler konularak yiyecekler konularak yiyecekler uzun süre saklanırdı. Çiriş bitkisi Toros dağlarında Osmaniye Kadirli ve Sumbas yaylarında halen yetişmektedir. Bahar aylarında çirişin üst yaprakları toplanarak yemek yapılmaktadır. Ayrıca çiriş tozu yapıştırıcı olarak da kullanılmaktadır(Fotoğraf 3.108)[354].

[354]https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/osmaniye/kulturatlasi/hizman-yada-hamzan. Erişim Tarihi: 11.01.2018.

Fotoğraf 3.108. Hızman[355] ve Çiriş Otu.

Hamzan yağ kabı olarak kullanılmaktadır. Tereyağı eritilerek bunun içine konur. Tereyağı konulduktan sonra 3-5 sene geçse bile tadı bozulmamaktadır. Kendine özgü bir rahiyası ve kokusu vardır. Hamzan, çiriş adlı bir bitkiden yapılır. Bu bitki yüksek yaylalarda yetişmektedir. Çiriş, soğanlı bir bitkidir. Onun kökünü toplayıp kurutulur ve ardından kavurulur. Değirmende çekip un haline getirilir. Sonra ondan hamur yapılır. Bez malzemeden içi talaş dolu bir kalıp yapılmaktadır. Bu hamur3 veya 4 kat kalıba sıvanmaktadır. Bunlar 50-60 sene önce yapılmaktaydı.Çok emek verilerek yapılıyordu.Şimdi kullanılan bir eşya değildir. Tekonolik gelişmeler nedeniyle fabrikasyon üretim gerçekleşmekte doğal malzemeden yapılan el emeği ürünler unutulmaktadır[356].

[355] https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/osmaniye/kulturatlasi/hizman-yada-hamzan. Erişim Tarihi: 11.01.2018.
[356] http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-oyma-ustasi-ahmet-turkmenoglu Erişim Tarihi: 28.02.2018.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MANEVİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

Yeni kültürel coğrafyacıların eskileri eleştirdiği bir başka konu, eskilerin kültürü tamamen maddeleştirerek incelemesidir. Yani Berkeley Okulu coğrafyacılarının daha çok maddi kültür ögelerini inceleyerek bunları ortaya çıkaran maddi olmayan kültürü yeterince incelememesidir. Bu eski çalışmalarda iş bölümü, sosyal organizasyonlar, suç, hastalık ve eğitim gibi davranışlar, dil ve yer adları, politik süreçler, yiyecek elde etme, müzik ve eğlence, spor ve oyunlar, yer algılaması, cinsiyetlerin sosyal mekânları, efsaneler, cenaze ve düğün adetleri gibi konulara yeterince önem verilmemiştir[357].

Geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum-evlenme ve ölüm insan hayatı için üç önemli evredir. Türk kültüründeki geçiş dönemlerini birçok disiplin çalışmaktadır. Kültürel coğrafya olarak geçiş dönemleri coğrafi ilkelerle yorumlanacaktır. Manevi kültür ögeleri geçiş dönemleri ile sınırlı kalmayıp dil ve edebiyat, halk oyunları, halk hekimliği, çocuk oyunları ve önemli günler ile geniş bir alanı kapsamaktadır. Manevi kültür ögelerinin coğrafi yorumu pek yapılmadığından bu çalışmada anlatılmayan eksiklikler bulmak mümkündür. Ancak tespit edilen durumların coğrafi yorumu açık ve anlaşılır niteliktedir.

Gelenek ve görenekler, kapalı toplumlarda daha güçlüdür. Sanayi toplumlarında ise, gelenek ve görenekler unutulmaya yüz tutmuştur[358].

4.1. DOĞUM-EVLENME-ÖLÜM

Yaşamın başlangıç noktası olan doğum yüzlerce âdetin uygulandığı, inanmanın olduğu dönemdir. Bu adet ve inanmalar kadının gebe kalma isteğinden başlayarak etkisi altına alır. Kadın gebeliğinden doğumuna kadar pek çok adet ve inanmaya maruz kalır. Kısaca belirtirsek; doğum olayı biyolojik bir olay olduğu kadar etrafında kümelenen pek çok adet ve inanmayla aynı zamanda sosyo-kültürel bir olaydır. Yaşamın başlangıcı olması ve doğumdan öncesinin bilinmezliği, toplumun yeni bir

[357] Y.Arı, 332.333.
[358] Ramazan Özey, *Kültürel Coğrafya,* Aktif Yayınevi, Birinci Baskı, İstanbul 2014, 41.

birey kazanmasının getirdiği mutluluk, çifte mucizenin ilk ayağı olan doğumu önemli bir geçiş dönemi yapmıştır[359].

Osmaniye'de doğum gerçekleştikten, göbek kordonu kesildikten sonra ilk iş çocuğun yıkanması ve tuzlanmasıdır. Çocukta pişiğin olmaması, ileride terinin kokmaması amacı ile yapılan tuzlama işlemi çocuk doğar doğmaz yapılır[360]. Sıcak bölgelerde daha çok yapılan tuzlama işlemi bebeğin büyüdükten sonra ter kokusunun fazla olmaması için yapılmaktadır. Yukarıova'da sıcaklık değeri düşünüldüğünde bu bölgede doğan hemen her bebeğin tuzlandığı düşünülmektedir. Günümüzde ise bu uygulamanın yapılmadığı görülmektedir.

Bölgede, eskiye nazaran artık fazla çocuk istenmemektedir. Genç nüfusun fazla olması ve eğitim seviyesinin yükselmesi, çocuk isteğinde düşüşe sebep olmuştur. Eskiden Allah ne kadar verdiyse doğuran kadınların yerini, çocuk sayısını iki, üçle sınırlayan kadınlar almıştır[361]. Toplumdaki bireylerin eğitim seviyesinin yükselmesi çocuk sahibi olma isteklerini kısıtlamaktadır. Bilinçli doğum kontrolü uygulanmakta bu durum da şehrin nüfus özelliklerini etkilemektedir. Kalabalık aile yapısının olduğu toplumlarda geçiş dönemleri uygulamaları görülmektedir. Sahada yaygın olan çekirdek aile tipi görülmekte ve geçiş dönemleri uygulamaları geleneksellikten uzaklaştığı düşünülmektedir.

Geçiş dönemlerinin her birinde, ait olduğu bölgelerin kültürel yapısına uygun olarak çeşitli örf, adet, töre, anane, gelenek, görenek, ayin ve inanışlar gerçekleştirilir. Kanunlar kadar etkili olan bu sosyal normların uygulanmasına büyük özen gösterilir, aksi hallerde, hoşa gitmeyen olaylar yaşanır[362].

Eski Türk inancıyla İslami inancın birlikte yer aldığı, hatta bazen sihir ve büyünün de görüldüğü bu üç dönemde uygulanan sosyal normların temelinde, kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda kişiyi, bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumak

---

[359] Elif Teke, *Osmaniye'de Doğumla İlgili İnanç ve Uygulamalar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep 2005, 16.

[360] Lütfiye Tülüce, *Osmaniye İli Merkez İlçeye Bağlı Köy ve Mahallelerde Halk Kültürü Araştırması,*(Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana 2009, 28

[361] Teke, 37.

[362] Esma Şimşek, ''Kadirli ve Sumbas (Osmaniye)'ta Evlenme Adetleri'' *Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu,* 4-5 Ocak 2003, Yimtaş, 2003, 11.

yatmaktadır. Zira insanların bu dönemlerde daha güçsüz ve zararlı etkilere karşı savunmasız olacağına inanılır[363].

İşte bundan dolayı, örf,adet,gelenek ve göreneklerin canlı bir şekilde yaşatıldığı*geçiş dönemleri*, bir millet başka milletlerden ayıran kültürel değerlerin başında gelir. Diğer bir ifadeyle, geniş bir coğrafi alana yayılmış olan toplulukların birbirine bağlanmasını sağlayan önemli bir bağ, gizli bir güçtür gelenekler. Geçiş dönemlerinde uygulanan çeşitli, pratikler, aynı zamana ait olduğu bölgenin kültürel yapısını, karakteristik özelliğini ve sosyal gücünü gösterir(Fotoğraf 4.1)[364].

Fotoğraf 4.1. 1970'li Yıllarda Kadirli'de Bir Köy Düğünü (Kaynak: Bilinmiyor).

Bir topluluğun en küçük çekirdeği olan aileler, evlilikler üzerine kurulmuştur. O halde, güçlü toplulukların temelini, sağlam evliliklerle atmak gerekir. Bu düşünceye bağlı olarak, atalarımız evliliğe büyük önem vermiş; ‘‘iyi’’ veya ‘‘uğur’’ sayılan birçok uygulamayı gelenek haline getirirken; ‘‘kötü’’ yahut ‘‘uğursuz’’ sayılan aktivitelerden de kaçınmışlar ve bunların, olağanüstü güçlerinin olduğuna inanılan iyi ve kötü ruhlar tarafından gerçekleştirildiğine inanmışlardır. Böylece birtakım sosyal normlar kural olarak yerleşmiş, uygulanmaması birçok kavgalara, kötü olaylara yol açmıştır[365].

[363] Sedat Veysi Örnek, *Türk Halkbilimi*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1995, 131.
[364]Şimşek, 11.
[365] Şimşek, 11.

Aynı soydan gelip ayrı coğrafyalarda yaşayan milletlerin, araya giren zaman ve mesafeye inat, sağlam bir kültürel yapıya sahip olduklarının en güzel işareti[366] Osmaniye'den çevreye doğru halka halka genişleyen sahalarda da benzer düğün adetleri görülmesidir.

1980-2017 yılları arasındaki düğün adetleri Osmaniye merkez ilçe ve diğer ilçelerde küçük farklılıklar olsa da temelde aynı gelenek-görenek uygulanmaktadır. Gelişim ve değişim, ulaşım-iletişim aracılığıyla aynı seviyede olmaktadır. Başka şehirlerde uyglanan düğün törenleri öğrenilmekte, benzerleri taklit edilmekte, geleneksellikten uzaklaşılmaktadır.

Yaşı evlenme çağına gelmiş kız ve erkekler Allah'ın emri üzerine evlenirler. Bu evlenme ve düğünlerin çeşitli yörelerde, çeşitli şekilleri vardır.Evlenme çağına gelen oğlan sahibi aileler önce köyden, sonra komşu köy ve ilçelerden kız beğenmeye ve araştırmaya başlarlar[367] .Bu durum yer yer akraba evliliklerinin olmasıyla da alakalıdır. Bunun sebebi yıllar öncesinde ulaşım şartlarının elverişli olmayışı, köyden uzak mesafede bir yere gitmek, hem zaman hem para yönünden külfetli oluşu bir sınır oluşturmuştur. Günümüzde ise üniversite okumak için kilometrelerce uzağa giden bir kişi, okul arkadaşıyla evlenme kararı verebilmekte ve kendi memleketi dışında yaşamayı kabul etmektedir. Ekonomik şartlardaki gelişim, ulaşım koşullarının iyileşmesi, 40 yılı aşkın zamandaki gelişim, insanları etkisi altına almıştır.

1980'lerden önceki evlilik yaşı 13-15 yaşlarına kadar inerken, günümüzde herhangi bir sınırlamanın olmadığını görmekteyiz. Genel olarak kızlar 15-25,erkekler ise 20-30 yaşları arasında evliliği düşünmektedirler[368].Geçmiş dönemde halkın geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayanmaktaydı. Köydeki tarlasını işleten çiftçinin çocuğu 13-15 yaşlarında çalışmaya başlamaktaydı. Evlenerek yeni bir ev kurmaktan ziyade baba-evinde yaşamayı veya baba-evine yatay doğrultuda eklentiler oluşturulmaktaydı. Çalışmaya başlama yaşıyla evlilik yaşı aynı yıllara denk gelmektedir. Günümüzde ise artan nüfusun varlığı, herkesin üniversite okumak istemesi, işsizlik, çekirdek aile olma arzusu gibi birçok nedenle evlilik yaşı artmıştır.

[366] Şimşek, 33.
[367] Adana İl Yıllığı, 107.
[368] Şimşek, 12.

Kızlarda 22-30 yaş arası evlilik düşünülmekte iken erkeklerde bu yaş sınır 25-35 yaşını bulmaktadır.

Gelin olarak seçilecek kızda, toplumun sosyal ve kültürel yapısına bağlı olarak; ahlak, asalet, güzellik, zenginlik, beceri, güç, akrabalık vs. gibi özellikler aranır[369].Bu durum Türk kültüründe geçmişten beri var olan günümüzde farklı boyutlarda devam etmektedir. Artık kızların yüksek öğrenim görmüş, mesleğini yapıyor oluşu ilk kriter olmuştur. Dinen, ahlaken görgü sahibi olması, ev işlerinde marifetli olması da istenmektedir. Osmaniye'de 40 yıl öncesine kadar gelin adayının yufka ekmek yapabilmesi beceri olarak kabul edilirken günümüzde yufka ekmek yapımı genç kızlara miras bırakılmamakta, fırınlarda yapılan ekmek tercih edilmektedir.

Sözlenme işlemi yörede tatlı yemek olarak bilinir(Fotoğraf 4.2). Evlilik kararı verilmiş çiftler arasında gerçekleşen merasimde baklava, şeker sucuğu, lokum gibi şeylerin yenmesiyle bu adı almıştır. Tatlı yenme, nişan yapma, düğün gibi organizasyonlar, köylerde evin damında yapılmaktaydı. Çünkü yamaçlara kurulmuş evlerin yakınında düz bir yer bulunmamaktaydı. Osmaniye de evlerin çatı kısımları her zaman düz inşa edilmektedir. Kışlık yiyeceğini hazırlamak için kurutulma işlemi yapılır ve bunlar damlarda olurdu. Şehirlerde ise her aile, düğün-cenaze gibi organizasyonlarını evinin bahçesinde veya sokakta gerçekleştirmektedir. Arazinin elverişliliği insanlara olanak sunmuştur.

[369]Şimşek, 14.

Fotoğraf 4.2. Tatlı Yeme Merasiminden Bir Görünüm.

Pırtı kestirme, başlık kesme veya eşya listesi, her yörenin kendi gelenekleri doğrultusundadır. Ev eşyası olarak kullanılan yatak, yorgan yastık gibi uzun vadeli ihtiyaçların yapım aşamasına koyunyünü ve pamuk kullanılmaktadır. Çukurova da pamuk yetiştiriciliği söz konusudur. Çukurova da genellikle pamuk hasadı veya diğer hasat sonunda düğün yapılır[370].Nemli bölgelerde tercih edilmez çünkü pamuktan yapılmış yatak türevi uzun süre dayanmaz. Koyunun yünü ise senede bahar ve güz olmak üzere iki kez kırkılır. Çukurova'da iki kez yapılmasının sebebi sıcak yaz mevsimidir. Bahar ayında kırkılan koyunun yününden yapılan yatak-yorgan daha rahat olduğu için tercih edilmektedir. Pamuktan, koyunyününden yapılmış yastık ve yorganlar her evde blunmaktadır. (Fotoğraf 4.3).

[370]Adana İl Yıllığı,108.

Fotoğraf 4.3. Pamuk ve Koyun Yünü

Atalarımızın; ‘‘kız beşikte, çeyizi sandıkta’’ veya ‘‘kızı beşiğe belemeli, çeyizini çöpe dolamalı’’ şeklindeki sözlerinde olduğu gibi, kızlar için çeyiz hazırlığı doğduğu günden itibaren başlar ve düğüne kadar devam eder(Fotoğraf 4.4). Hazırlanan bu çeyizler arasında; ‘‘sandık içi’’ diye tabir olunan dantel, oya, kanaviçe, seccade vs ile eskiden ıstarlarda dokunan namazlığa, kilim, ita (yufka ekmek yaparken, tahtanın altına serilen yaygı), heybe, çuval, sofra, yelek, para ve tütün keselerinin ayrı bir yeri vardır[371].

[371] Şimşek, 20.

Fotoğraf 4.4. Geleneksel Çeyiz Örneği

Sandık içinde yer alan eşyalara baktığımızda yöre hakkında coğrafi bilgi verebiliriz. Kilim dokumacılığı Karatepe köyünde yaygındır. *Karatepe kilimi* olarak isimlendirilir. Ve 40-50 yıl öncesinde halı, günümüzde olduğu kadar yaygın değildir. Yazları sıcak, kışları ılık olan ilimizde halı fazla tercih edilmez. Kilim, halıya göre daha ince bir sergidir. Tütün kesesi olması, o dönemde tütüncülük yapıldığının göstergesidir. Yufka ekmek yörede çokça yapılır. Hamurun açıldığı tahtadan, yere un dökülmemesi için tahtanın altına ita serilir. 2000li yıllardan sonra yavaş yavaş değişim olduğu görülmüştür. Sandık içindeki yöresel unsurlar, günümüz gençliğinde unutulmak üzeredir. Çünkü ihtiyaç duyulmamaktadır. Çeyiz yapılması bile azalmakta her şeyin hazırını satın almaktadırlar.

Pamuk ipinden dokunan dokumalar: ***Savan;*** Üzerinde fazla motif olmaz. Birkaç renk karışımı olan bu dokuma kare kare veya yol yol dokunur. Kilimin görevini yapar. Kilimle arasındaki fark pamuktan dokunmuş olmasıdır. Kilimden hafiftir. ***Çuval;*** Keçi kılı ile pamuk ipi karışımı dokunan bu dokuma çeşidi sadece pamuk ipi ile dokunur. Büyüklüğü seksen ile yüz kilogram buğday alacak büyüklüktedir. Un, bulgur ve diğer tahıl ürünleri konulur.***Harar (Haral);*** Bir çuvalın üç dört katı büyüklüğünde olur. Pamuk taşımada, ambarda buğday depolamada, evin dokuma

eşyalarının saklanmasında (sandık görevini yapar) kullanılır. ***İtaa;*** Yufka ekmek yapılırken, üzerine ekmek tahtası konur. Bolca un konur. Üzerinde yufka açılır. Beyaz pamuktan dokunur renkli olmaz. ***İğlik;*** İçine oklava, evreağaç konan uzunca bir dokuma eşya. Duvara asılır[372].

Düğünden önceki kınacı gitme-kına yakma merasiminde dikkati çeken kına türküsüdür(Fotoğraf 4.5).

Sıra sıra söğütler,

Elimi yuduğum arklar,

Belimi verdiğim dutlar[373].

Dizelere baktığımızda, verimli tarım arazisinin varlığını anlamaktayız. Düğün günü düğün sahibine çeşitli hediyeler gelir. Bunlar içerisinde, düğün sahibine götürülen en büyük hediye koyun veya keçidir[374]. Yörede yapılan hayvancılık faaliyetinin varlığı söz konusudur. Düğün günü, gelen misafirlere yemek ikram edilir.Bir hafta önce yufka ekmekler sele sele yapılır[375].Konukların getirdiği hayvanlar kesilir ve düğün yemeği yapılır. Yöresel mutfak kültüründe öne çıkan yemekler yapılır.

Fotoğraf 4.5. Geleneksel Kına Gecesinden Bir Görünüm.

[372] Ayşe Erkoçak, ‘‘Osmaniye’de Çeyiz Geleneği’’ *Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993),* Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (364-379) . 1995, 367.
[373] Şimşek, 23-24.
[374] Şimşek, 19.
[375]Adana İl Yıllığı, 108.

Yemek yenir, bayrak dikildikten sonra davulcular faaliyete geçer. Çeşitli havalar çalarak, döne döne takla atarak davulunu çalar(Fotoğraf 4.6)[376]. Davulçular sıra ile bütün misafirleri şabalar (çabalar). Para toplama işlemini gerçekleştiren davulçuların marifeti görülmeye değerdir. Şaba Adana'nın çeşitli bölgelerinde uygulanan daha çok Çukurova olarak da adlandırılan, Osmaniye, Düziçi, Bahçe'yi içine alarak Nurdağı, İslâhiye, Kilis-Musabeyli, Hatay-Kırıkhan ve Reyhanlı bölgelerinde görülmektedir[377]. Yaşam biçiminin hayvancılık ağırlıklı özelliği tarıma yönelince, düğünlerde şaba paraları çoğalmaya, hediye hayvanların azalmaya başladığı dikkati çekmektedir[378].Burada dikkati çeken bir diğer sembol ise davulun kendisidir. Yapım aşamasında keçi derisi kullanılması, geçmiş dönemde davarcılığın (küçükbaş hayvan sürüsü) yapılmış olduğunu göstermektedir.

Fotoğraf 4.6. Düğünlerde Şaba (Çaba) Yapan Davulçular (Hasan Germen Arşivi).

Davul, Türk Musikisinde binlerce yıl kullanılan bir vurma çalgıdır. Eski Türklerde*köbürge, küvrüğ, tuğ* gibi adlar verilmiştir. Davul, Arapça *tabl* kelimesinden bozmadır. Türklerde milli bir çalgı ve Türk devlet hukukunda hükümranlık alametlerinden biridir ve kutsal sayılmaktadır. Pek çok çeşidi vardır. Dev davullara *kös* denir. Büyük enlice bir kasnağın (yaklaşık 40x50 cm en ve boyunda) iki tarafına deri geçirilerek yapılmıştır. Omuza, kayışından asılarak çalınır. Halk musikisinde zurnaya eşlik eder. Usül vurur. Sağ eldeki tokmak (meçik), kuvvetli zamanları (düm) sol eldeki ince çubuk (çöven) zayıf zamanları (tek) vurur. Türklerde davul, bir duyuruyu, herkesin haber alabileceği bir şekilde ortalığa bildirmek, düğün,

[376]Adana İl Yıllığı, 109.
[377] Muzaffer Sümbül, ''Çukurova Halk Kültüründe Şaba Geleneği '', *III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyum) / Bildiriler*, Adana, 610-619. 1999, 611.
[378]Sümbül, ''Çukurova Halk...'' , 612.

bayram, güreş, at yarışı, asker uğurlama, ramazanda iftar ve sahur zamanlarını duyurmak için kullanılmıştır. Aynı zamanda mehter takımı içinde askerleri hücumda galeyana getirmek için çalınmıştır. Türk kültüründe önemli bir yeri olan davul ve zurna folklorumuzun milli bir çalgısıdır. Türkiye'de davulu en iyi çalan davulcuların Adana, Osmaniye, K.Maraş, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa yöresi davulcuları olduğunu da belirtmek istiyorum[379].

Davul çalma konusunda ustalıkları ile adından söz ettiren *Abdallar,* kapalı toplum yapısı, yaşam tarzları itibariyle kendilerine has kültürel özellikleri bulunmaktadır. Anadolu'nun değişik yerlerinde yaşayan *Abdalları* Osmaniye ilinde de görmek mümkündür.

Abdal, sözcük anlamıyla Arapça bedel, bedil karşılıklarının çoğuludur. Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya kadar, geniş bir coğrafya üzerinde dağınık gruplar halinde yaşayan, eskiden daha çok göçebe, bugün artık yerleşik hayata geçmiş olan, bölgelere göre ''Abdal, Abdali, Avdal, Habdal, Gilaman, Gurbet, Guyende, Teberci, Carcar'' gibi değişik adlarla adlandırılan ve aralarında birçok farklılıklar bulunan Abdal grupları vardır. Bu gruplar hakkında birçok araştırma yapılmasına rağmen, bunların sosyal yaşamları, kültürleri, coğrafi dağılışları dışında, kökenleri, dilleri ve bağlı oldukları inançlar konusunda yeterli düzeyde araştırma yapılmış değildir. Abdallar Orta, Güney ve Batı Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Anadolu'da eskiden beri yerleşmiş Abdal oymakları vardır. Abdallar, Türk soyundan geldiklerini ve Müslüman olduklarını, başlarında bulunan ululuları ''Kara Yağmur'un birliğinde ''Horasan Erleri'' olarak Anadolu'ya geldiklerini söylerler. Güneydoğu Abdalları ise ''Beydili'' aşireti ile beraber Anadolu'ya geldiklerini söylerler. Abdallar, genellikle İç Anadolu Bölgesine yerleşen bir Türkmen boyudur. Bunlar Çukurova'da Kayseri'de, Kahramanmaraş'ta, Kırşehir'de Yozgat'ta ve buna benzer birçok yörede kışın sahili, yazın ise yaylayı tercih ederler. Genellikle geçimlerini düğünlerde davul zurna çalarak sağlarlar. Çalgı çalamayanlar, ağaç, kaşık, iğ (kirmen), tütün tahtası, müzik aletleri, özellikle ''tambur'' dedikleri bağlama sazı, su fıçısı veya testisi, sepet örerler, kalbur, elek, gözer vd. elleriyle imal ederek köy köy, kasaba kasaba dolaşıp

[379] Ahmet Tabur, İbrahim Davutluoğlu, "Berihay Davulu Sumbas İlçesi'nde Kullanımdan Kalkan Etnografik Araç ve Gereçler, Osmaniye Valiliği", *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu,* 4-5 Ocak 2003, Osmaniye Yimtaş, 241.

satarak geçimlerini sağlamaya çalışırlar. Abdalların bir bölümü eskiden çantalarını omuzlarına takar, köy köy gezerek sünnetçilik yaparlardı. Abdal aşiretinin kendine özgü ağız özellikleriyle hikayeler anlatırlar, türküler ve ağıtlar söylerlerdi. Abdallar, kırlardan topladıkları otlarla türlü ilaçlar yaparak satarlar ve köylüler de bu ilaçları baş ağrısı, mide ve karın ağrısı, çeşitli deri hastalıklarında kullanırlar. Abdal halk hekimleri bunlardan başka kulunç kırarlar, kan alırlar ve daha birçok hastalıkları sağaltma ile de uğraşırlar. Güney Anadolu'daki Abdallardan bir kısmı, bu arada ''Tencili Abdalları'', kuyumculuk ve cambazlık ile ''Kazancı'' adı verilen Abdallar da bakır kap kacak yaparak geçinirlerdi[380].

Abdalların Cinsi:1- Fakçılar: Aşirete av avlayan abdallardır. 2- Tencili Abdalı: Cambazlık, kuyumculuk, üfürükçülük yapan ve böyle geçinen abdallardır. 3- Beydili Abdalı: Türkmenlere yamak ve yardımcı olan Abdallardır. (Bizim Topal Abdal, kendisinin bu guruba girdiğini söyledi.) 4- Gurbet veya cesis Abdalı: Sepetçi Abdallardır. (Bizim Topal burada gurbet Abdallarının bir de adetlerinden bahsetti: Söylediğine göre; bunlar, geceleri lamba, ateş yakmazlar ve yazın çadır altında yatmazlarmış.) 5- Kara Duman Abdalları: Bunlar Mısırlı İbrahim Paşa'nın iskan (yerleştirme) beyine Mısır'dan gönderdiği büyük bir musiki ve raks heyetinin kalıntılarıdır[381].

Toplumsal dayanışmada bireylerin bir arada yaşamalarından kaynaklanan sosyal-psikolojik-ekonomik uzantılar bulunmaktadır. Şaba oyunsal boyutu ile de bu dayanışmaya katkıda bulunmaktadır[382].

Gelin, evin önüne geldikten sonra gelin indirme merasimi başlamaktadır. At üstündeki gelini bir takım hediyelerle aşağı indirmeye çalışmaktadırlar. 40 yıl öncesinde köylerde, ulaşım aracı olarak binek hayvanları kullanılmaktaydı. Düğün günü sadece gelin, ata binmekteydi. Şehirlerde ise arabalarla ulaşım sağlanıyor düğün günü, bir araba süsleniyor gelin arabası olarak niteleniyordu. Kaynana, bir kabın

[380]Erman Artun, *Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları*, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Adana 2006, 1.
[381] Ali Rıza Yalman (Yalkın), *Cenupta Türkmen Oymakları I*, Hazırlayan: Sebahat Emir, Kültür Bakanlığı Yayınları:256, Kültür Eserleri:14, Ankara 1977, 13.
[382] Sümbül, ''Çukurova Halk...'', 612.

içerisine şeker, buğday, arpa, kuru üzüm, leblebi, bozuk para vs. koyup karıştırdıktan sonra gelin arabasının üzerine atar[383].

Yörede en çok yetiştirilen tarım ürünü buğdaydır. Buğday, mutfağın bereketi olup, düğün günü de gelin uğuru olmuştur. Günümüzde ise en ücra köylere bile taşıtlarla ulaşım sağlanmaktadır. Gelinin ata binmesi mazide kalmıştır. Toplumdaki kültürel değişim uzun zamanda olurken, bazen yenilikler toplum tarafından hemen benimsenir. Gelişimin ve değişimin hızı, sosyolojik boyuttadır. Coğrafi olarak baktığımızda ise yerleşmelerin kurulduğu yerin konumu önemlidir. Osmaniye'nin Düziçi ilçesi halk tabiriyle sapa bir yerdedir. Toprakkale, Merkez ilçe ve Bahçe İlçesi otoyolun geçtiği konumdadır. Bir yere erişilebilirlik, gelişimin en önemli unsurudur. Tren yolunun da aynı güzergâhta olması artı bir değerdir.

Sumbas ilçesi bu önemli coğrafi konum özellikleri ve yer şekillerinin genel nizamı itibariyle sahip olduğu ulaşım potansiyeli pek elverişli olmasına rağmen, şehirlerarasında faal olmayan ulaşım şebekesi ve Kadirli şehrinin sahip olduğu dahaelverişli coğrafi konum şartları altında mühim bir dezavantaja sahiptir[384].

Gelin indirme merasimi sırasındaki uygulamalarda da coğrafyayı görebiliriz. Uğursuzluk ve belayı def etmek maksadıyla bazı pratikler uygulanır. Gelinin önüne bardak, testi veya oklava konularak kırması istenir. Oklava, hamuru açmak için kullanılan mutfak gereci. Yufka ekmeğin yapıldığı yörede, oklavası, tahtası, itası düğün pratiklerinde görülmektedir. Gelin, tatlı dilli olsun diye yağ ile balı kapıya sürer[385]. Burada kullanılan yağ pamuk kozasından elde edilen pamukyağ, hayvancılıktan elde edilen tereyağı ya da zeytinden elde edilen zeytinyağı olabilir. Hangisi kullanılırsa kullanılsın yörenin iklimi ve tarım bilgisi akla gelmektedir. Gelin, ayrıca koyun postunun üzerinden geçer, koyun gibi uysal olsun diye[386]. Küçükbaş hayvancılığın varlığı gözlenmektedir. Tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin kutsallığı söz konusudur.

---

[383] Şimşek, 28.
[384] Hulusi Karagel, *Türkiye'de İdari Alanların Belirlenmesi ve Sorunları: Sumbas Örneği*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2010, 164.
[385] Şimşek, 29.
[386] Şimşek, 29.

Ölüm insan hayatında son büyük geçiş ve değişikliktir. Geçiş dönemleri içerisinde belkide insanı en çok etkileyen, en çok meşgul eden süreçlerden birisidir[387].

Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu, dünyanın her yanında ölüm çevresinde toplanan adetlere ve işlemlere evrensel bir karakter kazandırmıştır. Bu bakımdan aralarında gerek coğrafi, gerekse kültürel bakımdan ayrımlar bulunan değişik yapıdaki toplumların konuyla ilgili inanmaları, adetleri ve işlemleri arasında çoğu zaman şaşırtıcı benzerlikleri görülmektedir[388].

Ölümü düşündüren ön belirtilerden birisi de doğa olaylarıyla ilgilidir. Ay ve güneş tutulması, yıldız kayması, şimşek çakması ve gök gürlemesi gibi olaylar, halk inanmalarında çoğu zaman ölüme ön belirti sayılmaktadır[389].

İnsanlar mutlu günlerinde törenler düzenlediği gibi, hüzün veren ölüm anında da cenaze töreni düzenlemekte, ardından yas gelenekleri uygulamaktadırlar. Ölünün ardından onun ruhu için Mevlid-Şerif okutulmaktadır. Cenaze gömüldükten sonra, 2. gün yemekli Mevlid okutulmaktadır. 3, 7, 40, 52 gün mevlidi şeklinde bu yas sürdürülmektedir. Günümüzde, bu geleneği sürdüren aile sayısı azdır. Eskiden olduğu gibi yaygın değildir. 10 yıl öncesine kadar, ölüm sırası ve ölüm sonrasında, kültürel değeri olan pratikler uygulanmaktaydı. Günümüzde bu pratikler kaybolmuş değildir. Ancak, batıl inanç sisteminden kurtulan düşünceler, geleneği sürdürmemektedir. Ayrıca, bireyselleşen toplum yapısı, ölünün değerini görmezden gelmektedir.

Ölümün maddi bir yer kazandığı mezarlıklar da kültürümüzde yer edinmiş bulunmaktadır. Mezar taşları eskiden kaya parçasından yapılmaktayken günümüzde mermere özel olarak isim yazıldığı bir dönemi yaşamaktadır. İnsanoğlu, fiziki coğrafyayı oluşturan yeryüzü şekillerine, akarsulara, bitkilere ve toprağa oldukça önem vermektedirler. Çeşitli inanç ve kültürlerin etkisiyle, bu doğal coğrafi ünitelere anlamlar yüklemektedirler. Bu anlam yükleyişin somut örnekleri edebiyatımızda genişçe yer bulmaktadır. Kültürel motiflerin, geleneğimizde önemli yeri bulunmaktadır. Yörede yetişen ağaçlar, edebi metinlerde motif olarak

[387] Şeref Boyraz, *Türkiye'de Mezar Taşları*, Akçağ Yayınları,..Ankara 2003, 13.
[388] Örnek, 207.
[389]Örnek, 209.

işlenebilmektedir. Mezarlıklara dikilen servi ağacının, kültürümüzde oldukça önemi ve bunun birçok sebebi bulunmaktadır(Fotoğraf 4.7).

Fotoğraf 4.7. Servi Ağaçlarının Bulunduğu Mezarlıktan Bir Görünüm.

‘‘Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâşâde,
Gidelim serv-i revanım yürü Sadabâd’e
İşte üç çifte kayık iskelede amade
*Gidelim serv-i revanım yürü Sadabâd’e.’’*Nedim.

Bu ülkenin kültüründe derinlemesine kök salmış iki bitki türünden biri *lale* ise diğeri mutlaka *servi*dir. Fıstık çamı, kızılçam, zeytin ile birlikte Akdeniz peyzajının asal ve sembolik ağaç türlerinden birini oluşturan *servi* (Cupressus sempervirens) tarihin çok eski çağlarından beri tanınan ve kullanılan kutsanmış bir ağaç türüdür. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü’nde *servi*, kökeni Farsça olan bir sözcük olarak servigillerden, Akdeniz Bölgesi’nde yetişen, yapraklarını dökmeyen, ince uzun bir ağaç olarak tanımlanmaktadır. Sözcük Farsça serv kökünden gelmektedir ve dilimize servi olarak girmiştir. Ancak R harfi Türkçe sevilmeyen ve iyi söylenemeyen bir ses olduğundan zamanla halk ağzında Selvi ve Selbi biçiminde söylenir olmuştur. Türk Dil Kurumu Yazım klavuzuna göre bilimsel (Latince) adı (Cupressus sempervirens) olan ağaç türünün doğru yazılışı servi şeklindedir. Bu ülkede mezarlıklara servi ağacı dikmek toplumsal bir kültürdür. Çünkü servi ağacının kötü kokuları giderici

birözelliği vardır. Servi ağacının rüzgârda salınırken ‘‘hu’’ diye ses çıkararak Allah’ın adını zikrettiğine ve her zikredişte kabirdekinin günahlarının affedildiğine inanılır.

‘‘Ve serin serviler altında yatan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.’’ Yahya Kemal Beyatlı

Yahya Kemal, böylesi bir durumu, beyitleriyle ifade eder. İster tasavvufta, düzgün ve uzun boylu ile Kur’an-ı Kerim’deki Allah lafzının yazılışının ilk harfi olan Elif’e, Vahdet-i Vücut’un bir işaretine, ister yaşam veren alev ya da yaşam alan mızrak ucuna benzetilsin, servi tüm çağlar ve tüm kavimler tarafından dikkate alınmış, kutsanmış, yaşamlara ve kültürlere dâhil edilmiş bir ağaç türüdür[390].

‘‘Tarihin gözleri var, sularda delik delik;
Servi, endamlı servi, ahrete perdelik…’’ Necip Fazıl / Canım İstanbul

Servinin alt dalları düzdür. Duaya açılmış elleri andırır. Öte yandan sabrın sembolü olarak da algılanır. Üst dalları ise, tıpkı Yaradan karşısında aczini idrak edip boyun bükmüş bir derviş gibi yere dönüktür. Yani ‘‘endamlı servi’’, tam anlamıyla ‘‘ahirete perdelik’’ bir ağaçtır. İşte bu simgesel özellikleri yüzünden mezarlıklara dikilmiştir ve hala dikilmektedir[391].

4.2. DİL VE EDEBİYAT

Dil ve edebiyat ürünleri bir toplumun kültürel değerlerinin kayda alındığı yazılı kaynaklardır. Bu kaynakları derinlemesine incelemeyle, saha ve toplum hakkında sonsuz bilgiye ulaşmak mümkündür.

4.2.1. Âşıklık Geleneği

Araştırma sahasında âşıklık geleneği yüzyıllardır var olan, çeşitli etkinlik ve kutlamalarda anısı yaşatılan bir kültürel değerdir. Tarım ve hayvancılık geçim tipine dayanan toplum yapısında göçebe çobanlar uzun süren sessizlikten sıkılmakta bir türkü mırıldanmakta ve sesi güzel olan da bir türkü çığırmaktadır. Bazen de bir müzik aleti çalmaktadır. Davar otlatırken geçen zaman değer kazanmakta yöre kültüründe

[390] Tuncay Neyişçi, Benim EXPO 2016 Ağaç Önerim: Servi. 25.01.2013.Erişim Tarihi: 15.01.2018.
[391] Yavuz Bahadıroğlu, “Mezarlıklara Neden Servi Ağacı Dikilir?”,*Yeni Akit Gazetesi* 12 Ağustos 2014, Erişim Tarihi:15.01.2018.

yer edinmektedir. Yörede âşık çoktur ve âşıklar önemli günlerde bir araya gelerek âşıklar atışması yapmaktadır(Fotoğraf 4.8).

Fotoğraf 4.8. Osmaniye'nin Kurtuluş Günü'nde Âşıklar Programı (Hasan Germen Arşivi).

Ozan-baksı veya destan geleneği diye adlandırabileceğimiz İslamiyet öncesi halk edebiyatı geleneği Anadolu'da İslamiyet kültür potasında şekillenerek yeni bir hayat anlayışı ve zevkine cevap verecek biçim ve öz kazanmıştır. Anadolu'da ozan-baksı geleneği yerini yeni bir kültürde oluşan yeni bir sanatçı tipine ve bu kültürün beğenisine cevap verecek ''Âşık Tarzı Türk Halk Şiiri'' olarak adlandırılan bir geleneğe bırakmıştır[392].

Âşıklardan öğrendiğimize göre eskiden her obanın bir aşığı varmış, Âşıksız şenlik ve düğün düşünülmezmiş. Düğünlerde kız ve erkek tarafının âşıklarının atışması adetmiş. Bu bilgiler bize Anadolu'da âşıklık geleneğinin eskilere dayandığını gösteriyor[393].

Bozlaklar, kendine özgü bir ezgiyle okunur. Türkmen Yörük, Varsak, Avşar hayatından izler taşır. Yayla, göçer insanını anlatan bu türküler yörede özel bir yere

[392] Erman Artun, ''Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Fasılları'' *V.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri* I.Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları:1866, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:244, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:53, (41-52), Ankara 1997,41.
[393] Artun, ''Günümüzde Adana..", 45.

sahiptir [394] . Yukarıova'da Varsak-Avşar aşiretlerinin yaşadığı daha önce ifade edilmiştir. Türkmen Yörükler yaylaya çıkış ve dönüş zamanları saz çalıp şiir okumşlardır.

Konargöçer aşiretler yer değiştirmektedir. Çünkü hayvanlarının otlatmak için yeni otlak alanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Farklı toplumlarla karşılaşan aşiretler, onların geleneğinden etkilenmekte ve sözlü bir edebiyatı oluşturmaktadır.

Osmaniye, âşıklık geleneğinin sürdürüldüğü birkaç ilden biridir. Âşıklık geleneği Osmaniye kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Osmaniye'de âşıklar, sazlı (telden) sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) veya birkaç özelliği birden taşıyan geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere âşık, bu söyleme biçimine âşıklık-aşıklama, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de âşıklık geleneği adını veriyorlar[395].

Osmaniye âşıklık geleneği, güzelleme, semai, koçaklama, taşlama, destan, dini tasavvufi şiirler söyleyen âşıklar ve deyiş, güzelleme söyleyen âşıklar olmak üzere iki koldan yürümektedir. Osmaniyeli âşıkların bir bölümü saz, söz ve doğaçlama birlikteliğine uyarak geleneğin bütün özelliklerini taşımaktadırlar. Âşıkların bir bölümü doğaçlama yapmadan saz ve sözle, yeni âşıkların bir bölümü de usta malı deyiş söyleyerek geleneği yaşatmaktadırlar. Âşıkların bir bölümü ise Osmaniye dışında doğmuştur. Yetiştikleri kültür Osmaniye âşıklık geleneği içinde olduğu için bu âşıkları Osmaniye âşıklar olarak niteledik[396].

Osmaniye, son kırk yıl öncesine kadar dışa kapalı bir yapıya sahip olduğu için âşıklık geleneğinin korunduğu bir yöre olmuştur. Doğulu âşıklarda olduğu gibi usta-çırak ilişkisi ve gezici âşıklık geleneği olmaması nedeniyle âşıklar dar çevrede tanınmıştır. Bu da âşıkların birbirlerini tanıyıp bilgi, kültür alışverişini engelleyerek geleneğin köklenip yaygınlaşmasını önlemiştir[397].

Osmaniyeli âşıklar, Karacaoğlan, Dadaloğlu türküleri dinleyerek, eski âşıklara ait usta malı türküleri çığırarak geleneği öğrenmişlerdir. Ayrıca yörede yaygın olarak

---

[394] Artun, ''Günümüzde Adana..", 50.
[395] Erman Artun *''Osmaniye ve Çukurova'da Âşıklık Geleneği''* Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu, 4-5 Ocak. Yimtaş Matbaası, Osmaniye. 2003,s.1.
[396] Artun, *''Osmaniye ve Çukurova'da... 2.*
[397] Artun, *''Osmaniye ve Çukurova'da…2.*

anlatılan Karacaoğlan, Dadaloğlu, Gündeşlioğlu, İlbeylioğlu, Deliboran, Kerem ile Aslı,Ferhad ile Şirin, Köroğlu vb. üzerine anlatılan türkülü halk hikâyeleri âşıklığa hevesli gençleri âşıklığa hazırlayan etkenlerden biri olmuştur. 1950'li yıllarda gezginci âşık olarak Çukurova'ya gelen ve Çukurova'yı köy köy gezen Aşık Hüseyin, Aşık Veysel ve Aşık Ali İzzet Anadolu aşıklık geleneğini Çukurova aşıklarına tanıtarak Çukurova aşıklık geleneğine katkıda bulunmuşlardır. Göçlerle Çukurova'ya gelen âşıklar Anadolu âşıklık geleneğini Çukurova'ya taşımışlar. Gavurdağlı âşıklarında yöreye göç etmeleriyle gelenek beslenmiştir. 1960 yıllarından sonraçevreye açılan birbirlerini tanıyan âşıklar köklü bir gelenek oluşturmağa başlamışlardır[398].

Osmaniye âşıklık geleneğinde Karacaoğlan'la Dadaloğlu bugün çoğu unutulmuş yüzlerce aşığı etkilemiştir. Onlardan sonra gelen âşıklar onların çizdiği güney tablolarına pek az yeni renk ve çizgi ilave edebilmişlerdir. Karacaoğlan'ı bilmek güney yurt manzaralarıyla çerçevelenmiş, insan manzaralarını dokumuş Çukurova şiirini bilmek demektir. Sözlü rivayetlerden Karacaoğlan'ın uzun âşıklık yaşamında çok dolaşıp şiirlerini dokuduğunu biliyoruz. Konargöçer Türkmen illeri gibi, Karacaoğlan'da Toroslar, Gâvur Dağları, İç Anadolu, Fırat vadisine giderek bu toprakların kültürlerini birinden ötekine taşımıştır[399].

Dadaloğlu, Çukurova'da konargöçer Türkmen toplulukları arasından yetişmiş, çağına damgasını vurmuş bir âşıktır. Dadaloğlu göçebe âşıktır. Göçebe hayatı, güneyde yaşayan âşıklarda kuvvetli izler bırakmıştır. 19.yy da Çukurova'da Fırka-i İslâhiye birliği göçebe zümreleri yerleşik hayata mecbur etmesiyle konar göçerlerle yer yer çatışmalar olmuş, yeni yaşama biçimine geçmek istemeyen aşiretlerin direnmeleri âşıkların şiirlerine konu olmuştur. Dadaloğlu'nun şiirlerinde zorunlu iskânı kabullenememe ve toprağa bağlı yaşama uyum gösterememe iki önemli olgudur. Kavga şairlerindeki epik söyleyiş, iskân sonrası şiirlerde yerini lirizme ve bazen de duygusal bir içlenmeye bırakır. Dadaloğlu içinde yaşadığı toplumun sözcüsü olmuş, göçebe yaşamın doğal söyleyiş biçimiyle lirizmi yakalamış

[398] Artun, *''Osmaniye ve Çukurova'da....2.*
[399] Pertev Naili Boratav, *Güney Şairleri*, Folklor ve Edebiyat 2. İstanbul 1982, 19-39.

kendisinden sonra gelen âşıkları etkileyerek Çukurova âşık şiirinde gelenek oluşturmuştur[400].

Osmaniyeli âşıklar şiirlerini ‘‘aşk, gurbet, ölüm, toplumsal sorunlar, zamandan yakınma, doğa, yoksulluk, kader, dert, sevinç vb.’’ konularda yazarlar. Dini şiirlerinde tarikata bağlılıktan çok dini duygular dile getirilir. Osmaniyeli âşıklar toplumsal değişim ve gelişimin farkındalar. Bu değişimi yakalayıp, halkın beğenisini kazanmazlarsa, geleneğin eski canlılıkla süremeyeceğinin bilincindeler. Toplumdaki değişim ve gelişim olgusu âşıkları da bir değişim sürecine soktu. Ancak âşıklar yeni kitleleri kucaklayacak bir yenileşme hareketini başlatamadılar[401].

Çukurova Âşıklık geleneğinin yaygın olduğu ve Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi iki usta aşığın kültürü ile beslenmiş bir coğrafyadır[402].

Ancak, Çukurova’da bir dönem saza olumlu bakılmaması, geleneğin kurallarının tam olarak işletilmemesi, usta-çırak ilişkisinin olmayışı, gezginci âşıklığın yerleşmemiş olması, yerel yönetimlerin ve halkın bu kültüre yeterli duyarlılığı göstermemesinden dolayı, Çukurova’da gelenek kökleşmemiş; ancak kendisine has niteliğini koruyarak, günümüze kadar ulaşmıştır[403].

Günümüzde ise, tarım ve teknoloji alanındaki hızlı değişimle köylü ve şehirlinin aynı ortamı paylaşır olması, beklendiği gibi âşıklık geleneği ve âşıkların ortadan kalkmasına neden olmamış; hatta Çukurova âşıklarının yararına bir seyir izlemiştir. Eğer bunun tam tersi gerçekleşmiş olsa, bugün yurt çapında adını duyuran Feymani, A.Vahap Kocaman, İmami, Halil Karabulut gibi âşıkların varlığından kimsenin haberdar olmaması gerekirdi. Halil Karabulut, Feymani gibi Çukurovalı âşıkların anlattıkları geçmişteki gelenek ve bugünkü geleneği karşılaştırdığımızda, bugünkü âşıklık geleneğinin daha sistemli olduğunu, âşıklarımızın ise geçmişe oranla daha iyi şartlara sahip olduklarını görüyoruz. Osmaniye Folklor Araştırmaları Derneği’nin geçen 8-10 yıl içerisinde gerçekleştirdiği kültür faaliyetlerinin bölge kültürünün canlı kalmasında ve yaşamasında payı büyüktür. Derneğin açtığı saz

---

[400] Artun, *‘‘Osmaniye ve Çukurova’da… 3.*
[401] Artun, *‘‘Osmaniye ve Çukurova’da.....5.*
[402] Bülent Arı, ‘‘Çukurova Âşıklık Geleneğinin Yaşamasında Gavurdağlı Âşıkların Rolü’’, *Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu, 4-5 Ocak 2003*, Yimtaş Matbaası, Osmaniye 2003,91.
[403] M.Fuat Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, c.1, Ankara 1962, 32.

kursları, yaptığı (organize ettiği âşık karşılaşmaları) düzenlediği Âşık Feymani şenlikleri, yörede âşıklık geleneğinin canlı kalmasını sağladığı gibi, Çukurova âşıklık geleneğinin de yaşamasına katkıda bulunmaktadır[404].

4.2.2. Türküler

Bu bölüm, daha önce yayımlanan ‘‘Osmaniye Türkülerinde Coğrafi Motifler’’ adlı çalışmanın aynısıdır[405].

Osmaniye türküleri coğrafi bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Coğrafya araştırmalarında kullanılan bağlantı ilkesi esas alınarak, müzik ile coğrafya ilişkilendirilmiştir. Müzik coğrafyası için potansiyel oluşturan coğrafi motiflere dikkat çekilerek çalışmanın coğrafi literatürde yer alması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerekli olduğu düşünülen hem müzik coğrafyası ile ilgili hem de, Osmaniye Coğrafyası ile ilgili literatür taraması yapılmış, konuya malzeme olacak türküler TRT Müzik Dairesi Başkanlığı-Türk Halk Müziği repertuarı bölümünden (2 adet türkü)alınmıştır. Osmaniye’nin kayda alınan türkü sayısının az olması sebebiyle Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisinde yer alan 141 kişiye ait olan eserler ile Osmaniye ve YediocakŞiirleri Antolojisinde yer alan 97 eser taranmış, coğrafi unsurlar seçilmiştir. Antolojilerde geçen şiirler, türkülere söz olmuştur. Bu nedenle türkü yakıcılara değil, türkü sözlerini yazanların çalışmalarına bakılmıştır.Yazım aşamasında deyişlerin orijinal hallerine yer verilmiş ve düzeltme yapılmamıştır.

Türküler; içinden çıktıkları bölgeleri, şehirleri, muhit adlarını ve özelliklerini içinde barındıran eserlerdir[406].Osmaniye’yi merak eden her insan, türküleri dinleyerek birçok bilgiye rahatlıkla ulaşabilir. İlk mısra Osmaniye’nin idari yapılanma sürecini anlatmıştır.Kınık nahiyesiyle başlayan gelişim süreci zamanla, kaza statüsüne getirilip, il idari teşkilatı kurularak vilayet olmuştur. İkinci mısrada ise il idari teşkilatının kurulması ile şehirleşmenin olduğuna vurgu yapılmıştır.

‘‘Kaza idi şimdi vilayet olmuş

---

[404] B.Arı, 91.
[405] Saliha Koday, Emine Yılmaz, ‘‘Osmaniye Türkülerinde Coğrafi Motifler’’, *Türkiye Coğrafyası Araştırmaları, Prof.Dr. Mesut Elibüyük’e Armağan*, Editör: Ferhat Aslan, 527-544, Pegem Akademi, Ankara 2017, 527-544.
[406] Akpınar, 258.

Çarşı Pazar mahşer yerine dönmüş''[407]

Osmaniye'nin kurucusu ve isim babası büyük devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa 1865'te "***Cebelibereket"*** ismini vermiştir.Amanos Dağları'ndan inen derelerin taşıdığı alüvyonlarla Osmaniye ve çevresi bereketli hale geldiği bu yörede Amanoslar için bereket saçan dağ anlamında ***"Cebel-i Bereket"*** denilmiş, bu verimli sahada kurulan vilayete de ***"Cebel-i Bereket"*** coğrafi konumdan dolayı ***"Cebel-i Bereket"***adı verilmiştir[408].Osmanlıca bir deyim olup ''Bereket Dağı'' anlamına gelmektedir. Daha sonraları Osmanlı Devletine duyulan saygıdan dolayı Osmanlılara ait anlamına gelen Osmaniye ismi verilmiştir. Aynı zamanda yörenin en saygın köyü konumunda ve merkezi noktada olan Hacı Osmanlı Köyünün adı da bu şekildeyaşatılmıştır. Ayrıca dizelerde Erzurum ve Osmaniye'nin düşmana karşı kahramanlığına da vurgu yapılmıştır. Yöre insanının kahramanlığı dile getirilmiş, yine Osmaniye'nin jeopolitik önemine de vurgu yapılmıştır. Osmaniye Türk'ün göğsü derken; insanın en değerli yerlerinden birisi göğsüdür. Çünkü burada kalbi bulunmaktadır. Bu dizelerde de Osmaniye'nin Türk Dünyası ve Türkiye için önemine vurgu yapmak istenmiştir. Amanos Dağlarına yöre insanı Gâvur Dağı terimini kullanmaktadır. Bunu sık sık ozanların dizelerinde de görmek mümkündür.

''Doğu'da Erzurum düşmana dardı,
Güneyde Cebelibereket vardı''[409]
''Sana özlemimi anlatmak için
Olsaydım bir kırık saz Osmaniye''[410]

''Osmaniye sanki Türk'ün göğsüdür
Hürriyete adım attığı günde''[411]

''Korkaklığı bilmez hiç tanımazsın

[407] Abdulkadir Doğar, (2006). *''Güneyde Bahar''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye. S.14.
[408] Ali Özçağlar, *Yönetsel Coğrafya*, Nika Yayınevi, Ankara 2015, 215.
[409] Ali Gavun ''*Yedi Ocak Destanı''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998, 41.
[410] Dinçer, Ahmet Neşet, *''Osmaniye Özlemi''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye1998, 86.
[411]Mustafa Eroğlu, *''Yedi Ocak Bayramı''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, 1999,Osmaniye 38.

Sen ey Gavurdağlım Osmaniyelim
Bırak seni yazan böylece yazsın
Sen ey Gavurdağlım Osmaniyelim''[412]

Fiziki Coğrafya Unsurları

Osmaniye ilinin güneyinde yüksek bir set halinde yükselen ve önemli ölçüde yaylacılık faaliyetine ev sahipliği yapan Amanos Dağları, batıdan ve doğudan faylarla sınırlanmış yüksek bir horsttur. Güneyde Domuz burnundan, Kuzeyde Kahramanmaraş'a kadar devam eden silsile, denizden ortalama 1500 metre ile 2000 metre yükseklikte devamlı ve çok arızalı bir topografya arz eder[413].

Gavurdağları Anadolu'nun değişik yerlerindeki dağlara verilen isimdir.En önemlileri Adana Gâvur Dağı ve Erzurum Gâvur Dağı'dır.Adana Gâvur Dağı,Çukurova'nın doğusunda, Çukurova ve Antep Ovası ve Hatay'ı ayıran dağ silsilesidir. Dağın daha önceki adı Amanoslar idi. Yöre halkı antik Yunan dilindeki Amanoslar ifadesini kullanamadıkları için Kâfirdağı=Gavurdağı olarak isimlendirmişler. Tanzimat fermanıyla gelen Gâvur ifadesinin yasaklanmasıyla yöre halkının kabullendiği isim kayıtlara geçmemiştir.1941 de Ankara da toplanan I.Coğrafya Kongresinde Gâvur Dağlarının adı Amanoslar olarak kabul edilmiş ve bu isimle atlaslara işlenmiştir.Yaygın olarak böyle bilinir ancak bir başka düşünce daha vardır ki o da kelimenin kökeni ile ilişkisidir. Arap coğrafyacılar, tepeler arasında basık araziyi tanımlarken 'gavr' 'al-gavr' ifadelerini kullanmışlardır[414].

Amanoslar, Cumhuriyet döneminde Nur Dağları olarak değişmiş ancak Adana-Maraş güzergâhındaki geçidin 'Gâvur Dağı Geçidi' ve Bahçe ilçesi yakınındaki demiryolunun geçtiği tünelin 'Gâvur Dağı Tüneli' isimlerinin değişmemesiyle dağlar da yöre halkı tarafından Gavurdağı olarak isimlendirilmeye devam etmiştir.Amanoslar ifadesini, yörede hiçbir âşık türküsünde kullanmamıştır. Gâvur Dağları ve Nur Dağları birçok kez tekrar etmiştir.Nitekim aşağıdaki türküde de Gâvur Dağı kullanılmıştır. Yine yörede ceylan ve geyiklerin de varlığı bu dizelerle vurgulanmıştır.

---

[412] Salih Sefa Yazar, *''Osmaniyelim''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye. 1998, 60.
[413]N.Koca, ''*Doğal ve Sosyo-Ekonomik*....s.11.
[414]http://www.turkcebilgi.com/gavurdağıbilgi

''Şu Ceren'in, sulakların gezmeli
Kalem alıp, kaşın gözün yazmalı''[415]
''Ilgıt ılgıt seher yeli esiyor
Gâvur Dağları'nın başı dumanlı''[416]

Yukarıdaki dizelerde Nur Dağları'nın (Gâvur Dağları) yüksekliği, dağların üzerinin bulutlu olması ile pekiştirilmiştir. Ayrıca yörenin iklimine de vurgu yapılmıştır.

Yaz döneminde yöredeki dağların yamaçlarında akşamüzerleri yamaç sisleri ile yoğunlaşmanın arttığı yükseltilerde, hafif yamaç yağışları oluşabilmektedir[417]. Âşıklar, yağışın oluşumunu ifade ederken, yoğunlaşan yamaç sislerini dumana benzetmişlerdir.

Nitekim garbi yeli veya garbi rüzgârları basınç merkezlerinin yıl içindeki değişmesi ve yeryüzü şekillerinin birlikte etkileri sonucu oluşan yerel bir rüzgârdır. Garbi yeli, Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alan ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan Nur Dağları'nın (Amanosların) doğu yamaçlarında görülmektedir. Düziçi ve Bahçe dolaylarında zaman zaman sisli, yer yer alçak bulutların görüldüğü, puslu veya görüşün fazla berrak olmadığı hava şartlarına garbi denir[418]. Aşağıdaki dizelerde yörede garbi yeli olarak adlandırılan yerel rüzgâra vurgu yapılmıştır.

''Estikçe garb yeli figan edersin
Karışır rüzgâra feryadın çınar''[419]

Amanos dağları, bitki coğrafyası açısından Akdeniz flora bölgesi içinde, Doğu Akdeniz bölümünde bulunmaktadır. Osmaniye'yi doğudan ve kuzeyden çevreleyen dağlar bitki örtüsü yönünden oldukça zengindir[420].Amanos Dağlarında yapılan floristik çalışmalar sonucunda 91 familya 419 cins 880 tür vetüraltıtakson tanımlanmıştır. Türkiyeflorasında 850 cinsin olduğu göz önüne alınacak olursa

[415] Dadaloğlu, *''Ceren''*, Osmaniye Şair ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998, 8.
[416] Dadaloğlu, *''Seçmeler''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006, 93.
[417] N.Koca, ''*Doğal ve Sosyo-Ekonomik…*13.
[418] H.Koca, ''Nur Dağlarının Doğu…507.
[419] Mehmet Avşar, *''Çınarın Feryadı''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006, 178.
[420]N.Koca, "*Doğal ve Sosyo-Ekonomik...s.16.*

Amanosların Türkiye'de bulunan bitki cinslerinin yarısını içerdiği görülür. Amanos Dağlarının başlıca bitki topluluklarını; defne, kızılçam, kayacık ağacı, kayın, saçlı meşe, karaçam, göknar oluşturmaktadır[421].

Ayrıca kızılçam; yörede hâkim çam türünü oluşturur. Zaten Akdeniz Bölgesinin hâkim ağaç türlerini meşeler, ardıçlar ve kızılçamlar oluşturmaktadır. Türküde geçen çınarve söğüt ağaçları yörede bilhassa akarsu boylarında suyun bol olduğu yerlerde yaygın olarak görülür. Ayrıca türküde yörenin bitki örtüsünün gür olduğuna da özellikle güllük gülistanlık kıyı kenarı mısrası ile vurgu yapılmıştır. Yayla yolunda gözlenen bitkiler, türkülere yansımıştır. Bu daâşıkların yöreye bakış açısından kaynaklanmıştır. Kaldı ki, kışlık odun elde etmek isteyen birisinin ormana bakış açısı daha farklı olacaktır.

''Meşe ardıç çam ormanı Nurdağı
Duman çöker doruğuna sis olur''[422]
''Söğüdü, meşesi, çamı, çınarı
Güllük, gülistanlık, kıyı kenarı''[423]

Türküde geçen Karaçay Deresi; Hamo ve Hanife Mezarı tepelerinden doğar, 70 km'lik bir akıştan sonra Ceyhan Nehrine katılır. İl sınırları içindeki uzunluğu 42 km'dir. Karaçay Deresi, Fakıuşağı mahallesini şehir merkezinden ayırmıştır. Aşağıdaki dizlerde de Osmaniye şehrinin içinden geçen Karaçay önemli bir hidrografik unsur olduğu için türkülere konu edilmiştir.

''Nurdağı başında zümrütten bir taç
Karaçay omzunda şal Osmaniye''[424]
''Karaçay karardı, akmam diyordu
Yeşilden gerdanlık takmam diyordu
Toprağın bağrından çıkmam diyordu''[425]

---

[421] Hikmet Yolcu, ''Ekolojiye Kısa Bir Giriş, Amanos Dağları'nın Bitki Ekolojisi (Vejetasyonu)'' Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Yayın No:XX, 80-93, Hatay, 2008, 87

[422] Abdulkadir Doğar, *''Güneyde Bahar''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1, Osmaniye 2006, 16.

[423] Feymani (Âşık), *''Bizim Ellerin''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006, 228.

[424] Ahmet Neşet Dinçer, *''Osmaniye Özlemi''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye 1998, 33.

[425] Musa Serin, ''*Bir Destansın Yedi Ocak''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye 1998, 52.

''Karaçay, Bahrat'tan doğarak akar
Parkın,bahçelerin çok canlar yakar''[426]

İlin dağlık alanlarında, kireçli ve kireçsiz kahverengi orman toprakları ile kırmızı renkli Akdeniz toprakları (Terra-Rosa) hâkim toprak tipini oluştururken, ovalık alanlar, akarsuların taşımış olduğu alüviyal topraklar ile kaplıdır[427].Bakır rengine benzetilen toprak çeşidi kırmızı renkli Akdeniz topraklarıdır. Aşağıdaki dizelerde toprak coğrafyasından yola çıkılarak toprağın rengi ve bereketi vurgulanmıştır. Terra-Rosa olarak bilinen topraklar özellikle kırmızı rengi ile kendini belli eder. Ayrıca Akdeniz Bölgesinin hâkim toprak örtüsünü oluşturan bu topraklar çok verimli topraklardır. Bereketi ve kırmızı rengi ile yöre insanının dikkatini çekmiş olan topraklar aşığın dizelerinde de dile getirilerek coğrafyanın insan hayatında hep var olduğunu göstermektedir. Hatta Çukur Ovadaki alüviyal toprağın oluşumu; sanki bir coğrafyacının toprağın oluşumunu anlatır gibi çevredeki dağlık alanlardan akarsular tarafından aşındırılarak ve taşınarak getirilip düzlük alanlarda biriktirilmesini aşağıdaki dizelerde sanatsal olarak anlatmıştır. Bu da bizim insanımızın coğrafi bilgisinin de küçümsenmeyecek ölçüde olduğunu göstermektedir.

''Ve bakır renkli toprak göçer
Bereketli üremenin körleştiği yere''[428]

Osmaniye türkü ve âşıkların dizelerindeki sözlerde yöredeki hayvan türlerinden de bahsedilmektedir. Örneğin Âşık Gül Ahmet Yiğit'in dizelerinde Osmaniye'nin zoocoğrafyasına vurgu yapılmıştır.

''Ceren gelsinde yaylamızda yaylasın
Ördek gelsin de gölümüzde goylasın''[429]

Dizede geçen *ceren* kelimesi ceylan yavrusudur. Gâvurdağların da doğalyaşam alanı bulan ceylanlar âşıklar tarafından gözlenmiştir. Coğrafyacıların Nur Dağları'na (Amanos Dağları) yaptığı arazi gözlemlerinde de ceylanlara rastlanmıştır. Bu türlerin koruma altında olduğu da ayrı tespit edilmiştir. Amanos Dağları geniş bir silsile olsa

[426] Veli Aba,''Osmaniyem'', Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998, 64.
[427]N.Koca, ''*Doğal ve Sosyo-Ekonomik…* 17.
[428] Necmi Karkın, *''Baharla Göçer Toprağın Canı''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1, Osmaniye 2006, 221.
[429]Gül Ahmet Yiğit, TRT.

bile, ceylanlar yürüdükleri için hem Osmaniyeliler hem de Hataylılar tarafından gözlenebilmektedir. Kankılıç'ın çalışması da bu gözlemleri doğrular niteliktedir. Dünya'nın önemli 25 biyoçeşitlilik merkezinden biri olan ''Akdeniz Havzası Ormanları ve Makilikleri'' nin sınırları içinde yer alan Amanos Dağları, Kahramanmaraş'tan başlayıp, Hatay ilini boydan boya kateden, önemli bir coğrafik ve biyolojik bölgedir. Bu bölge özellikle Arabistan ya da Afrika çöl memelilerinin Anadolu'ya giriş noktasıdır. Birçok tür ve ceylan (gazellasubgutturosa)gibi memeli türleri bulunur. Ayrıca Amanos Dağları, çok çeşitli jeolojik özelliklerinin sağladığı habitat zenginliği ile çoğu memeli türüne ev sahipliği yapar[430].Halk dilinde ceylana ceren denilmektedir. Nitekim Karacaoğlan da bir şiirinde ''…*Dedim akça cerençölde ne gezer...*'' mısraında da yöre insanının *cereni,* ceylan yerine sıkça kullandığını göstermektedir.

Osmaniye türkülerinde ve âşıkların şiirlerinde en çok geçen unsurlardan biri yayladır. Nerdeyse yaylaların tümüne türkü yakılmış gibidir. Yayla Akdeniz Bölgesi insanı için vazgeçilmezdir. Yayla bir kır yerleşmesi olması yanında ülkemizde ve Türk kültüründe de çok büyük önem sahiptir. Nitekim Zaman yaylacılık faaliyetini; Karadeniz'de tarihi bir olgu olan yayla tutkusu, mantık ile anlatılamayacak derin bir istek ve alışkanlıktır şeklinde ifade eder. Bölgede geleneksel olarak ve çok eski tarihlerden itibaren sürdürülen yaylacılık ve yayla yaşamı, sadece ekonomik amaçlı bir faaliyet değil, aynı zamanda da yöre insanı için vazgeçilmez bir gelenek, bir tutku ve kendine özgü bir töre ve alışkanlıktır. Bu şekliyle yöre insanını, yüzyıllardan beri sürdürdüğü bu faaliyetten ayrı düşünmek mümkün değildir. Yaylaya çıkmak, hiç olmazsa yılda bir kez üretmek, dinlenmek, ruh ve bedenen sağlığa kavuşmak ve moral kazanmak bölge insanının bir gereksinimi, bir özlemidir. Karadenizliler bu durumu *yayla evini şenlendirmek* veya *baba ocağını tüttürmek, şenlendirmek* şekillerinde de ifade etmektedirler[431].

Yayla sadece hayvanlarına otlak aramak için yazın çıkılan bir yer değil, insanların yaşamında büyük bir öneme sahip alanlardır. Karadeniz Bölgesinde yayla

[430] Tolga Kankılıç, ''Türkiye Memelileri ve Doğadaki İzleri'', EKOLOJİK OKURYAZARLIK Sürdürülebilir Bir Dünya İçin Amanoslar'da Doğa Eğitimi Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Yayın No: XX, 164-181, Hatay, 2008, 164.

[431] Mehmet Zaman, "Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık", Atatürk Üniversitesi Yay. No: 960, Fen Edebiyat Fakültesi Yay. No: 105, Araştırmalar Serisi No: 75, 242,245, Erzurum2007, 242-245.

ve yayla kültürü şenlikleri nasıl bir önem arz ediyor ise, Akdeniz Bölgesi insanı için de yaylalar; aynı şekilde hem hayvancılık faaliyetini destekleyen bir ekonomik faaliyet alanı hem de, yazın sıcak ve neminden kurtulmak için çıkılan bir rekreasyon alanı durumundadır.

İldeki yaylacılık faaliyetlerinde temel amaç aşırı sıcak ve nemin neden olduğu bunaltıcı hava durumundan kurtularak rahat bir şekilde ve dinlenerek yaz dönemini geçirmektir[432].

Çukurova'da yaz mevsiminde günlük en yüksek sıcaklıkların 35-40˚C'ye ve havadaki nem miktarının % 65'in üzerine çıkmasıyla birlikte yörede bunaltıcı bir hava görülmekte, insan adeta nefes almakta zorlanmakta, gölgede oturduğu yerde bile aşırı derecede terlemektedir. Böyle bir durumda yöre insanının bir kısmı serinlemek için ya deniz kenarlarına (İskenderun, Yumurtalık, Payas gibi) ya da Ova'nın kuzeyindeki yaylalara çıkma ihtiyacı duymaktadır[433].

Osmaniye ilinde farklı büyüklükte yaklaşık 50 civarında yayla yerleşmesi bulunmaktadır[434]. Osmaniye Merkez ilçe sınırında yer alıp türkülere konu olan yaylalar Zorkun, Fenk, Haraz ve Olukbaşı yaylalarıdır. En fazla yaylacı alan Zorkun, Olukbaşı, Ürün, Fenk, Hacı Dağı Fenk, Haraz yaylaları bunların başlıcalarını oluşturmaktadır. Osmaniye Merkez ilçe sınırları içerisinde kalan ve yaylacılarının büyük çoğunluğunu da Merkez ilçe sakinlerinin oluşturduğu yaylalar, Amanos Dağlarının kentin güneyinde ve güneydoğusunda kalan yamaçları üzerinde bulunmaktadır[435]. Yaz aylarında aldığı yaylacı nüfusu ile Türkiye'nin en büyük yerleşmesi olanZorkun yaylasıdır[436]. Zorkun Yaylası, Orta Amanos Dağlarının 2108 m yükseltiye sahip Keldaz tepesinin kuzeybatı yamacında yaklaşık 1590 m yükseltiden doğan Bahrat kaynağının açmış olduğu vadinin yamaçlarında ve kaynak çevresinde kurulmuştur. Yayla turizminin yapıldığı yaz mevsiminde Osmaniye'de ortalama sıcaklık 26,7 ˚C iken, Zorkun'da bu değer 18.2 ˚C kadardır[437].Zorkun Yaylası ile Osmaniye kenti arasındaki ulaşımı sağlayan karayolu üzerinde veya bu

[432]N.Koca, ''*Doğal ve Sosyo-Ekonomik*..5.
[433] Koday, Akarca..s.492.
[434]N.Koca, "*Doğal ve Sosyo-Ekonomik..., 6.*
[435]N.Koca, "Doğal ve Sosyo-Ekonomik...",2011, 25.
[436] Nusret, Koca, ''Türkiye'nin En Büyük Geçici Yerleşmesi: Zorkun Yaylası", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(6), 75-101, 2001, 77
[437]N.Koca, ''Türkiye'nin En Büyük…'', 2001,s.80.

yola çok yakın konumda bulunan diğer yaylalar ise; Ürün, Ayvanın Düzü, Olukbaşı, Fenk yaylaları ile Küllü köyüdür[438].

Aşağıda Osmaniyeli âşıkların dizlerindeki yaylalardan bahsedilmesi yörede yaylacılığın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Dizelerin hapsinde yaylalar isimleri ile zikredilip coğrafi görünümleri, bitki örtüsü gibi birçok coğrafi unsur tasvir ediliyor. Yayla göçleri, yayla zamanı, aşkları, dizelerde sanatsal olarak anlatılıyor.

''Çağıldar koynunda suyun alası
Yazın bir cennettir Zorkun yaylası''[439]
''Sarar etekleri billurlu seher
Bahar gelir yaylalara göç olur''[440]
''Yaylaya gitmişti yayla zamanı
Gülizar döndü de Döndü dönmedi''[441]
''Ova morlar giyer yazın yeşerir
Yazın güzel Haraz soğuk su verir''[442]
''Yazın göçler kovuşturur bir izi
Konalgamız Olukbaşı cevizi''[443]
''Fenk'e varmayınca dönmeyin geri
Olukbaşı'na gel Haçbel'den beri
Zorkun yaylasının en güzel yeri
Mitisin, Karanlıkdere'ler bizde''[444]
''Çağlayan, Mitisin, Küreci, Bahraz
Olukbaşı, Zorkun, Küllü nerede? ''[445]
''Ve Keldaz, beyaz şapkası ile selamladı;

[438]N.Koca, "Doğal ve Sosyo-Ekonomik...", 2011, 25.
[439] Ahmet Neşet Dinçer ''Osmaniye'de Yayla Geleneği ve Zorkun Yaylası'', Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (453-474), 1998, 33.
[440] Abdulkadir Doğar, ''Güneyde Bahar'', Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006, 16.
[441] Abdulvahap Kocaman, ''Döndü Dönmedi'', Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, 2006, 19.
[442] Dinçer ''Osmaniye'de Yayla Geleneği…''1998, 33.
[443]Ahmet Vefa Aray, *''Nurdağı Zeybeği''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye 1998, 28.
[444] Durdu Kozalak, *''Yaylalar''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye 2006, 107.
[445] Tekin, Ö.Nuri Tekin,*''Tahassür''* Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye1998, 118.

Osmaniye'yi, Çukurova'yı, tüm Evreni''[446]

''Çık Zorkun'a Osmaniye, vaktin varsa
Çıksın bunalan, Ağrıya Bitlis darsa''[447]
''Yayla yolunda da yar hezel hezel
Dökülmüş yaprağı kalmamış gazel''[448]

Âşık Abdulkadir Doğar; özellikle eğimli ve engebeli alanlarda yer alan yaylalara çıkarken zorlanılsa da, gördüğü manzaranın zorluklara değecek kadar güzel olduğuna vurgu yapmıştır. Ayrıca yaylanın berrak suları ve cennet betimlemesi ile yayla en güzel şekli ile tasvir ediliyor.

''Ne halde bu Zorkun eskiden beter
Şikâyet etme hiç gördüğüm yeter''[449]

Osmaniye türkü ve şiirlerinde tarımın da önemli bir yeri olduğunu unutmamak gerekir. Türkiye'nin en önemli ovalarından birisi olan Çukurova Osmaniye ili sınırları içinde de önemli bir yer kaplamaktadır. Yöre her türlü tarımsal ürünün yetişmesine elverişli iklim ve toprak şartlarına sahiptir. Osmaniye geçmiş yıllarda özellikle pamuk tarımı ile bilinirdi. Ancak son zamanlarda mısır, yer fıstığı, ayçiçeği vs. tarımı da yoğun olarak yapılmaktadır.

Yerfıstığı, meyvelerini toprak içerisinde oluşturan baklagillerden yıllık bir bitkidir. Sıcak ve ılıman iklim bölgelerinde yetiştirilebilen yerfıstığının tanesinden, yağından ve bitki kısımlarından çeşitli şekillerde faydalanılabilmektedir.Ayrıca, yetiştirildiği bölgelerde üreticisine önemli ölçüde gelir sağlayan bir üründür[450].Osmaniye, yer fıstığı tarımında 2002 yılında 13163 hektarlık ekim alanı ile ülke genelinde yaklaşık %40'lık paya sahipti[451].2015 yılı itibariyle Osmaniye, Hatay ve Kahramanmaraş illeri birlikte 127.712 dekar alandan 47.830 ton yer fıstığı

[446] Alaaddin Ala, *''7 Ocak'ta''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye 1998, 27.
[447] Arif Nihad Asya,*''Yayla''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998, 67.
[448] Yiğit, TRT.
[449] Abdulkadir Doğar,*''Güneyde Bahar''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006, 14.
[450] Döndü Üçeçam, Selçuk Hayli, ''Osmaniye İli'nde Yerfıstığı Tarımı ve Önemi'', Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), Elazığ 2004, 69.
[451] Halil Koca, ''Türkiye Yerfıstığı Tarımı: İmkânlar ve Sorunlar'', *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(16), 7-38,2006, 18.

üretilmiştir. Türkiye toplam yerfıstığı ekili alanlarının (367.729 dekar) yaklaşık % 35'i, Türkiye toplam yer fıstığı üretiminin (147.537 ton) % 32. 4'ü Osmaniye, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde sağlanmaktadır. Osmaniye son zamanlarda fıstık üretimi ile dikkat çekmeğe başlamıştır. Aşağıdaki dizeler ise;Osmaniye'de tarımı anlatan dizelerdir.

''Toplama zamanı tarla sürülür
Yaprak aralanır fıstık görülür
Tutam tutam yolunarak derilir
Kınalı ellerin tutuşu başka
Mevsim güzel, verim iyi olunca
İthal fıstık gelip elde kalınca
Paket paket eşe dosta salınca
Çiftçinin kaşını çatışı başka…''[452]

Osmaniye yöresi doğal ortam ve kültürel çevre bakımından olduğu gibi yol şebekesi bakımından da bir düğüm noktası durumundadır[453]. Osmaniye,Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerini, Güney Anadolu'ya bağlayan önemli bir yol üzerinde bulunmaktadır[454]. Osmaniye'den D400 karayolu ile birlikte, İç Anadolu'yu Mersin, Çukurova ve İskenderun ile Güneydoğu Anadolu'ya bağlayan otoyol da geçmektedir [455].

Yine, Anadolu'nun en eski demiryolu hatlarından olan İstanbul-Bağdat demiryolu kentten geçmektedir[456]. Gurbet teması, ulaşım açısından elverişli olan kentin türkülerine yansımıştır. İş bulmak için şehirden ayrılan insanların özlemi ve geride bıraktıklarının yüreğinde hasret vardır.Geçim sıkıntısı yaşayan yerli halk ulaşımını daha ucuz olduğu için trenle yapmaktadır. Dolayısıyla yöredeki âşıklar, geride kalanın duygusu anlatırken ulaşım araçlarına dadeğinmişlerdir.

''İlk kez
Babamı askere uğurlarken

[452] Enver Üstü, *''Osmaniye Fıstığı''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006, 108.
[453]Karaboran,''Osmaniye'nin Kuruluş…'', 1996, 6.
[454] Nusret Koca, ''Bahçe Kenti'nin Fonksiyonel Özellikleri'', *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(5), 223-250. 2001, 235.
[455] N.Koca, ''*Doğal ve Sosyo-Ekonomik* ...'', 2011, 18.
[456] N.Koca, ''Bahçe Kenti'nin….'', 2001, 235.

tanıdım kara treni''[457]

''İstasyonda yol yorgunu tirenler,
Gurbet burada başlar burada biterdi''[458]

4.2.3. Bilmeceler

Halk edebiyatı ürünlerinin oluştuğu ortamlar, coğrafi nitelikli mekânlardır. Mekânın genel özellikleri eserin icracısını belirlemekte, onu da düşünce dünyasını ortaya koyduğu ürünlerde görmekteyiz. Bilmecelerin kökenleri ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan birisi varlığın ismini anmamak için onu farklı kelimelerle anlatma yoluna gidilmiştir. Diğeri ise insanların bilgilerinin ölçülmesi esas alınmıştır. Bir göreve gelmek için bilgi seviyesinin yüksek olmasına önem verilmiş ve bilmeceler sorulmuşur.

Halk edebiyatı ürünlerinden olan bilmecelerde geçen konular şekil ve tür özelliklerinden daha çok önem taşımaktadır. Doğa, bitki, hayvan, eşya ile ilgili olan konularda kültürel coğrafyayı bulmak mümkündür. Bunun yanı sıra bilmecelerin icra edildiği ortamların kültürel özellikleri, coğrafi konumları da önemlidir.

Bilmece sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmecelerde toplumun düşünce yapısını, ortak beğeni ve kültürünün yansıması görülmektedir[459].

Çukurova'da bilmecelerin insanların görüş, düşünüş ve zekâsını açıp geliştirdiğine inanılır. Bilmecelerde sorulanlar kısa ve öz olarak ifade edilir. Bilmeceler dil ve kültür göstergesidir[460].

Tüm Anadolu'da olduğu gibi Osmaniye'de de bilmece sorma geleneği korunan kültürel değerler arasındadır.

---

[457] Mustafa Bardak,*''Trenler Böldü Yüreği''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1, Osmaniye2006, 215.
[458] Mehmet Avşar, İstasyon Caddesinde Üç Can, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, 75.
[459] Erman Artun, ''Adana'da Bilmece Sorma Geleneği'', Adana Halk Kültürü, Adana 2006, 35-59, 35.
[460]Artun, ''Adana'da Bilmece..", 40.

Günümüzde televizyon, internet, cep telefonları vs. teknolojik araçların yaygınlaşması, küreselleşen dünya, kültürlerin eskisi gibi yaşatılmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü eskiden birbirlerinden başka eğlenecek bir şeyleri olmayan insanlar, birçok nedenlerden ötürü köylerden şehirlere hatta metropollere, dolayısıyla küçük hayatlardan büyük hayatlara hızla akmakta ve giderek yalnızlaşmaktadırlar. Şimdi hayatlarının değişmesi, çeşitli sorumlulukların artması, başka eğlence araçlarının varlığı insanları bilmece sorma geleneğinden uzaklaştırmıştır[461].

Çukurova ve doğu uzantısı olan Yukarı Ova'da sanatsal ürünler var olduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Peki, bu sahaların hangi özellikleri sanat ortamı oluşturmaktadır. Ovalık alanlarda yapılan tarımsal faaliyetler ile dağlık alanlarda yapılan küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu sahada insanlar doğa ile iç içe yaşamaktadır. Teknolojik ürünlerin henüz ortamı tamamen kaplamadığı bir alanda halk edebiyatına dair olan türküler, bilmeceler, ağıtlar, maniler yaşatılmaya devam etmektedir. Sahada bilmece sorma geleneği de yaygındır. Dijital çağın etki altına almadığı alanlarda boş vakitleri değerlendirme aracı olarak devam etmektedir. Sorulan bilmecelerin cevapları yörede sık sık karşılaştığımız hemen her şey olabilmektedir. Pamuk, yerfıstığı, yayık, nar, keçi gibi ögeler cevap konumunda olmaktadır.

Çukurova bilmecelerinde eski köy hayatına ait birçok bilmece bulunmaktadır. Günümüzdeki çocuklar bu bilmecelerin cevabını bilemiyorlar, çünkü eski kültürü tanımıyorlar. Örneğin ''sacayağı'' bilmeceler arasında çok yaygın olanlardır. Hatta yöreden yöreye değişen birçok varyantı vardır[462].

Karacaoğlan katırı
Ne vursan götürür
Kozanoğlu'nun katırı
Ne vursan götürür
Benim bir eşeğim var

[461] Gülsüm Tarçın, *Çukurova Bilmece Sorma Geleneği ve Çukurova Bilmeceleri (Adana-Osmaniye)*,(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana 2015, 126.
[462]Tarçın, 128.

Ne koysan götürür
Üçayaklı fil
Sık kendini bil[463]

Bu bilmeceler kime sorulursa bu kültürü tanımayanlar, bu kültürle yoğrulmayanlar bu bilmecelerin cevabını bilemezler. Hatta bunun cevabını gerçekten bir hayvan adı bile zannedebilirler. Oysa ‘‘sacayağı’’ eski köy yaşamında çok önemli bir yere sahipti.[464].Yufka ekmek sac üzerinde pişirilir. Sac ile ateş arasındaki yüksekliği sağlayan sacayağıdır. Demirden üçayak şeklinde yapılan sacayağı fotoğraf makinelerinin tek başına durmasını sağlayan tripod gibi bir kullanım amacı bulunmaktadır.

Kırmızıya boyadım
Ananın önüne dayadım

Bu bilmecenin cevabı ‘‘yayık’’tır[465].Hayvancılığa dayalı ürünlerden süt, yoğurt, ayran vsyr faydalanılmaktadır. Tereyağı çıkarmak, ayran yapmak için yayık kullanılmıştır. Bilmeceye bakılırsa yayığın ilk hali sorulmuştur. Çünkü ilk yayık, keçi derisi yüzüldükten sonra bir torba gibi dikilerek, 4 direk arasına gerdirilip sallanması olarak bilinmektedir.

Bir yanına kar
Bir yanına dolu yağar

Cevap çırçır’dır[466]. Çukurova’nın bilindik tarım ürünü pamuktur. Pamuğu çekirdeğinden ayırmaya yarayan aletin adı çırçırdır. Çukurova’nın doğu uzantısı olan Yukarıpva’da pamuk tarımı yok denecek kadar azdır.

Kırsal yerleşmelerde insanlar birlikte geçirdikleri zaman boynca vakit değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Ya birisi fıkra anlatır insanları güldürür, ya birisi hikâye anlatır insanları dinletir, ya da birisi bilmece sorar insanları düşündürür. Şehir yerleşmelerinde kendine odaklı bireyselleşen toplum yapısında insanlar birbirlerinden ayrı zaman geçirmektedirler. Kırsal yerleşmelerdeki ‘‘biz’’ duygusu yerini ‘‘ben’’

[463]Tarçın, 128.
[464] Tarçın, 128.
[465]Tarçın, 129.
[466]Tarçın, 129.

duygusuna bırakmıştır. Doğal olarak şehir insanlarının yaşamındaki bilmece geleneği sürdürülememiştir.

En çok da ‘‘çıkrık’’, ‘‘kirmen’’, ‘‘ibrik’’, ‘‘çam pürü’’ ile ilgili bilmeceler Çukurova’da en çok rastladığımız bilmecelerdir. Çukurova bölgesinde dokumacılığın önemli bir yeri olduğunu kullanılan aletlerden anlayabiliyoruz. Çünkü bu aletler de bilmecelere konu olmuştur. Örneğin, ‘‘çıkrık’’ pamuktan ip yapmaya, ‘‘kirmen’’ ise yünden ip eğirmeye yarayan köylünün günlük hayatında sıkça kullandığı aletlerdir. Halı, kilim dokumaya yarayan ‘‘çulfalık’’ köy yaşamında önemli bir yere sahiptir[467].

Günlük yaşamda sıkça kullanılan ‘‘ibrik’’ ise hem plastikten hem de bakırdan yapılmış su bulundurmaya yarayan bir eşyadır. Bakır olanları ile sobanın üzerinde su kaynatılabiliyor, ova köylerinde buna güğüm deniyor ama dağlık köylerde yine bakır olanlarına da ibrik dendiğini gözlemledik. Plastik olanlarıyla el yüz yıkanabiliyor, abdest alınabiliyor. İbriği köy evlerinde mutlaka bulunduğunu söyleyebiliriz[468].

Pat pat üstüne
Pat pat üstüne
En küçüğü en üstüne (inek dışkısı)

Tarım ve hayvancılık ekonomisine dayalı araştırma sahasında küçükbaş hayvancılık oldkça yaygın bulunmaktadır. Bunun yanı sıra büyükbaş hayvancılıkta yapılmaktadır. Cevabı *inek dışkısı* olan bilmece, yine sahadaki uğraş alanları ile ilgili bir soru niteliğindedir.

Dağdan gelir taştan gelir
Yamalı şalvarlı enişte gelir
Kızım tumanın ne büyük
Harcı içinden çıkar (şalvar) [469]

Giyim-Kuşam kültürüyle ilgili olarak da Yukarıova’da ‘‘şalvar’’ ın yaygın bir giyim olduğu bilinmektedir. Osmaniye maki bitki örtüsüne sahiptir. Dikenli çalılar arasında dolaşması gerekir. Çünkü davarcılık yapmaktadır. Yörenin giyim kültüründe

[467]Tarçın, 130.
[468] Tarçın, 131.
[469] Tarçın, 132.

şalvar vardır. Kumaşı ince olduğundan yırtılması kolaydır. Bu yüzden kırk yama yapılır. Yamalı şalvarlı denmesi bu sebepledir.

4.3. HALK OYUNLARI

Çok değişik medeniyetlerin yaşamına sahne olan Çukurova'da ''Folklor''un da zengin olması doğaldır. Tarihin çok eski çağlarında yaşayan medeniyetlere ait folklor ürünlerinin hangilerinin bu güne kadar yaşadığı, hangilerinin folklor verimi ile bütünleştiğini tespit etmek mümkün değildir. Yöre Türk folklorunun tarihi başlangıcını da 7. yy olarak söylemek doğru olur[470].

Anadolu folklorunun genel karakteristiği yöre folkloründe de, bazı değişikliklerle aynen görülmektedir. Tarihin her döneminde çeşitli uluslarca binlerce kültür varlıkları Anadolu'da bırakılmış olsa da folklorda genel çizgileriyle Türk-İslam egemenliği hâkimdir. İklim, İş bölümü gelenek ve görenekler, Folklorun bölge içinde diğer bölgelere göre başkalaşmasına önemli ölçüde etken olmuştur. Şölen, av folkloru ile bu yaşam biçimine uygun giyim, özgür yaşam tavrı bu etkilerle oluşmuş önemli folklor özelliklerindendir[471].

Osmaniye yöresi Halk Oyunları, Türk Halk Oyunları içinde halayların kapsamına girmektedir (Fotoğraf 4.9). Yakın tarihe kadar Adana il sınırları içinde yer alan Osmaniye, Çukurova kültür bütünlüğü içinde mülahaza edilmiş ve kültürel araştırmalarda Adana'nın gölgesinde kalmıştır. Bu durum Osmaniye il olduktan sonra bir aidiyet ve bir bölgesel kültür kimliği sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır[472].

Osmaniye'nin çeşitli etkileşim ve karışımlara rağmen kendine özgü bir kültür bütünlüğü vardır ve yörede yaşayan insanlar komşu yörelerden ne kadar etkilenmiş ise o kadar da etkilemiştir. Osmaniye'ye ait folklor unsurları ''Adana Folkloru'' adı altında derlenip arşivlendiği için Osmaniye folkloru Adana'nın parçası ya da Adana'danalıntı gibi anlaşılmaktadır. Oysa halk oyunları penceresinden bakıldığında yöre folkloru batısında bulunan Adana'dan daha fazla doğusunda bulunan

[470]Adana İl Yıllığı, 82.
[471]Adana İl Yıllığı,83.
[472] Kürşat Korkmaz,''Osmaniye Halkoyunları Üzerine Bazı Görüşler'' Osmaniye Valiliği, *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu,* 4-5 Ocak 2003. Yimtaş, Osmaniye 126.

Gaziantep'le etkileşim halindedir. Kültür ürünleri için kesin coğrafi sınırlar çizmek zordur[473].

İnsanların ortaya koyduğu ürünleri bir kalıba sokmak, onlara sınır çizmek ve tasvirlemek oldukça güçtür. Bu sebeple Osmaniye halkoyunlarının kendine özgü özelliklerini anlatırken çevre illerle olan etkileşimi içerisinde olduğu görülmektedir.

Gaziantep oyunlarının etkisi Bahçe'de, Adana oyunları Kadirli ve Sumbas'ta daha yaygındır. Osmaniye'de karma yapılı oyun tarzı görülmektedir. Oyunların bir yerleşim yerinde görülmesi onun sınır komşusu yeleşme ile etkileşimi olmuştur. Bu durumu sadece bununla açıklamak yetersiz olacaktır. Kadirli ve Sumbas'ta yaşayanların Adana'dan göç edip yerleşenler kendi oyn özelliklerini taşıması kültürel benliğini sürdürmesi de etkili olmuştur.

Halk oyunları düğün, asker uğurlama, kurtuluş günü gibi mutluluk veren olaylarda müzikal eşliğinde hareket etme durumudur. Yaşlısıyla genciyle kadınıyla erkeğiyle hem oyn havaları hem halaylar yörede oynanmaktadır. Folklorik değer olarak halk oynları profesyonel eğitim almış kişilerce grup halinde oynanmaktadır. Kültürümüzde yer edinmiş olan halk oyunları folklor ekiplerince sürdürülmektedir.

Bu incelemenin konusunu oluşturan Osmaniye Halk Oyunları halaylar kapsamında yer almaktadır. Halay, Güneydoğu Anadolu'nun tamamında, Doğu ve İç Anadolu bölgelerinin büyük bir kısmında Akdeniz bölgesinin de Doğu illerinde görülen, kadın erkek birlikte ve ayrı, birkaç kişinin katılımıyla, çoğunlukla davul zurna eşliğinde oynanan temaslı sıra oyunları için kullanılan en yaygın addır[474].

Fotoğraf 4.9. Osmaniye'nin Kurtuluş Günü, Gösterisi (Hasan Germen Arşivi).

[473] Korkmaz, 126.
[474] Korkmaz, 130.

Osmaniye yöresi halayları da seyir olarak ağırlamalar, yeldirmeler ve hoplatmalardan oluşmaktadır. Ağırlamalar kısmında kabalar, yeldirmeler kısmında Halebî, Sallama ve Şirvaniler, hoplatmalar kısmında da Solak, Tamzara ve Eşkide Kavun dilimi gibi oyunlar oynanmaktadır. Osmaniye yöresinde, Acem, Ağır Üçayak, Afşar, Çaylı, Çiftetelli, Dağlı Depki, Eşkide Kavun Dilimi, Göksun Kırması, Halebî, Hasandağı, Hoş Bilezik, Horoz, Kaba, Kereboz Kes Kes, Kızlar Halayı, Kırıkhan, Köroğlu, Lili Çoban, Menevşe, Omar, Pekmez, Rumkale, Sinsin, Solak, Şirvani, Tamzara, Üçayak, Yağlık Kenarı, Topal Kız gibi oyunların isim tespiti yapılmıştır. Buna karşın yöre düğünlerinde yapılan gözlemlerde bu oyunların birçoğuna rastlanamamıştır. Bir ürünün folklorik sayılabilme koşullarından birisi mekânda yaygınlık koşuludur. Oysa bu oyunlardan bir kısmının yaygınlığı yoktur[475].

Osmaniye Halk oyunlarını adım karakteri bakımından dört grup altında kümelenmektedir. Bunlar; Kabalar, Şirvaniler ve Galatalar (Halebîler), Hareketli ve Hızlı Oyunlar (Yeldirmeler, Hoplatmalar) ile Türkülü ve Seyirlik Oyunlardır.

Osmaniye yöresinde oynanan *Kabalar*, kabalar arasında yarım kaba diye tabir edilen kabalardır. Yörede Gavurdağı, Amuk, Avşar, Cerit, Üçlü, Yedili ve Dokuzlu gibi çeşitleri oynanmaktadır. Yörede dinlediğimiz kaynak kişiler üçlü, yedili ve dokuzlu gibi isimlerin adım ve çomak sayısına göre sonradan türetildiğini söylemektedir. En yaygın rastlanan Gavurdağı Kabasıdır.*Yeldirmeler* Kümesine: Ağır Üçayak, Çiftetelli, Halebî, Köroğlu, Pekmez, Sallama, Solak, Şirvani, Tamzara ve Yağlık Kenarı gibi oyunlar girmektedir. Kaynak kişiler tarafından sayılan başkaca isimler de olmasına karşın yaygın olanlar bunlardır. Yörede gözlenen düğünlerde en yaygın olarak rastlananı Şirvanidir. Şirvani en yaygın olarak oynanan oyunlardan birisidir. Yörede genel karakter olarak *hoplatma* türü oyunlara fazla rastlanmamaktadır. Yöredeki *türkülü oyunlara* Ceren, Garip, Ala Gözlü Benli Dilber, Eşkide Kavun Dilimi, Lili Çoban, gibi oyunlar örnek olarak gösterilebilir. Ceren, Garip, Ala Gözlü Benli dilber gibi havalara oturarak havası olmasına karşın halayların yeldirme kısmında da söylenebilmektedir[476].

Eşkide Kavun Dilimi ve Lili Çoban daha hareketli ve hoplatmalı oyunlardır. Özellikle Eşkide Kavun Dilimi, eskiden çok yaygın oynanmasına rağmen bugün

[475] Korkmaz, 131.
[476]Korkmaz, 131.

unutulmaya yüz tutmuştur. Acem, Horoz ve Sinsin yörede oynanan seyirlik oyunlardandır. Sinsin uygulama alanı en geniş olan en eski oyunlardan birisidir. Osmaniye Halk Oyunlarını gözlemlerken çok değişik durumlarla karşılaşılmıştır. Yukarıda saydığımız hoplatmalarda bazen halayı tersine çevirme çok nadir karşılaşılan bir durumdur. Bu duruma diğer yakın yörelerde ne kaynak taraması ne de gözlem ve sorgularda rastlanmamıştır. Bundan başka Bahçe ve Düziçi ilçelerinde oyuncular oyuna başlamadan önce oynayacakları oyun ne olursa olsun çiftetelli oynarlar. Halayın ortasında kız-erkek karışık bir süre çiftetelli oynandıktan sonra halaya geçilir. Bu durumda diğer yörelere göre istisnadır. Misafir karşılama, misafir ağırlama, şabaş ve davul-zurnacıların icralarında da birçok istisnai unsur bulunmaktadır. Halaylarda geçiş bölgesine göre enstrümanlarda da değişiklikler olduğu görülmektedir[477].

Etkileşim tabirinden kültür intikalini kastetmekteyiz. Bir folklor ürününün bir yerden başka bir yere intikali, diğer sözlü gelenek ürünlerinde görüldüğü gibi, durgun bir suya atılan taşın oluşturduğu, gittikçe genişleyen haleler veya akan suyun ulaştığı toprakları ıslatması şeklinde değildir. Halk oyunlarının yayılmasında da en önemli rolü, oyunları güzel oynayanlar ki bunlara biz ‘‘aktif taşıyıcılar’’ demekteyiz, geleneğin temsilcileri konumundaki kimseler oynamaktadır. Aktif taşıyıcılar halk oyunlarının nesiller arası intikalini sağladıkları gibi bir yöreden başka bir yöreye de yayılmasına vesile olmaktadırlar. Bu bağlamda halk oyunlarının sahnelenmesi kadar önemli olan müzik unsurunu icra eden müzisyenler, davulcu ve zurnacılar da etkili konumdadırlar. Bu kimseler, her hafta başka yerlerdeki düğünlere iştirak edebilmektedirler[478].

‘‘ Halk oyunlarının en başta gelen özelliği mahalliliktir, yerelliktir. Bununla beraber aynı coğrafya bölgesine giren birçok yerlerin oyunları arasında benzerlik görülür… Şu halde aynı bölgedeki oyun farkları belli bir tür meydana getiren varyantlardır’’ [479].

Osmaniye Gaziantep, Kahramanmaraş, Antakya ve Adana’yla komşudur. A. Kutsi Tecer’ in yukarıdaki açıklamasını dikkate aldığımızda Osmaniye yöresi yerellik

[477]Korkmaz, 131.
[478] Korkmaz, 132.
[479]Ahmet Kutsi Tecer, ‘‘Oyunlarımızın Bölge ve Tipleri Hakkında’’, *Türk Folklor Araştırmaları*, sayı.166, 1963, 66.

ve mahallilik özelliklerini yansıtmaktadır. Bununla birlikte komşu illerle birçok ortak oyunu da vardır[480].

Ancak bir etkileşimden söz edebilmek için sadece oyun isimlerinin ortak olmasının yeterli olmadığı da bir gerçektir. Eğer böyle olsaydı ‘‘Tamzara’’ oyununun isminden dolayı çıkarak Erzurum’la Osmaniye illeri arasına oyun kültürü etkileşiminden hemen söz edebilirdik.‘‘Prensip itibariyle kaynağından ayrılan her oyun başka bir bölgede değişikliğe uğrar.Hatta oyun adından başka aslına nispetle pek az müşterek tarafı kalır’’ [481]. Osmaniye yöresinde yaygın olarak oynanan ‘‘Kaba’’, ‘‘Şirvani’’, ‘‘Halebî’’ ve ‘‘Çiftetelli’’ gibi oyunlar Osmaniye’ye komşu olan diğer dört ilde de oynanmaktadır. Bu oyunların çıkış noktasını belirlemek için içeriğini ve yayılma alanlarını diğer folklorik unsurların da desteği ile incelemek lazımdır. Yine de diğer halkbilim konularına kıyasla bu konuda kesin hükümlerde bulunmak zordur. Çünkü ‘‘Gövde dilinden yararlanılan oyunlar, nesnel araçlara dayanan halı gibi ürünler daha karmaşık soyutlamaları içerdiklerinden araştırmaları daha zordur.’’ [482].

Yaygın olarak oynanan Kabalar, Akdeniz’in doğusunda ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin batısında oynanmaktadır. Kabalar; Gaziantep, Kilis, Antakya, Adana, Osmaniye ve Kahramanmaraş’ta aynı adla oynanırlar. Kilis ve Gaziantep’in daha doğusunda da Gıraniler adıyla birer ikişer benzer özellik gösteren oyunlara rastlanır. Adım, ezgi, ritim yönüyle bir kaynaktan çıktığı ilk bakışta anlaşılan bu oyunların Gaziantep – Kilis merkezli olduğu kuvvetle muhtemeldir. Diğer yörelerde oynanan kabalar Gaziantep ve Kilis’in yarım kabalar grubuna girer. Bu kabaların Kahramanmaraş, Antakya, Adana ve Osmaniye’de üçer dörder örnekleri bulunur. Osmaniye’de Gavurdağı, Amuk, Avşar ve Cerit gibi çeşitlemeleri vardır. Bu çeşitlemeler çok küçük adım farklılıklarıyla aynen Gaziantep çevresinde de oynanmaktadır[483].

Tecer’in ‘‘Oyun bölgeleri bir coğrafya gerçeği olduğu kadar bir tarih gerçeğidir de. Bu bakımdan her bölgede hâkim olan oyun geleneği mutlaka eski bir gelenektir. Bu tip, o bölge içinde, sanki bir kaynaktan taşarcasına etrafına yayılmakta, bir kanal

[480]Korkmaz, 132.
[481]Tecer, 166.
[482]Seyfi Karabaş, *Bütüncül Türk budun Bilimine Doğru*, YKY, İstanbul 1999, 17.
[483] Korkmaz, 132.

bulduğunda çok uzaklara kadar akıp gitmektedir. Böyle hallerde tıpkı birçok şifalı sularda olduğu gibi yerinden uzaklaştıkça aslına has vasıflar kaybolmaktadır '' [484] şeklindeki yargısı, Gaziantep'ten uzaklaştıkça kabaların kendine has tavırlarının kaybolması ve daha da ileri gidildikçe hiç rastlanılmaması bizi yukarıda belirttiğimiz teze götürmektedir[485].

Şirvaniler içinde durum pek farklı değildir Osmaniye'nin Düziçi, Hasanbeyli ve Bahçe ilçelerinde çok yaygın oynanan bu oyun Gaziantep 'in güney (Kilis), kuzey (Kahramanmaraş), doğu (Şanlıurfa) ve batısında (Osmaniye Antakya) birer ikişer görülmektedir. Şirvanilerin yoğun olarak oynandığı yerler bir haritadan takip edilecek olursa Amanos dağlarının doğu ve batısında yer alan İslâhiye, Nurdağı, Türkoğlu, Hasanbeyli, Düziçi ve Bahçe ilçeleri ve köyleridir[486].

Halebi türü oyunlarda da pek farklılık yoktur. Daha önce de belirtildiği üzere bu oyun Osmaniye'de hem çok yaygın hem de çok çeşitli oynanmaktadır. Hatta denilebilir ki Halebi oyunu Osmaniye'de Gaziantep'e nazaran daha geniş bir alanda oynanmaktadır. Oyun isminden de anlaşılacağı üzere Halep'e özgü anlamına gelmektedir. Gerçekten de Kilis'te Azez eli diye adlandırılan ve bugün sınırın diğer tarafında kalan bölgede bu oyun aynı ezgi ile gözlenmiştir. Anlaşılmaktadır ki bu oyunların da kaynağı işaret edilen yörelerdir[487].

Osmaniye yöresi halk kültürü Toros Dağı çevresindeki; Adana, Antakya, Kilis, Gaziantep ve Kahramanmaraş yöresi halk kültürlerinin buluşma yeri ve kesişme noktasıdır. Toros Dağları'nın çevresinde toplanan yöre kültürlerinin tarihi Orta Asya'ya kadar gider. Altaylardan Toroslara gelen Türk kültürü burada yeniden canlanmıştır[488].

Araştırma sahasının oyunlarına bakıldığında müzik aleti olarak davul ve zurna görülmektedir. Son dönemlerde müzikal araçlar teknolijik gelişmelerle daha modern bir hal almıştır. Ancak yine de davul ve zurna geleneği devam etmektedir.

---

[484]Tecer, 66.
[485]Korkmaz, 133.
[486] Korkmaz, 133.
[487]Korkmaz, 134.
[488] İpek, ''Osmaniye Etnografyası''s.225.

4.4. ÇOCUK OYUNLARI

Yalnızlık şehir hayatındaki insanın temel açmazlarından birisidir. Bu açmazın telafisi için kitleye özgü eğlenme ve yalnızlığını giderme arzusu baş göstermeye başlamaktadır. İşte tam bu noktada modern hayatın şehirleşmeye paralel besleyip büyüttüğü elektronik kültür ortamı karşımıza çıkar. Söz konusu ortam modern insanı eğlendirme ve yalnızlığını ona hissettirmeme adına ne gerekiyorsa onu üretir ve yeni bir değer olarak sunar[489].

Çocukluk döneminde oynanan oyunlar, çocuğun kişiliğinin oluşmasında, arkadaşlık kurmasında, beden ve ruh sağlığının yerinde olmasında büyük önem taşımaktadır. Bir insanın hayat felsefesinde çocukluk hayatı büyük rol oynamakta olup sağlıklı bir çocukluk dönemi geçiren insanlar toplumda daha dengeli, ruh sağlığı yerinde bireyler haline gelmektedir[490].Toplum içerisinde yaşı büyük birinin çocuksu davranışları karşısında *çocukluğunu yaşayamamış* gibi söylemler ifade edilmektedir.

Yaz mevsiminde oyun oynamak isteyen çocuklar ikindi ezanından sonra dışarıya çıkabilmektedirler. Çünkü güneşin yakıcı sıcaklığı vücut sağlığı için tehlike oluşturabilmektedir. Havanın daha iyi olması beklenilir. Genellikle birkaç kişi ile birlikte oynanan oyunlar, oyuncuları arasındaki samimiyeti arttırmakta birliktelik duygusunu yaşatmaktadır. Çocukluk dönemini, diğer çocuklarla etkileşim halinde geçirmiş bireylerin toplum bilinci yüksek olup, yaşamsal aktiviteleri bir döngü kazanmış bulunmaktadır. Okuma yazmanının bilinmediği 0-6 yaş dönemi çocuğun içinde bulunduğu kültürel çevrenin değerleriyle ilk temasının gerçekleştiği ve zihinsen yazılımının başladığı dönemdir[491].Bireyin diğer insanlarla iletişim kurması kültürümüzün her alanda çeşitlilik kazanmasına vesile olmuştur. İletişimin sağlandığı ilk çocukluk dönemi, geleneksel çocuk oyunları sayesinde gerçekleşmiştir.

Geleneksel çocuk oyunlarının yerini elektronik ortamda oynanan oyunların alması, televizyon ekranlarında geçirilen zaman, şehirleşmeyle birlikte oyun

---

[489] Ruhi Ersoy, Şehirleşme Elektronik Kültür Ortamı Sürecinde Osmaniye Çocuk Oyunları, *Osmaniye Valiliği Karacaoğlan'dan-Bela Bartok'a Dadaloğlu'ndan-Âşık Feymani'ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu*, 22-24 Kasım 2004, Osmaniye Matsa Basımevi, 114.
[490]R.Ersoy, 114.
[491]R.Ersoy, 115.

sahalarının daralması, güven ortamının bozulması gibi konular çocuk oyunlarının başlıca sorunlarıdır.

Osmaniye'de oynanan oyunlarda da sokakların tercih edildiğini görüyoruz. Bunda hiç kuşkusuz sokakların diğer açık mekânlara göre daha düz olması da etkili olmaktadır. Örneğin; ip atlama, misket ve topaçla oynanan oyunlarda düz alan daha çok tercih edilmektedir. Oyun mekânının değişmesinin kişinin düşünce şeklini de etkilediği bir gerçektir. İnsanların zihinsel yazılımının gerçekleştiği çocukluk dönemindeki oyun mekânlarının yerlerini binalar alınca yaşadığı yeri benimsemesi de güçleşiyor. Oysa o mekânlar insanın çocuk belleğindeki saf, duru kirlenmemiş duyguların çağrışımını sağlamaktadır. Söz konusu bu mekânların yok olması beraberinde insanı mekân bağlayan hatıraların kaybolmasını ve bir süre sonra da o mekâna aidiyet hissinin de yok olmasına neden olmaktadır[492].

Oyunların şekillenmesinde coğrafya ne kadar etkili olmuştur. Oyun oynalın yerin mekân özellikleri bu anlamda önemli olmaktadır. Oyun mekânlarının açık veya kapalı olması çevre şartlarının etkisini açık bir şekilde hissettirmektedir. Hava olaylarından doğrudan etkilenen açık mekânlar geniş bir alan oluşturduğundan olsa gerek havanın güneşli olduğu durumlarda tercih edilmektedir.

Oyun oynalınan mekânın güvenliği, ebeveynin gözünden bakıldığında önemi artmaktadır. Ortamda güvenliği tehdir edecek unsurların bulunmaması kayda değer bir ölçüt olmaktadır. Dere yatağında, akarsu kenarındaki alanlar risk taşıdığından güvenli ortam oluşturmamaktadır.

Osmaniye çocuk oyunları: Acar eşek, Al satarım bal satarım, Altı taş, Ara kesti, Ara kesme, Bilye (gülle-misket), Birdiribir, Cappış, Çapıt gelin oyunu, Çelik çomak, Çember çevirme, Çettik, Cıda, Cıngıl mıngıl ben geldim, Çıngılın oyunu (çıngılım çıktı). Çizgi oyunu, Çotolum eşek, Çötorum, Davul mu zurna mı iğne mi iplik mi? Düdük yapma, Demirci-kömürcü, Dombala oyunu, Dombik, Dın dın arı, Ebe toklu, El el epelek, Eşeğin acar-Eşek çüştü, eşek kaçar. Evcilik oyunu, Gaçak (kaçak) oyunu, Gelincik oyunu, Gıngılıç (gıngılıbiç), Göv göçtü, Güvercin taklası oyunu, Hamam kızdı, Hıdırellez oyunu (çomçalı gelin), Hımbıl, Hırsız-polis oyunu, İ atlama. İstanbul boğaz köprüsü, Jandarma oyunu, Kabak pişti mi? (tık tık kabak), Kemer

[492] R.Ersoy, 119.

saklamaç, Kızgın taş-kızgıncık, Kovalamaç, Kiriştek (Topaç), Körebe, Köşe kapmaca, Kuka oyunu, Kulaktan kulağa, Kuş lastiği çatalı kırma, Küskü-küsküs, Löttü, Mercan oyunu, Mere, Mendik kapmaca, Mucuk, Orman müdürü, Para kimde? Plan sil, Pıslampapır (saklambaç), Sessiz sinema. Silahçılık, Tek elma, Tombik, Uçurtma (Gasnaklı), Uzuneşek[493].

4.4.1. Kiriştek (Topaç)

Ülkemizde daha çok Topaç adıyla bilinen bu oyun Osmaniye ve çevresinde Kiriştek adıyla bilinir ki bütün Türk Dünyasında çok eskiden beri oynanmasının tarihî kanıtıdır (Fotoğraf 4.10). Çift kavisli Türk yaylarını geren ve okun fırlatılmasını sağlayan ipin sığır bağırsağından yapıldığı ve kiriş adıyla bilindiği tarihî bir gerçektir (Halaçların kullandığı pamuk atan alette hâlâ kiriş kullanılır). Bu oyunda binlerce yıl öncesinde kiriş kullanıldığını ve onun sıkıca sarılmasıyla başlayan oyuna Kiriştek adının verildiğini hatırlarsak bu güzel oyun bu anlamlı adıyla oynanmalıdır diye düşünüyorum. Üst tarafı kubbe şeklinde alt tarafı yumurta şeklinde avuç içini dolduracak büyüklükte tornada çekilerek yapılır. En uygunu portakal ağacından olanıdır. Dağdağan, ardıç, gürgen ve dut ağacından güzel kiriştek yapılabilir. Uç kısmına demircinin baş kısmını özenle koni şekline getirdiği nal çivisi çakılır. Bu çivi çok büyük bir dikkatle ağaca dik bir şekilde çakılır ve artık "Diş" adını alır. Çakılışta fark edilmeyecek kadar bile bir eğrilik kirişteğin dönüşünde güzelliği engelleyecektir. Diş, ipin sarılmasını sağlayacak kadar çakılması gerekir. Çok çakılırsa ipin sarılması güçleşir ve portar. Boşluk kalacak şekilde çakılması halinde dönüşte aksaklıklar ortaya çıkar. Kaytana bal mumu (girebolu) sürülmesi dağılmasını engelleyecek bir bakıma onu kirişletecektir[494].

[493] R.,Ersoy, 121.
[494] Reşat Gürel, ''Eğitime Heyecan Katan Oyunlar'', *1.Uluslar arası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı,* 14-17 Mayıs 2015. Eskişehir2015,12.

Fotoğraf 4.10. Reşat Gürel'in Topaç Atışından Bir Görünüm (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi).

4.4.2. Kale Yıkma (Kala)

Bowling ve benzeri oyunların atası olduğu açıkça görülen çok eski yüzyıllardan beri oynanan bir oyundur(Fotoğraf 4.11). Güç, denge, irade, takım ruhu, sabır, dayanışma geliştiren Kale Yıkma en çok yaylalarda oynanır. Osmaniye'de karne tatili başladıktan sonra insanlar, yaylalara çıkmaktadır. Yaz tatilini yaylalarda geçiren çocuklar oyunlar oynamaktadır. Kale yıkma oyunu oyuncu sayısının çok olduğu bir oyun olduğundan yaylalardaki tüm çocuklar bir araya gelmekte ve bu oyunu oynamaktadırlar. Çocuklar, gençler, büyükler arasında oynandığı gibi bayanlar arasında da oynanabilir. Oyun alanı; Sekiz on yaş çocuklar arasında 10 metreden başlayarak kaleler arasındaki mesafe uzaklaştırılır. Belirlenen mesafeye takımlar aynı hizaya gelecek şekilde arka arkaya, birer metre arayla üçtaş yerleştirilir. Taşlar, dört köşeye yakın bir karış kadar uzunlukta olmalı ve dokunulduğunda devrilecek şekilde yerleştirilir. Oyuncular, etraftan avuç içlerini dolduracak büyüklükte birkaç taş

seçerek hazırlanırlar.Oyuna başlayan takımın oyuncuları sırayla kendi taşlarının yanından taşlarını atarak karşı takımın taşlarını yıkmaya çalışırlar.[495].

Kaleler şehri olarak bilinen Osmaniye'de kale yıkma oyununun oynanması elbette ki tesadüfî değildir. Kaleler, kontrol noktaları konumundadır. Kale yıkma oyunu kontrol etme gücünü elinde bulundurmak isteyenlerin oluşturduğu bir oyundur.

Fotoğraf 4.11. Kale Yıkma Oyunu (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi).

4.4.3. Gıçgıç

Toros Dağları'nın yaylalarında oynanan bir oyundur(Fotoğraf 4.12). Kendi boyunuzda kesilmiş iki düz dal bulunmaktadır. 20- 30 santim kadar yükseklikte ayakların basabileceği şekilde kesilmişbudaklı kısım onun özelliğini oluşturmaktadır. Onlarla yürümek, yarış yapmak, çamurlu alanları geçebilmek için ilk hamleyi başarmak gerekmektedir[496]. Gıç gıç oyunu, ağaç dalından yapılan direk üzerinde yürümeye çalışmaktır. Bu direkleri yapmak zengin orman örtüsüne sahip olmak ile ilişkilendirilebilir.

[495]Gürel, ''Eğitime Heyecan...",16-17.
[496]Gürel, ''Eğitime Heyecan...",22.

Fotoğraf 4.12. Gıç Gıç Oyunu (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi).

4.4.4. Patlangaç

2 santim çapında (Avuçta rahatça tutacak kalınlıkta) 8-10 santim arasında iki boğum arası ağcak, pellempüs (*Çeşitli bitkilerden çıkarılan kokulu reçine*) veya incir dalı kesilir. Tam orta yerinden özünden, kızgın şişle delinir. İncir ve pellempüsten patlangaç yapımı kolay olmakla birlikte ağcak kadar sağlam ve kullanışlı değildir. Köz veya ocakta kor haline gelmiş kebap şişini ağcağın özüne her sürüşte çıkan cızırtı ve yoğun duman içinde ancak bir santim kadar yol alınabilir. Şişin öbür uçtan çıkışını görmek çok sevindirici bir andır. Patlangaç yapıcı artık kızgın şişle ve büyük bir dikkatle deliği genişletecek ve düzeltecektir. Bu yorucu işlemden sonra patlangacın üzerine yine kızgın şişle damgasının vurulmasına sıra gelmiştir. Adının veya tuttuğu futbol takımının baş harflerini yazabilir[497].

Patlangaç yapımının bir o kadar dikkat isteyen ikinci kısmı ellik adı verilen çubuğun yapılmasına geçilir (Fotoğraf 4.13). Patlangacın aksine özü en az olan ağaç dalı seçilmelidir ki bu da mutlaka murt veya nar çubuğu olmalıdır. Murt ve nar çubuğunun seçilmesinin bir başka sebebi düz ve budaksız oluşudur. Portakal, dut, bahraz dalı da olabilir. Başparmak kalınlığında yirmi santim uzunluğundaki çubuk

[497] Gürel, ‘‘Eğitime Heyecan...”,26.

patlangaçla yan yana getirilir. Patlangacın boyu kadar işaretlenir. İşaretin bulunduğu yer bıçakla daire şeklinde hafifçe kesilir. Her tarafında eşit şekilde baştan sona ince parçalar alınarak ve her defasında çok hafif boğnanarak ellik, deliğe ancak girebilecek şekle getirilir. Cam parçası ile düzeltilir. Cam kırıklarının rastgele atmak yerine böyle bir görev için bir köşede saklanması güzeldi. Zımpara da mutlaka aynı işi görecektir. Elliğin uç kısmı dudakta ıslatılır ve düz bir taşın üzerine hafif hafif vurarak delikte hava bırakmayacak şekilde yol alacak hale getirilir[498].

Patlangaç mevsimi genellikle dağdağan ağacının meyvesinin yeşil olduğu zamandır. Yeşil dağdağanlar (çitlembik) patlangacın mermileri olarak kullanılır. Olgunlaşarak sararmış sonra kahverengileşmiş meyveler kullanılmaz. Dağdağan olmadığı zamanlar sarıpapatyalar veya ağza alınarak hafifçe çiğnenerek gülle haline getirilmiş gazete kâğıtları da kullanılabilir. Mermi patlangacın kısmen daha geniş olan kısmına yerleştirilir. Ellik yardımıyla öbür uca kadar yavaşça itilir. Hedefe yöneltilen patlangacın ikinci mermisi yerleştirilir ve ellik hızla itilir. Sıkışan havanın baskısıyla ses çıkararak yerinden fırlayan mermi hedefe doğru hızla yol alır. Eşli oynanan oyunlarda vurulan oyuncu oyundan çıkar[499].

Fotoğraf 4.13. Patlangaç Yapımı (Osmaniye Belediyesi Basın Yayın Müdürlüğü Arşivi).

Patlangaç oyunu tamamen bitkisel kökenli malzemelerden oluşan bir oyundur. Fabrikasyon oyun malzemelerinin üretilmediği zamanlarda doğal çevreden temin edilen malzeme ile oyuncaklar üretilip oynanmaktadır. Kırsal bölgelerdeki ekonomik durumun azlığı ile alakalı bir durumdur.

[498] Gürel, ‘‘Eğitime Heyecan...”, 26.
[499] Gürel, ‘‘Eğitime Heyecan...”, 26.

4.4.5. Sinsin

Meydanlarda yakılan büyük ateşlerin çevresinde davulla oynanır. Davul çomağının ritmi ve ateşin gölgesinden yararlanılan çok hareketli, benliğimizi ve karakterimizi çok iyi yansıtan milli bir oyunumuzdur[500]. Yaylaya çıkış zamanı göç ateşi yakılmaktadır. Yanan ateş etrafında inanların dans etme hareketleri bir oyun niteliği taşımaktadır. Geleneksel olarak yapılan bu uygulama sürdürülmektedir.

4.4.6. Pıslanpapır

Ormanda çocukların severek oynadığı bu oyuna çaybir adı da verilir. Genel olarak saklambaç adıyla bilinir[501].Pıslanpapır yani saklambaç oyunu gözünü kapatan ebe olarak adlandırılan kişiden uzaklaşıp onun göremeyeceği yere saklanmaktır. Yörede ormanların bolca olduğu görülür. Bu ormanlık alanlarda birbiri ardına sıralanmış geniş ağaç gövdeleri bir kişiyi saklayabilecek durumdadır. Bu oyun da kalabalık oyuncu sayısı ile yaylalarda oynanan bir oyundur.

4.4.7. Küşkü

Sazlık yerlerin oyunudur. Küşkü adı verilen 50 cm boyundaki ucu sivri ağaçlarla oynanır. Bire bir oynanır. Küşküsünü saza saplayan oyuncu bekler, rakibi kendi küşküsüyle saplanmış küşküyü devirirse rakibinin küşküsünü kazanır[502]. Sazlık yerlerin oyunu olan küşkü, oyun oynalınan ortamın sulak olduğunu göstermektedir.

4.4.8. Gıngılıç (gıngılıbiç)

Uzun bir çam torusunun kabukları soyulur. Ağırlığı dengelenerek tam orta yerine 3 cm. eninde ve 8-10 cm. derinliğinde bir delik açılır. Ecene veya matkapla delinen bu deliğe kömür tozu ve yağ sürülür. Meydanlık bir yerin tam ortasına çok sağlam bir kazık çakılır. Kazığın üst kısmı tekerlenerek torunun üzerine takılır. Torunun uçlarına binenler hızla dönmeye başlarlar. Açılan deliğe göbek adı verilir.

---

[500] Reşat Gürel, ‘‘Türklerde Yaylacılık Geleneği ve Dünden Bugüne Zorkun Yaylası’’ *Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum* (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (430-452) ,1995,s.439.
[501] Gürel, ‘‘Türklerde Yaylacılık...”, 439.
[502] Gürel, ‘‘Türklerde Yaylacılık...”, 439.

Göbek yağlandıkça hız artar ve kömür tozu değişik gıcırtılar çıkmasını sağlar. Dönme sırasında dengenin bozulması torunun kazıktan fırlamasına sebep olur. Göbek atma deyimi kullanılan bu olay çok tehlikelidir[503].

4.5. HALK HEKİMLİĞİ

Halk hekimliği uzun yıllar boyunca dışa kapalı ve gelişmiş şehirlerden uzak yaşayan, hastalık konularında kendi tedavi yöntemlerini oluşturan halkın geleneksel tıbbi uygulamalarıdır. Karın yerden kalkmadığı uzun kış aylarında, ulaşımın elverişli olmadığı yerlerde, mitsel, dinsel ve çeşitli bitki ve hayvansal ürünlere dayalı tedavi yöntemleri uygulanmaktadır.

Modern tıp ile olan ilişkisi değerlendirildiğine halk hekimliğine bakışın zamana ve duruma göre değişiklikler gösterdiğini görmekteyiz. Modern tıbbın çözüm bulmadığı bazı hastalıkların tedavisinde halk hekimliğine başvurabildiği gibi daha basit rahatsızlıklarda doğrudan halk hekimliği tedavi yöntemleri kullanılabilmektedir. Osmaniye yöresi zengin bir halk kültürünü barındırmaktadır. Yöredeki bu zengin halk kültürünün bir bölümünü de halk hekimliği oluşturmaktadır. Ocaklar Osmaniye halk hekimliğinde hastalığın türüne göre tedavi şeklileri olan kişilerdir. Çoğunlukla hastalığın adı ile anılan ocaklar giden hastaların tedavisinde büyüsel ve gerçekçi yöntemler ayrı ayrı kullanılabildiği gibi her iki yöntemin birlikte kullanıldığı tedaviler de vardır[504]. Çukurova yöresinde, Cumhuriyet'in ilanı ve 1950'lerden sonra yaşanan köyden kente göç olgusu ile tarıma dayalı bir sanayileşmenin olumsuz etkilerine rağmen bugün bile zengin bir kültürel yapı vardır[505]. Bu zengin kültürel yapı içerisinde halk hekimliği de bulunmaktadır.

Hastalıkların tedavisi amacıyla uygulanan pratiklerin kültürel değeri vardır. Ancak coğrafi bakış açısı ile yorum yapmak, tüm uygulamalara mümkün olmamaktadır. Bitkilerden faydalanma yoluyla yapılan tedavi yöntemleri, Nur Dağlarının zengin florası hakkında düşündürmektedir. Hastalıkların türü değiştikçe, uygulanan yöntem ve kullanılan bitki türü değişmektedir. Yapılan bilimsel

[503] Gürel, ''Türklerde Yaylacılık...", 440.
[504] Ayhan Karakaş, Osmaniye Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* cilt 12 sayı 31, 320-335, 2015, 321-322.
[505] Ayhan Karakaş, *Değişim Sürecinde Osmaniye Halk Hekimliği*, Karahan Kitabevi, Birinci Baskı Mart 2016, Adana, 24-25.

çalışmaların saha gezilerinde Osmaniye'nin tüm ilçelerini görmek mümkündür. İnsanların yaptığı uygulamalar, yine insanlara hizmet ettiği için, dağılışında sınır bulunmamaktadır.

Kırık-çıkık durumlarında kırıkçıya gitme, eğitim almadığı halde doğum yaptırma (ebelik), hacamat olma, sülük yapıştırma, pis kanı temizlemek için jilet atma, akıl sağlığı bozulma durumlarında üfürükçüye gitme, çocuğa nazar değmesin diye muska yazdırma, çocuğu olmayan veya erkek çocuğu olmayan kadınlara ilaç yapma gibi uygulamalar Anadolu'da olduğu gibi Osmaniye özelinde de görülmektedir.

Toprakkale'de Süleyman Baba türbesi yanında dikenli bir ağaca günümüzde de bez bağlanmaktadır. Kadirli'de Sülemiş'in öte yüzünde, derenin kenarında ziyaret vardır. Kadirli'nin üstünde Hasan Dede yatırına gidilmektedir. Sumbas ilçe sınırlarıiçinde bulunan Diniker dağında üç kardeşe ait olduğu söylenen üç tane mezar vardır[506].

Orta Asya'daki Türk kavimleri arasında yaygın olan ve çoğu kez hasta tedavi etmek için bir şaman tarafından özel ayinlerle yapılan büyülük işlemler, kalıntılarını bugünkü toplumumuzda sürdürmektedir. Büyü, üfürük, afsun gibi çeşitli adlarla anılan bu işlemler, kimi zaman tedavide, kimi zaman insanları etki altına alma gibi türlü şekillerde uygulanmaktadır[507].

Halk hekimliği uygulamaları: Dinsel büyüsel işlemler, Halk hekimliği alanına girenler, Tıbbi uygulamalar[508].Dinsel büyüsel işlemlerde Anadolu coğrafyası benzeri görülmüştür. Osmaniye'de halk hekimliği uygulamaları hayli yaygındır. Halk, geçmişte göçebe olduğundan birçok uygulamayı geçmişten günümüze taşımıştır. Göçebelik gereği doktora hemen ulaşamayan halk, kendi imkânlarınca bütün hastalıkların tedavisini kendileri yapmıştır[509]. Türkmen Yörüklerinin konargöçer yaşamı, hastalığı kendi tedavi etme yoluna gidilmesini zorunlu kılmıştır.

---

[506]Ali Doğaner, *Çukurova Bölgesi Konargöçerlerinde Halk Kültürü ve Halk Edebiyatı*, (Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana 2013, 381

[507]Teke, 13.

[508] Teke, 18.

[509] Teke, 30.

Sağlık alanındaki gelişmeler, ekonominin ve nüfusun büyümesi ile geleneksel tedavi yöntemlerinin etkisinin azalması söz konudur. Ancak şu da vardır ki yaşlı insanların vazgeçmediği ocaklılar, hastalıklara tedavi bulmaya devam etmektedir. Ocaklar, doktor ve hastanenin yerini tutan eski tıp merkezleridir.

Halk hekimliği uygulamalarından bir diğeri de Osmaniye ve çevre illerdeki kaplıcalara gitmektir. Kaplıcaya gidilip yedi gün boyunca kaplıcada kalınır. Her gün üç kere suya girme koşulu ile 21 defa suya girilir[510]. Araştırma sahasında ve yakın çevresinde bulunan kaplıcalar, önceki bölümlerde yer alan sağlık turizmi bölümünde anlatılmıştır. Haruniye kaplıcası bu anlamda önemli bir potansiyeli bulunmaktadır.

Kas gevşetme çabalarından başka bir diğer uygulama, söktürücü özelliği olan bitkilerin çaylarının içilmesidir. Osmaniye'de, söktürücü özelliği olan bitki olarak kekik ve böğürtlen bitkisinin kökü bilinmektedir[511].Tedavilerinde otları ve diğer maddeleri kullanan ocaklar kullandıkları malzemelerin her yerde bulunabilecek malzemeler olduğunu belirtmektedirler. Tedavide doğal malzemeleri, bitkileri kullandıklarını bir de Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerden yararlandıklarını belirtmektedirler. Ocaklılardan bazıları bu bitkileri kendileri bahçelerinde organik olarak yetiştirdiğini belirtmekte ya da dağa çıkıp elleriyle topladıklarını anlatmaktadırlar. Otları çok iyi tanıdıklarını hepsinin kullanım amacını bildiklerini söylemektedirler[512].

Günümüzde Türk halk kültürü ürünleri incelendiğinde, Türklerin tarihleri boyunca geçirmiş oldukları değişimlerin ve farklı toplumlarla etkileşimlerinin izlerini görmek mümkündür. Türklerin, İslamiyet'i kabul ettikten sonra bile, eski inançlarını yeni inanç örtüsü altında devam ettirmeleri; yüzyıllar boyunca kabullenmiş oldukları değerlerinden kopamayışlarının bir sonucudur. Orta Asya'dan Anadolu'ya göçerken getirilen bu inançların izleri, günümüzde hastalıklardan korunma ya da hastalıkları tedavi etme amaçlı pratiklerde de görülmektedir. Çukurova bölgesinde hastalıkların tedavisinde uygulanan yöntemleri:1- Dini ve büyüsel nitelikli olanlar2-Hem büyüsel

[510] Teke, 33.
[511] Teke, 37.
[512] Karakaş, *Osmaniye Halk Hekimliğinde*,326.

hem de gerçekçi nitelik taşıyanlar3- Çeşitli otlar ve köklerle, kocakarı ilaçlarıyla yapılanlar olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür[513].

1. Dini Büyüsel Nitelikli Olanlar

Yatır ve Ziyaretler: Halk arasında zor durumda olanlara yardımı dokunacağına ya da hastalara şifa vereceğine inanılana en önemli mekânların başında yatır ve ziyaretler gelmektedir. Günümüzde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde olduğu gibi Çukurova yöresinde de velilerin Allah'a yakın kişiler olarak kabul edilmeleri dolayısıyla Allah katında hatırlarının kırılmayacağına inanılır ve bu nedenle mezar ve türbeleri birtakım hastalıkların tedavisi amacıyla ziyaret edilir. Şifa için buralara gelenler, veli aracılığıyla Allah'a yalvarır, dileklerinin gerçekleşmesi için dualar eder, kurbanlar keser. Osmaniye'de: Süleyman Dede Türbesi (Toprakkale ilçesinde), Hasan Dede Türbesi (Kadirli'de), Çoban Dede Türbesi (Kadirli'de) vb. türbeler bu amaçla ziyaret edilmektedir[514].

Ocaklar: Ocak, belirli hastalıkların tedavisinde öteden beri etkisinin olduğuna inanılan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinen kişiyi karşılar[515].Ocaklar, sarılık ocağı, dalak ocağı vb. tedavisi yapılan uygulamalardan sonra ocaklıya mutlaka ''arılık'' yani gönlünden kopan bir ücret verir. İnanışa göre; bu şekilde hastalığın ocaklıda kalması engellenmiş olur. Çukurova bölgesinde hemen hemen birçok hastalığın ocaklısı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kısaca aşağıda izah edilmiştir. *Nazar Değmesi ve Kurşun Dökme Ocağı:* Kurşun dökme nazar değmesi sonucu hastalanan, zayıflayan çocuk veya yetişkinler için uygulanan bir yöntemdir. Adana'nın Kozan ilçesinde, Osmaniye'nin Kadirli ve Düziçi ilçelerinde ve Mersin'de kurşun dökme, şu şekilde yapılmaktadır. Ocaklı, hastayı dizüstü oturtur, başına bir tülbent örter. Kurşunu bir tavada erittikten sonra birtakım dualar ve çeşitli sözler eşliğinde hastanın başının üstünde tuttuğu içi dolu kaba boşaltır. Kurşun bu şekilde üç kez suya dökülür. Ocaklı, kurşunun suyun içinde aldığı şekillere bakarak nazarı değen kişinin cinsiyeti, görünüşü vb. konularda yorumlar yapar. Kurşunun suyun içinde çıkarttığı çatırtı sesleriyle hastanın üzerindeki nazarın dağılacağına inanılır. Ocaklı, son aşamada kurşunlu sudan üç kaşık alarak hastanın üzerine serpiştirilir,

[513]Nilgün Çıblak, *Çukurova'da Halk Hekimliği ile İlgili Uygulamalarda eski Türk İnançlarının İzleri,* Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Kasım 1962 Ankara, 199-214.
[514]Çıblak, 201-202.
[515]Pertev Naili Boratav, *100 soruda Türk Folkloru,* Gerçek Yayınevi 1997 İstanbul 113.

birazını da hastaya içirir. Kapta Kalan suyu ise, ‘‘Akıp giden gününe fil fil esen yeline/ Derdine belasını Allah alsın götürsün’’ diyerek dışarıda batıya doğru ayak değmedik bir yere döker. Böylelikle güneşin batmasıyla hastalığın geçeceğine inanılmaktadır. *Sarılık ocağı*: Çukurova’da sarılık olanların götürüldüğü sarılık ocağında, ocaklı, hastanın iki kaşının arasından jiletle hafifçe çizerek kan akıtır. Kesilen yere sarımsak ya da tuzlu su sürülür. Bu uygulama, hastalığa neden olan kötü güçlerin akıtılan kanla beraber vücudu terk edeceğine inanmasıyla ilgili olmalıdır[516].

Dalak Ocağı: Karın şişmesi veya karın büyümesi şeklinde ortaya çıkan dalak hastalığının tedavi edildiği ocaktır. Ocaklı, hastayı sırt üstü yatırır ve karnının üstüne bir mutfak tahtası bunun da üzerine soğan ya da hamur parçası bırakır. Daha sonra omzuna bir balta alarak uzaktan geliyormuş gibi hastanın yanına gelip selam verir. Hasta sahibi ‘‘Nereden geliyorsun?’’ der. Ocaklı, ‘‘Höngörü’den geliyorum.’’ diye cevap verir. Hasta sahibi ne iş yaptığını sorar. Ocaklı, dalak kestiğini söyler. Bunun üzerine hasta sahibi ‘‘Kesemezsin’’ der. ocaklı ‘‘Keserim’’ diye karşılık verir. ‘‘Kesemezsin’’, ‘‘Keserim’’ şeklindeki bu konuşma üç kez tekrarlanır. Sonunda ocaklı, omzundaki baltayla tahtanın üzerindeki soğanı ya da hamuru keser. Ocaklı, tekrar dolanır gelir ve aynı konuşmalarla tahtanın üzerindekileri keser. Bu olay üç kez yinelenir. Ardından ocaklı, hastaya tuz yalatıp içerisinde soğan bulunan bir parça ekmek yedirir. Tahtanın üzerinde kesilmiş olan soğan ya da hamur bir kenara bırakılır. Bunlar kurumaya başlayınca dalak hastalığının da geçeceğine inanılır[517].Aşırı sıcaklardan dolayı dalağı şişen kişilerin dalak ocağına giderek bu hastalıktan kurtulabilmek için yaptırdıkları pratiktir[518].

Sıtma Ocağı: Sıtma hastalığına yakalananların götürüldüğü ocaktır. Adana’da, Mersin’in Tarsus ilçesinde, Osmaniye’ye bağlı Toprakkale ilçesinde ocaklı, hastanın kolunu çevirecek kadar incebir iplik parçası alır ve bunu sıtma olan kişinin koluna bağlar, üzerine de üç düğüm atar, ipliğin çürüyüp kendiliğinden düşmesiyle hastalığın geçeceğine inanılır. Bu uygulamanın temelinde de büyük olasılıkla hastanın elini kolunu bağlayan olumsuz güçleri büyüsel yöntemlerle yok etmek düşüncesi

[516]Çıblak, 205-206.
[517]Çıblak, 207.
[518]Karakaş, *Osmaniye Halk Hekimliğinde,* 326.

yatmaktadır. Dolayısıyla dua okunarak kola bağlanan ipliğin asıl işlevi, hastalığın ipe geçerek kendiliğinden düşmesini sağlamaktır[519].

2. Büyüsel ve Gerçekçi Nitelik Taşıyanlar

Halk hekimliğinde, bazı uygulamalarda hem büyüsel hem de gerçekçi unsurlar bir arada bulunmaktadır. Bu yöntemlere Çukurova bölgesinde de rastlamak mümkündür. Osmaniye'nin Düziçi ilçesine bağlı Yazılamazlı köyünde, ''kuşpalazı'' adı verilen ve yüksek ateş, öksürük, morarma, solunum sıkıntısı gibi belirtilere sahip bakteriye bağlı bir hasatlıkta; lekesiz, tamamen siyah renkte bir tavuk bulunup kesilir. Eti iyice dövülüp zeytinyağı ile ezilir. Bulamaç kıvamına getirilen bu karışım hastanın başı dâhil tüm vücuduna sarılır. Hasta ateşi düşene kadar bu vaziyette bekletilir. Burada tavuk etinden özel bir ilaç hazırlanmakla birlikte tavuğun lekesiz, siyah renkte olması büyülük bir olaydır. Hem hasta hem de çevredekiler, bu tavuğun etinin hastalığa iyi geldiğine inanmaktadır. Günümüzde sağaltma amacıyla hem büyüsel hem de gerçekçi gruba giren söz konusu uygulamaların Çukurova'da pek yaygın olmadığı, bunların daha çok eskiden kullanılmış olduğu tespit edilmiştir[520].

3.Çeşitli Otlar ve Köklerle, Kocakarı İlaçlarıyla Yapılanlar

Çukurova'da, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde olduğu gibi, şifalı kabul edilen bazı bitkilerle, evlerde hazırlanan karışımlarla hastalıkların tedavi edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Halk arasında ''kocakarı ilacı'' adı verilen bu ilaçlar, gerçekçi-akılcı nitelik taşımakla birlikte içlerinde bazıları garip karışımlar olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Çukurova'da şifalı otlar ve köklerle, çeşitli karışımlarla hazırlanan söz konusu tedavi yöntemlerinden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Göz ağrısında: Göze anne sütü damlatılır. Sıcak su ile pansuman yapılır, Pekmez damlatılır. Karamık adı verilen bitkinin kökü kaynatılıp suyu göze damlatılır. Diş ağrısında: Ağrıyan dişe tuz basılır. İspirto sürülür. Kekik yağına batırılmış pamuk konur. Baş ağrısında: Patates dilimlenip başa sarılır. Başa dut ağacının yaprağı sarılır. Kulak Ağrısında: Kulağa zeytinyağı damlatılır. Çocuk idrarı damlatılır. Sigara dumanı üflenir.Mide ağrısında: Pekmezin içine meşe külü karıştırılır ve sabahları aç karnına içilir. Kekik, nane, limon kaynatılıp suyu içilir. Karın ağrısında: Kiremit veya

[519] Çıblak, 207.
[520] Çıblak, 209-210.

taş ısıtılarak karına konur. Isıtılmış ve üstüne katran dökülmüş bir bez karına sarılır. Boğaz ağrısında: Turunç pişirilir, suyu sıkılır ve kalan posa boğaza sarılır. Közde pişirilen elma sarılır.Şeker hastalığında: Isırgan otu, ebegümeci, iğnelik adı verilenbitkilerden salata yapılıp yenir. Aç karnına acı badem içi yenir. Dağ alıcı kaynatılıp suyu içilir. Nar ekşisi kaynatılıp içilir. Veremde: Çam ağacının ortasındaki kok kaynatılıp aç karnına suyu içilir, Sıtmada: Soğuk suyla yıkanır[521].

Osmaniye halk hekimliğinde sağaltmalar; bitkisel kökenli, hayvansal kökenli ve madensel kökenli emlerle yapılabilmektedir. Halk sağaltmacılığının temel araçları bu emlerdir. Bölgenin uygun iklimi ve zengin bitki çeşitliliği emlerin elde edilmesini kolaylaştırmakta ve emlerin elde edilmesini kolaylaştırmakta ve emlerin zenginleşmesini sağlamaktadır. Halk hekimliği uygulamalarının kent merkezinden köylere doğru gidildikçe daha yaygınlaştığını görmekteyiz. Osmaniye'nin bir tarafı dağ olduğundan dağla iç içe yaşayan, yaz aylarında yaylalara çıkan halk burada yetişen bitkileri ve bu bitkilerin neye iyi geldiğini bilmektedir. Dolayısıyla geleneksel tedavi yöntemlerinden hiçbir zaman kopmamışlardır. Yazın yaylaya çıkanlar altın çiçeği, paryavşan, kekik, gövelek, kantaron vb. toplayıp getirmektedirler. Yöredeki dağların bitki zenginliği bakımından eşsiz olduğu belirtilmektedir[522].

Halk, hastalıklar karşısında eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik durumuna göre öncelikli olarak tıbbi tedaviye veya halk hekimliği uygulama ve pratiklerine başvurmaktadır. Ancak yöre halkı eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik durumu ne olursa olsun, basit görülen hastalıklarda tıbbi tedaviden önce; ciddi hastalıklarda ise tıbbi tedaviden sonuç alamadığına son çare olarak halk hekimlerine ve halk hekimliği uygulama ve pratiklerine başvurmaktadır. Kimi kesimler tarafından olumsuz eleştiriler yapılsa da halk hekimliği uygulamalarına halk hala devam etmekte ve dertlerine halk hekimliği uygulamalarında çare aramaktadır. Bu uygulamalara karşı çıkmak yerine bu uygulamaların fayda-zarar yönleri araştırılmalı ve buna göre bilimsel neticelere ulaşılmalıdır. Tartışılmaz bir gerçektir ki atalarımız yüzyıllar boyunca bu tedavi yöntemleriyle şifa aramış ve bunları tecrübe etmiştir. Dolayısıyla bu yöntemlerden mutlak surette fayda görülmüş olmalıdır ki bugünlere gelsin. Dolayısıyla bu yöntemlerin incelenip bilimsel veriler neticesinde halkın hizmetine

[521] Çıblak, 210-212.
[522]Karakaş, *Değişim Sürecinde Osmaniye Halk Hekimliği*, , 356-357.

sunulması çok fayda sağlayacaktır. Modern tıp bu sayede daha hızlı yol alabilecektir[523].

4.6. ÖNEMLİ GÜNLER

Ülkemizde, ulusal belirli günlerin dışında bir yöreye, bir ile, bir ilçeye ya da bir köye özgü; oranın yerel bir özelliğiyle, bir ürünüyle, bir geleneğiyle ilgili olarak kutlanan, kutsanan, canlandırılan günler, haftalar vardır. Bu türden günler, haftalar kutlanırken şenlikler düzenlenmekte, yerel oyunlar oynanmakta, gelenekler canlandırılmaktadır. Bunların bir bölüğü yerel takvimin gereği olarak artık oturmuş, süreklilik kazanmış, her yıl kutlanan ve kutsanan bir nitelik kazanmıştır. Bir bölüğüyle son yılların turizm etkinlikleri içinde yer almakta, giderek bir geleneğe dönüştürülmek istenmektedir. Ulusal özlerin, yerel renk ve kaynaşmaların, bölgesel özelliklerin canlandırıldığı, kutlandığı, tazelendiği, bu türden, şenlik, bayram ve günler de görsel kaynaklar içerisinde yer alırlar. İnsanımızın toplumla, coğrafyayla, doğayla ilişki ve etkileşimlerinin dinamik yansımalarını; sevinçlerini, övünçlerini, coşkularını, boşalımlarını; ekonomik alışverişlerini; yarışma ve yaratılarını; hatta bölgebencilik= (etnosantrizim)'lerini çeşitli biçimlerde dışa vurdukları bu kutlama ve kutsama günlerinde halkbilimcilerin kaynaklanacağı, esinleneceği, derleyeceği ve belgeleyeceği çok gereç vardır. Bu şenlik, bayram ve günlerin düzenlenip kutlandıkları illere, ilçelere, köylere ya da yörelere özgü kültürel değerlerin ve her türden ''folklorik gösteriler'''in dikkatlice izlenip gözlenerek fotoğraf makinesi, kamera ve teyp aracılığıyla saptanıp ulusal halkbilim arşivine kazandırılması gerekir[524].

4.6.1. Dini Günler ve Geceler

Dünya'nın her yerinde olduğu gibi insanların inandıkları ve kutsal saydıkları dini günleri ve geceleri bulunmaktadır. Ülkemizde Müslüman nüfusu fazla olup, araştırma sahasında Müslümanların İslami inanca göre yaşayışları ve önemli günleri bulunmaktadır. Bu önemli günleri dinen ve manen ruhu doyurucu pratikler uygulanmaktadır. Ramazan Bayramı 3 gün sürmektedir (Tablo 1.4). Bu üç gün

[523] Karakaş, *Osmaniye Halk Hekimliğinde Ocaklar*, 333-334.
[524] Örnek, 47.

boyunca akrabalar birbirini ziyaret etmekte, ölmüş olan anne-baba mezarlığına gitmektedir. Bayramda misafiri gelen ev sahibesi ikram olarak bayram kömbesi sunmaktadır. Bayram kömbesi komşu illerden farklı özellik taşımaktadır. Yoğurtlu (yaş kömbe de denir) kömbe ve kuru kömbe yapılmaktadır. Tatları şekerli olup mutfak kültüründe yaygın olan kömbenin pişirme yöntemleri uygulanmaktadır. Geçmiş dönemlerde köz ateşinin arasındaki iki sacın etrafı sıcak külle kaplanarak yani gömülerek pişirilmekteydi. Bu pişirme tekniğindeki lezzet daha iyi olduğundan köy evlerinde hala devam etmektedir. Bir başka pişirme yeri kuzine sobalardır. En az 5 ya da 6 tepsi yapılan kömbeler kuzine yanı fırın gibi olan sobada pişirilmektedir. Şehirlerde ekmek fırınlarında ya da evlerdeki fırınlarda pişirilmektedir. Kırsal ve şehirsel yerleşmelerin mutfaklarındaki pişirme yöntemleri bu noktada değişiklik göstermektedir. Yörede pekmez yapımı yaygın olduğundan kömbenin içine pekmez de ilave edilmektedir. Son zamanlarda zeytin üretimindeki artışla gelen zeytinyağı tüketim alışkanlığı yer edinmiştir. Kömbeler ayçiçeği yağı dışında zeytinyağı ile de yapılmaktadır. Çevreden temin edilen malzemeler kömbeyi oluşturmaktadır.

Araştıma sahasının çok eski dönemlerindeki bayram ikramlıkları iki bisküvi arası lokumdu (Fotoğraf 4.14).Dönemin ekonomik durumunun geçim tipine dayalı olması, ikramlıkların daha uygun fiyatlı olmasını sağlamıştır. Günümüzde damak tadına yerleşmiş olan yerel adıyla *püskevit arası lokum* ekonomik gelir seviyesinde artış olsa da tercih edilmektedir.

Ramazan ve Kurban Bayramı'nda kömbe yapımı görülmektedir. Ancak şeker bayramı da denilen Ramazan Bayramı'nda kömbe yapımı daha çok olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1. Ülkemizde Uygulanmakta Olan Dini Günler ve Geceleri.

Dini Gün Adı	**Tarihi**
Üç Ayların Başlangıcı	29 Mart 2017
Regaib Kandili	30 Mart 2017
Miraç Kandili	23 Nisan 2017
Berat Kandili	10 Mayıs 2017
Ramazan Başlangıcı	27 Mayıs 2017
Kadir Gecesi	21 Haziran 2017

Ramazan Bayramı	25,26,27 Haziran 2017
Kurban Bayramı	1,2,3, 4 Eylül 2017
Hicri Yılbaşı	21 Eylül 2017
Aşure Günü	30 Eylül 2017
Mevlid Kandili	29 Kasım 2017

Kaynak: Diyanet Takvimi.

Fotoğraf 4.14. Ramazan ve Kurban Bayramı İkramları.

Müslümanlar, Kurban Bayramı'nda bir hayvan kesmektedir. Araştırma sahasında kesilen hayvanın daha çok keçi olduğu görülmüştür. Bu durum DoğuAkdeniz'de yetiştirilen hayvan türünün daha çok keçi olmasıyla alakalıdır. Dağ köylerinde keçi, ova köylerinde koyun kesilmektedir. Koyunun kuyruk yağı fazladır ve sıcak bölge olan Osmaniye'de yağlı koyun etinin tüketilmesi yemek kültüründeki tezatlığı göstermektedir. İnsanlar yağlı yemeğe alışık hale gelmiş ve sıcak havalarda yağlı yemekler rahatsız etmemektedir.

Muharrem ayı Kur'an-ı Kerim'de kıymet verilen aylardan biridir. Muharrem ayının 10. günü aşure yapılmaktadır. Araştırma sahasındaki kadınlarında bu günde

aşure yapıp konu-komşuya dağıttıkları görülmektedir(Fotoğraf 4.15). Türk kültüründe var olan komşuluk ilişkileri Osmaniye ilinde sürdürülmektedir.

Fotoğraf 4.15.Aşure.

4.6.2. Milli-Resmi Günler

Türkiye'de geleneksel olarak düzenlenen resmi günlerden *yılbaşı* yeni yıla geçilen 01 Ocak günü kutlanmaktadır. Türkiye, dünya üzerindeki konumuna göre yeni yıla girmekte ve Yunanistan, Ukrayna, Finlandiya, Mısır ve Güney Afrika ülkeleri ile aynı heyecanı paylaşmaktadır. Atatürk'ün çocuklara armağan ettiği Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı 23 Nisan'da çocuk merkezli kutlanmaktadır (Tablo 4.2).

Tablo 4.2.Ülkemizde Uygulanmakta OlanResmi Günler.

Resmi Gün Adı	**Tarihi**
Yılbaşı	1 Ocak
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	23 Nisan
Emek ve Dayanışma Günü	01 Mayıs
Atatürk'ü anma ve Gençlik ve Spor Bayramı	19 Mayıs
Demokrasi ve Milli Birlik Günü	15 Temmuz
Zafer Bayramı	30 Ağustos
Cumhuriyet Bayramı	29 Ekim

Kaynak: Diyanet Takvimi.

2008 yılından itibaren Emek va Dayanışma günü olarak kutlanan 01 Mayıs, 22 Nisan 2009 tarihinden itibaren yasa ile resmi tatil olmuştur. Atatürk'ün gençlere armağan ettiği bayram ise 19 Mayıs tarihindeki Gençlik ve Spor Bayramı'dır. Demokrasi ve Milli Birlik Günü 2016 yılında askeri darbe girişimi sırasında hayatını kaybeden sivil, polis ve askeri anmak için tatil günü ilan edilmiştir.

Zafer Bayramı 30 Ağustos 1922'de Dumlupınar'da zaferle sonuçlanan Büyük Taarruz'u anmak için kutlanmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet yönetimini ilan etmesi üzerine her yıl kutlanan milli bayramdır.

Milli bayramlar bir ülkenin tarihinde önemli olaylardan dolayı kutlanan günlerdir. Geleneksel hale gele kutlamalar her yıl aynı ruh ve heyecanla sürdürülmektedir.

4.6.3. Festival ve Şenlikler

Her yıl yapılan festival ve şenlikler yörede var olan ve toplumun benimseyip yaşamı boyunca sürdürdüğü değerler olduğu görülmektedir. Türk kültüründe önemli günleri kutlamak gelenek haline gelmiştir ve araştırma sahasındaki toplum için önemli günleri değerlendirildiği ve etkinlik yapıldığı gözlenmiştir.

Tablo 4.3. Osmaniye İli'nde Yapılan Festival ve Şenlikler (2017 Yılı).

Festival ve Şenlik Adı	**Tarihi**
Osmaniye'nin Kurtuluşu Etkinlikleri	01-07 Ocak
Turp Festivali	Ocak (Kadirli)
Sucuk Ekmek Festivali	Ocak (Kadirli)
Güvercin Festivali	Şubat
Tirşik Festivali	Mart
Kadınlar Günü Etkinliği	08 Mart
Karacaoğlan Şenlikleri	Mart (Düziçi)
Geleneksel Çocuk Oyunları ve Oyuncakları Festivali	23 Nisan
Offroad Şenliği	Nisan
Yaşar Kemal Kültür ve Sanat Festivali	Nisan

Gençlik Haftası Etkinlikleri	19 Mayıs
Göç Ateşi	Mayıs
Motosiklet Festivali	Mayıs
Kiraz Şenliği	Haziran
Ramazan Ayı Etkinlikleri	Ramazan Ayı-Haziran
Yaz Spor Okulları (7-14 Yaş)	Temmuz-Ağustos
Zorkun Çocuk Yaylası Şenliği	Devam Etmemektedir.
Okçuluk Turnuvası	Eylül
Fıstık Festivali	Eylül
Çukurova Âşıklar Bayramı	Ekim
Karatepe Kültür ve Sanat Festivali	Ekim (Kadirli)
Cumhuriyet Bayramı Etkinlikleri	29 Ekim
Kitap Fuarı	Aralık

Kaynak: Osmaniye Belediyesi, Osmaniye İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Çukurova ve Yukarı Ova'da âşıklık geleneği yaygın olduğundan her sene âşıklar gecesi düzenlenmektedir. Feymani (Osman Taşkaya) Osmaniye'de yaşayan âşıklar arasında yer almaktadır. OFAD tarafından yapılan Âşıklar Bayramı, 2016 yılında Feymaniadına düzenlenmiştir. Yaşayan âşık adına düzenlenen festival anlamında ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Turp, fıstık ve kiraz festivalleri tarımsal üretimde en çok öne çıkan ürünler olması sebebiyle toplumda bir heyecan uyandırmakta, ekonomik kazanç getirisi olmasıyla kutlama gereği duyulmaktadır. Turp festivali Kadirli'de, fıstık festivali Osmaniye'de, kiraz festivali Hasanbeyli'de yapılmaktadır.

Çete Bayramı Geleneği

Osmaniye'de kurtuluş bayramının ayrı bir yeri ve önemi vardır. Günümüzden kırk-kırkbeş yıl öncesine kadar, çete bayramı diye anılan kurtuluş bayramı, kurtuluşun özüne uygun hazırlanır ve kutlanırdı. Çete bayramlarında, şimdiki İstiklal İlköğretim Okulu yanına tak-ı zafer kurulurdu. Değişik köylere mensup çeteler (Toprakkale, Kaypak, Çardak, Tecirli) ve başlarında savaşa katılmış çete reisleri

olduğu halde, tören alanında hazır bulunurlardı. Bu grupların çete reisleri ve atı olanlar atlarıyla, olmayanlar ise, yay olarak çete kıyafetleriyle, Çardak köyü yolunda toplanırlardı. Göçebe aydınlı aşiretleri develerinin boyunlarına çan takarlar, sırtını ise, kilimlerle süsleyerek, çetelerin arkasından yola çıkarlardı. Tak-ı zaferin yanında iki adet kurbanlık hazır tutulur, tören başlamadan top atışları yapılırdı. Bunların ardından, çeteler bulundukları yerden harekete geçer; her çetenin önünde bulunan 2–3 davul ve zurna, coşkulu bir şekilde çalarak tak-ı zafer' e yaklaşırlardı. O günün belediye başkanı, çete reislerine birer demet çiçek verirdi. Geçit resminde, çeteler, Aydınlılar ve Dörtyol'dan gelen askeri birlikler (o yıllarda Osmaniye'de askeri birlik yoktu) geçit yaparlardı. Tören alanından hareket eden çeteler, yol boyunca silahlarını sıkarak, büyük caminin önündeki şehit1iğe gelirlerdi. Burada, günün anlamı ile ilgili konuşmalar yapılır ve dua edilirdi. Buradan hareket eden gruplar ve ahali, valiliğin köşesindeki bugün Özel idare iş hanının bulunduğu araziye gelir, tören orada da devam ederdi. Törenden sonra ahali dağılırdı. O gece fener alayı yapılır, 7 Ocak mektebi ve ortaokul talebelerinin, uzun süren çalışmalar sonucu hazırladığı müsamereler yine o gece verilirdi[525].

Osmaniye'de halk tarafından kurulan çeteler, düşman askerine geçit vermiyordu. Bu kutlu mücadele, yörede ‘‘çete harbi’’ olarak adlandırılmıştır. Yabancı güçlerin kovulduğu gün olarak kutlanan 7 Ocak, her yıl kutlanmakta, milli mücadele ruhu yaşatılmaktadır (Fotoğraf 4.16).

Fotoğraf 4.16.7 Ocak Kurtuluş Bayramı.

[525] Necdet Arı, “Osmaniye’de Unutulan Gelenekler”, *Osmaniye Valiliği Karacaoğlan’dan-Bela Bartok’a Dadaloğlu’ndan-Âşık Feymani’ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu*, 22-24 Kasım 2004, Osmaniye Matsa Basımevi, 234-235.

4.7. YÖREYE ÖZGÜ KÜLTÜR DEĞERLERİ ÖRNEKLERİ

4.7.2. Bisiklet Kullanma

Osmaniye Merkez ilçede bisiklet kullanımı oldukça yaygındır. Yaşlısından gencine, kadınından erkeğine hemen hemen hiçbir ayrım gözetmeden bisikletin kullanmasını bilen her insan aktif olarak bisikletliler trafiğini oluşturmaktadır. Kas gücüyle çalışan bu ulaşım aracı, kullanıcısına herhangi bir mali yük yapmamaktadır. Herkesin de bildiği gibi bisiklet kullanımının en yaygın olduğu yerler topoğrafya eğiminin hiç olmadığı ya da çok az olduğu yerlerdir. Eğimin fazla olduğu alanlarda yapılan bisiklet kullanımı sportif bir aktivite kapsamına girmektedir. Osmaniye Merkez ilçedeki bisiklet kullanımı, günlük yaşantımızda çok sık rastlayacağımız, önceki kuşağın emanet bıraktığı bisikleti kullanma durumları gibi nedenlerle ulaşım faaliyetinde dikkat çeken kültürel bir değer olma yolundadır. İnsanlar, işyerine gitmek, alışverişini gerçekleştirmek gibi amaçlarla bisiklet kullanmaktadır. Çocuklar ise hobi olarak kullanmaktadır. Osmaniye'nin diğer ilçelerinde de benzer durumlar görülmektedir. Şehirde bisiklet yolu mevcut değildir. Bisikletliler, motorlu araçların seyir ettiği yolda ilerlemekte, çocuk yaştaki bisiklet kullanıcıları ise kaldırımda ilerlemektedir (Fotoğraf 4.17), (Fotoğraf 4.18).

Fotoğraf 4.17. Bısan Bisikletleri ve Bisiklet Süren Çocuklar.

Fotoğraf 4.18. Bisiklet.

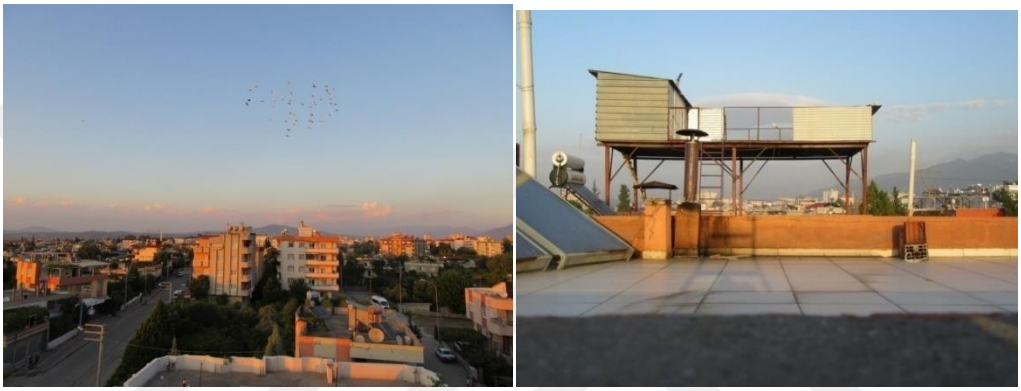
4.7.2. Kuş Uçurtma

Kuş uçurtma etkinliği, Güneydoğu illerinde yaygın olduğu kadar Osmaniye'de de yaygındır. İnsanların hobi olarak yaptığı kuş besleme ve kuş uçurma Osmaniye'de bir tutku halini almıştır(Fotoğraf 4.19).Bahsi geçen kuş türü güvercindir. Güvercin sahibi olanlarda ortak benzerlik, onların evcil hayvanlarına beslediği aşırı sevgidir. 2 katlı müstakil evlerin damlarında kuş evi inşa etmek normal karşılanmaktadır. Ancak çok katlı, şehrin konutlarının en tepelerinde kuş evi inşa etmek göze çarpıcı gelmektedir. Bu durumu aşırı sevgiye bağlamak yerinde olacaktır(Fotoğraf 4.20).

Osmaniye'de güvercin beslemenin temel nedenleri fiziki ve beşeri coğrafya şartlarının elverişliliğidir. Zira, kışı sert, kar yağışlı bölgelerde kargalar yaşam alanı bulmaktadır. Akdeniz ikliminin etkisi altındaki Osmaniye'de kar yağışı uzun yıllar boyunca görülmemiştir. Gökyüzünde seyirlik manzara oluşturan güvercinler için, sıcak ikliminin sunduğu ortam mevcuttur. Diğer kültürel değerlerde olduğu gibi, Osmaniye'nin komşu illerle etkileşimi başka bir etmendir. Kökeni Halep'e dayanan güvercinler, Güneydoğu illerde yaygındır. Güneydoğuyu batıya bağlayan ulaşım aksında bulunan Osmaniye, oradan getirdiklerini rahatça görebilmektedir. Benimsedikleri yaşantımızda yerini almaktadır. Bunlardan biri de güvercinlerdir. Güvercin beslemenin yaygın olduğu illerden birisi de Şanlıurfa'dır. Osmaniye'nin

göç konusunda da ifade edildiği üzere, Şanlıurfa'dan Osmaniye'ye dönük göç hareketi gerçekleşmiştir. Osmaniye'deki güvercin besleme durumuna, Şanlıurfalıların da etkisi olduğu kaçınılmazdır.

Şanlıurfa çok zengin bir folklor hazinesine sahiptir. Folklorumuzun içinde yer alan halk kültürümüzdeki hayvanlar âlemi, Şanlıurfa'da kuşlar ve kuşçulukla göstermektedir. Şanlıurfa'da halkın ikinci uğraşları arasında kuşçuluk başta gelmektedir. Her Şanlıurfalı, kendi gibi endamlı ve mağrur bir yaratık olan güvercini canı gibi sever, besler, süsler, takılar takar ve kendini ona bağlar[526].

Fotoğraf 4.19. Kuş Uçurtmadan Bir Görünüm.

[526] http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80871/sanliurfa-folklorunda-kuslar-ve-kusculuk.html Erişim Tarihi: 27.02.2018.

Fotoğraf 4.20. Kuş Evlerinden Görünümler.

4.7.3. Kuş Lastiği-Sapan

Kuş lastiği yapmak için genellikle kayısı veya dağdağan ağacından uygun bir çatal aranır ve bulunur. Çatala yaş iken biraz form (uygun şekil) verilir, kurutulur. Diğer taraftan, kamyon iç lastiğinden 5 mm. eninde ve 20 santim boyunda iki adet lastik (şimdilerde hazırı var veya hastanelerdeki elastik hortum olur) kesilir. Bu arada 3 santim eninde, 7 santim boyunda sahtiyan (deri) hazırlanır. Lastikler, bir tarafından bu sahtiyan ile birleştirilirken, diğer uçları da çatalın her iki başına sıkıca gındap (ip) ile bağlanır. Taş, sahtiyan bölümüne konulur, lastik gerilir, kuşa nişan alınır ve taş bırakılır. Gelelim sapan imalatına. Bu biraz zordur ve özel ustalık ister. Her isteyenin de kuş lastiği gibi yapması mümkün değildir. Sapanın ortasında taş koyacak yeri vardır. İki ucu da yaklaşık 40-50 santim kadardır. Bezden sıkı sıkı örülerek, uzun uğraşlarla yapılır. Uzun uçlardan birinde, sağ elin orta parmağının geçeceği delikli bölümü, diğer ucunda da ibrişim veya ipekten yapılmış 20-25 santim uzunluğunda kaytan bölümü vardır. Taş orta yere konulur, elde menzilin uzunluğuna göre döndürülerek, güç verilerek sallanır ve kaytanlı ucu bırakılır. Taş menzile doğru giderken, sapanın kaytanından şırrraak diye bir ses çıkar. Sanki şimşek çaktı sanırsınız. Taş, menziline varmadan daha, bu ses ile düşman önce sersemletilir. Taş da isabet edince, genellikle yaralanma olur ama ölümlerin de olduğu gerçektir. Sapanayrı, kuş lastiği ayrı iki araçtır. İkisinin arasındaki belirgin fark, kuş lastiğinin atabildiği taş ile ancak serçe vurabilirsiniz, sapanın attığı taş ile adama ölümcül darbe vurulur[527](Fotoğraf 4.21).

[527] İbrahim Pekbay, 18 Temmuz 2007, http://blog.milliyet.com.tr/sapan-ayri--kuslastigi-ayri---/Blog/?BlogNo=52664

Fotoğraf 4.21. Kuş Lastiği (Mehmet Akçadağ Arşivi), Kuş Sapanı.

4.7.4. Çerçi-Bohçacı

Ulaşım şartlarının günümüzdeki kadar kolay olmadığı geçmiş dönemlerde; kırsal kesimde yaşayan insanlar şehir merkezine gidemedikleri için ihtiyaçları hızlı bir şekilde karşılanmazdı. Bu sebeple, merkezden aldıklarını kırsala taşıyan çerçi ve bohçacıların ticareti ortaya çıkmıştır. Kadın veya erkek olsun cinsiyet ayrımı gözetmeden bu işi herkes yapabilmekteydi. Bohçacılar genç kızlar için çeyizlik malzeme satmaktaydılar. Karşılığında para verilir veya köylünün ürettiği ile takas edilmekteydi. 20 yıl öncesine kadar epey yaygın olan bu meslek günümüzde yine de sürmektedir. Osmaniye Merkez ilçe mahallelerinde bile, bohçacılar görülmektedir. Araçları ile gezen satıcılar, kadın veya erkek kıyafetleri satmakta, ev eşyaları da bulundurmaktadır. Geleneksel alışveriş düzenini bozmak istemeyen ev hanımları, bu ticaretin sürmesine vesile olmaktadırlar(Fotoğraf 4.22).

Erişim Tarihi 24.02.2018.

Fotoğraf 4.22. Çerçi Esnafından Görünümler (Mehmet Akçadağ Arşivi).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültür olgusu çok kapsamlı bir kavramdır ve ülkemizdeki coğrafyacıların bu alandaki çalışmaları azdır ve yakın zamanda gerçekleşmiştir. Farklı bilim dallarının araştırmacıları tarafından çalışılanTürk kültürü zengin bir saha oluşturmuştur.

Bu tezde Osmaniye ilinin, sahip olduğu kültürel değerlerde, coğrafyanın etkisi irdelenmiştir. Osmaniye'de yaşayan insanların tarihsel süreçte oluşturduğu kültürel birikim araştırılmıştır. Doğu Akdeniz illeri arasında yer alan Osmaniye'nin, 1996 yılından itibaren sosyo-ekonomik anlamda gelişme gösterdiği, Adana ilinden ayrılmasına rağmen, kültürel özelliklerin değişmediği ve çevre illerin etki sahasında olduğu anlaşılmıştır. Araştırma sahası il olduktan sonra, kalkındırılması gereken iller kapsamına girmiştir. Bunun sonucunda ile yapılan teşvikler sayesinde ekonomik yatırımlar artmış, nüfusu kendisine çekmiştir. Güneydoğu Bölgesinden göç alan Osmaniye'nin yemek kültüründe, mahallelerin düzeninde, evlilik adetlerinde, o bölgenin esintisinde kaldığı yerinde yapılan gözlemler ile tespit edilmiştir. Saç ekmeği ile beslenen yerel insanımızın, tandır ekmeği ile tanışması, Güneydoğu illerinden yapılan göçler ile olmuştur. Bu sadece mutfak kültüründeki farklılığa bir örnektir. Örnekler çoğaldıkça, karma yapıdaki şehir kültürü zengin bir mozaik oluşturmuştur. Araştırma sahamız, gastronomi şehirleri olan Hatay ve Gaziantep illerine sınır komşusudur. Bu durum doğrudan Osmaniye mutfağını etkilememiştir. İş arama, evlilik, eğitim gibi etmenler ile karşılıklı göç hareketinde bulunan insanlar, özellikle kadınlar, yemek yapma alışkanlıklarını değiştirebilmiştir. Yeni lezzetlerin tariflerini alıp, mutfağında yapmaya çalışmıştır. Günlük yaşantımızda kadınların en çok konuştuğu ev, giyim, mutfak, düğün, çocuk gibi temalar kültürel coğrafyanın birer ögeleridir. Büyüklerin uyguladığı pratikler, nesilden nesile aktarılan açık ve anlaşılır olan günlük ihtiyaçlarımızdan başka bir şey değildir.

Çalışmada sahasının genel itibariyle kendine özgü bazı fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri sunulmuştur. Maddi kültür ögeleri bölümünde ilde yer alan mimari görünümleri kaleler, camiler, kiliseler, müzeler, yaylalar, köprüler, hamamlar, çeşmeler ve konutlar oluşturmuştur. Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından tescil altında olan mimari yapılar üzerinde çalışılmıştır. Araştırma sahası, stratejik konumu sebebi ile çok fazla kale barındırmaktadır. Buna binaen *kaleler şehri* unvanı almıştır.

Dini yapıları oluşturan camiler ve kiliselerdir. Hizmete devam eden kilise mevcut değildir. Çünkü ibadet edecek cemaati bulunmamaktadır. Tescil altındaki camiler ise tarihi önemini korumaktadır. Karatepe Aslantaş Açık Hava Müzesi, ülkemizde açılan ilk açık hava müzesi olduğu için önemlidir. Kültürel yaşantının en dikkat çekenlerinden biri de yayla geleneğidir. İnsanlar, sıcak havanın etkisiyle yaz mevsimini yaylalarda geçirmektedir. Ulaşım coğrafyası için değerli olan köprülerin bağladığı yerler, tarihsel ve mimari durumu ifade edilmiştir.

Osmaniye ilinin, komşu illerden etkilendiği gerçeği şu şekildedir. Toprakkale ilçesi, Adana ve Hatay illerine sınır komşusu olduğundan etkileşim daha fazla olmuştur. Toprakkale bu anlamda Adana ve Hatay illerine benzemektedir. Yedikleri, giydikleri, düğünlerine çalınan müzikleri gibi benzerlikler söz konusudur. Bahçe ilçesi, Kahramanmaraş ve Gaziantep illerine sınır komşusudur. Düğünlerde çekilen halaylarda barak tarzı uzun havalar, halebî türünde halaylar görülmektedir. Bahçe ilçesi, D400 karayolu üzerinde kurulmuş bir kent olduğundan Kahramanmaraş ve Gaziantep illerine ulaşım kolaydır. O güzergâhta dolmuşlar aktif olarak çalışmaktadır. Nur dağlarının bir yamacında Osmaniye'nin Hasanbeyli ilçesi diğer yamacında Gaziantep'in Nurdağı ve İslâhiye ilçeleri bulunmaktadır. Bahçe ve Hasanbeyli meyve tarımının yaygın olduğu, yük ve çeki hayvanlarının dağılış gösterdiği yerlerdir. Bu durum yaşam tarzının şekillenmesinde önemlidir.

Kadirli ve Sumbas ilçeleri, düğün adetleri, yemek yeme alışkanlıkları, giyim tarzları, türbe ve yatır ziyaretleri, geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum, evlenme ve ölüm pratikleri anlamında birbirlerine benzemektedir. Ulaşım şartlarının az olduğu yerler kapalı toplum yapısı gösterir. Yeniliklere ulaşması zor olduğundan değişim göstermez. Daha doğrusu bu değişim hızlı olmaz. Kadirli toplumunun el sanatları grubunda yetenekli olduğu, sahip oluğu yetenekleri koruduğu, kültürel değerlerin capcanlı yaşatıldığı bir yer olması gibi özellikleri ile, Osmaniye içerisinde Kadirli'nin yeri ayrı tutulmuştur. Sumbas idari anlamda Kadirli'ye bağlı köy statüsünde idi. Sumbas ve Kadirli'yi birbirinden bağımsız olarak değerlendirmek eksik kalacaktır. Sumbas Adana ile sınır komşusudur. Kadirli hem Adana'nın hem de Kahramanmaraş'ın etkisinde kalmıştır. Sumbas ve Kadirli'nin tarımsal faaliyetleri geniş yer kapladığından, kültürel değerleri de tarımsal ve hayvansal faaliyetlere dönük olmuştur. Kadirli de adım başı tarihi eser ile karşılaşmak mümkündür. Kültür

ve Turizm Müdürlüğü'nün tescil ettiği varlıklar Kadirli'de oldukça fazladır. Düziçi ilçesinin de kapalı bir toplum özelliği gösterdiği söylenmektedir. Osmaniye'nin Merkez ilçesi, nüfusu en çok barındıran, ili yöneten merkez özelliği olması, en gelişmiş ilçe olması gibi nedenlerle daha karmaşık bir toplum yapısı göstermektedir. Benzer özellik taşıyanların bir araya gelmesiyle gruplaşmalar olduğu görülmüştür. Bu gruplaşmalar idari anlamda mahalle görünümündedir. Her bir mahalleye ayrı ayrı gidip gözlem yapıldığında Osmaniye hakkında fikir sahibi olmak güçleşecektir. Güneydoğu Anadolu'dan yapılan göçler birkaç mahallede kümelenmeye neden olmuştur. İlçelerden gelenler yine bir aradadır. Bu manzaraya bakıp halk kültürünü yorumlamak pek gerçekçi olmayacaktır. Bu nedenle uzun yıllar Osmaniye'de yaşayanların uygulamaları ve coğrafya ile etkileşimi anlatılmıştır.

Adana Osmaniye Fevzipaşa demiryolu hattı, Adana-Osmaniye-Gaziantep Otoyolu (E-90), Osmaniye-Adana-Gaziantep D-400 karayolu bulunmaktadır. Osmaniye bu anlamda kavşak konumdadır. Osmaniye'nin kavşak konumunda olması illerin kültürünü ayrıştırıcı değil, kendisinde birleştirici bir fonksiyon üstlenmiştir. Osmaniye, bazen de uğrak sahası olmaktadır. Yayla geleneği sayesinde Ceyhan, Erzin gibi ilçeleri kendisine çekmiştir. Şehrin sakinliği, var olan huzur ortamı, güvenli ve yaşamı kolay olması gibi nedenlerle memur kesimin tercih ettiği bir yerdir.

Maddi kültür ögeleri kendi başlarına var olmamıştır. Bu ögelerin hangi ustanın elinden çıktığı, oluştuğu dönemin özellikleri, var olduğu toplumun uğraş alanları, yaşayış biçimleri, inançları, ihtiyaçları oldukça önem arz etmektedir. Genel olarak maddi kültür ögeleri teknolojik gelişmelere yenik düşmektedir. Manevi kültür ögeleri de teknolojiye yeniş düşmektedir. Bu yenik düşüş bir anda olmayıp zamana direnmekte ve yavaş yavaş gerçekleşmektedir.

Osmaniye, yeni il olmanın dezavantajını yaşamaktadır. Adana'nın etkisinden sıyrılamamış olup, kültürel değerler açısından Gaziantep, Kahramanmaraş ve Hatay illerinin harmanladığı bir yer olma özelliği taşımaktadır. Bu durum Doğu Akdeniz illerini kapsayan etkinliklerde geride kalmasına yol açmıştır. Bunu ortadan kaldırmak için kamu kurum ve kuruluşlarının yoğun çabaları gözlenmektedir. Kültürel

değerlerin sürdürülmesi amacıyla Osmaniye Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, bu anlamda gerekli çalışmaları yapmaktadır.

Kültürel mirasa sahip çıkma, onu koruma ve kollama düşüncesi toplumda pek görülmemiştir. Maddi kültür varlıkları resmi kurumlarca korunabilmektedir. Bu sorunun eğitim-öğretim programlarına *kültürel mirasa sahip çıkalım* konulu derslerin arttırılması ile çözüleceği düşünülmektedir.

SWOT ANALİZİ

SWOT, İngilizce ‘‘Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats’’ kelimelerinin ilk harfleri esas alınarak oluşturulmuştur. Türkçe ifade edilmek istenirse güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmanın birinci ve ikinci bölümleri esas alınarak SWOT analizi oluşturulmuştur.

Araştırma sahasının SWOT analizi 2009 yılında Korkut Ata Üniversitesi tarafından hazırlanmıştır[528]. Çalışmanın yapıldığı yıldan günümüze kadar olan sürede görülen değişiklikler söz konusudur. O dönemde fırsatlar olarak nitelenen bir madde, günümüzde şehrin güçlü yanlarının anlatıldığı bölüme yazılmıştır.

DOĞAL ÇEVRE	
GÜÇLÜ YANLARI	**ZAYIF YANLARI**
*Bulunduğu konum (35˚ 52' -36˚ 42' Doğu Meridyenleri 36˚ 57 - 37˚ 45' Kuzey Paralelleri). *Akdeniz iklimi (yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı). *Bitki örtüsü çeşitliliği. *Orman alanlarının varlığı. *Beşeri ve ekonomik faaliyetler için el değmemiş bölge olması.	*1987-2016 yılları arasındaki ortalama en yüksek sıcaklığın 43,2 olması. *Yerleşmelerin ovalık alanda kurulu olması. *Hava kirliliğin yüksek olması. *Denize kıyısının olmaması.
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
*Topoğrafik eğimin az olması.	*Birinci Derece Deprem Bölgesinde yer alması.

BEŞERİ VE EKONOMİK ÖZELLİKLER	
GÜÇLÜ YANLARI	**ZAYIF YANLARI**
*Gelişmiş üniversitelere yakınlık *Genç nüfusun eğitimli olması *Eğitim düzeyinin iyi olması *Sağlık hizmetlerinin iyi olması *Kurumlar arası iş birliği *STK ların faaliyetleri	*Çarpık kentleşme *Altyapı yetersizliği *GSYİH değerinin az olması *Girişimciliğinin yeterince olmaması *Şehir kültürüne uyum sağlamama *Maddi kültür varlıklarının korunmaması *Geri kalmış yerlerden göç alması, gelişmiş yerlere göç vermesi *Göçmen nüfus alması.
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
*Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi’nin 2007 yılında kurulmuş olması *DOĞAKA’nın kurulmuş olması *Gelişmekte olan bir il olması	*Komşu illerin gelişmişlik seviyesinin yüksek olması ve Büyükşehir Belediye statüsünde olmaları.

[528] Osmaniye İli Swot Analizi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Osmaniye 2009, 1-73.

TARIMSAL FAALİYETLER	
GÜÇLÜ YANLARI	**ZAYIF YANLARI**
*Kadirli, Osmaniye, Düziçi ovalık alanlarının varlığı. *Yerfıstığı borsasının merkezi olması. *Tarıma dayalı sanayinin varlığı. *Yerfıstığına dayalı ek ürünlerin yapılması. *Kadirli turpu, Hasanbeyli kirazının markalaşması. *Doğu Akdeniz illeri arasındaki zeytin üretiminde artışın en fazla olması. *Aşağı Ceyhan havzasında bulunması, sulama sorunu yaşamaması. *Pazar alanlarına yakınlık. *Hayvancılığın yapılıyor olması.	*Tarımsal ve hayvansal üretimindeki gelir azlığı.
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
*Safran üretimi girişimciliği.	*Tarım arazilerinin yerleşmeye açılması *Tarım ve hayvancılığın terk edilmesi.

SANAYİ SEKTÖRÜ	
GÜÇLÜ YANLARI	**ZAYIF YANLARI**
*OSB'nin varlığı *Gıda sanayisi *Kalkınmada öncelikli iller arasında yer alması *Bölge işadamlarının girişimleri	*Komşu illerdeki OSB'ler. *Teknik gelişmelerin hızına yetişememesi
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
*Yenilenebilir enerji kaynakları (rüzgar santralleri, doğalgaz, güneş). *İskenderun-Ceyhan-Yumurtalık limanlarına yakınlık. *Ortadoğu pazarına yakınlık.	*5084 sayılı Teşvik Yasasının sona erecek olması.

KÜLTÜR VE TURİZM SEKTÖRÜ	
GÜÇLÜ YANLARI	**ZAYIF YANLARI**
*Tarihi ve coğrafi önemi olan değerlere sahip olması *Kaleler şehri, Yaylalar şehri unvanlara sahip olması *Manevi kültür değerlerinin canlı tutulması	*Tanıtım yetersizliği (il olarak bilinmemesi, Adana'nın etkisinden kurtulamaması).
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
*Gezilip-görülecek yerlere erişim kolaylığı.	*Nur dağları üzerindeki terör yuvalarının varlığı.

ULAŞIM SEKTÖRÜ	
GÜÇLÜ YANLARI	**ZAYIF YANLARI**
*Güneydoğuyu Batıya bağlamasını sağlayan demiryolu hattı, D-90 otoyolu, D-400 karayolu hatlarının olması. *Kuzey-Güney Çevre yollarının olmasıyla trafik yoğunluğunun azalması *İller arası mesafe cetveline göre komşu illere olan yakınlık.	*Havaalanının olmaması *Akarsularda ulaşım yapılmaması
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
*Alt-geçit inşaatı.	*Yollar üzerindeki güvenlik önlemlerinin artışına neden olan terör olayları.

KAYNAKÇA

Aba, V., (1998).‘‘*Osmaniyem*’’, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye.

Adana İl Yıllığı,1991, Baskı Kemal Matbaası A.Ş.,Adana.

Akçiçek, E., (1997), ‘‘Tıbbi ve Folklorik Yönden Şalgam’’, Erence Halkbilim Yazıları, Güneşim Ofset, İzmir 92-99.

Akpınar, E., (2012), “Eğin Türkülerinin Coğrafi Analizi”, *Turkısh Studies International Periodical Forthe Languages Literatureand History of Turkishor Turkıc Volume* 7/4 p.253-274. Ankara-Turkey.

Ala, A., (1998). *‘‘7 Ocak’ta’’*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye.

Alagöz, C., A., ‘‘*Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları*’’, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi, Ankara, 1993.

Alptekin, A., B.,*Halk Bilimi Araştırmaları*, 1. Basım Akçağ Yayınları, Ankara 2011.

Anonim, ‘‘Türkiye’nin Buğday Atlası’’, WWF-Türkiye 2016 Rapor.

Aray, A., V., (1998). *‘‘Nurdağı Zeybeği’’*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye.

Arı, B., (2003). ‘‘Çukurova Âşıklık Geleneğinin Yaşamasında Gavurdağlı Âşıkların Rolü’’, *Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, *4-5 Ocak 2003*, Yimtaş Matbaası, Osmaniye.

Arı, N., Osmaniye’de Unutulan Gelenekler, *Osmaniye Valiliği Karacaoğlan’dan-Bela Bartok’a Dadaloğlu’ndan-Âşık Feymani’ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu*, 22-24 Kasım 2004, Osmaniye, Matsa Basımevi, 227-235.

Arı, Y., (2005). ‘‘Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı’’ *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 311-340.

Arınç, K.,*Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye’nin Kıyı Bölgeleri*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum, 2011.

Artun, E., (1997). ‘‘Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Fasılları’’ V.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri I.Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları:1866, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:244, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:53, (41-52), Ankara.

_____*Adana Halk Kültürü*, Genişletilmiş İkinci Baskı,Ulusoy Matbaacılık, Adana 2006.

_____‘‘Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği’’, *Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu*, 15-17 Aralık 2006, Eskişehir 1-19.

_____‘‘Osmaniye ve Çukurova’da Âşıklık Geleneği’’*Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu,* 4-5 Ocak 2003, Yimtaş Matbaası, Osmaniye 2003.

_____‘‘*Adana’da Bilmece Sorma Geleneği*’’, Adana Halk Kültürü, Adana 2006, 35-59.

_____ ‘‘Adana Mutfak Kültürü ve Adana Yemeklerinden Örnekler’’ Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi (ÇÜTAM), Makale Bilgi Sistemi, 141-171, 2008.

_____Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Adana 2006.

Arslan, F., Çağlar, İ.,M., Gürbıyık, C., Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği, *Studies Of The Ottoman Domaın*, Cilt:7, Sayı:13, 2017.

Asya, A., N., (1998). *‘’Yayla’’*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye.

Atalay, İ.,*Genel Fiziki Coğrafya*, META Basım Matbaacılık, İzmir, 2005.

_____ Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası, Çevre ve Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü Yayını, 3. Baskı,Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri, 2006.

_____ Uygulamalı Klimatoloji, META Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir 2010.

Atalay, İ., Efe, R., Türkiye Biyocoğrafyası, META Basım Matbaacılık Hizmetleri, İzmir 2015.

Avşar, M., (2006). *''Çınarın Feryadı''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye.

Avşar M., (2006).*''İstasyon Caddesinde Üç Can''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye.

Aydın, M., E.,, *Osmaniye'de Sanayi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2015.

Bahçeci, Ö., Osmaniye Yöresel Yemekleri Kitabı, Osmaniye Belediyesi'nin Kültür Hizmetidir, Gelişim Matbaacılık, Osmaniye 2015.

Bardak, M., (2006). *''Trenler Böldü Yüreği''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1, Osmaniye.

Başa, Apaydın,B. Türk Hamam Kültürünün SPS & WELLNESS Mekânlarının Tasarımına Etkileri, Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks, Vol 1, No 1, 2009.

Başlamış, B., B., *Geleneksel Osmaniye Evleri Üzerine Bir İnceleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana, 2003.

Baysal, A., ''Türk Mutfağının Beslenme ve Sağlık Yönünden Değerlendirilmesi'', III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara,1987.

Bilgin, A., Z.,Elibol, E., Bilgin, Z., R., Beğenilmiş, S., (1981). Ceyhan-Karataş-Yumurtalık-Osmaniye-Haruniye-Kadirli Dolayının Jeolojisi, M.T.A. Genel Müdürlüğü, Jeoloji Dergisi, No:7215, (Yayımlanmamış),Ankara.

Binici, H., Temiz, H., Arı, N., ve Gürün Kuşat, D., (2003) ''Osmaniye'de Kentleşme'', www.imo.org.tr.

Bircan İ., ve Diğerleri Osmaniye İli Raporu, Yayın No DPT:2498, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2000.

Boratav, P., N.,*Güney Şairleri, Folklor ve Edebiyat 2*. İstanbul 1982, s.19-39

Boratav, P., N.,*100 soruda Türk Folkloru,* Gerçek Yayınevi 1997 İstanbul.

Boyraz, Ş.,*Türkiye'de Mezar Taşları*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2003.

Bozyiğit, A., E., *Bizde Adet Böyledir*, Halk Kültürü Yazıları, Ankara, 1995.

Bursalıgil, G.,*Antropolojik Açıdan Giyim Kültürü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.

Büken, N., R., ''Karatepe Kilimleri ve Karatepe-Kızyusuflu Ormaniçi Köylülerini Kalkındırma Kooperatifi Kilim Dokumalarının Desen ve Kompozisyon Özellikleri'' Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu, 4-5 Ocak 2003. Yimtaş, Osmaniye 2003.

Çelikoğlu, Ş., Bartın Şehrinin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Varlıklarına Göre), Pegem Akademi, I. Baskı Kasım 2016, Ankara.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Osmaniye Valiliği Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü 2012 Osmaniye Çevre Durum Raporu.

Coşkun, S.,''Sezai Karakoç'un Şiirleri Üzerinde Edebiyat- Medeniyet Coğrafya İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme'',*Turkısh Studies International Periodical Forthe Languages Literatureand History of Turkishor Turkıc*. Volume 571, Winter 2010.

Çıblak, N., Çukurova'da Halk Hekimliği ile İlgili Uygulamalarda eski Türk İnançlarının İzleri, Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Kasım 1962 Ankara, 199-214.

Dadaloğlu, (1998). *''Ceren''*, Osmaniye Şair ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye.

Dadaloğlu, (2006). *''Seçmeler''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye.

Demir, Ş.,*Toprakkale İlçe Merkezi'nin (Osmaniye) Coğrafi Etüdü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016.

Denker, Tolun,B.,*Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2275, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1997.

Dinçer, A., N., (1998). *''Osmaniye ve Yedi Ocak''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye.

Dinçer, A., N., (1998). *''Osmaniye Özlemi''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye.

Dinçer, A., N., (1995). ''Osmaniye'de Yayla Geleneği ve Zorkun Yaylası'', Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (453-474).

Doğanay, H., ve Doğanay, S., Coğrafya'ya Giriş, Pegem Akademi 11. Baskı, 2014, Ankara.

Doğanay, H., Çavuş, A.,*Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 6. Baskı Pegem Akademi, 2013, Ankara.

Doğanay, H.,*Ekonomik Coğrafya* 3 Ziraat Coğrafyası, Aktif Yayınevi, Erzurum, 2007.

Doğaner, Ali, (2006). Osmaniye Yöresi'nde Yaşayan Ulaşlı Türkmenlerinin Geçiş Törenleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doğaner, A., Çukurova Bölgesi Konargöçerlerinde Halk Kültürü ve Halk Edebiyatı, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana 2013.

Doğaner, S.,*Türkiye Kültür Turizmi,* Birinci Baskı, Doğu Kitabevi, İstanbul 2013.

Doğar, A., (2006). *''Güneyde Bahar''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye.

Dönmez, E.,Türkiye'deki Kültürel Kimliğin Mimariye Etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA), 2012.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Osmaniye İli Raporu, 2000.

Durul, Y.,*Türk Kilim Motifleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987.

Ege İ., Kortuk İ., ''Düziçi Ovası (Düziçi/Osmaniye) ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi'' *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Sciences* 33, 295-313, 2015.

Erhan, K.,*''Gerede İlçesi'nin Coğrafyası''*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 2013.

Erkoçak, A., (1995). ''Osmaniye'de Çeyiz Geleneği'' Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye (364-379) .

Erinç, S., 1969, *Klimatoloji ve Metodları*, İ.Ü.Yay. No:994,Coğrafya Enstitüsü Yayın No.35 s.297-298. İstanbul.

Erinç, S., ''Kültürel Çevre Bilim Açısından Güneydoğu Anadolu'' Ed. Halet Çambel, Robert J Braidwood, Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No:2589, İstanbul, 1980.

Erol, O.,*Genel Klimatoloji*, Çantay Kitabevi, 2004.

Eroğlu M., (1999). *''Yedi Ocak Bayramı''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye.

Ersoy, R., Şehirleşme Elektronik Kültür Ortamı Sürecinde Osmaniye Çocuk Oyunları, Osmaniye Valiliği Karacaoğlan'dan-Bela Bartok'a Dadaloğlu'ndan Aşık Feymani'ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu, 22-24 Kasım 2004, Osmaniye, Matsa Basımevi, 113-122.

Feymani (Âşık), (2006).*''Bizim Ellerin''*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye.

Gavun, A.,''*Yedi Ocak Destanı''*, Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye, 1998.

Gizlice A., Erkoçak, M., "Osmaniye İli Mahalli Kıyafetleri",Osmaniye valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu 4-5 Ocak 2003, Yimtaş Matbaası, Osmaniye 2003.

Gizlice, A., Önal, S., Osmaniye Geleneksel Kıyafetlerinde Kadın ve Erkek Başlıkları (Başa Giyilenler), Osmaniye Valiliği, Karacaoğlan'dan-Bela Bartok'a Dadaloğlu'ndan-Âşık Feymani'ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu, 22-24 Kasım 2004, Osmaniye, Matsa Basımevi,67-78.

Gökşen, C., (2015), ''Osmaniye ve Çevresinde Yaylacılık'' Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu 6-7 Kasım 2014, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik.

Göney, S.,*Adana Ovaları I*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2162, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:88, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1976.

Görkem, İ., (1990). Yukarıova (Çukurova) ağıtları üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma/İnceleme-Metinler, Fırat Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Gültekin, E., Altunkasa, F., (1995). ''Osmaniye'de Konut Alanları Yer ve Yön Seçim İlkeleri İle Konutların Biyoklimatik Konforunun İyileştirilmesinde Dış Mekân Bitki Tasarımı'' Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye,(214-232) .

Güngör, Ş., Toprak Kullanımı İle İlgili Uygulamalar ve Gelenekler: Nevşehir/Hacıbektaş Örneği, *Researcher: Social Science Studies* Year:3, Issue:4, s.2

Gürel, R., (1995). ‘‘Türklerde Yaylacılık Geleneği ve Dünden Bugüne Zorkun Yaylası’’ Tarih içinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1.Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye, (430-452) .

Gürel, R.,‘‘Eğitime Heyecan Katan Oyunlar’’, 1.Uluslar arası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı, 14-17 Mayıs 2015. Eskişehir 2015.

Hoşgören, M., Y.,*Jeomorfoloji’nin Ana Çizgileri I*, 8.Baskı, Çantay Kitabevi, İstanbul 2011.

İbret, B., Ü.,*Osmaniye’de Nüfus ve Yerleşme*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.

İnekçi, A.,*Hasanbeyli İlçe Merkezi’nin Coğrafi Etüdü*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2012.

İnce, G., Osmaniye Yemekleri, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Akdeniz Ofset-Sürekli Form, Osmaniye 2017.

İpek, İ., (1995). ‘‘Osmaniye’nin Kültür Zenginlikleri’’ Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye.

İpek, İ., ‘‘Osmaniye Etnografyası’’ Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu, 4-5 Ocak 2003,Yimtaş, Osmaniye.

Kadıoğlu, Çevik N., Türk Mutfağının, Akdeniz Mutfak Kültürünün Genel Özellikleri Yönünden Değerlendirilmesinin Önemi’’, 5.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Maddi Kültür seksiyon Bildirileri, Ankara 1997, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları.

Kankılıç, T., (2008). ‘‘Türkiye Memelileri ve Doğadaki İzleri’’, Ekolojik Okur Yazarlık Sürdürülebilir Bir Dünya İçin Amanoslar’da Doğa Eğitimi Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Yayın No:XX, s. 164-181, Hatay.

Kara, H., 1989, Cumhuriyet’e Kadar Çukurova Nüfusu, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Coğrafya Araşt*., Cilt 1, Sayı.1, Ankara.

Karabaş, S., ‘‘Bütüncül Türk budun Bilimine Doğru’’, YKY, İstanbul, 1999.

Karaboran, H., H., (1996). ‘‘Osmaniye’nin Kuruluş ve Gelişmesi’’, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 5-46.

Karagel, H.,*Türkiye’deİdari Alanların Belirlenmesi ve Sorunları: Sumbas Örneği*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2010.

Karagel, H., Karagel Üçeçam D., ‘‘Kadirli İlçesi’nde Yaylacılık Faaliyetleri’’, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), syf. 29-54, Elazığ, 2010.

Karakaş, A., (2015). ‘‘Osmaniye Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar ’’ , Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(31), 320-336, Hatay.

Karakaş, A.,*Değişim Sürecinde Osmaniye Halk Hekimliği*, Karahan Kitabevi, Birinci Baskı Mart 2016, Adana.

Karataş, A., Bom, A., Korkmaz, H., ‘’Akıncı Burnu – Keldağ (Hatay) Arasının Kıyı Jeomorfolojisi, *UJES 2010 Afyon Kocatepe Üniversitesi*, s.153.

Karataş, A., Hatay İli’nin Su Potansiyeli ve Sürdürülebilir Yönetimi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2010.

Karkın, N., (2006). *‘‘Baharla Göçer Toprağın Canı’’*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1, Osmaniye.

Kayserili, A., (2011). Erzurum Şehri’nin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre), Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kayserili, A., Altaş, N., T., (2010). ‘‘Horasan İlçesi’ndeki Kır Meskenleri’nin Kültürel Coğrafya Bakış Açısıyla İncelenmesi’’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(23), 81-102.

Kent Müzesi, Osmaniye Belediyesi’nin Kent Müzesini tanıtım hizmeti, Hasret Basın Yayın İletişim, 2013 Osmaniye.

Kılıçarslan, H., (2009). İktisadi Açıdan Bölgesel Dengesizlik Olgusu Osmaniye Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Koca, H., ‘‘Nur Dağlarının Doğu Yamaçlarında Yaz Mevsiminde Etkili Olan Yerel Bir Rüzgâr: Garbi Yeli’’, *Türk Coğrafya Dergisi*, (34), 1999, 505-525.

_____ *Düziçi İlçesi’nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:899, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No:111, Araştırma Serisi No:46, Erzurum 2000.

_____ ‘‘Türkiye Yerfıstığı Tarımı: İmkânlar ve Sorunlar’’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(16), 2006, 7-38.

Koca, N.,‘‘Bahçe Kenti’nin Fonksiyonel Özellikleri’’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(5), 2001, 223-250.

_____ *Bahçe İlçe Merkezi’nin Coğrafi Etüdü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

_____ *Doğal ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri Açısından Osmaniye Yaylaları*, Pegem Akademi, Ankara 2011.

_____ ‘‘Türkiye’nin En Büyük Geçici Yerleşmesi: Zorkun Yaylası, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(6), 2001, 75-101.

Kocaman, A., (2006). *‘‘Döndü Dönmedi’’*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye.

Koç, E., (2008). *Osmaniye’nin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı, Cebel-i Bereket Sancağı’ndan Osmanlı Vilayeti’ne (1865-),* Adana Nobel Yayın, Adana.

Koday, S., ‘‘Dadaşköy Meskenlerinin Coğrafi Şartlarla İlişkisi’’, *Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, Ayrı Basım, Sayı:21, 25-48, Erzurum 1995.

_____ *Doğu Anadolu Bölgesi’nde Hayvancılık*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:949, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:104, Araştırmalar Serisi No:74, Erzurum 2005.

_____ ‘‘Olur’da Köy Meskenleri’’, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 1996, 187-205.

Koday, S., Yılmaz, E., (2017). ‘‘Osmaniye Türkülerinde Coğrafi Motifler’’, Türkiye Coğrafyası Araştırmaları, Prof.Dr. Mesut Elibüyük’e Armağan, Editör: Ferhat Aslan, 527-544, Pegem Akademi, Ankara.

Koday, Z., ‘‘Akarca Yaylası’’*, Türk Coğrafya Dergisi*, (34), 1999, 489-503.

Koday, Z.,Fındıklı İlçesi’nin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:10445, Edebiyat Fakültesi Yayınları No:141, Araştırmalar Serisi No: 117. Mega Ofset Matbaacılık, Erzurum 2014.

Korkmaz, K., ‘‘Osmaniye Halkoyunları Üzerine Bazı Görüşler’’ *Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, 4-5 Ocak 2003. Yimtaş, Osmaniye.

Kozalak, D.,*‘‘Yaylalar’’*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1,Osmaniye 2006.

Köprülü, M., F.,*Türk Saz Şairleri*, c.1, Ankara 1962.

Maden Tetkik Arama Enstitüsü Osmaniye Raporu,

MTA, Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü, s:10

Nacar, F., Sağır N., ‘‘Osmaniye İlindeki Kentleşmenin Çevre ve İnsan Üzerindeki Etkileri ve Kent Bilgi Sistemleri’’, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, I. CBS Günleri Sempozyumu, 19-21 Kasım 2008, Ankara.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı VII. Bölge Müdürlüğü-Osmaniye Şube Müdürlüğü, Bilgi Talebi Verileri.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 6. Bölge Müdürlüğü, 64. Şube Müdürlüğü Brifing Sunusu 23 Şubat2016. Erişim Tarihi:10.07.2017.

Osmaniye İli Swot Analizi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Osmaniye, 2009, 1-73.

Osmaniye Valiliği, 2012 Osmaniye Çevre Durum Raporu, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü 2013.

Osmaniye Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Brifing Raporu, 2017.

Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, Editör: M. Nalân Yastı, Akdeniz Ofset Sürekli Form, Osmaniye 2014.

Osmaniye İli Jeolojik Özellikleri, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) Doğu Akdeniz Bölge Müdürlüğü.

Osmaniye İli Zeytin Çalıştayı Raporu, Osmaniye Valiliği- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA) Hatay-Osmaniye-Kahramanmaraş, Temmuz 2012.

Osmaniye Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Editör: M. Nalan Yastı, Akdeniz Ofset Sürekli Form, Osmaniye 2014.

Örnek, S., V., *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Özçağlar, A.,*Yönetsel Coğrafya*, Nika YayıneviAnkara 2015.

Özçağlar, A.,‘‘Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler’’*A.Ü.D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*,1996, sayı:12, s.17.

Özdemir, Ü.,‘‘Safranbolu’da Köy meskenleri ’’ *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6(4), 2000, 159-171.

Özey, R.,*Kültürel Coğrafya*, Aktif Yayınları, İstanbul 2004.

Özgen, S.,‘‘Ege Adaları’nda Mimari Kimliğin Yeri’’, *Yapı Dergisi* 260, İstanbul 2003, s.69-73.

Özgüç, N.,*Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi,5. Baskı, İstanbul 2007.

Özşahin, E., Kaymaz, Ç., K., ‘‘Türkiye’nin Termal Su Kaynaklarının Coğrafi Açıdan Değerlendirilmesi’’, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, *Journal of Sciences*, Sayı/*Number* 50, (Haziran/*June* 2013), 25-38.

Özşahin, Emre – Kaymaz, Çağlar Kıvanç (2015). ‘‘Türkiye Şelalelerinin Turizm Potansiyelinin Coğrafi Yaklaşımla İncelenmesi’’, *Route Educational and Social Science Journal,* Volume 2(2), April.

Özşahin, Emre – Kaymaz, Çağlar Kıvanç, (2015). ‘‘Asi Nehri Deltasının (Hatay) Arkeolojik Turizm Potansiyelinin Coğrafi Açıdan Değerlendirilmesi’’, The Journal of Academic Social Science Studies, *International Journal of Social Science,* Number:34, p.83-101, Spring II

Özşahin, Emre, (2015). ‘‘Tekirdağ’da Kentsel Gelişim ve Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin Zamansal Değişimi’’, *Turkısh Studies International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 10/1 Winter, p.579-602, Ankara.

Özşahin, Emre, (2015). ‘‘Hatay İlinde Macera Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Yaklaşımla İncelenmesi’’, *Turkısh Studies International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 10/2 Winter, p.749-772, Ankara

Özşahin, Emre, (2015). ‘‘Şehir ve Toprak Arasındaki İlişkinin Coğrafi Yaklaşımla İncelenmesi: Tekirdağ Şehri Örneği, Turkısh Studies International PeriodicalFor The Language, *Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 10/3 Winter p.733-758, Ankara.

Öztürk, İsmail, ‘‘Karatepe Kilimleri’’, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı:13, Mart 1992, s.48.

Poçulu, Umut, (2012). *Osmaniye/Bahçe Köyü’nde Sosyal Kültürel Değişme: Etnolojik Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Salman, F.,‘‘Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz’’, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, (6), 2004, 13-42.

Salman, F., (1998). ‘‘Tarihi Türk Kumaşlarında Desen ve Renk Anlayışı’’ *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi,* (4), 141-154.

Sansar, M., F.,*Fırka-İ Islahiye ve Osmaniye (Cebel-i Bereket)*, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-2, Hasret Ofset Sürekli Form Matbaacılık, Osmaniye 2006.

Sarpkaya, A.,*Tarım ve Hayvancılık Etrafında Gelişen Folklor Pratikleri Osmaniye Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep 2011.

Serin, M.,''*Bir Destansın Yedi Ocak''*, Osmaniye ve Yediocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998.

Sevgi, C., ''Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık'', Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, *Ege Coğrafya Dergisi*, sayı:2, İzmir, 1984.

Seyirci, M., ''Halet Çambel ve Çukurova Kültüründe Karatepe'', Adana Valiliği-Çukurova Üniversitesi, *2. Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu,*.

Seyirci, M.,''Karatepe Kilimleri'', *Kültür ve Sanat Dergisi*, Eylül 1992, sayı:15.

Somuncu, M., ''*Aladağlar Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma*'', Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2005.

Subaşı, B., ''Yayla Turizm Sektör Profili'', İstanbul Ticaret Odası, Etüt ve Araştırma Şubesi, 2004.

Sümbül, M., ''Çukurova Halk Kültüründe Şaba Geleneği '', III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyum) / Bildiriler, Adana 1999, 610-619.

Sümbül, M.,''Adana Giyim - Kuşam Kültürü'', *Folklor Halkbilim Dergisi*, 5(49), 2001, 8-13.

Sümbül, M.,''Adana – Osmaniye Bölgesi Giyim Kültüründe ve Halk Oyunları Ekiplerinin Giysi tercihlerinde Kadın Başlıkları '' Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi işbirliğinde gerçekleştirilen ''*HalkKültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslar arası Sempozyumu*'' 15-17 Aralık 2006 Eskişehir Yayımlanmamış Kongre Bildirisi.

Şahin, İ., F., Erzin İlçesinin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Araştırma Proje No:2005/110, Aktif Yayınevi,Erzurum 2006.

Şahin, H., A.,*Düziçi Öğretmen Okulları*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2004.

Şenesen, R.,''Osmaniye/Düziçi'nde Dünden Bugüne Yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin Yayla Göçü'', *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 2011, 267-286.

Şimşek, E., ''Kadirli ve Sumbas (Osmaniye) 'ta Evlenme Adetleri'' Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu, 4-5 Ocak 2003, Yimtaş.

Tabur, A.,Davutluoğlu, İ., ''Berihay Davulu Sumbas İlçesi'nde Kullanımdan Kalkan Etnografik Araç ve Gereçler'', *Osmaniye Valiliği, Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*, 4-5 Ocak 2003, Osmaniye, Yimtaş, s.241.

Tarçın, G.,*Çukurova Bilmece Sorma Geleneği ve Çukurova Bilmeceleri (Adana-Osmaniye),* Yayımlanmamış Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2015.

Tecer, A., K., ''Oyunlarımızın Bölge ve Tipleri Hakkında'', *Türk Folklor Araştırmaları*, sayı.166, 1963.

Teke, E.,*Osmaniye'de Doğumla İlgili İnanç ve Uygulamalar*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep 2005.

Tekin, Ö., N., *''Tahassür''* Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998.

Terzi, M., A., Ergün, A., ''*Kınık'tan Kıyı'ya Osmanlı Belgelerinde Osmaniye*, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:9, Hasret Basın Yayın İletişim, Osmaniye 2015.

Tezcan, M., ''Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları'', *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara,1982, s.128-129.

Tezcan, M., ‘‘Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim’’ *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16(1), 1983, 255-276.

Tolun, N., Pamir, H., N., 1/500 000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara 1975.

Tıraş, M.,‘‘Haruniye Kaplıcası’’, *Türk Coğrafya Dergisi,* Sayı:43, s.97-108, İstanbul 2004.

Tıraş, M.,‘‘Osmaniye’de Kentsel Arazi Kullanımından Kaynaklanan Mekânsal Sorunlar’’, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 2008, 267-280.

Tunçdilek, N., Türkiye İskân Coğrafyası Kır İskanı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 1283, İstanbul 1967.

Tülüce, L., Osmaniye İli Merkez İlçeye Bağlı Köy ve Mahallelerde Halk Kültürü Araştırması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2009.

Tülücü, K., Hiçyılmaz, S., Kurtay, F., ‘‘Osmaniye Yöresinde Kilimcilik ve Doğal Boya’’, Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye 1995, (348-363).

Tümertekin, E., Özgüç, N., Beşeri Coğrafya, İnsan Kültür Mekân, Çantay Kitabevi, İstanbul 2009.

Türkmen, N., Düzenli, A.,‘‘Osmaniye’nin (Adana) Doğal Bitki Örtüsü’’, Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye 1. Sempozyum (15-18 Kasım 1993), Editör: Kazım Tülücü, Osmaniye 1995,(233-249).

Tüzemen, S.,*Olur’un Beşeri ve İktisadi Coğrafyası,* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum 1991.

Üstü, E.,*‘‘Osmaniye Fıstığı’’*, Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-1,Osmaniye 2006.

Üçeçam, D., Hayli, S., ‘‘Osmaniye İli’nde Yerfıstığı Tarımı ve Önemi’’, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), Elazığ, 2004.

Yalman (Yalkın), Ali Rıza *Cenupta Türkmen Oymakları I,* Hazırlayan: Sebahat Emir, Kültür Bakanlığı Yayınları:256, Kültür Eserleri:14, Ankara 1977.

Yaman, R., ‘‘Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları’’, *II. Milletlerarası Yemek Kongresi*, 1989.

Yazar, S., S., *‘‘Osmaniyelim’’,* Osmaniye ve Yedi Ocak Şiirleri Antolojisi, Osmaniye Belediyesi Kültür Yayınları:1, Osmaniye 1998.

Yıldız, Â.,*Kaleler Şehri Osmaniye*, Osmaniye Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kültür Eserleri Dizisi-3, Payda Yayıncılık, Ankara 2007.

Yiğit Gül Ahmet (Âşık), Ceren Gelsin de Yaylamızda Yaylasın, TRT (2016).

Yiğit Gül Ahmet (Âşık), Ela Gözlü Benli Dilber, TRT (2016).

Yolcu, H., (2008), ‘‘Ekolojiye Kısa Bir Giriş, Amanos Dağları’nın Bitki Ekolojisi (Vejetasyonu)’’ Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Yayın No:XX, 2008, (s.80-93), Hatay.

Yurdigül, A.,*Kültür Endüstrisi Bağlamında Yemek Kültürü Eleştirisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2010.

Zaman, M., “Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Yaylalar ve Yaylacılık”, Atatürk Üniversitesi Yay. No: 960, Fen Edebiyat Fakültesi Yay. No: 105, Araştırmalar Serisi No: 75, 2007 Erzurum.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, (MGM) (Son Erişim Tarihi: 04.07.2017).

Türkiye İstatistik Kurumu, (TUİK) (Son Erişim Tarihi:11.07.2017).

80. İlimiz Osmaniye Gezi Rehberi, Osmaniye Valiliği, İl Kültü ve Turizm Müdürlüğü, Hasret Matbaası, s.10.

Korku Ata Üniversitesi Bilgi Talebi Verileri (Erişim Tarihi 23.10.2017).

İNTERNET KAYNAKLARI

https://osmaniye.meb.gov.tr/ (Erişim Tarihi:16.10.2017).

http://www.osmaniye-bld.gov.tr

http://www.turkcebilgi.com/gavurdağıbilgi

http://www.milliparklar.gov.tr

http://www.turizmhaberleri.com/koseyazisi.asp?ID=2161Erişim Tarihi:15.01.2018.

http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/mezarliklara-neden-servi-agaci-dikilir-7230.htmlErişim Tarihi: 15.01.2018.

http://www.osmaniye.gov.tr/haruniye-kaplicalari

http://www.kizyusuflukoyu.com/?pnum=58&pt=KOKAR+KAPLICASI

http://www.kgm.gov.tr/sayfalar/kgm/sitetr/uzakliklar/illerarasimesafe.aspxErişim Tarihi: 18.01.2018.

http://www.osmaniyekulturturizm.gov.tr/TR,160823/turizm-aktiviteleri.html Erişim Tarihi: 21.01.2018.

http://www.osmaniyekulturturizm.gov.tr/TR,160834/turizm-istatistikleri.html Erişim Tarihi: 21.01.2018.

http://www.bilgiustam.com/koprulerin-tarihcesi/Erişim Tarihi: 15.02.2018.

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/osmaniye/kulturatlasi/hizman-yada-hamzan. Erişim Tarihi: 11.01.2018.

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/osmaniye/kulturatlasi/hizman-yada-hamzan. Erişim Tarihi: 11.01.2018.

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80871/sanliurfa-folklorunda-kuslar-ve-kusculuk.html Erişim Tarihi: 27.02.2018.

http://blog.milliyet.com.tr/sapan-ayri--kuslastigi-ayri---/Blog/?BlogNo=52664

Erişim Tarihi 24.02.2018.

https://www.kulturportali.gov.tr/portal/el-sanatlari-gelenegi-1 Erişim Tarihi: 28.02.2018.

http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-oyma-ustasi-ahmet-turkmenoglu Erişim Tarihi: 28.02.2018.

http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-oyma-ustasi-ahmet-turkmenogluErişim Tarihi: 28.02.2018.

http://www.osmaniye.gov.tr/ahsap-fici-ustasi-ruhi-ozat-ve-oglu-metin-ozat-ile-yapilan-roportaj Erişim Tarihi: 05.03.2018.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=116183 Erişim Tarihi: 05.03.2018.

https://www.antoloji.com/kalkti-goc-eyledi-avsar-elleri-2-siiri/ Erişim Tarihi:09.03.2018.

https://www.antoloji.com/yine-tuttu-gavur-dagi-borani-siiri/Erişim Tarihi:09.03.2018.

https://www.antoloji.com/ilgit-ilgit-seher-yeli-esiyor-2-siiri/ Erişim Tarihi: 09.03.2018.

http://www.tdk.gov.tr/ Erişim Tarihi:02.04.2018.

EKLER

EK 1. ANKET FORMU

Değerli katılımcı, bu anket çalışması, Emine Yılmaz tarafından hazırlanan Osmaniye İl'inin Kültür Coğrafyası adlı tezde kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

ANKET SORULARI

Soru 1) Doğum yeriniz neresidir?
A) Osmaniye ilçeleri B) Diğer iller

Soru 2) Ankete nereden katılıyorsunuz?
A) Merkez B) Bahçe C) Düziçi D) Hasanbeyli E) Kadirli F) Sumbas G) Toprakkale

Soru 3) Yaşadığınız yerin özelliği nedir?
A) Köy B) Şehir

Soru 4) Hangi yaş aralığındasınız?
A) 10-20 B) 21-30 C) 31-40 D) 41-50 E) 51 ve üstü

Soru 5) Cinsiyetiniz nedir?
A)Kadın B) Erkek

Soru 6) Eğitim durumunuz nedir?
A) İlkokul B) Ortaokul C) Lise D) Üniversite

Soru 7) Çalışıyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 8) Birlikte yaşadığınız kişi sayısı?
A) 2-4 B) 5-7 C) 8-10 D) 10 ve üzeri

Soru 9) Osmaniye dışında gördüğünüz il var mı?
A) Evet B) Hayır

Soru 10) Osmaniye kültürü hakkında bir şeyler söyleyebilir misiniz?
A) Evet
……..
B) Hayır

Soru 11) Osmaniye ilinin kültürel değerleri en çok hangi ilden etkilenmiştir?
A) Adana B) Kahramanmaraş C) Hatay D) Gaziantep E) Diğerleri

Soru 12) Osmaniye'deki dağ silsilesinin ismini ne olarak biliyorsunuz?
A) Gavurdağları B) Nur Dağları C) Amanoslar D) Bilmiyorum

Soru 13) Osmaniye iklimini nasıl tanımlarsınız?
A) Yazın sıcak, kışın ılık
B) Yazın sıcak, kışın soğuk
C) Yazın çok sıcak, kışın çok soğuk
D) Yazın sıcak ve nemli, kışın ılık
E) Fikrim Yok

Soru 14) Osmaniye'nin ormanlık alanında yaygın olan ağaç türü sizce hangisidir?
A) Kızılçam-Karaçam-Fıstıkçamı
B) Servi-Meşe
C) Okaliptus-Çınar
D)Sedir-Göknar
E) Makilik
F) Fikrim Yok

Soru 15) Mezarlıklara servi ağacı neden dikilir biliyor musunuz?
A) Evet, kısmen
B) Evet, iyi
C) Hayır bilmiyorum

Soru 16) Osmaniye'nin en önemli akarsuyu hangisidir?
A) Ceyhan nehri B) Karaçay C) Savrun çayı D) Kalecik deresi E) Fikrim yok

Soru 17) Osmaniye'de bulunan en büyük baraj gölü sizce hangisidir?
A) Aslantaş B) Berke C) Mehmetli D) Kalecik E) Fikrim yok

Soru 18) Osmaniye'de kaplıca-ılıca-içme gibi şifalı sular var mı? Nerelerde var?
A) Evet var nerde olduğunu biliyorum……
B) Evet var ama nerde olduğunu bilmiyorum
C) Fikrim yok

Soru 19) Kaplıca-ılıca-içmelere gittiniz mi?
A) Evet B)Hayır

Soru 20) Kaplıca-ılıca-içmelere gitme nedenleriniz?
A) Rekreasyonel faaliyet (gezmek-eğlenmek)
B) Suyun sıcaklığı ve içerdiği minerallerden şifa bulmak

Soru 21) Kaplıcaya hangi dönemde gidiyorsunuz?
A) Hafta sonları B) Yaz aylarında C) Her mevsim

Soru 22) Kaplıcada kaç gün kalıyorsunuz?
A) Günübirlik B) 2-7 C) 8-14 D) Daha fazla

Soru 23) Osmaniye'de toprak rengi sizce hangisidir?
A) Kırmızı B) Açık kahverengi C) Koyu kahverengi D) Fikrim yok

Soru 24) Pekmez yapımında toprak kullanılır mı?
A) Evet B) Hayır C) Fikrim yok

Soru 25) Osmaniye'nin kuruluşu hakkında bilginiz var mı?
A)Evet…… B) Hayır

Soru 26) Osmaniye hangi yılda il olmuştur?
A) 1995 B) 1996 C) 1997 D) Fikrim yok

Soru 27) Osmaniye'nin en fazla nüfusunun olduğu ilçe hangisidir?
A)Merkez B)Kadirli C) Düziçi D)Fikrim yok

Soru 28) Osmaniye'nin yüz ölçümü en büyük ve en küçük olan ilçeleri hangileridir?
A) Merkez- Hasanbeyli
B)Kadirli-Hasanbeyli
C) Merkez- Toprakkale
D) Kadirli-Toprakkale
E) Fikrim yok

Soru 29)Osmaniye ilindeki nüfus en çok nereye göç etmiştir?
A) Komşu illere B) Gelişmiş illere C) Fikrim yok

Soru 30) Osmaniye ili en çok nerelerden göç almıştır?
A) Komşu illerden B) Güneydoğu illerinden C) Fikrim yok

Soru 31) İlimizden başka yere göç etmenin itici nedenlerinden en baskın olanı hangisidir?
A) İşsizlik B) Kötü yaşam koşulları C) olumsuz doğal-coğrafi şartlar
D) Daha iyi eğitimden faydalanma

Soru 32) İlimize göç etmenin çekici nedenlerinin en baskın olanı hangisidir?
A) Tarımsal faaliyetler B) siyasi nedenler C) İyi sağlık koşulları D) Evlenme

Soru 33) 1940 yılında kurulan 14 köy enstitüsünün birisi Düziçi'ndeki Haruniye Köy Enstitüsü olduğunu biliyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 34) Osmaniye'nin ekonomisi hangi iktisadi faaliyetin elindedir?
A) Tarım B) Hayvancılık C) Hizmetler

Soru 35)Osmaniye'nin ülkemiz tarımındaki en önemli ürünü hangisidir?
A) Yer fıstığı B) Turp C) Zeytin D) Fikrim yok

Soru 36) Evinizin bahçesinde sebze-meyve ekip dikiyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 37) Kara saban, orak, çıkrık, kirmen bunların neler odluğunu biliyor musunuz?
A) Evet B) Kısmen C) Hayır

Soru 38) Yerfıstığı üretiminin aile ekonominize katkısı var mı?
A) Evet B) Eskiden vardı C) Hayır

Soru 39) Ev yapımı pamuklu dokuma eşyaları evinizde var mı?
A) Evet B) Eskiden vardı C) Hayır

Soru 40) Hayvancılık yapıyor musunuz?
A) Evet B) Eskiden Evet C) Hayır

Soru 41) Hayvancılık yapıyorsanız hangi tür hayvan besliyorsunuz?
A) Büyükbaş hayvan B) Küçükbaş hayvan C) Kümes hayvanları D) Arı E)Diğerleri

Soru 42) Evinizde çoban köpeği bulunuyor mu?
A) Evet B) Eskiden evet C) Hayır

Soru 43) Keçi veya koyunyününden faydalanıyor musunuz?
A) Evet B) Eskiden Evet C) Hayır

Soru 44) Evinizde yük hayvanı var mı?
A) Evet B) Eskiden evet c) Hayır

Soru 45) Ulaşım için at arabası kullandınız mı?
A) Evet B) Eskiden evet C) Hayır

Soru 46) Ulaşım için *tekneli motorsepet* kullandınız mı?
A) Evet B) Eskiden evet C) Hayır

Soru 47) Doğal ortamda yetişen yeşillikler sofranızda yeniyor mu?
A) Evet B) Hayır

Soru 48) Evinizde kışın tüketmek üzere yiyecek hazırlıyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 49) Sokakta satılan süt alıyor musunuz? Süt ürünlerini yapıyor musunuz?
A) Evet…… B)Hayır

Soru 50) Osmaniye'de bildiğiniz kale var mı? Tahminen kaç kale vardır?
A) Evet-tahminim yok B) Hayır-Fikrim yok C) Evet, 5-9 arası kale var D) Evet, 10-20 arası kale var E) Evet, 20 den fazla kale var ?

Soru 51) Osmaniye'nin en eski camilerini biliyor musunuz? Hangileri?
A) Evet…….. B)Hayır

Soru 52) Osmaniye'de yaylaya gidiyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 53) Hangi ilçede yaşıyorsunuz? Hangi yaylaya gidiyorsunuz?
A) Merkez-Zorkun B) Kadirli-Maksutoğlu C) Hasanbeyli-Almanpınarı D) Diğerleri

Soru 54) Yaylaya çıkma nedenleriniz?
A) Tarımsal faaliyet yapmak B) Hayvan otlatmak C) Rekreasyonel faaliyette bulunmak D) Serin havada yaşamak E) Hepsi F) Diğerleri

Soru 55) Yayladaki evinizin mülkiyeti kime ait ve yapısal durumu nedir?
A) Kendinizin- Betonarme B) Kendinizin –Ahşap C) Kendinizin- Karma yapılı D) Kendinizin –Çadır E) Kira- betonarme F) Diğerleri

Soru 56) Yaylaya gidiş ve dönüş tarihleri nedir?
A) Hafta sonları B) Mayıs-Ekim C) Haziran-Kasım D) Belli olmuyor E) Diğerleri

Soru 57) Yaylada kışın tüketmek üzere yiyecek hazırlıyor musunuz? Neler?
A) Evet……. B) Hayır C) biz hazırlamıyoruz ama komşularımız hazırlıyor.

Soru 58) Yaylaya giderken hangi ulaşım aracını kullanıyorsunuz?
A) Motorlu taşı B) Yük ve çeki hayvanları

Soru 59) Yaylaya ne ile gidiyorsunuz?
A) Kendi aracınızla B) Ticari taksilerle C) Dolmuşlarla

Soru 60) Yaylacıların geldikleri yer nerelerdir?
A) Yakın çevre yerleşmeleri B) Uzak çevre yerleşmeleri

Soru 61) Yaylada sosyal etkinlik (festival-şenlik) yapılıyor mu?
A) Evet B) Eskiden Evet C) Hayır D) Fikrim yok

Soru 62) Hamama gidiyor musunuz?
A) Evet B) Eskiden evet C) Hayır

Soru 63) Hamamda eğlence düzenleniyor mu?
A) Evet B) Hayır C) Fikrim yok

Soru 64) Evinizin durumu nasıl?
A) Müstakil B) Apartman dairesi C) Site D) Diğerleri

Soru 65)Evinizin neresinde daha çok vakit geçiriyorsunuz?
A) İçinde B) Dışında (balkon-bahçe-dam)

Soru 66) Evinizin tavanının düz olmasının faydaları var mı? Neler?
A) Evet….. B) Hayır C) Fikrim yok

Soru 67) Evinizin inşaasında hangi yapı malzemesi kullanıldı?
A) Betonarme B) Toprak-Kerpiç C) Ahşap D) Karma Yapılı E) Fikrim yok

Soru 68) Evinizi boyarken iklim özelliklerini dikkate alıyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 69) Eviniz hangi tür meskene girer?
A)Kırsal B)Şehirsel
Soru 70) Yöremizin yemeklerini biliyor musunuz? Hangi sıklıkla yapıyorsunuz?
A) Evet – Bazen B) Evet-Çoğunlukla C)Evet-Hiç D)Hayır bilmiyorum-yapmıyorum

Soru 72) Yöresel mutfağımız hangi ilin mutfağının etkisinde kalmıştır?
A) Adana B) Kahramanmaraş C)Hatay D)Gaziantep E) Hepsi F)Fikrim yok

Soru 73) Yöresel tatlılarımızı biliyor musunuz? Neler?
A) Evet…..B)Hayır

Soru 74) Düğün-nişan gibi etkinliklerde hangi yemek yapılır ve hangi tatlı yenir?
……

Soru 75) Ev dışında hangi tür yemekleri yiyorsunuz?
A) Geleneksel Osmaniye mutfağının yemekleri B) Fast-food C) Dışarda yemiyorum

Soru 76) Mutfak eşyalarınız arasında bakır-alüminyum karışımı, ahşap oyma ürünleri var mı?
A) Evet B) Hayır

Soru 77) Mutfağınızda kullanılan bıçaklar el yapımımı, fabrikasyon mu?
…..

Soru 78) İlimizin en meşhur içeceği hangisidir?
A) Şalgam B) Ayran C) Diğerleri E) Fikrim yok

Soru 79) Yufka ekmek yapıyor musunuz? Nerde?
A) Evet-bahçede B) Evet- köydeki evde C) Evet- yayladaki evde D) Hayır

Soru 80) Salça, tarhana, zeytin, kuru üzüm, kuru patlıcan, kuru incir gibi ürünler hazırlıyor musunuz?
A) Evet B)Hayır

Soru 81)Osmaniye'yi tanıtan erkek kıyafetleri nelerdir?
……..

Soru 82) Osmaniye'yi tanıtan kadın kıyafetleri nelerdir?
……

Soru 83) Şalvarı ne zaman giyersiniz?
A) Her zaman B) Tarlada çalışırken C) Ev işleri yaparken D) Diğerleri E) Hiçbir zaman

Soru 84) Lastik ayakkabı kullanıyor musunuz?
A) Evet B) Eskiden evet C) Hayır

Soru 85) Osmaniye'nin geleneksel el sanatlarını biliyor musunuz? Günümüzde yapılıyor mu?
A) Evet…… B) Hayır

Soru 86) Karatepe kiliminin önemini biliyor musunuz? İl tanıtımında yeterince kullanıldığını düşünüyor musunuz?
A) Evet-Evet B) Evet-Hayır C) Hayır-Hayır

Soru 87) Çocuk sahibi olmak için dinsel-büyüsel, halk hekimliği, tıbbi uygulamalar arasında hangisini yapıyorsunuz?
…….

Soru 88)Vefat eden yakınınız arkasından Mevlid-i Şerif okutuyor musunuz?
A) Evet …….B) Hayır

Soru 89) Osmaniye'de geleneksel düğün adetleri devam ediyor mu?
A) Evet B) Hayır

Soru 90) Osmaniye düğünlerinde en fazla halay mı çekilir, oyun mu oynanır?
……

Soru 91) Davul-zurna yöremizde önemli midir?
A) Evet B) Hayır C) Fikrim yok

Soru 92) Yöresel ağız ile konuştuğunuzu düşünüyor musunuz? Söylemlerdeki farklılığa örnek verebilir misiniz?
A) Evet…… B) Hayır

Soru 93) Çukurova aşıklık Geleneği hakkında bilginiz var mı ? Bildiğiniz sanatçı var mı ?
A) Evet……. B) Hayır

Soru 94) Osmaniye'de yapılan Geleneksel Aşıklar Bayramına gittiniz mi ?
A) Evet B) Hayır

Soru 95) Osmaniye türkülerini biliyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 96) Osmaniye'de yaygın olan bilmeceleri biliyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 97) Osmaniye'nin halk oyunları hangi illerin etkisinde kalmıştır?
A) Adana B) Kahramanmaraş C) Gaziantep D) Hatay E) Hepsi F) Fikrim yok

Soru 98) Osmaniye'nin geleneksel çocuk oyunlarını biliyor musunuz?
A) Evet B) Hayır

Soru 99) Günümüzün çocuk oyunları hakkında ne düşünüyorsunuz?
A)Geleneksel yapıda B) Modern-Dijital çağında C) Fikrim yok

Soru 100) Osmaniye'de düzenli olarak festival-şenlik düzenleniyor mu?
A) Evet B) Hayır C) Fikrim yok
Soru 101) Kandillerde kandil simidi, aşure gününde aşure, bayramlarda kömbe yapıyor musunuz?
A) Evet…B) Hayır hazır alıyoruz.

Soru 102)Osmaniye'de yapılan festival ve şenliklerin Osmaniye'nin tanıtımında yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
A) Evet B) Hayır C) Fikrim yok

Soru 103)Osmaniye'de *kuş uçurtma* ne kadar yaygın fikriniz var mı ?
A) Yaygın B) Çok yaygın C) Yaygın değil D)Fikrim Yok

Soru 104) Evinizde bisiklet var mı?
A) Evet B) Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Emine YILMAZ AKÇAÖZOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	Osmaniye 12.04.1991.
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
Y.Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Koday, Saliha- Yılmaz, Emine, ‘‘Osmaniye Türkülerinde Coğrafi Motifler’’, Türkiye Coğrafyası Araştırmaları, Prof.Dr. Mesut Elibüyük’e Armağan, Editör: Ferhat Aslan, 527-544, Pegem Akademi, Ankara 2017.
İş deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	-
İletişim	
E-posta Adresi	cografya-emine2013@hotmail.com
Tarih	